Pomorze Zachodnie

Diagnoza przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego

Raport sfinalizowany ze środków pochodzących z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego

Spis treści

Wykaz skrótów **6**

Wprowadzenie **7**

Wybór obszarów problemowych 10

Formy przemocy 12

Skala przemocy w świetle badań ogólnopolskich 15

Metodologia badań 17

Cele diagnozy 21

Uwagi metodologiczne 21

Analiza danych zastanych dotyczących zjawiska przemocy domowej w województwie zachodniopomorskim **22**

Kontekst społeczno-demograficzny województwa zachodniopomorskiego – w oparciu o „OZPS za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego" 24

Charakterystyka demograficzna 24

Korzystanie z usług pomocy społecznej 28

Przemoc domowa na terenie województwa - analiza danych zastanych **31**

Nota metodologiczna 31

Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024 32

Rodziny objęte procedurą NK - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego 43

Osoby uwikłane w przemoc – dane od Policji 49

Osoby doświadczające przemocy domowej - dane od Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w podziale na płeć i pełnoletność 57

Osoby stosujące przemoc - dane Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w podziale na płeć 58

Formy przemocy - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz od Policji 59

Przemoc a alkohol 65

Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego 69

Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego 70

Gminna i Powiatowa Infrastruktura Pomocowa 71

Specjalistyczne ośrodki wsparcia - zasoby oraz wykorzystanie 72

Podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową w województwie zachodniopomorskim 77

Badanie ankietowe - dorośli mieszkańcy 79
Płeć respondentów 79
Wiek respondentów 80
Wykształcenie respondentów 81
Miejsce zamieszkania badanych 82
Ocena sytuacji materialnej badanych 82
Rodzaj gospodarstwa domowego badanych 83
Problem przemocy wśród dorosłych mieszkańców 84
Częstotliwość doznawanej przemocy 86
Rodzaj doznawanej przemocy 93
Osoby stosujące przemoc wobec badanych 93
Częstotliwość stosowanej przemocy 94
Formy przemocy stosowane przez badanych 101
Osoby doświadczające przemocy 102
Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych 104
Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym 113
Najskuteczniejsze działania pomocowe w opinii badanych 119
Najskuteczniejsze działania profilaktyczne w opinii badanych 121
Cyberprzemoc wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego 122
Definicja cyberprzemocy 122
Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy 124
Badani stosujący cyberprzemoc 135
Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych 149
Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy 154
Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy 161
Skuteczność poszukiwania pomocy i dostępność wsparcia 166
Źródła wiedzy badanych dotyczące zjawiska przemocy domowej i możliwościach wsparcia 167
Podsumowanie wyników badania ankietowanego wśród dorosłych województwa zachodniopomorskiego 169
Najważniejsze wnioski ogólne 170
Opinie o stosowaniu kar cielesnych 174
Poziom świadomości, że przemoc domowa jest przestępstwem 176
Poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy w przypadku występowania zjawiska przemocy domowej 177
Poszukiwanie pomocy przez badanych (dla siebie lub kogoś innego) 178

Postrzeganie zjawiska przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w obrębie środowiska lokalnego 179
Czynnik ryzyka występowania zjawiska przemocy 181
Czynniki ochronne ograniczające występowanie zjawiska przemocy 181
Rekomendacje 182
Przemoc oczami dorosłych mieszkańców województwa w 10 punktach 185
Analiza zogniskowanych wywiadów grupowych z przedstawicielami pracowników instytucji pomocy społecznej 187
Przeciwdziałanie przemocy domowej 189
Obserwacje dotyczące skali, formy i charakteru przemocy domowej wśród mieszkańców 189
Skala przemocy 190
Charakter przemocy 192
Najczęściej stosowana forma przemocy 195
Grupy najczęściej doświadczające przemocy 197
Najważniejsze czynniki utrudniające zmianę sytuacji przemocy domowej 199
Osoby stosujące przemoc domową 199
Osoby doświadczające przemocy domowej 201
Przemoc rówieśnicza 205
Skala zjawiska przemocy rówieśniczej 205
Sposoby na minimalizację problemu przemocy rówieśniczej 207
Zjawisko cyberprzemocy 213
Działalność profilaktyczna i pomocowa 216
Działania podejmowane przez instytucje w zakresie profilaktyki oraz przeciwdziałania przemocy domowej 216
Programy korekcyjno-edukacyjne 218
Programy Edukacyjno-terapeutyczne 221
Ocena współpracy międzyinstytucjonalnej 221
Świadomość mieszkańców dotycząca oferty pomocowej 227
Świadomość innych działań podejmowanych na terenie powiatu 229
Zalecenia dotyczące podejmowanych działań w stosunku do dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców powiatu w celu zapobiegania lub rozwiązywania problemu przemocy 229
Największe problemy instytucji w zakresie realizacji zadań dot. profilaktyki i przeciwdziałania przemocy domowej. 233
Potrzeby instytucji w zakresie realizacji zadań dot. profilaktyki i przeciwdziałania przemocy domowej. 238
Wnioski z badania FGI 243
Podsumowanie 262

Badanie ankietowe - uczniowie 263
Płeć respondentów 263
Wiek respondentów 264
Szkoła respondentów 265
Klasa 266
Miejsce zamieszkania 267
Sytuacja rodzinna badanych uczniów 267
Definicja przemocy oczami uczniów 269
Doświadczenie przemocy przez uczniów 272
Stosowanie przemocy przez uczniów 282
Rodzaj przemocy stosowany przez uczniów 289
Wobec kogo uczniowie stosują przemoc 291
Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu 293
Obserwacje uczniów dotyczące stosowania przemocy w ich domach 300
Rodzaj przemocy, której uczniowie byli świadkami w domu 302
Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole 304
Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy 313
Osoby, do których uczniowie zwróciliby się o pomoc 321
Zjawisko cyberprzemocy wśród uczniów 323
Definicja cyberprzemocy oczami uczniów 323
Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy 325
Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy 336
Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem Sieci 348
Ocena zajęć profilaktycznych z zakresu przemocy domowej, przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy 358
Udział i ocena szkolnych zajęć profilaktycznych 358
Najefektywniejsze i najciekawsze formy zajęć profilaktycznych z perspektywy uczniów 360
Najważniejsze wnioski ogólne 362
Uczniowie jako osoby doświadczające przemocy 362
Uczniowie jako świadkowie przemocy 363
Uczniowie jako osoby stosujące przemoc 363
Kontakty z nieznajomymi w sieci 365
Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy 365
Profilaktyka - uczestnictwo 367
Profilaktyka - najskuteczniejsze metody edukacyjne 367
Analiza wyników z uwzględnieniem zmiennych niezależnych - korelacje 368

Czynnik ryzyka występowania zjawiska przemocy w środowisku szkolnym 375
Czynnik ochronny występowania zjawiska przemocy w środowisku szkolnym 376
Rekomendacje 377
Przemoc oczami uczniów województwa w 6 punktach 380
Analiza SWOT – podsumowanie 383
MOCNE STRONY 384
Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych 384
Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych 386
Zidentyfikowane w oparciu o badanie uczniów 387
Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI 389
SŁABE STRONY 391
Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych 391
Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych 393
Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe uczniów 394
Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI 397
SZANSE 400
Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych 400
Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych 401
Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe uczniów 403
Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI 406
ZAGROŻENIA 408
Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych 408
Zidentyfikowane w oparciu o wyniki badań dorosłych mieszkańców 409
Zidentyfikowane w oparciu o badania uczniów 411
Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI 412
Aneks 415
Spis rysunków 436
Spis tabel 436
Spis wykresów 443
Cytowane źródła 445

Wykaz skrótów

- **CAS -** Centralna Aplikacja Statystyczna
- **GUS -** Główny Urząd Statystyczny
- **KWPS -** Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie
- **NK -** Niebieska Karta
- ***OZPS2024WZ*** *- Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego*
- **ZUW -** Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki

Wprowadzenie

Od lat w Polsce urzeczywistnia się wizja rozwoju gospodarczego, ekonomicznego, politycznego oraz społecznego. Wiąże się to w szczególności z zaangażowaniem obywateli w rozwój przedsiębiorczości i krajowego ładu, rosnącej świadomości mieszkańców o ich wpływie na decyzje podejmowane na szczeblu centralnym, a także intensywnej działalności Państwa i jego instytucji rządowych oraz samorządowych w zakresie polityk publicznych.

Problemy społeczne, *„...są definiowane jako odstępstwa od oczekiwanych standardów" (bądź wręcz jako ich złamanie), które budzą sprzeciw i ostatecznie skłaniają do przeciwdziałania (im – przyp. red.)"*[1] oraz jako ogół zachowań podejmowanych przez jednostki lub pewną część społeczeństwa, a które są nieakceptowane przez daną zbiorowość, stwarzają zagrożenie dla *status quo,* wartości i przekonań ogółu społeczeństwa oraz ograniczają potencjał danej grupy[2]. Z tego powodu konieczne jest podejmowanie interwencji i działań ograniczających ich skalę, co jest możliwe dzięki oddolnym inicjatywom oraz aktywnej polityce społecznej instytucji publicznych[3].

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego, realizując zadania własne w zakresie wspierania lokalnej społeczności w prawidłowym wypełnianiu ról społecznych oraz wzmacniania jej potencjału, dostrzegł zmiany społeczne i trendy zagrażające właściwemu funkcjonowaniu rodzin i środowisk, które mogą skutkować koniecznością udzielania osobom interdyscyplinarnej pomocy w związku z doświadczaniem przemocy domowej.

W wyniku niniejszych refleksji władze Województwa postanowiły przeprowadzić kompleksowe badania społeczne wśród **dorosłych mieszkańców** oraz **dzieci i młodzieży (uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych)**, inicjując tym samym proces pozytywnych zmian społecznych.

[1] Frysztacki K., Socjologia problemów społecznych – raz jeszcze. Studia Humanistyczne AGH, tom 11/4, 2012, s. 13. DOI: dx.doi.org/10.7494/human.2012.11.4.13
[2] Maris R.W., Social Problems, The Dorsey Press, Chicago 1988, s. 6-11.
[3] Frysztacki K., Socjologia problemów społecznych, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 19-20.

Zmiana ta jest swoistym przekształceniem dotychczasowych wzorców i form funkcjonowania oraz ładu społecznego, a także utożsamiana jest z postępem, bądź regresją społeczną[4]. W wyniku pozytywnej zmiany dochodzi między innymi do wzmocnienia funkcji i więzi rodzinnych, ograniczenia skali przemocy i uzależnień, kreowania skuteczniejszych działań profilaktycznych i pomocowych, zmniejszenia bezrobocia i ubóstwa, a także wzmocnienia indywidualnego i grupowego potencjału lokalnego społeczeństwa.

Rysunek 1. Ścieżka pozytywnej zmiany społecznej

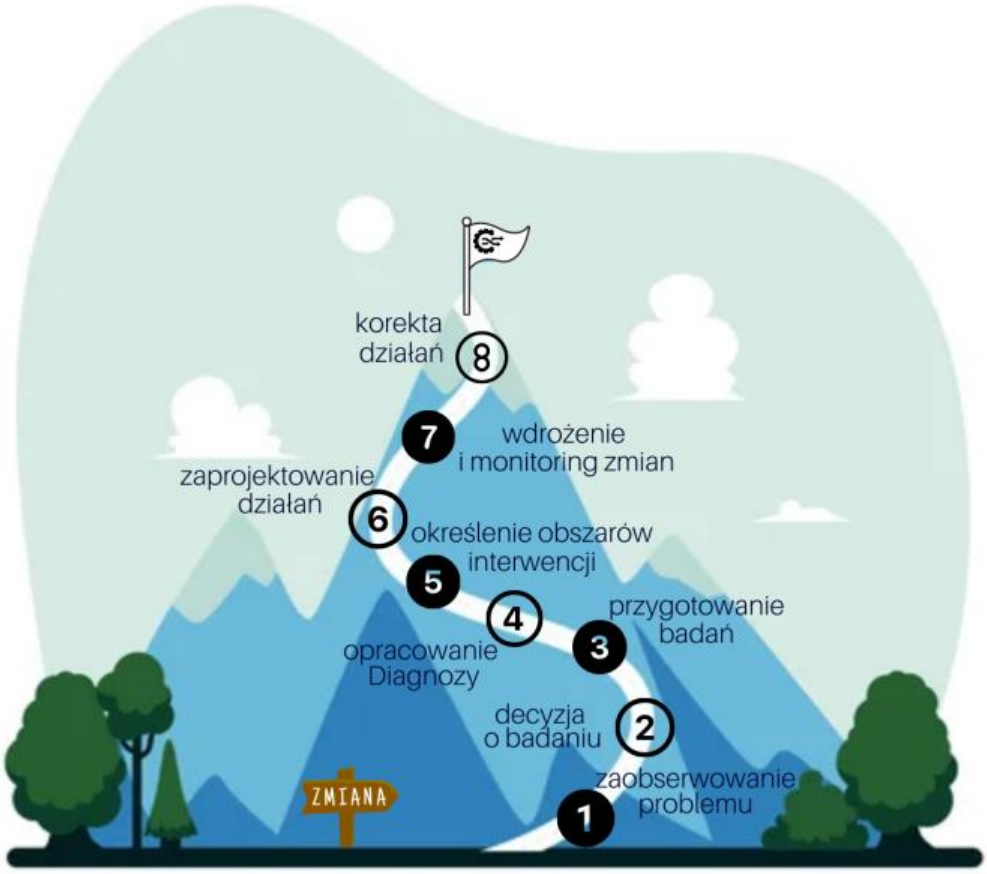

Źródło: opracowanie własne

❶ Droga do zmiany społecznej ma swój początek w **obserwacji i uświadomieniu** sobie przez realizatorów lokalnej polityki społecznej problemów zachodzących w ich otoczeniu, czyli wśród dorosłych mieszkańców, dzieci i młodzieży, osób starszych i zmagających się z niepełnosprawnością, a także osób zagrożonych wykluczeniem z lokalnej społeczności, czyli bezrobotnych, ubogich, czy też samotnie wychowujących dzieci.

[4] Sztompka P., Socjologia zmian społecznych, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005, s. 19-21.

❷ Rozpoznanie zachowań i uwarunkowań zaburzających poprawne funkcjonowanie społeczne determinuje **potrzebę ich zmiany**, a co za tym idzie ich szczegółowe rozpoznanie. Służy temu między innymi analiza danych zastanych, czyli dokumentacji instytucji publicznych, czy organizacji pozarządowych, ale także badania społeczne prowadzone wśród różnych grup. Umożliwiają one rozpoznanie ukrytych problemów, ich przyczyn i skutków, ale także ich skalę i zasięg. Dodatkowo, w oparciu o nie możliwe jest określenie działań i zasobów niezbędnych do ograniczenia problemów społecznych.

❸ Kolejnym krokiem do zmiany jest przygotowanie i przeprowadzenie badań. Etap ten zawiera kilka elementów, wśród których wyróżnia się:

- wybór obszarów problemowych,
- wybór metodologii badawczej,
- zebranie danych oraz ich analiza,
- przygotowanie raportu przedstawiającego wyniki przeprowadzonych analiz.

❹ Po zakończeniu badań społecznych następuje etap **opracowania *Diagnozy problemu przemocy na terenie województwa zachodniopomorskiego,*** czyli ekspertyzy uwzględniającej wyniki i wnioski z przeprowadzonych badań oraz rekomendacje dotyczące działań umożliwiających ograniczenie skali zdiagnozowanych problemów[5]. Raport powinien zostać przekazany wszystkim podmiotom zaangażowanym w rozwiązywanie problemów związanych z występowaniem przemocy w lokalnej społeczności oraz podejmujących działalność w zakresie profilaktyki i prewencji zachowań przemocowych.

❺ Dzięki prawidłowej analizie i interpretacji wyników badania ankietowego podmioty odpowiedzialne za prowadzenie lokalnej polityki społecznej, w tym działalności profilaktycznej, mogą **określić główne problemy**, z którymi zmagają się mieszkańcy, **a także wskazać obszary priorytetowej interwencji,** czyli te aspekty przemocy domowej i przemocy rówieśniczej, które występują w największym nasileniu oraz przynoszą znaczące konsekwencje społeczne.

[5] Szatur-Jaworska B., Diagnozowanie w polityce społecznej, IPS UW, Warszawa 2002, s. 19.

❻ Dalszym krokiem zmiany społecznej jest **zaprojektowanie działań naprawczych** umożliwiających rozwiązanie niekorzystnej sytuacji lub problemu występującego w regionie. Opracowane zadania pomocowe powinny zostać wdrożone również na poziomie lokalnym np. z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej oraz w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, co zapewnia możliwość ich systematycznego wdrażania i finansowania.

❼ Sukcesywne wprowadzanie działań naprawczych ujętych w lokalnych dokumentach strategicznych należy poddawać systematycznemu **monitoringowi** oraz okresowej **ewaluacji**, które umożliwiają określenie zmian w zakresie skali i natężenia problemów społecznych w danym układzie administracyjnym. Narzędziem skutecznej polityki społecznej jest również regularne powtarzanie badań ilościowych oraz porównywanie otrzymanych wyników na przestrzeni lat, co jednoznacznie wskazuje na panujący trend wśród lokalnej społeczności.

❽ Na kanwie prowadzonych badań i ich wyników możliwe jest określenie kierunku zmian społecznych, czyli wskazania działań, za pomocą których zmniejszyła się skala danego problemu społecznego, a także ujawnienie nasilających się niekorzystnych zjawisk społecznych. W przypadku rozpoznania nowych problemów niezbędne jest również **wdrożenie kolejnych działań naprawczych** oraz poddanie ich ocenie po odpowiednim okresie od ich zainicjowania.

Wybór obszarów problemowych

W **Diagnozie problemu przemocy na terenie województwa zachodniopomorskiego** analizie poddano:

PROBLEM PRZEMOCY RÓWIEŚNICZEJ - WHO określa przemoc jako „użycie z rozmysłem siły lub grożenie nią, przeciw sobie, innej osobie, grupie lub społeczności, co prowadzi do zranienia, śmierci, lub szkody psychicznej, a także do zaburzeń rozwojowych i upośledzenia społecznego”[6].

[6] Biuro analiz i dokumentacji, Agresja i przemoc w szkołach. Opracowanie tematyczne, Kancelaria Senatu, Warszawa 2012 s. 4.

PROBLEM CYBERPRZEMOCY - nowym problemem, który ze względu na rozwój technologii, staje się coraz bardziej powszechny jest tzw. cyberbullying nazywany także cyberprzemocą, którym określane są wszelkie działania o charakterze przemocowym mające miejsce w przestrzeni cyfrowej.

PROBLEM PRZEMOCY DOMOWEJ - w świetle ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1673), przemoc domowa to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające te osoby na:

niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia

naruszenie ich godności, nietykalności cielesnej lub wolności, w tym seksualnej

szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące cierpienie lub krzywdę

ograniczenie lub pozbawienie dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej

naruszenie prywatności lub wzbudzenie poczucia zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej

Źródło: Ustawa z dnia 9 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Formy przemocy

Wyróżnić można następujące formy przemocy:

1. **Fizyczną** - jest to naruszenie nietykalności fizycznej, celowe uszkodzenie ciała, zadanie bólu bądź groźba uszkodzenia ciała. Jej skutki mogą być różne, np. złamania, siniaki, poparzenia itp. Powodowana jest poprzez, np. kopanie, parzenie, duszenie, popychanie, policzkowanie, użycie broni.
2. **Psychiczną** - oznacza powtarzające się poniżanie i ośmieszanie, manipulowanie dla własnych celów, wciąganie w konflikty, brak właściwego wsparcia, np. wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę zainteresowania, uczuć czy szacunku, odrzucenie, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, czyli kontrolowanie i zakazywanie bądź ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, domaganie się posłuszeństwa, stosowanie gróźb, degradacja werbalna (wyzywanie, upokarzanie, zawstydzanie).
3. **Seksualną** - jako przykłady tego rodzaju przemocy wymienia się: wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie stosunku z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych itp.
4. **Ekonomiczną** - opisywana jest zazwyczaj jako używanie pieniędzy lub innych wartości materialnych do zaspokojenia potrzeb władzy i kontroli przez osobę stosującą przemoc. Podporządkowanie materialne partnerki/partnera bądź innych osób sprawia, iż czują się one uzależnione od dochodów bądź majątku osoby stosującej przemoc albo stają się odpowiedzialne za utrzymanie rodziny. Pieniądze czy wartości materialne są używane zatem jako instrument, narzędzie do budowania jawnej lub ukrytej dominującej pozycji w rodzinie i stają się swojego rodzaju kartą przetargową.
5. **Zaniedbanie** - nazywane jest ukrytą formą przemocy. Zaniedbywaniem jest niezaspakajanie podstawowych potrzeb biologicznych i psychicznych przede wszystkim dzieci. Może ono się zacząć już w okresie życia płodowego, kiedy matka prowadzi niehigieniczny tryb życia. Zaniedbywanie ma także miejsce wówczas, gdy dziecko ma zaspokojone potrzeby o charakterze biologicznym, ale nie ma

zagwarantowanej prawidłowej stymulacji poznawczej. Skrajnym przypadkiem zaniedbania jest wzrastające w ostatnich latach porzucenie dziecka z narażeniem go na utratę zdrowia, a nawet życia[7]. Omawiana forma przemocy dotyczy także relatywnie często seniorów.

6. **Cyberprzemoc** - przemoc z użyciem urządzeń elektronicznych, najczęściej telefonu bądź komputera. Bywa określana także jako cyberbullying, nękanie, dręczenie, prześladowanie w Internecie. Niezależnie od określenia, jej celem zawsze jest wyrządzenie krzywdy drugiej osobie. Zjawisko elektronicznej agresji może przybierać różne formy: od wysłania obraźliwego SMS-a czy e-maila do drugiej osoby, aż po założenie komuś fałszywego konta na portalu społecznościowym[8].

W odniesieniu do zachowań przemocowych w środowisku rodzinnym zwraca się uwagę na cztery cechy charakterystyczne, które są ze sobą ściśle powiązane, występują jednocześnie i stanowią istotę problemu:

- **Intencjonalność** - ma charakter świadomego i zamierzonego działania,
- **Nierównowaga sił** - przewaga jednej ze stron, np. fizyczna, psychiczna czy ekonomiczna,
- **Naruszanie praw i dóbr osobistych** - osoba stosująca przemoc narusza podstawowe prawa osób doznających przemocy, np. nietykalności cielesnej, godności, szacunku itp.,
- **Powodowanie cierpienia i bólu** - osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie osoby doznającej przemocy na poważne szkody[9] .

Przemoc domowa rzadko jest jednorazowym incydentem. Amerykańska psycholog Leonora E. Walker opisała cykl przemocy przedstawiający 3 fazy zachowań związanych z doświadczaniem przemocy w związku:

[7] Helios J., Jedlecka W., Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2017.
[8] Cyberprzemoc. Włącz blokadę na nękanie. Poradnik dla rodziców. NASK Akademia, Warszawa 2020.
[9] Poradnik dla osób dotkniętych przemocą, Stowarzyszenie OPTA, s. 1.

1. **Faza narastania napięcia** - wzrost napięcia i natężenia sytuacji konfliktowych. Osoba stosująca przemoc staje się poirytowana, zdenerwowana i prowokuje kłótnie, a pozostali członkowie rodziny czują strach i niepewność, przez co dążą do złagodzenia sytuacji.
2. **Faza ostrej przemocy** - wybuch gniewu, upust narastającego napięcia. Osoba stosująca przemoc dopuszcza się czynów, których wcześniej by nie wyrządziła.
3. **Faza miodowego miesiąca** - okres okazywania skruchy przez osobę stosującą przemoc, która przekonuje, że sytuacja już się nigdy nie powtórzy.

Po pewnym czasie napięcie znów zaczyna rosnąć i cykl się powtarza, lecz przemoc jest jeszcze gwałtowniejsza, skraca się faza „miodowego miesiąca", faza narastającego napięcia i ostrej przemocy wydłużają się i mają gwałtowniejszy przebieg, a po pewnym czasie faza „miodowego miesiąca" zanika i pozostają tylko 2 fazy[10].

[10] Niebieska Linia, https://www.niebieskalinia.pl/o-zjawisku-przemocy/cykle-przemocy [dostęp: 02.12.2025 r.].

Skala przemocy w świetle badań ogólnopolskich

Realizowane na przestrzeni lat badania i prowadzone statystki pokazują, że problem przemocy domowej dotyka rocznie dziesiątki tysięcy osób. Jak wynika z danych statystycznych odnoszących się do przemocy domowej gromadzonych przez Policję, w 2024 roku ogólna liczba osób doznających przemocy w Polsce kształtowała się na poziomie 86 920, w tym 58,3% stanowiły kobiety (50 638 osób), 29,6% – małoletni (25 723 osoby), z kolei 20,9% – mężczyźni (10 559 osób). W 2024 roku zanotowano 60 535 osób stosujących przemoc, z czego zdecydowaną większość stanowili mężczyźni, tj. 52 411 osób (86,6%). W porównaniu do 2023 roku liczba osób doznających przemocy zwiększyła się o 11,7% (9 008 osób), z kolei liczba osób stosujących przemoc zmalała o 3,9% (2 481 osób)[11].

Według „Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci" przeprowadzonej w 2021 roku na zlecenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej najpowszechniejszą formą przemocy domowej wobec dzieci w opinii badanych Polaków była przemoc psychiczna, a w następnej kolejności wybrane zostały: zaniedbanie i przemoc fizyczna. Odsetek 19% dzieci w Polsce doznał przemocy fizycznej, z kolei nieznacznie mniej – przemocy psychicznej (18%), z kolei 9% wskazało na przemoc ekonomiczną, a 8% na seksualną. Ponadto 54% mężczyzn i 45% kobiet przyznało się do użycia przemocy wobec dziecka w formie tzw. „dania klapsa". Większość badanych, którzy byli świadkami przemocy zadeklarowało, że podjęło w związku z tym faktem działania (61%), wśród których najczęściej podano rozmowę, uświadomienie problemu (26%), zgłoszenie na Policję (20%) oraz pomoc społeczną (18%). Co ważne, przeważająca większość Polaków wykazała świadomość, że dziecko, które widzi przemoc między swoimi rodzicami również jest osobą doznającą przemocy (81%).

Warte uwagi są również badania z 2022 roku przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, na temat skali zjawiska przemocy domowej wśród grup społecznych, które w szczególny sposób są narażone na doznawanie przemocy, a mianowicie osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Według tych badań zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami doznawała/doznała przemocy

[11] Policja, Przemoc Domowa – dane od 2023 roku, https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-domowa/50867,Przemoc-domowa-dane-od-2023-roku.html [dostęp 10.12.2025]

psychicznej (78,1%), natomiast 57,8% wskazało na przemoc fizyczną. Wśród seniorów rozkład procentowy odpowiedzi przedstawia się następująco: przemocy psychicznej doznawało 87,3% badanych, z kolei przemocy fizycznej i ekonomicznej po 43,1% respondentów[12].

Również w 2023 roku przemoc wobec dzieci stanowiła poważne wyzwanie społeczne, pociągające za sobą szereg negatywnych konsekwencji dla rozwoju fizycznego, emocjonalnego i społecznego dzieci. Analiza statystyk opracowanych przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, rzuca światło na skalę problemu oraz konieczność podjęcia działań w celu zapewnienia dzieciom bezpiecznego środowiska do rozwoju. Z odpowiedzi udzielanych przez respondentów w wieku 11-17 lat wynika, że zdecydowana większość z nich (79%) choć raz doświadczyła w swoim życiu przemocy lub zaniedbania. Ponadto co czwarty ankietowany (27%) został kiedykolwiek pokrzywdzony za pośrednictwem więcej niż dwóch różnych form przemocy lub zaniedbania[13].

Ponadto, z Raportu podsumowującego działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia" wynika, iż w 2023 roku przemoc stanowiła główny temat przeprowadzonych konsultacji. Najwięcej rozmów dyżurujący przeprowadzili z osobami doznającymi przemocy (44%), niemniej jednak odebrali również 25% połączeń od świadków przemocy. Należy zwrócić uwagę na fakt, że osoby zgłaszające przemoc, przeważnie wskazują na więcej niż jedną jej formę. Przemoc psychiczna jest tematem większości przeprowadzanych rozmów – zgłaszało ją 8 756 osób (w tym 163 dzieci), z kolei doświadczanie przemocy fizycznej deklarowało 4 551 dzwoniących (w tym 98 dzieci). Odnotowano również przypadki przemocy ekonomicznej (14%) oraz seksualnej (4,5%).

[12] Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. 2023 poz.1232), s. 5-7.
[13] Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa, s. 29.

Metodologia badań

Jest to określony proces postępowania badawczego uwzględniający sposoby zbierania, opracowywania, analizy i interpretacji danych, który umożliwia uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytania badawcze[14], czyli w przypadku niniejszej Diagnozy - o skalę i nasilenie problemów ujętych w badaniu. Poznanie opinii i doświadczeń uczestników badania możliwe było dzięki zastosowaniu **ilościowej** oraz **jakościowej metodologii badań**.

Zdecydowano się na przeprowadzenie **badania ilościowego** wśród uczniów oraz dorosłych mieszkańców z wykorzystaniem techniki badawczej **CAWI** (ang. *Computer Assisted Web Interview*), czyli ankiety internetowej. Link do ankiety został udostępniony rodzicom i nauczycielom za pośrednictwem placówek oświaty na terenie województwa, opublikowany na portalach społecznościowych zrzeszających mieszkańców poszczególnych gmin województwa, a także przekazany zespołom interdyscyplinarnym z prośbą o jego dalsze rozpowszechnienie wśród mieszkańców. Pozwala ona na anonimowość, dzięki czemu osoby biorące udział w badaniu czują się swobodnie. Ponadto wśród dorosłych mieszkańców wykorzystano także technikę **PAPI** (ang. *Paper and Pen Personal Interview),* która opiera się z kolei na bezpośrednim wywiadzie kwestionariuszowym w asyście ankieterów, którzy odpowiedzi zbierali stacjonarnie na terenie województwa. Zebrane formularze ankiet w formie papierowej zostały przeniesione na platformę do badań społecznych, wobec czego możliwe było przeprowadzenie całościowej analizy wyników badań wśród dorosłych mieszkańców, biorących udział zarówno w ankietowaniu papierowym, jak i elektronicznym.

Komponent jakościowy niniejszego badania stanowiły zogniskowane wywiady pogłębione (ang. *Focus Group Interview*) z przedstawicielami wybranych instytucji pomocowych każdego z powiatów oraz miast na prawach powiatów. Wywiady te pozwoliły na uzyskanie informacji dotyczących zagadnienia przemocy domowej

[14] Skarbek W., Wybrane Zagadnienia Metodologii Nauk Społecznych, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2013, s. 62-63.

w województwie zachodniopomorskim z perspektywy osób bezpośrednio zaangażowanych w działania mające na celu zwalczanie przemocy domowej w regionie. Diagnoza problemu przemocy w województwie zachodniopomorskim została opracowana w oparciu o odpowiedzi uczestników badania na pytania zawarte w ustrukturyzowanym **kwestionariuszu ankiety** oraz **scenariuszu wywiadu grupowego,** którego charakter pytań był zależny od specyfiki danej grupy.

Rysunek 2. Wykorzystane metody i techniki badawcze

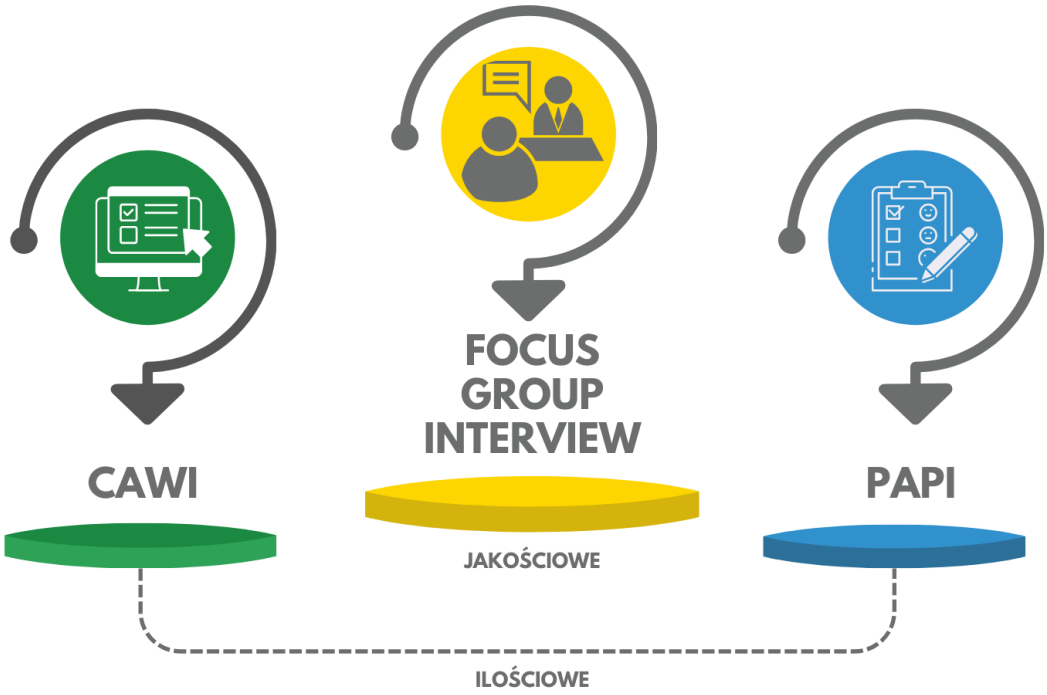

Źródło: opracowanie własne

Diagnoza objęła populację ogólną liczbie **5 303 mieszkańców**. W ramach realizacji zadania, przeprowadzono:

- **2 198 ankiet wśród dorosłych mieszkańców** województwa zachodniopomorskiego. Wśród powyższej grupy badawczej wykorzystana została technika CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*), w której respondent samodzielnie wypełniał kwestionariusz ankiety dostępny online oraz technika PAPI (ang. *Paper and Pencil Interview*) – wywiad osobisty prowadzony przez ankietera z wykorzystaniem papierowego kwestionariusza na terenie województwa.

- **1 925 ankiet wśród młodzieży w wieku od 13 do 15 lat**. Grupa badawcza składała się z uczniów szkół podstawowych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Badanie zostało wykonane techniką CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*), w której respondent samodzielnie wypełniał kwestionariusz ankiety dostępny online.
- **1 180 ankiet wśród młodzieży w wieku od 16 do 18 lat**. Grupa badawcza składała się z uczniów szkół ponadpodstawowych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Badanie zostało wykonane techniką CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*), w której respondent samodzielnie wypełniał kwestionariusz ankiety dostępny online.
- **21 zogniskowanych wywiadów grupowych** (FGI - ang. *Focus Group Interview*). Wywiady grupowe pozwalają lepiej zrozumieć perspektywę osób objętych badaniem, ujawniają zjawiska ukryte i systemowe, generują konkretne i praktyczne rekomendacje oraz umożliwiają wymianę wiedzy i doświadczeń. Umożliwiają zatem badaczowi na wkroczenie w sposób znacznie głębszy w rzeczywistość społeczną grup poddanych badaniu. Założona liczba wywiadów wynikała z liczby powiatów województwa, tj. 18 powiatów ziemskich (powiaty: białogardzki, choszczeński, drawski, goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, kołobrzeski, koszaliński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, sławieński, stargardzki, szczecinecki, świdwiński oraz wałecki), a także 3 powiatów grodzkich: Koszalin, Szczecin i Świnoujście. Ze względu na odległość i czas realizacji przeprowadzono wywiady grupowe w formie zdalnej, przy użyciu narzędzi teleinformatycznych (platformy Zoom). Jest to wygodna i efektywna formy, a wśród jej zalet wyróżnić należy m.in. możliwość dołączenia uczestników przebywających w różnych lokalizacjach oraz brak konieczności organizacji miejsca stacjonarnego spotkania, co ze względu na specyfikę zadania mogłoby stanowić wyzwanie.
- **Analiza danych zastanych** (ang. *Desk research*) - w szczególności danych statystycznych w zakresie monitoringu zjawiska przemocy domowej, oceny wielkości skali zjawiska różnych form przemocy, oceny struktury demograficznej województwa zachodniopomorskiego, struktury zatrudnienia, statusu materialnego, a także zasobów instytucjonalnego wsparcia, dokumentów strategicznych i programowych,

raportów z badań, ekspertyz, ustaw (obowiązującego prawa), sprawozdań itp. za okres 2022- 2024.

- **Analiza SWOT** (ang. *Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats*) została przeprowadzona w celu eksploracji sposobów przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej, określenia ich słabych oraz mocnych stron, a także szans na ich poprawę wraz z określeniem czynników zagrażających wdrożeniu efektywnych działań w stronę zapobiegania przemocy domowej. Analiza została przeprowadzona w oparciu o dane zastane, pochodzące ze sprawozdań z działalności instytucji, raportów Komendy Wojewódzkiej Policji itp., a także przeprowadzone badanie społeczne.

Rysunek 3. Próba badawcza

Źródło: opracowanie własne

W niniejszym dokumencie przedstawiono wyniki badań w ujęciu procentowym, które zaokrąglono do wartości dziesiętnych. Z uwagi na to, suma procentowego udziału odpowiedzi w danym pytaniu może odbiegać o 0,5 pp. od 100%.

Cele diagnozy

Niniejszy raport stanowi przegląd wyników badania zjawiska przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego. Przedstawiane wyniki zostały uzyskane poprzez realizację przekrojowego badania zjawiska przemocy domowej z wykorzystaniem zróżnicowanych metod badawczych o charakterze zarówno jakościowym, jak i ilościowym. Do głównych celów diagnozy należy:

1. Określenie stanu faktycznego występowania zjawiska przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego;
2. Identyfikacja i ocena czynników wpływających na rozmiar zjawiska przemocy domowej;
3. Ocena jakości realizacji zadań przez instytucje wobec osób doświadczających przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego;
4. Ocena jakości realizacji zadań przez instytucje wobec osób stosujących przemoc domową na terenie województwa zachodniopomorskiego;
5. Sformułowanie kierunków ewentualnych zmian w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz wniosków i rekomendacji, które zostaną uwzględnione przy planowaniu działań województwa w zakresie przemocy domowej.

Uwagi metodologiczne

- Wśród młodzieży od 13. do 18. roku życia wykorzystano korelacje ze względu na zmienne: płeć, wiek, członkowie rodziny, miejsce zamieszkania (wieś, miasto).
- Wśród dorosłych mieszkańców wykorzystano korelacje ze względu na zmienne: płeć, wiek, rodzaj gospodarstwa domowego, poziom wykształcenia, status materialny, miejsce zamieszkania (miasto/wieś).
- W badaniu zastosowano metodę triangulacji metod badawczych (badań o charakterze jakościowym oraz ilościowym wraz z analizą danych zastanych) celem kompleksowego i dogłębnego przeanalizowania zjawiska przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Analiza danych zastanych dotyczących zjawiska przemocy domowej w województwie zachodniopomorskim

Niniejszy rozdział przedstawia kompleksową diagnozę zjawiska przemocy domowej w województwie zachodniopomorskim, opartą na analizie danych zastanych w zakresie monitoringu zjawiska przemocy domowej, oceny skali zjawiska różnych form przemocy, oceny struktury demograficznej województwa zachodniopomorskiego, struktury zatrudnienia, statusu materialnego, a także zasobów instytucjonalnego wsparcia, dokumentów strategicznych oraz programowych, raportów z badań, ekspertyz, ustaw (obowiązującego prawa) i sprawozdań za okres 2022-2024. Poniższe analizy uwzględniające kontekst demograficzny pozwalają na wielowymiarowe ujęcie badanego zjawiska.

Do realizacji analizy danych zastanych wykorzystano:

- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025,
- Stan i ruch naturalny ludności w województwie zachodniopomorskim w 2024 roku,
- Sprawozdanie z Wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Na Lata 2021-2025 (za lata 2021-2023),
- Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2022-2024 dla województwa zachodniopomorskiego,
- udostępnione przez Urząd Wojewódzki - Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej dane dotyczące zjawiska przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego,
- udostępnione przez Komendę Wojewódzką Policji w Szczecinie - Wydział Komunikacji Społecznej dane statystyczne dotyczące problemu przemocy domowej,
- zasoby danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dla województwa zachodniopomorskiego,
- Wykaz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej w województwie zachodniopomorskim (stan na 8.07.2025),

- Rejestr podmiotów świadczących wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego w województwie zachodniopomorskim (stan na 8.07.2025),
- Wykaz podmiotów zapewniających miejsca schronienia osobom doświadczającym przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego (stan na 8.07.2025),
- Wykaz podmiotów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową w województwie zachodniopomorskim (stan na 8.07.2025),
- Wykaz gminnych zespołów interdyscyplinarnych w województwie zachodniopomorskim (stan na 8.07.2025),
- ustawy regulujące obowiązujące prawo.

Kontekst społeczno-demograficzny województwa zachodniopomorskiego – w oparciu o „OZPS za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego”

Zrozumienie kontekstu demograficznego i ekonomicznego regionu ma strategiczne znaczenie dla rzetelnej analizy zjawisk społecznych. Czynniki takie jak struktura wieku, sytuacja na rynku pracy, poziom ubóstwa czy skala występowania długotrwałych chorób korelują z zapotrzebowaniem na określone formy wsparcia i mogą mieć wpływ na skalę występowania zjawiska przemocy. Poniższe dane stanowią niezbędne tło dla szczegółowej analizy skali i charakterystyki przemocy w województwie i stanowią zasoby zaczerpnięte z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, raportu „Stan i ruch naturalny ludności w województwie zachodniopomorskim w 2024 r”. oraz z „Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego”.

Charakterystyka demograficzna

Kluczowe wskaźniki demograficzne dla województwa zachodniopomorskiego w latach 2022-2024 wskazują na pogłębiające się trendy, które mają bezpośredni wpływ na strukturę społeczną i wyzwania dla polityki publicznej. Jest to piąte co do wielkości województwo w Polsce i zajmuje ono 22,9 tys. km^2. Jest ono także jedenaste pod kątem liczby mieszkańców. Dane te wskazują na stosunkowo niskie zaludnienie i rozproszony układ osadniczy, co może mieć istotne konsekwencje dla kształtowania i realizacji polityki społecznej z uwagi na potencjał występowania zjawiska „wykluczenia komunikacyjnego”.

Liczba ludności

Na koniec 2024 roku liczba ludności według danych zamieszczonych w Banku Danych Lokalnych GUS (wykres 1) wynosiła 1 622 760, czyli o 9 024 mniej (o 0,6%) niż w roku 2023 i o 17 862 mniej (o 1,2%) niż w roku 2022. Wskaźnik feminizacji od lat utrzymuje się na stabilnym poziomie i wynosił on w 2024 roku **106 kobiet na 100 mężczyzn**. W 2024 roku kobiety stanowiły 51,5% całej populacji województwa (836 416 osób), natomiast mężczyźni pozostałe 48,5% (786 344 osoby). Szczegółowe informacje znajdują się na poniższym wykresie.

Wykres 1. Liczba ludności województwa zachodniopomorskiego w latach 2022-2024

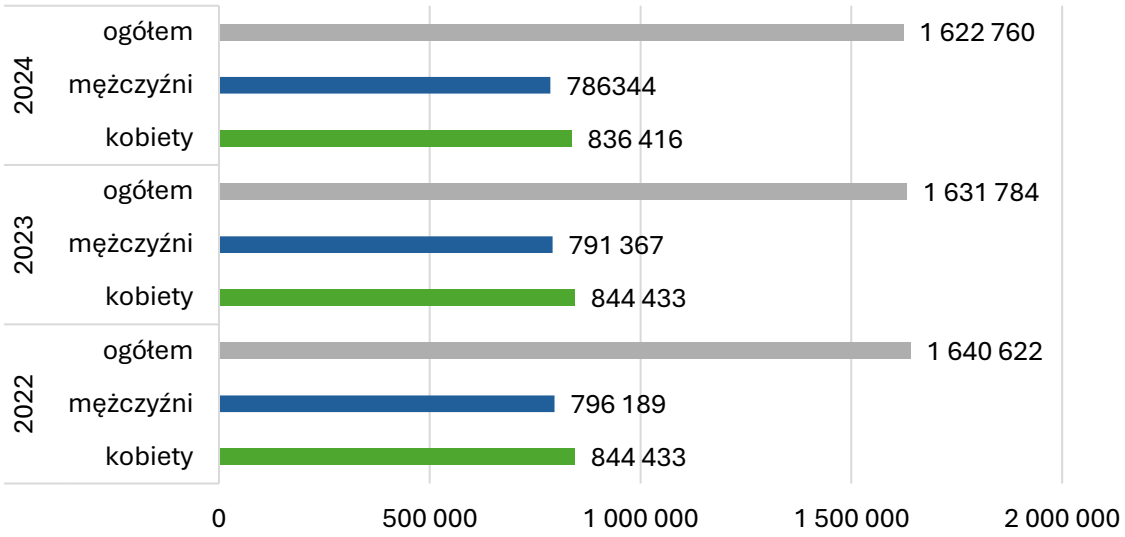

Źródło: Na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS; opracowanie własne

Według prognoz przytaczanych przez autorów Oceny, w 2050 roku liczba mieszkańców województwa może spaść do 1 453 315 mieszkańców. To istotny wskaźnik sugerujący, że w przyszłości należy brać pod uwagę rosnącą potrzebę rozbudowy infrastruktury pomocowej dla osób starszych których zgodnie z wyliczeniami będzie przybywać.

Według raportu „Stan i ruch naturalny ludności w województwie zachodniopomorskim w 2024 r." Głównego Urzędu Statystycznego w Szczecinie oraz danych z Banku Danych Lokalnych województwo zachodniopomorskie cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne dotyczące gęstości zaludnienia (tabela 1). Najwyższa jest odnotowywana w miastach na prawie powiatu - Szczecinie (1 286 osób/km^2) oraz Koszalinie (997 osób/km^2), najniższa w powiatach zlokalizowanych w południowo-wschodniej części województwa – drawskim (30 osób/km^2), łobeskim (31 osób/km^2), choszczeńskim (33 osoby/km^2) i wałeckim (35 osób/km^2). Ogółem gęstość zaludnienia w 2024 roku wynosiła 71 osób/km^2 (w miastach 750 osób/km^2, na wsi 24 osoby/km^2). Dla porównania, w przypadku całego kraju gęstość zaludnienia wynosi 119 osób/km^2 (w miastach - 937 osób/km^2, na wsi - 52 osoby/km^2).

Tabela 1. Gęstość zaludnienia powiatów oraz miast na prawach powiatu województwa zachodniopomorskiego

Powiat	2024 gęstość zaludnienia (osób/km^2)
powiat drawski	30,1
powiat łobeski	31,0
powiat choszczeński	33,2
powiat wałecki	34,9
powiat koszaliński	39,0
powiat świdwiński	39,1
powiat szczecinecki	40,8
powiat gryfiński	40,9
powiat kamieński	43,4
powiat pyrzycki	49,6
powiat goleniowski	50,2
powiat sławieński	50,2
powiat białogardzki	52,0
powiat myśliborski	52,2
powiat gryficki	54,9
powiat stargardzki	78,0
powiat kołobrzeski	105,0
powiat policki	130,7
powiat m. Świnoujście	190,7
powiat m. Koszalin	997,1
powiat m. Szczecin	1 286,4

Źródło: Na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS; opracowanie własne

Struktura wieku

Według danych znajdujących się w dokumencie „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego" w 2024 roku populacja mieszkańców województwa dzieliła się na następujące grupy:

- Wiek przedprodukcyjny: 17% (w 2023: 17%, w 2022: 18%, w 2021: 17%);
- Wiek produkcyjny: 59% (w 2023: 59%, w 2022: 58%, w 2021: 59%);
- Wiek poprodukcyjny: 24% (w 2021-2023: 24%).

Mediana wieku mieszkańców województwa w roku 2024 wyniosła 44,7 lat i jest nieco wyższa niż mediana wieku mieszkańców Polski - 44,5 lat.

Niski odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym przy stabilnym, wysokim odsetku osób w wieku poprodukcyjnym potwierdza postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego w 2024 roku dla województwa zachodniopomorskiego wyniósł 71 (w 2023 wyniósł 72, w 2022 wynosił 71)[15] . Oznacza to obciążenie dla populacji aktywnej zawodowo.

[15] Wskaźnik oznaczający liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 mieszkańców.

Korzystanie z usług pomocy społecznej

Poniższe zestawienia pozwalają na lepsze zrozumienie, jaka jest charakterystyka osób korzystających z pomocy społecznej, jak zmienia się ona na przestrzeni lat oraz jakie są zapotrzebowania instytucji pomocowych w regionie.

Udzielona pomoc i wsparcie

Według zgromadzonych danych dotyczących osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w roku 2024 udzielono pomocy i wsparcia 86 031 osobom. Dla porównania w 2023 było to 87 619 osób, a w 2022 roku - 95 011. W oparciu o dane z lat ubiegłych można wysnuć wniosek, że liczba tego rodzaju wsparcia nieznacznie, ale systematycznie maleje. Dane dotyczące osób korzystających z pomocy społecznych w latach 2022-2024 można znaleźć na wykresie 2.

Wykres 2. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim w latach 2022-2024

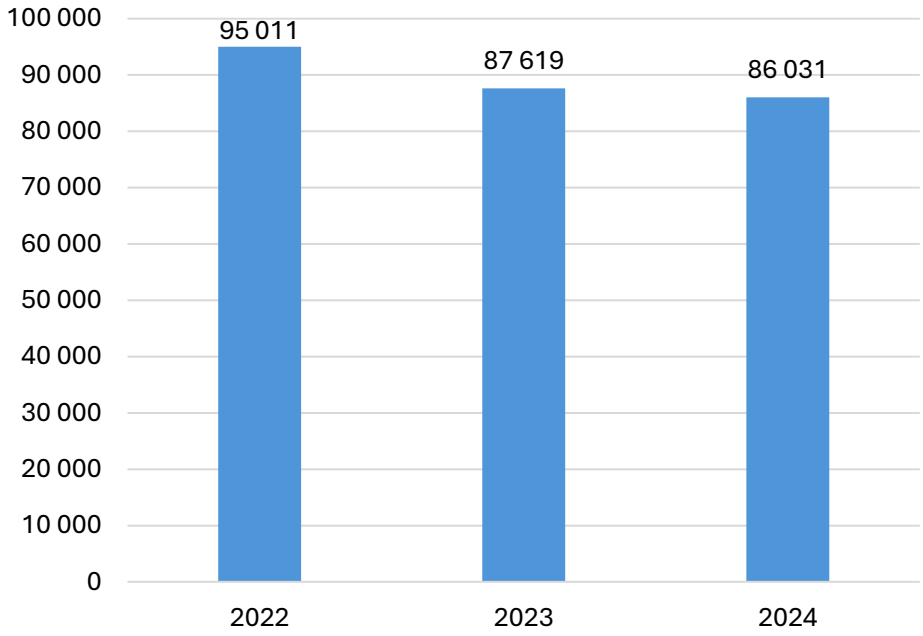

Źródło: *„Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego”; opracowanie własne*

Przyznane świadczenia z pomocy społecznej

W przypadku danych dotyczących liczby udzielanych świadczeń również występuje spadek beneficjentów długotrwale korzystających z tej formy pomocy[16] z niewielkim wzrostem udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń:

- 2024 r.: 38 671, z czego 54,7% to osoby długotrwale korzystające,
- 2023 r.: 40 847, z czego 52,9% to osoby długotrwale korzystające,
- 2022 r.: 42 214, z czego 53,7% to osoby długotrwale korzystające,
- 2021 r.: 45 510, z czego 54,8% to osoby długotrwale korzystające,
- 2020 r.: 50 162, z czego 54,0% to osoby długotrwale korzystające.

Liczba rodzin będących beneficjentami świadczeń z pomocy społecznej wynosiła 32 115 w 2024 roku, co przekładało się na 57 745 osób w tych rodzinach (w 2023 roku było to 62 268 osób w 33 739 rodzinach). Można więc zauważyć nieznaczną tendencję spadkową dotyczącą rodzin będących beneficjentami świadczeń z pomocy społecznej w omawianym przedziale.

Powody udzielania pomocy i wsparcia

Jak wskazują analizy „Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2024 dla województwa zachodniopomorskiego" na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować istotne zmiany w zakresie przyczyn udzielania pomocy i wsparcia. W latach 2015-2017 głównym powodem udzielania pomocy było ubóstwo oraz bezrobocie. W okresie 2018-2021 główną przyczyną pozostawało zjawisko ubóstwa, jednak drugim powodem stała się ciężka choroba, trzecie miejsce zajęło bezrobocie. Nieznacznie mniej przypadków dotyczyło niepełnosprawności.

W 2022 roku podobnie jak w okresie 2018-2021 główną przyczyną udzielania pomocy było zjawisko ubóstwa, następnie ciężka choroba. Zmiana nastąpiła w przypadku trzeciego powodu udzielania pomocy - wzrosła liczba rodzin otrzymujących wsparcie z tytułu niepełnosprawności, a bezrobocie znalazło się na czwartym miejscu. **W roku**

[16] „Ubodzy beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w wieku 18 lat i więcej, którzy korzystali z tej pomocy w roku badania i nieprzerwanie w okresie co najmniej czterech poprzednich lat, a także osoby, które miały przerwę jednoroczną w tych latach, ale korzystały z pomocy w latach poprzedzających ten okres." Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie, Zeszyt metodologiczny. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej, GUS, 2019.

2023 spadła natomiast liczba rodzin objętych wsparciem z powodu ubóstwa. W roku 2024 zestawienie powodów udzielania pomocy i wsparcia wygląda następująco:

- **długotrwała/ciężka choroba - 16 576 rodzin (55% z ogółu) w 2024 roku**; w 2023 roku: 16 490 rodzin (53%),
- **ubóstwo - 14 795 (49% ogółu[17]) w 2024 roku**; w 2023 r. 16 085 rodzin, tj. 50% rodzin,
- **niepełnosprawność - 11 451 rodzin (38% ogółu) w 2024 roku**, w 2023 roku: 11 806 rodzin (37% ogółu),
- **bezrobocie - 10 233 rodzin (34% ogółu) w 2024 roku,** - w 2023 roku 11 048 rodziny (35% ogółu).

Co ciekawe z perspektywy niniejszej diagnozy, według danych z OZPS2024WZ, liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu przemocy domowej wyniosła 318. W latach 2022-2023 liczba ta była nieznacznie mniejsza i wynosiła kolejno 237 i 234. Warto bliżej przyjrzeć się tym statystyką i poznać przyczyny tak niskiego odsetka rodzin objętych pomocą w tym zakresie.

[17] Dane dotyczące liczby rodzin objętych poszczególnymi rodzajami świadczeń oraz ogółu rodzin korzystających ze świadczeń na podstawie sprawozdania MRiPS-03-R za I-XII 2023 r. 17

Przemoc domowa na terenie województwa - analiza danych zastanych

Celem scharakteryzowania skali zjawiska przemocy domowej warto wziąć pod uwagę między innymi statystyki dotyczących procedury „Niebieskie Karty". Niniejszy podrozdział został opracowany z wykorzystaniem informacji demograficznych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, statystyk dotyczących wszczętych postępowań udostępnionych przez Komendę Wojewódzką Policji w Szczecinie oraz dane dotyczące zjawiska przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego udostępnione przez Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki.

Nota metodologiczna

- Opis podziału administracyjnego nieznacznie różni się pomiędzy ZUW a KWPS. Na potrzeby niniejszego badania zdecydowano się ujednolicić nazewnictwo i przeformułować kategorie występujące w danych pochodzących od Policji, która opisywała powiaty poprzez wskazanie ich stolic (np. powiat drawski określano jako *Drawsko*). W policyjnych statystykach rozróżniano dodatkowo kategorie, takie jak liczba sporządzonych przez Policję Niebieskich Kart (NK) w obszarze miejskim oraz wiejskim, co pozwala zakładać, że dane dotyczą nie tylko wymienionych stolic, ale również powiatów. W przypadku miast na prawach powiatu Szczecin oraz Świnoujście nie było wskazanych żadnych przypadków wszczęcia procedury NK w omawianym okresie w obszarze wiejskim. W przypadku miasta Koszalin takie przypadki się pojawiały. W związku z powyższym zdecydowano się określanie w statystykach miasta Koszalin jako powiatu koszalińskiego celem ujednolicenia zestawień w raporcie.

Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024

W analizowanym okresie 2022-2024 liczba sporządzonych NK przez Policję (wykres 3) wydaje się utrzymywać na stałym, stabilnym poziomie z nieznaczną tendencją wzrostową między 2022 a 2023 rokiem (wzrost o 3,9%) oraz z tendencją spadkową w okresie między 2023 a 2024 rokiem (spadek o 7,8%). W sumie w 2024 Policja sporządziła 3 336 Niebieskich Kart, w roku 2023 sporządzono 3 620 NK, a w 2022 zostało sporządzonych 3 485 NK.

Wykres 3. Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024

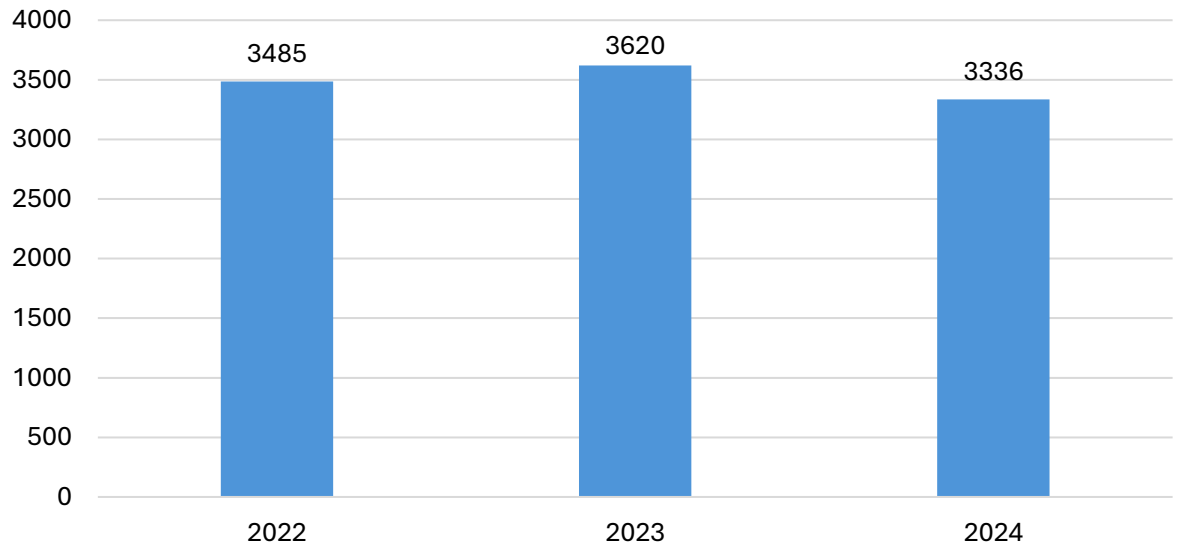

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie; opracowanie własne.

Monitoring Zjawiska - Procedura „Niebieskie Karty”

Biorąc pod uwagę bardzo duże zróżnicowanie regionu pod kątem gęstości zaludnienia oraz liczebności mieszkańców w poszczególnych powiatach warto w analizach uwzględnić współczynnik dotyczący NK sporządzonych przez Policję w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców powiatu. Pozwoli to na uzyskanie możliwych do porównania wyników i ułatwi trafne interpretowanie trendów oraz zaobserwowanej skali przemocy.

Jeśli chodzi o ogólną liczbę sporządzonych Niebieskich Kart przez Policję w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, to ogółem w roku 2022 współczynnik ten wyniósł 21,2. W roku 2023 wzrósł on do 22,2, a w roku 2024 spadł i osiągnął najniższą wartość w omawianym okresie - 20,6 (wykres 4). W obrębie poszczególnych Powiatów w roku 2024 można zaoberwować dość duże zróżnicowanie w zakresie wartości opisywanego współczynnika.

Wykres 4. Współczynnik sporządzonych Niebieskich Kart na 10 000 mieszkańców w podziale na powiaty i jednostki administracyjne województwa zachodniopomorskiego

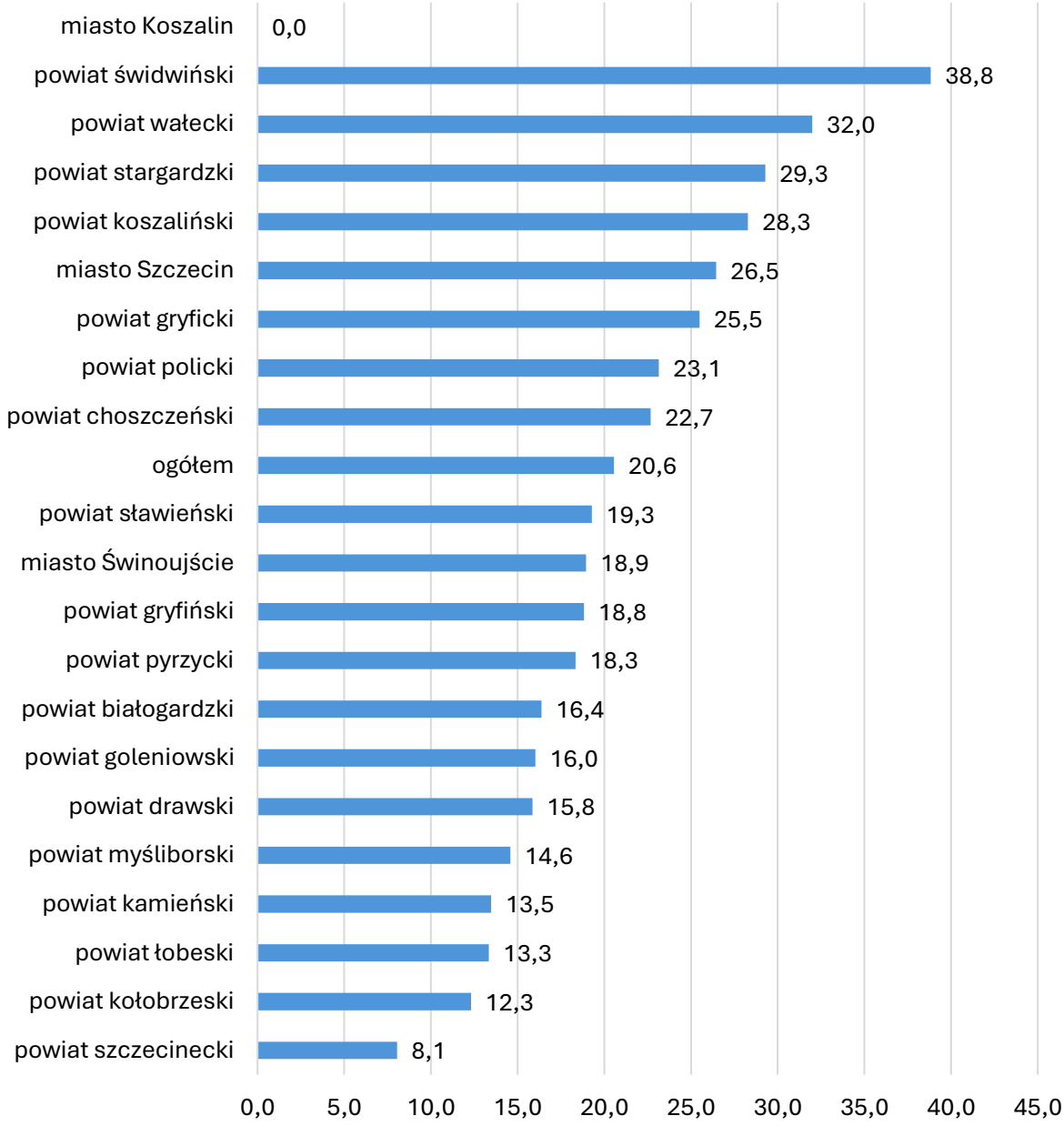

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Analiza danych wskazuje, że najwyższe współczynniki sporządzonych Niebieskich Kart odnotowano w powiatach: świdwińskim (38,5), wałeckim (32), stargardzkim (29,3) oraz koszalińskim (28,3). Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie szczecineckim (8,1).

Trendy w sporządzaniu Niebieskich Kart według danych gromadzonych przez Policję

Tabela 2 przedstawia wartości wskaźników liczb NK sporządzonych w latach 2022-2024 przez Policję na 10 000 mieszkańców poszczególnych powiatów, w przypadku których można zaobserwować zróżnicowanie trendu dotyczące zmian wartości współczynnika NK na 10000 mieszkańców rok do roku. Część powiatów odnotowała ciągły spadek wartości współczynnika rokrocznie w okresie 2022-2024. Do takich powiatów należą:

- powiat drawski (spadek o 23% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 4% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- goleniowski (spadek o 16% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 23% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- łobeski (spadek o 26% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 30% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat wałecki (spadek o 1% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 37% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem).

Warto szczególną uwagę zwrócić na powiat wałecki, w którym w ciągu okresu jednego roku odnotowano spadek aż o 37% przypadków. Powiat ten w latach 2022-2023 charakteryzował się najwyższym wskaźnikiem sporządzonych NK przez Policję na rok (w 2022 współczynnik wyniósł 44,1, a w roku 2023 43,8) by w roku 2024 osiągnąć wynik 32. Tak nagły spadek może wskazywać zarówno na nagłe obniżenie się poziomu przemocy w Powiecie, ale również na spadek wykrywalności zjawiska lub sposobu kwalifikowania zdarzeń jako właściwych do zastosowania procedury NK.

Pięć powiatów odnotowało, w oparciu o raporty Policji, wzrost wartości wskaźnika NK rok do roku. Należały do nich:

- powiat gryficki (wzrost o 26% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 8% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat policki (wzrost o 6% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 12% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat sławieński (wzrost o 43% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 6% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat świdwiński (wzrost o 22% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i o 2% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem).

Pozostałe powiaty odnotowywały większe lub mniejsze fluktuacje w zakresie wartości wskaźników. Część powiatów odnotowywała spadek wartości wskaźnika sporządzonych NK w przeliczeniu na 10000 mieszkańców w okresie 2022-2023 i wzrost wartości wskaźnika w okresie 2023-2024. Do takich powiatów należą:

- powiat białogardzki (wzrost o 5% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 27% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat choszczeński (wzrost o 33% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 50% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat gryfiński (wzrost o 5% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 17% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat kamieński (wzrost o 4% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 4% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat myśliborski (wzrost o 7% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 7% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat stargardzki (wzrost o 2% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 8% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- miasto Szczecin (wzrost o 11% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i spadek o 15% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem).

Interesującym zjawiskiem z perspektywy trendów obserwowanych w innych powiatach jest dynamiczna zmiana sytuacji w powiecie choszczeńskim. W latach 2022-2023 nastąpił wzrost o około jedną trzecią liczby sporządzonych NK na 10 000 mieszkańców, by w kolejnym porównywanym okresie 2023-2024 nastąpił spadek wartości wskaźnika o połowę. Może to sugerować między innymi sprawną reakcję na duży wzrost liczby przypadków procedur NK lub zmianę sposobu kwalifikowania przypadków do procedury.

Innym przypadkiem wartym głębszego przeanalizowania jest sytuacja powiatu białogardzkiego. W pierwszym analizowanym okresie (lata 2022-2023) można było zaobserwować stabilną liczbę sporządzonych NK na 10000 mieszkańców, by w drugim okresie odnotować spadek o 27% NK. Tak nagła zmiana wartości wskaźnika może sugerować wprowadzenie zmian w sposobie kwalifikowania przypadków do procedury NK lub wprowadzenie interwencji, które w sposób znaczący ograniczyły występowanie zjawiska przemocy na tym terenie.

Część powiatów z kolei odnotowywała wzrost wartości wskaźnika sporządzonych NK w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w okresie 2022-2023 i wzrost wartości wskaźnika w okresie 2023-2024. Do takich powiatów należą:

- powiat kołobrzeski (spadek o 26% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i wzrost o 9% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat koszaliński (spadek o 33% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i wzrost o 20% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat pyrzycki (spadek o 14% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i wzrost o 22% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- powiat szczecinecki (spadek o 26% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i wzrost o 23% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem),
- miasto Świnoujście (spadek o 44% w porównaniu między 2022 a 2023 rokiem i wzrost o 17% w porównaniu między 2023 a 2024 rokiem).

Powiaty te charakteryzują się stosunkowo dużą fluktuacją wartości, szczególnie w przypadku powiatu koszalińskiego. Warto rozważyć, z czego wynikają tak duże zmiany w obrębie kolejnych rocznych zestawień.

Tabela 2. Wartości wskaźników sporządzonych przez Policję Niebieskich Kart na 10 000 mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w podziale na powiaty i jednostki administracyjne w okresie 2022-2024

Powiat	2022	2023	2024
powiat białogardzki	19,7	20,7	16,4
powiat choszczeński	22,8	34,0	22,7
powiat drawski	20,2	16,4	15,8
powiat goleniowski	22,8	19,7	16,0
powiat gryficki	17,4	23,4	25,5
powiat gryfiński	21,0	22,1	18,8
powiat kamieński	13,5	14,0	13,5
powiat kołobrzeski	14,1	11,2	12,3
powiat koszaliński	29,8	22,5	28,3
powiat łobeski	21,9	17,4	13,3
powiat myśliborski	14,5	15,6	14,6
powiat policki	19,3	20,5	23,1
powiat pyrzycki	16,3	14,3	18,3
powiat sławieński	10,3	18,1	19,3
powiat stargardzki	31,0	31,7	29,3
powiat szczecinecki	7,8	6,2	8,1
powiat świdwiński	29,6	38,2	38,8
powiat wałecki	44,1	43,8	32,0
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych
miasto Szczecin	27,1	30,5	26,5
miasto Świnoujście	22,6	15,7	18,9
ogółem	21,2	22,2	20,6

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie; opracowanie własne.

Przemoc w miastach i obszarach wiejskich

Według danych otrzymanych od Policji można zaobserwować, że stabilny poziom sporządzania NK dotyczy zarówno obszarów wiejskich, jak i miejskich (wykres 5). Można zaobserwować, że ponad połowa przypadków sporządzania NK przez Policję dotyczy miast.

Wykres 5. Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024

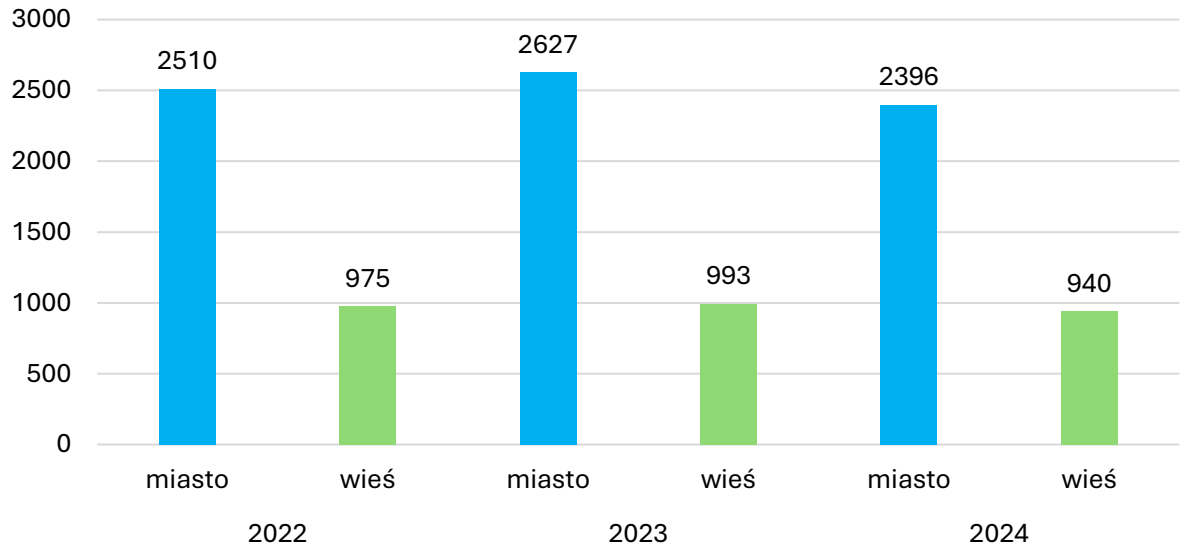

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie; opracowanie własne.

Warto jednak przy okazji analizowania tego typu danych zestawić je z informacjami zamieszczonymi w Banku Danych Lokalnych dla województwa zachodniopomorskiego. Według informacji dotyczących liczby mieszkańców obszarów miejskich oraz wiejskich w przypadku województwa zachodniopomorskiego (tabela 3) w latach 2022-2023 około 68% województwa zamieszkiwało obszary miejskie, a 32% obszary wiejskie. W roku 2024 liczba mieszkańców obszarów miejskich nieznacznie zmalała - 67% (mieszkańców województwa mieszkała na obszarach miejskich. To może wyjaśniać tak dużą różnicę w liczebności sporządzonych NK przez Policję w podziale na tereny miejskie oraz wiejskie. Dokładne dane dotyczące liczby mieszkańców województwa w podziale na miejsce zamieszania (obszar miejski lub wiejski) znajdują się w tabeli 3.

Tabela 3. Liczba mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w podziale na obszar zamieszkania

2022			2023			2024		
ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś	ogółem	miasto	wieś
1 640 622	1 116 968	523 654	1 631 784	1 110 406	521 378	1 622 760	1 102 399	520 361

Źródło: Na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS; opracowanie własne

Liczba interwencji domowych dotyczących przemocy domowej

Analiza liczby interwencji domowych dotyczących przemocy domowej realizowanych przez Policję w okresie między 2023 a 2024 rokiem (tabela 3) drastycznie spadła w przypadku większości powiatów. Największy spadek widać w przypadku miasta Szczecin oraz powiatu stargardzkiego, gryfińskiego, świdwińskiego oraz wałeckiego i koszalińskiego. Niewielka część powiatów odnotowała znaczący wzrost liczby interwencji między 2023 a 2024. Do takich powiatów należy powiat gryficki i powiat sławieński. Takie nagłe spadki mogą wynikać między innymi ze zmiany sposobu ewidencji interwencji lub niepełnych danych za rok 2024.

Tabela 4. Liczba interwencji domowych dotyczących przemocy domowej zrealizowanych przez Policję dla województwa zachodniopomorskiego w podziale na powiaty i jednostki administracyjne w latach 2022-2024

Powiat	2022	2023	2024
powiat koszaliński	162	110	34
miasto Szczecin	558	557	55
miasto Świnoujście	30	30	31
powiat białogardzki	18	12	8
powiat choszczeński	24	47	13
powiat drawski	56	38	7
powiat goleniowski	82	63	6
powiat gryficki	32	53	104
powiat gryfiński	116	119	11
powiat kamieński	25	32	5
powiat kołobrzeski	20	16	33
powiat łobeski	46	41	11
powiat myśliborski	18	31	13
powiat policki	55	68	4
powiat pyrzycki	25	10	5
powiat sławieński	12	16	54
powiat stargardzki	172	209	28
powiat szczecinecki	42	36	14
powiat świdwiński	66	104	21
powiat wałecki	179	191	14
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	1738	1783	471

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie; opracowanie własne.

Liczba formularzy wszczynających procedurę NK - dane od Policji

Z danych Policji za 2024 rok wynika, że w większości przypadków sporządzone formularze NK były pierwszymi tego typu zgłoszeniami (tabela 5). Z uwagi na brak danych z ubiegłych lat nie można dokonać analizy trendu występowania kolejnych przypadków przemocy w latach ubiegłych. Wartości takich formularzy w zestawieniu z tymi wszczynającymi procedurę jest stosunkowo niski, jednak część powiatów i ośrodków miejskich odnotowała wartości wyróżniające się na tle pozostałych jednostek administracyjnych. Do takich jednostek należy miasto Szczecin (51 formularzy NK dotyczących kolejnych przypadków przemocy w 2024), powiat policki (33 formularze NK dotyczące kolejnych przypadków przemocy w 2024) oraz powiat świdwiński (28 formularzy NK dotyczących kolejnych przypadków przemocy w 2024). Dokładne informacje dotyczące liczby formularzy wszczynających procedurę NK w zestawieniu z liczbą formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy dla roku 2024 można odczytać z tabeli 5.

Tabela 5. Liczba formularzy wszczynających procedurę NK w zestawieniu z liczbą formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy dla roku 2024

Powiat	liczba formularzy wszczynających procedurę NK w 2024	liczba formularzy NK dotyczących kolejnych przypadków przemocy w 2024
powiat koszaliński	175	7
miasto Szczecin	972	51
miasto Świnoujście	66	7
powiat białogardzki	60	12
powiat choszczeński	93	7
powiat drawski	79	5
powiat goleniowski	125	5
powiat gryficki	130	13
powiat gryfiński	133	11
powiat kamieński	53	6
powiat kołobrzeski	90	4
powiat łobeski	42	2
powiat myśliborski	77	13
powiat policki	168	33
powiat pyrzycki	46	20
powiat sławieński	92	9

powiat stargardzki	322	26
powiat szczecinecki	56	2
powiat świdwiński	138	28
powiat wałecki	148	10
miasto Koszalin	brak danych	brak danych
ogółem	3 065	271

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie; opracowanie własne.

Rodziny objęte procedurą NK - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

Niniejsze zestawienia stanowią uzupełnienie danych zebranych od Policji i skupiają swoją uwagę na danych udostępnionych przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego. Udostępnione dane pochodzą z Centralnej Aplikacji Statystycznej. W CAS publikowano sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a sprawozdanie wypełniały jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Liczba wypełnionych formularzy Niebieskiej Karty A, C i D

Niebieska Karta A (NK-A)

To formularz umożliwiający formalne wszczęcie procedury „Niebieskie Karty" w przypadku podejrzenia pojawienia się aktów przemocy domowej. Jest on sporządzany przez przedstawicieli podmiotów uprawnionych na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

Niebieska Karta B (NK-B)

To formularz informacyjny, który po rozpoczęciu procedury jest przekazywany osobie doznającej przemocy domowej. Zawiera on pouczenie o przysługujących jej prawach oraz dostępnych formach pomocy i wsparcia instytucjonalnego.

Niebieska Karta C (NK-C)

To formularz wykorzystywany przez zespół interdyscyplinarny lub grupę diagnostyczno-pomocową. Ma on na celu przeprowadzenie diagnozy sytuacji osoby doznającej przemocy oraz opracowania indywidualnego planu wsparcia.

Niebieska Karta D (NK-D)

Formularz ten skierowany jest do osób stosujących przemoc domową i służy analizie jej zachowań oraz zaplanowaniu działań ukierunkowanych na zaprzestanie stosowania przez tę osobę przemocy[18].

Biorąc pod uwagę otrzymane materiały, według dostępnych informacji najczęściej wypełnianym formularzem NK jest „Niebieska Karta - C". W roku 2022 zostało wszczętych w sumie 7 390 procedur NK A, C, D z czego NK - C wynosiła 3 515 formularzy. W przypadku formularzy A oraz D ich liczba wynosiła kolejno 2 070 i 1 805. W roku 2023 liczba wszystkich wypełnionych formularzy wyniosła 6 366, z czego 3 074 stanowiły formularze NK - C. W przypadku formularzy A oraz D liczba wypełnionych formularzy wynosiła kolejno 1 716 i 1 576. W roku 2024 wypełniono łącznie 7 360 formularzy NK. Najwięcej wypełnionych formularzy podobnie jak w latach ubiegłych stanowiły NK - C – wypełniono 3 164 formularzy. W przypadku formularzy A oraz D ich liczba wynosiła kolejno 2 073 oraz 2 123.

W analizowanym okresie liczby wypełnionych formularzy wydają się utrzymywać na stałym poziomie. Można zaobserwować niewielki spadek liczebności wypełnień NK A, C i D między rokiem 2022 a 2023, a także niewielki wzrost wypełnień wszystkich omawianych formularzy między rokiem 2023 a 2024. Informacje na temat liczebności wypełnień poszczególnych formularzy NK w podziale na lata znajduje się na wykresie 6.

[18] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz.U. 2023 poz. 1870). https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001870 [dostęp 19.12.2025 r.]

Wykres 6. Liczebność wypełnionych formularzy Niebieskie Karty A, C, D w latach 2022-2024

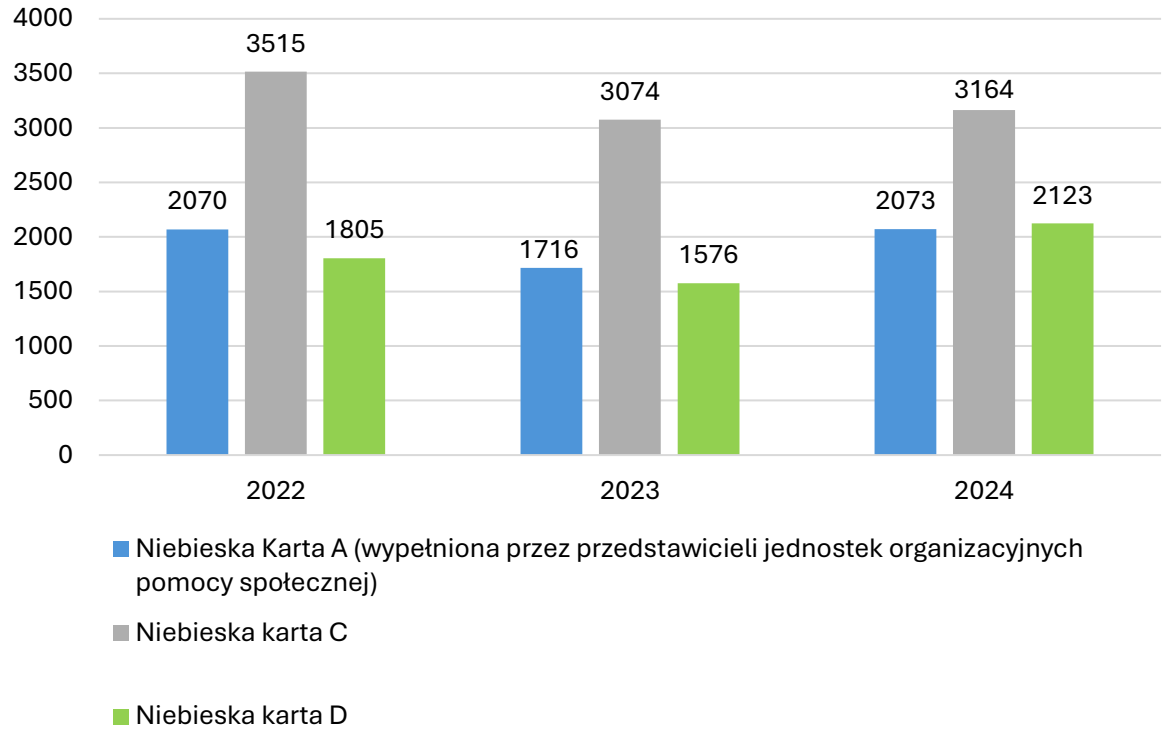

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty

Udostępnione dane z Urzędu Wojewódzkiego wskazują na pewną zmianę sytuacji względem roku 2022 w zakresie wszczynanych procedur NK (wykres 7). Między 2022 a 2023 rokiem liczba wszczętych procedur NK uległa zmniejszeniu o niemal 200 przypadków, by w okresie między 2023 a 2024 wzrosnąć o 335 przypadków i przyjąć najwyższą liczbę w analizowanym okresie.

Wykres 7. Liczba wszczętych procedur NK w okresie 2022-2024

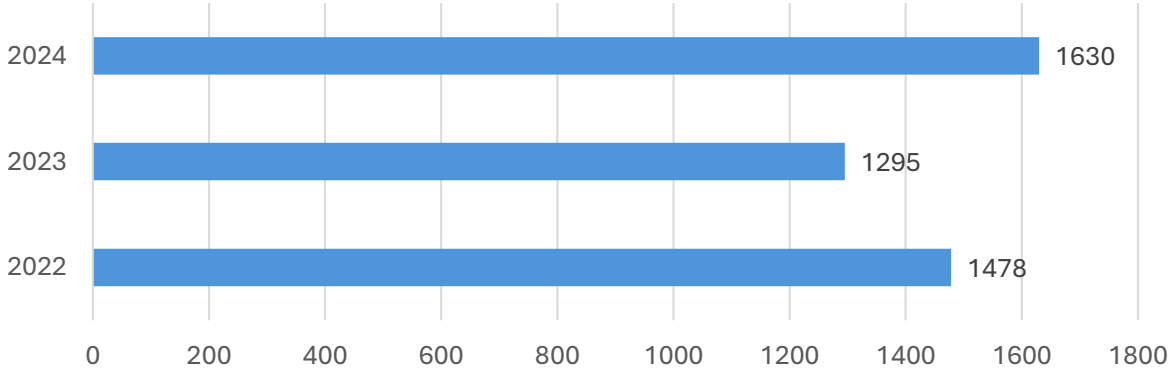

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Liczba zakończonych procedur Niebieskiej Karty

Jeśli chodzi o liczebność zakończonych procedur NK (wykres 8) można zaobserwować, iż jej liczba jest na względnie stałym poziomie około 3500 zakończonych procedur rocznie. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że w porównaniu do roku 2023 w roku 2024 liczba zakończonych procedur zmalała o 111 i była najniższa w analizowanym czasie.

Wykres 8. Liczba zakończonych procedur NK na przestrzeni lat 2022-2024

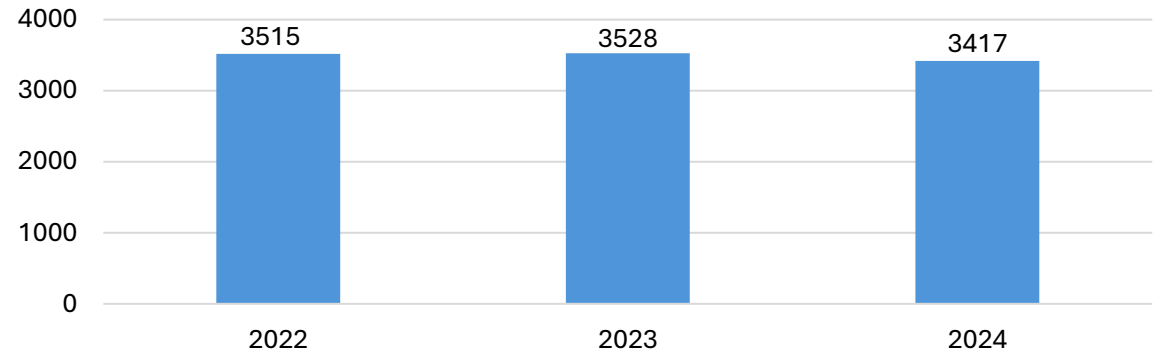

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Liczba rodzin objętych procedurą NK

Z roku na rok w ciągu badanego okresu widać niewielką tendencję spadkową liczby rodzin objętych procedurą NK (wykres 9). Zestawiając liczbę rodzin objętych procedurą NK w 2024 i 2022 spadek liczebności wynosi 399 osób.

Wykres 9. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty w okresie 2022-2024

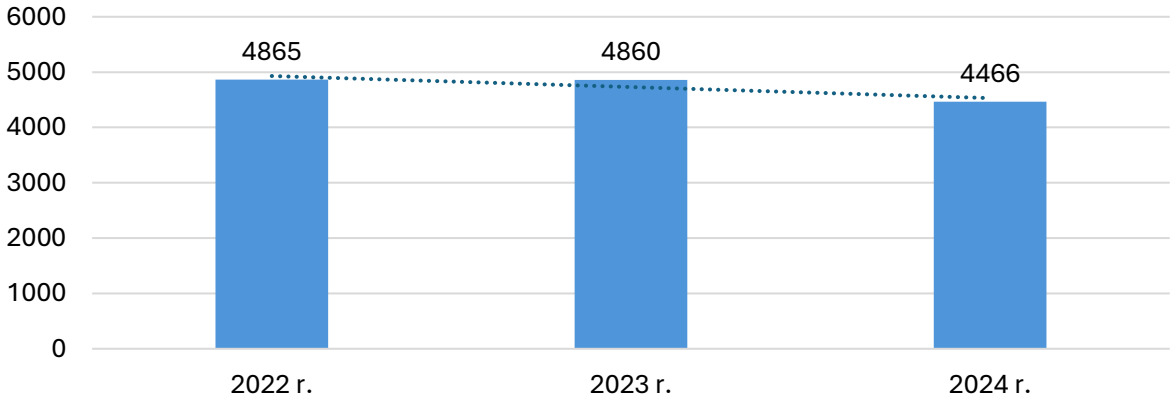

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Dane na poziomie województwa cechuje stabilność liczebności rodzin objętych NK z niewielką tendencją spadkową. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja z perspektywy poszczególnych powiatów, co można zaobserwować w danych zamieszczonych w tabeli 6. Część z powiatów podobnie jak w przypadku województwa jako całości cechuje pewien stały poziom rodzin objętych procedurą NK, jednak wiele powiatów odnotowywało na przestrzeni kolejnych analizowanych lat duże fluktuację. Szczególnie interesującym przykładem może być powiat wałecki, w którym w 2022 roku 259 rodzin było objętych procedurą NK. W roku 2023 nastąpił gwałtowny spadek liczebności rodzin objętych tą procedurą (objętych było 28 rodzin), by w roku 2024 odnotować gwałtowny wzrost liczby przypadków osiągając poziom 131 rodzin objętych procedurą NK. Innym interesującym przypadkiem jest powiat choszczeński, który w okresie między 2023 a 2024 odnotował wzrost liczby rodzin objętych procedurą NK o 66.

Tabela 6. Rodziny objęte procedurą NK w podziale na powiaty w latach 2022-2024

Powiat	2022	2023	2024
powiat białogardzki	111	47	62
powiat choszczeński	132	105	171
powiat drawski	196	105	116
powiat goleniowski	266	187	160
powiat gryficki	161	161	218
powiat gryfiński	238	219	201
powiat kamieński	92	110	126
powiat kołobrzeski	169	205	200
powiat m. Koszalin	192	195	202
powiat koszaliński	126	108	137
powiat łobeski	58	58	85
powiat myśliborski	113	144	153
powiat policki	233	253	218
powiat pyrzycki	70	93	151
powiat sławieński	78	67	98
powiat stargardzki	584	649	552
powiat m. Szczecin	1 275	1 854	1 148
powiat szczecinecki	133	127	173
powiat świdwiński	208	131	146
powiat m. Świnoujście	171	14	18
powiat wałecki	259	28	131
ogółem	4 865	4 860	4 466

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Osoby uwikłane w przemoc – dane od Policji

Poniższe zestawienia ukazują, jakie grupy społeczne są najczęściej osobami stosującymi przemoc oraz które grupy społeczne w największym stopniu doświadczają przemocy w analizowanym okresie.

Osoby doświadczające przemocy domowej - dane od Policji w podziale na płeć i pełnoletność

Dane udostępnione przez Policję wskazują na trend wzrostowy liczby przypadków osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy (wykres 10). W analizowanym okresie 2023-2024 liczba przypadków dotyczących dzieci wzrosła o blisko 50%. W przypadku dzieci taka zmiana w obrębie liczebności osób małoletnich doświadczających przemocy najprawdopodobniej wynika ze zmian prawnych w zakresie ewidencjonowania liczby osób doznających przemocy domowej. W 2023 roku znowelizowano ustawę o przeciwdziałaniu przemocy domowej w Polsce. W jej świetle najmłodsi mieszkańcy województwa, będący świadkami przemocy domowej, zostali prawnie uznani za osoby doświadczające przemocy domowej.

Liczebności pozostałych wyróżnionych grup osób pokrzywdzonych są na względnie stałym poziomie. W przypadku kobiet oraz mężczyzn na poziomie województwa nie zaobserwowano znaczących zmian w liczebności osób doświadczających przemocy domowej. W każdym z analizowanych lat to kobiety w zdecydowanej większości były osobami doświadczającymi przemocy (w roku 2022 było to 2 856 kobiet, w roku 2023 - 2 909 kobiet). W roku 2024 liczba kobiet doświadczających przemocy domowej nieznacznie spadła względem lat 2022-2023 i wyniosła 2 759 przypadków. Jeśli zaś chodzi o mężczyzn to rokrocznie można zaobserwować niewielki trend wzrostowy liczby przypadków, gdy mężczyźni są osobami doświadczającymi przemocy (w 2022 roku liczba ta wyniosła 477, w 2023 - 538, by w 2024 roku osiągnąć poziom 563 przypadków.

Wykres 10. Osoby doświadczające przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego

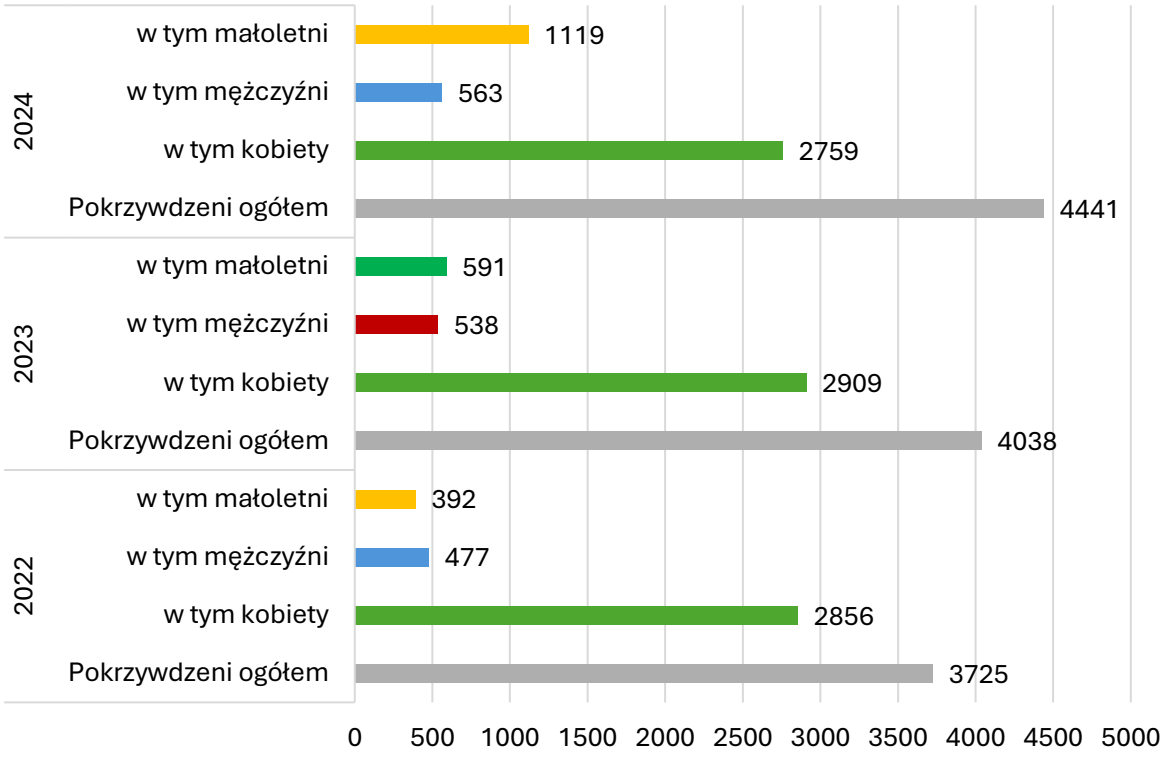

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Dane przedstawiające zróżnicowanie osób doświadczających przemocy z uwagi na płeć oraz status pełnoletności (tabela 7) podobnie, jak w innych analizowanych wskaźnikach wykazują pewne zróżnicowania względem trendu jaki można zaobserwować w skali całego województwa. Na szczególną uwagę zasługuje powiat białogardzki, w którym – według danych uzyskanych od Policji – od 2023 roku obserwuje się systematyczny wzrost liczby przypadków przemocy wobec małoletnich. Wskaźnik ten wzrósł z 9% w 2022 roku do 45% w 2024 roku. Znaczący wzrost przemocy wobec małoletnich można zaobserwować także w przypadku miasta Świnoujście - według danych liczba przypadków przemocy wobec małoletnich między 2022 a 2023 rokiem wzrosła o 24%. Dokładne zestawienie liczebności osób pokrzywdzonych w podziale na powiaty województwa zachodniopomorskiego, płeć oraz pełnoletność znajdują się w tabeli 7.

Tabela 7. Zestawienie procentowego udziału osób pokrzywdzonych w podziale na płeć oraz pełnoletność w latach 2022-2024

	2022			
Powiat	Pokrzywdzeni ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	w tym małoletni
powiat koszaliński	199	84%	11%	5%
miasto Szczecin	1088	79%	11%	10%
miasto Świnoujście	89	88%	9%	3%
powiat białogardzki	95	82%	8%	9%
powiat choszczeński	109	61%	29%	10%
powiat drawski	119	80%	8%	12%
powiat goleniowski	234	69%	12%	20%
powiat gryficki	115	76%	8%	17%
powiat gryfiński	172	77%	15%	8%
powiat kamieński	69	71%	10%	19%
powiat kołobrzeski	113	84%	9%	7%
powiat łobeski	77	83%	9%	8%
powiat myśliborski	95	73%	18%	9%
powiat policki	164	78%	16%	6%
powiat pyrzycki	62	81%	10%	10%
powiat sławieński	55	91%	9%	0%
powiat stargardzki	437	68%	14%	17%
powiat szczecinecki	70	69%	14%	17%
powiat świdwiński	137	77%	15%	8%
powiat wałecki	226	78%	18%	4%
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	3725	77%	13%	11%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2023			
Powiat	Pokrzywdzeni ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	w tym małoletni
powiat koszaliński	154	79%	10%	11%
miasto Szczecin	1253	73%	15%	13%
miasto Świnoujście	66	67%	23%	11%
powiat białogardzki	104	51%	24%	25%
powiat choszczeński	169	71%	15%	14%
powiat drawski	97	76%	12%	11%
powiat goleniowski	194	70%	11%	19%
powiat gryficki	189	57%	14%	30%
powiat gryfiński	218	68%	16%	16%
powiat kamieński	67	78%	9%	13%
powiat kołobrzeski	98	74%	14%	11%
powiat łobeski	62	85%	2%	13%
powiat myśliborski	101	82%	11%	7%
powiat policki	177	76%	15%	9%
powiat pyrzycki	60	72%	7%	22%
powiat sławieński	104	71%	19%	10%
powiat stargardzki	427	77%	7%	16%
powiat szczecinecki	64	72%	9%	19%
powiat świdwiński	206	64%	15%	22%
powiat wałecki	228	78%	14%	8%
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	4038	72%	13%	15%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2024			
Powiat	Pokrzywdzeni ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	w tym małoletni
powiat koszaliński	231	65%	9%	27%
miasto Szczecin	1256	65%	14%	21%
miasto Świnoujście	110	55%	9%	35%
powiat białogardzki	92	48%	5%	47%
powiat choszczeński	156	67%	21%	12%
powiat drawski	103	65%	11%	24%
powiat goleniowski	184	57%	10%	33%
powiat gryficki	236	47%	12%	41%
powiat gryfiński	225	57%	12%	31%
powiat kamieński	85	66%	7%	27%
powiat kołobrzeski	124	63%	11%	26%
powiat łobeski	46	85%	9%	7%
powiat myśliborski	122	68%	9%	23%
powiat policki	260	59%	16%	25%
powiat pyrzycki	102	54%	14%	32%
powiat sławieński	127	65%	17%	17%
powiat stargardzki	491	63%	13%	24%
powiat szczecinecki	92	57%	7%	37%
powiat świdwiński	225	56%	14%	29%
powiat wałecki	174	78%	11%	11%
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	4441	62%	13%	25%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Osoby stosujące przemoc domową - dane od Policji w podziale na płeć

W przypadku danych na poziomie województwa mamy do czynienia ze względnie stabilną sytuacją, jeśli chodzi o liczebność osób stosujących przemoc według poszczególnej płci rok do roku. Zdecydowanie częściej osobami stosującymi przemoc są mężczyźni w każdym z analizowanych lat. W okresie między 2023 a 2024 odnotowano niewielki spadek liczby osób stosujących przemoc zarówno w przypadku mężczyzn (spadek o 213 przypadków) oraz nieznaczny spadek liczby kobiet stosujących przemoc - 10 osób mniej względem roku 2023 i o 53 osoby mniej względem roku 2022. W przypadku mężczyzn w okresie między 2022 a 2023 rokiem liczba mężczyzn stosujących przemoc wzrosła o 61.

Można zatem wysnuć wniosek, że na poziomie województwa fluktuacje liczby osób stosujących przemoc w omawianym okresie były niewielkie.

Wykres 11. Osoby stosujące przemoc w województwie zachodniopomorskim - podział ze względu na płeć

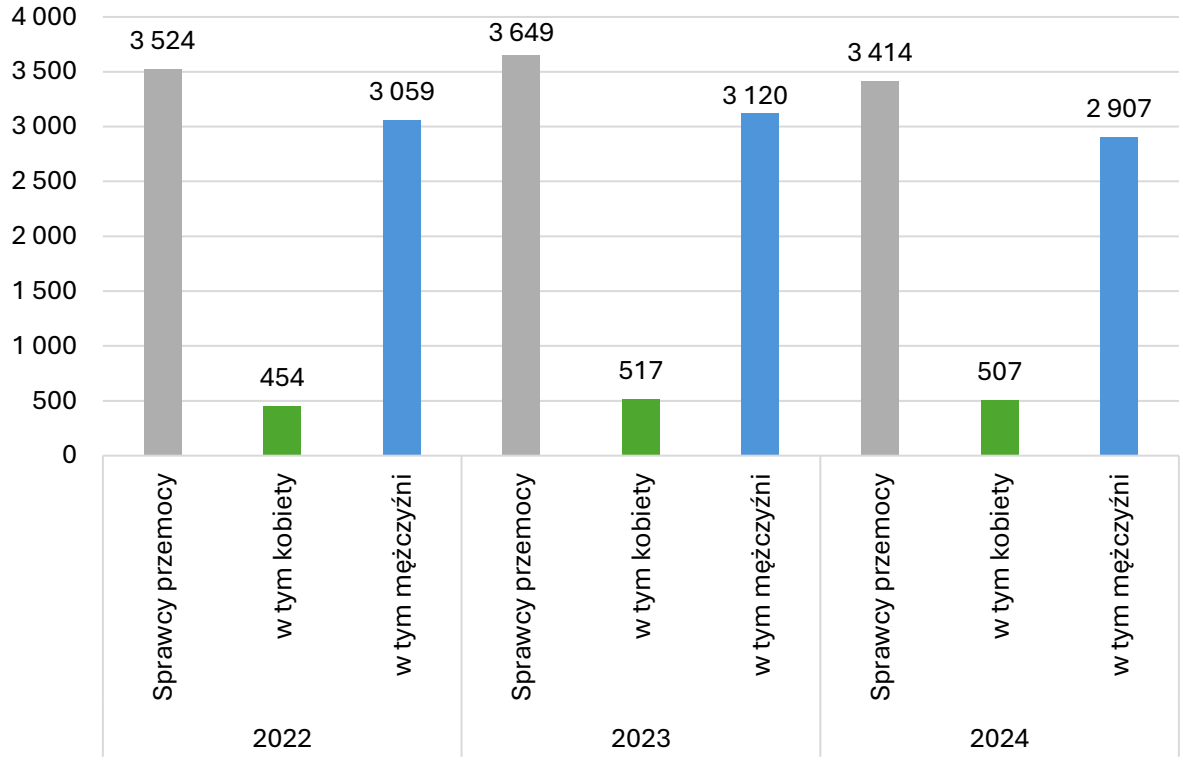

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Względna stabilność liczby osób stosujących przemoc domową wśród mężczyzn i kobiety w analizowanym okresie znajduje swoje odzwierciedlenie w tabeli 8 ukazującej podział osób stosujących przemoc ze względu na płeć z uwzględnieniem podziału administracyjnego województwa. Jednym z przykładów mogących stanowić interesujący obszar głębszych analiz jest sytuacja powiatu białogardzkiego. W przypadku tego powiatu można zaobserwować, że między 2023 a 2024 rokiem wzrósł udział kobiet w stosowaniu przemocy domowej o 13%. Szczegółowe informacje dotyczące osób stosujących przemoc w podziale na powiaty w okresie 2022-2024 znajdują się w tabeli 9.

Tabela 8. Osoby stosujące przemoc - podział ze względu na płeć w podziale na jednostki administracyjne województwa zachodniopomorskiego w latach 2022-2024

	2022		
Powiat	Osoby stosujące przemoc	w tym kobiety	w tym mężczyźni
powiat koszaliński	198	11%	89%
miasto Szczecin	1 064	16%	84%
miasto Świnoujście	89	16%	84%
powiat białogardzki	92	5%	95%
powiat choszczeński	103	16%	83%
powiat drawski	111	5%	95%
powiat goleniowski	188	12%	88%
powiat gryficki	103	11%	88%
powiat gryfiński	165	8%	92%
powiat kamieński	60	12%	88%
powiat kołobrzeski	110	15%	85%
powiat łobeski	74	11%	88%
powiat myśliborski	91	12%	87%
powiat policki	164	13%	87%
powiat pyrzycki	61	11%	89%
powiat sławieński	55	5%	95%
powiat stargardzki	385	15%	84%
powiat szczecinecki	58	12%	88%
powiat świdwiński	130	8%	92%
powiat wałecki	223	13%	87%
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	3 524	13%	87%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2023		
Powiat	Osoby stosujące przemoc	w tym kobiety	w tym mężczyźni
powiat koszaliński	145	9,0%	90,3%
miasto Szczecin	1 197	16,0%	83,9%
miasto Świnoujście	61	18,0%	82,0%
powiat białogardzki	94	16,0%	84,0%
powiat choszczeński	151	7,9%	92,1%
powiat drawski	89	9,0%	91,0%
powiat goleniowski	161	15,5%	84,5%
powiat gryficki	133	12,8%	87,2%
powiat gryfiński	173	11,0%	88,4%
powiat kamieński	63	12,7%	85,7%
powiat kołobrzeski	87	9,2%	90,8%
powiat łobeski	58	3,4%	96,6%

powiat myśliborski	97	12,4%	87,6%
powiat policki	176	13,6%	86,4%
powiat pyrzycki	53	9,4%	90,6%
powiat sławieński	96	11,5%	88,5%
powiat stargardzki	382	19,4%	78,5%
powiat szczecinecki	45	6,7%	93,3%
powiat świdwiński	168	20,8%	79,2%
powiat wałecki	220	10,5%	89,5%
miasto Koszalin	b.d	b.d	b.d
ogółem	3 649	14,2%	85,5%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2024		
Powiat	Osoby stosujące przemoc	w tym kobiety	w tym mężczyźni
powiat koszaliński	190	15%	85%
miasto Szczecin	1 043	16%	84%
miasto Świnoujście	75	16%	84%
powiat białogardzki	73	29%	71%
powiat choszczeński	100	7%	93%
powiat drawski	84	15%	85%
powiat goleniowski	133	13%	87%
powiat gryficki	148	14%	86%
powiat gryfiński	146	7%	93%
powiat kamieński	59	8%	92%
powiat kołobrzeski	96	13%	88%
powiat łobeski	44	5%	95%
powiat myśliborski	92	14%	86%
powiat policki	204	20%	80%
powiat pyrzycki	67	13%	87%
powiat sławieński	104	9%	91%
powiat stargardzki	361	18%	82%
powiat szczecinecki	59	10%	90%
powiat świdwiński	178	18%	82%
powiat wałecki	158	12%	88%
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	3 414	15%	85%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Osoby doświadczające przemocy domowej - dane od Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w podziale na płeć i pełnoletność

Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie również udostępnił dane dotyczące liczby osób doświadczających przemoc w podziale na płeć i pełnoletność w okresie 2022-2024 roku. Tabela 9. przedstawia dokładne liczebności poszczególnych grup w poszczególnych latach 2022-2024. Jak można zaobserwować, podobnie jak w przypadku danych uzyskanych od Policji, w okresie między 2023 a 2024 rokiem znacząco wzrosła liczba dzieci będących osobami doświadczającymi przemocy. W roku 2023 liczba dzieci wynosiła 1 923, by w roku 2024 osiągnąć liczbę 3 016 dzieci, czyli aż o 1 303 więcej niż w 2022 roku. W przypadku mężczyzn można było zaobserwować spadek liczby osób doświadczających przemocy w okresie 2022-2023 (kolejno 1 097 mężczyzn w 2022 roku i 796 mężczyzn w 2023 roku). W roku 2024 liczba mężczyzn doświadczających przemocy wzrosła względem roku 2023 i osiągnęła liczbę 897. Jeśli zaś chodzi o kobiety, to w okresie 2022-2023 zaobserwowano spadek liczby osób doświadczających przemocy domowej podobnie jak w przypadku mężczyzn. W roku 2022 liczba ta wyniosła 3 775 kobiet, a w roku 2023 – 3 185. Warto nadmienić, że między 2023 a 2024 rokiem liczba kobiet doświadczających przemoc wzrosła do 3 549 osób.

Tabela 9. Osoby doświadczające przemocy domowej w podziale na płeć i pełnoletność według danych Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w latach 2022-2024

	mężczyźni	kobiety	dzieci
2022	1097	3 775	1 713
2023	796	3 185	1 923
2024	897	3 549	3 016

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Osoby stosujące przemoc - dane Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w podziale na płeć

Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie również udostępnił dane ukazujące liczbę osób stosujących przemoc. Tabela 10 prezentuje zestawienia liczebności osób stosujących przemoc w okresie 2022-2024. Jak można zaobserwować, zarówno w przypadku mężczyzn jak i kobiet widać trend wzrostowy w omawianym okresie. W obydwu przypadkach największy wzrost miał miejsce w okresie między 2023-2024. W latach 2022-2023 w przypadku mężczyzn liczba przypadków wzrosła z 3 745 do 3 767, a jeżeli chodzi o kobiety z 868 do 884. W 2024 roku liczba mężczyzn stosujących przemoc domową wyniosła 4 220, a kobiet 1 128.

Tabela 10. Liczba osób stosujących przemoc według danych Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w latach 2022-2024 w podziale na płeć

	mężczyźni	kobiety
2022	3743	868
2023	3767	884
2024	4220	1 128

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Formy przemocy - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz od Policji

W przypadku województwa zachodniopomorskiego można zaobserwować wyraźną przewagę stosowania przemocy psychicznej oraz fizycznej względem innych wyszczególnionych form przemocy (wykres 12). Na przestrzeni trzech lat można zaobserwować niewielki i stały wzrost liczby przypadków przemocy ekonomicznej. Od 2023 roku wprowadzono do statystyk cyberprzemoc, jednak występuje ona bardzo rzadko. Jeśli zaś chodzi o najpopularniejsze formy przemocy, to można zaobserwować, że w porównaniu do roku 2023 przemoc psychiczna oraz fizyczna występuje w nieznacznie mniejszej skali.

Wykres 12. Rodzaje przemocy stosowane na terenie województwa zachodniopomorskiego

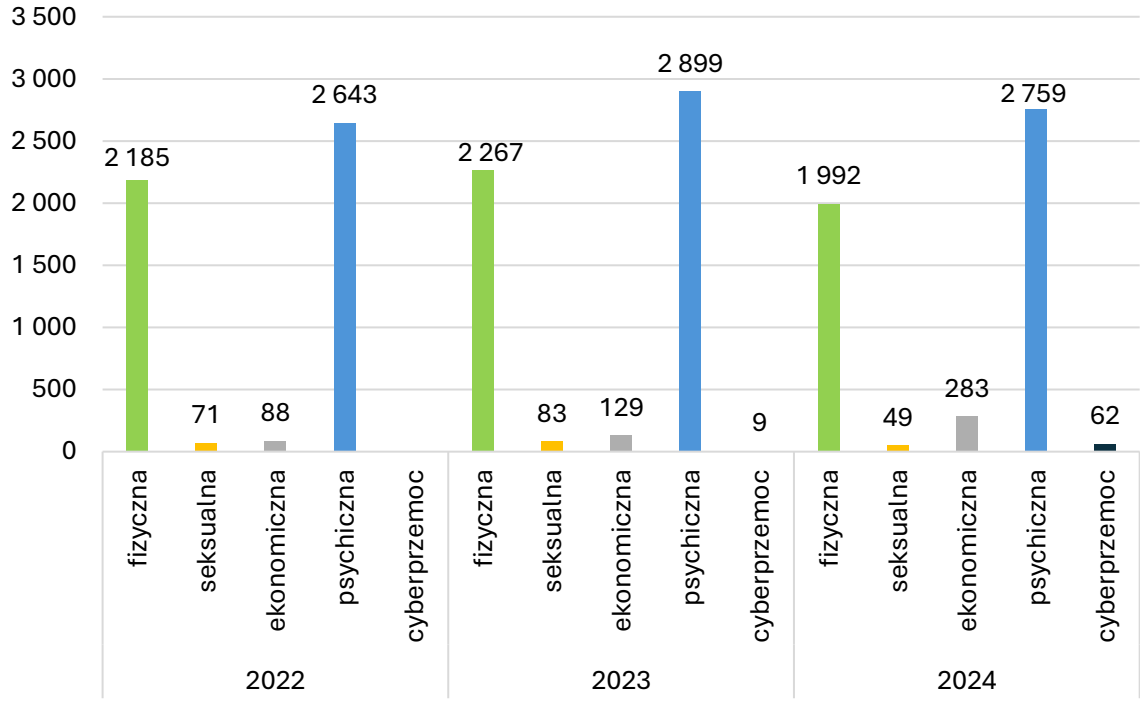

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

W przypadku analizy zagadnienia podziału przemocy z uwagi na jej rodzaj można zaobserwować, że na poziomie powiatowym, podobnie jak na poziomie całego województwa zachodniopomorskiego, najczęstszymi rodzajami stosowanej przemocy jest przemoc psychiczna, a w dalszej kolejności przemoc ekonomiczna. Interesującym trendem zaobserwowanym w oparciu o dane zamieszczone w tabeli 11 jest ten związany

z występowaniem przemocy o charakterze ekonomicznym w powiecie kamieńskim. Powiat ten charakteryzował stosunkowo wysoki poziom występowania przypadków stosowania przemocy ekonomicznej w latach 2022-2023 (kolejno 29 oraz 32 przypadki) by w roku 2024 spaść do liczby 11 przypadków stosowania przemocy ekonomicznej.

Tabela 11. Rodzaj stosowanej przemocy przez osoby stosujące przemoc w podziale na powiaty

	2022				
Powiat	**Przemoc fizyczna**	**Przemoc seksualna**	**Przemoc ekonomiczna**	**Przemoc psychiczna**	**Cyberprzemoc**
powiat koszaliński	137	0	0	150	brak danych
miasto Szczecin	585	3	7	851	brak danych
miasto Świnoujście	80	1	0	87	brak danych
powiat białogardzki	84	0	0	87	brak danych
powiat choszczeński	81	4	0	101	brak danych
powiat drawski	84	5	2	103	brak danych
powiat goleniowski	124	4	2	165	brak danych
powiat gryficki	69	1	26	81	brak danych
powiat gryfiński	91	34	1	114	brak danych
powiat kamieński	49	1	29	57	brak danych
powiat kołobrzeski	87	4	0	105	brak danych
powiat łobeski	57	7	0	67	brak danych
powiat myśliborski	43	0	0	75	brak danych
powiat policki	102	0	0	147	brak danych
powiat pyrzycki	39	0	0	55	brak danych

powiat sławieński	40	0	0	46	brak danych
powiat stargardzki	197	1	5	99	brak danych
powiat szczecinecki	51	6	3	58	brak danych
powiat świdwiński	64	0	13	86	brak danych
powiat wałecki	121	0	0	109	brak danych
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	2 185	71	88	2 643	brak danych

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2023				
Powiat	**Przemoc fizyczna**	**Przemoc seksualna**	**Przemoc ekonomiczna**	**Przemoc psychiczna**	**Cyberprzemoc**
powiat koszaliński	109	1	4	124	0
miasto Szczecin	758	1	20	976	1
miasto Świnoujście	52	2	3	58	1
powiat białogardzki	53	0	1	62	0
powiat choszczeński	108	4	6	132	0
powiat drawski	65	3	3	84	0
powiat goleniowski	110	2	4	132	2
powiat gryficki	72	3	15	92	1
powiat gryfiński	105	20	2	132	1
powiat kamieński	54	0	32	59	0

powiat kołobrzeski	67	0	5	83	2
powiat łobeski	33	0	0	52	0
powiat myśliborski	49	0	2	72	0
powiat policki	93	2	8	164	0
powiat pyrzycki	38	10	1	40	1
powiat sławieński	52	7	0	65	0
powiat stargardzki	224	26	6	264	0
powiat szczecinecki	36	1	10	53	0
powiat świdwiński	74	1	7	141	0
powiat wałecki	115	0	0	114	0
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	2 267	83	129	2 899	9

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2024				
Powiat	**Przemoc fizyczna**	**Przemoc seksualna**	**Przemoc ekonomiczna**	**Przemoc psychiczna**	**Cyberprzemoc**
powiat koszaliński	162	4	26	162	6
miasto Szczecin	536	15	86	790	9
miasto Świnoujście	52	3	5	65	3
powiat białogardzki	17	0	1	16	0
powiat choszczeński	81	1	5	126	9

powiat drawski	64	1	7	77	2
powiat goleniowski	84	0	14	108	5
powiat gryficki	86	0	18	97	2
powiat gryfiński	95	3	11	147	3
powiat kamieński	42	1	11	57	6
powiat kołobrzeski	86	3	18	93	8
powiat łobeski	25	0	0	40	0
powiat myśliborski	36	0	3	71	0
powiat policki	100	2	8	184	0
powiat pyrzycki	32	8	2	37	0
powiat sławieński	63	1	4	88	0
powiat stargardzki	235	5	41	336	2
powiat szczecinecki	44	1	13	67	6
powiat świdwiński	62	1	10	121	1
powiat wałecki	90	0	0	77	0
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	1 992	49	283	2 759	62

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Warto odnotować, iż Policja gromadzi również statystyki dotyczące innych niż wymienione w powyższych zestawieniach rodzajów przemocy, jednak z uwagi na brak informacji o charakterystyce innych rodzajów przemocy nie ma możliwości przeprowadzenia pogłębionej analizy tego zagadnienia. Dokładne zestawienie liczebności tak zakwalifikowanych przypadków znajdują się w tabeli 12.

Tabela 12. Inne rodzaje przemocy wykazane w statystykach Policji w okresie 2022-2024

Powiat	2022	2023	2024
powiat koszaliński	0	4	18
miasto Szczecin	135	79	107
miasto Świnoujście	26	25	3
powiat białogardzki	25	36	50
powiat choszczeński	0	55	4
powiat drawski	34	14	4
powiat goleniowski	49	69	21
powiat gryficki	1	1	2
powiat gryfiński	48	34	9
powiat kamieński	9	0	12
powiat kołobrzeski	60	31	15
powiat łobeski	0	5	0
powiat myśliborski	3	0	6
powiat policki	1	1	0
powiat pyrzycki	1	1	1
powiat sławieński	0	13	6
powiat stargardzki	11	4	0
powiat szczecinecki	19	22	33
powiat świdwiński	19	41	32
powiat wałecki	3	3	0
miasto Koszalin	b.d.	b.d.	b.d.
ogółem	444	438	323

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Przemoc a alkohol

Policja w swoich statystykach dotyczących wszczętych procedur NK odnotowuje również przypadki stosowania przemocy przez osoby będące pod wpływem alkoholu. Jak można zaobserwować, podobnie jak w przypadku osób stosujących przemoc w ogóle, zdecydowana większość osób stosujących przemoc będąc pod wpływem alkoholu to mężczyźni. Można jednak zaobserwować znaczący spadek takich przypadków wśród mężczyzn w okresie 2023-2024. W roku 2023 odnotowano 1 741 przypadków, natomiast w 2024 roku było o 415 mniej (1 326 osób). Wśród kobiet różnice są niewielkie. W 2022 roku 144 kobiety stosowały przemoc pod wpływem alkoholu. W roku 2023 nastąpił wzrost liczby przypadków do 159 by w 2024 roku liczba kobiet stosujących przemoc będących pod wpływem alkoholu wyniosła 151.

Wykres 13. Liczba osób stosujących przemoc będąca pod wpływem alkoholu w latach 2022-2024

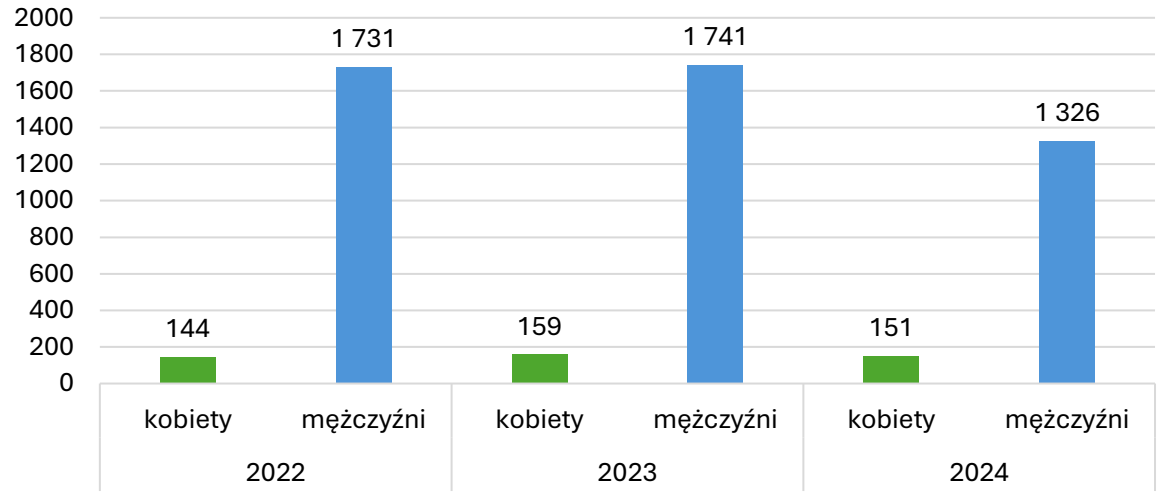

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

W przypadku analizowania omawianego zjawiska z poziomu powiatów warto zwrócić uwagę na kilka z nich charakteryzujących się dynamiczną zmianą liczby zidentyfikowanych przypadków przemocy pod wpływem alkoholu. Do takich powiatów należy między innymi powiat białogardzki, w którym w latach 2023-2024 udział kobiet w występowaniu zjawiska stosowania przemocy pod wpływem alkoholu wzrósł z 9% do 24%. W powiecie świdwińskim z kolei nagły wzrost udziału kobiet w stosowaniu przemocy będących pod wpływem alkoholu miał miejsce między 2022 a 2023 rokiem, kiedy to 3% w 2023 roku wzrosło do 19%. Trend ten został utrzymany w 2024 roku, w którym udział kobiet w stosowaniu przemocy pod wpływem alkoholu wyniósł 20%.

Tabela 13. Liczba osób stosujących przemoc będąca pod wpływem alkoholu w latach 2022-2024

	2022		
Powiat	**ogółem**	**w tym kobiety**	**w tym mężczyźni**
powiat koszaliński	81	3	78
miasto Szczecin	428	46	384
miasto Świnoujście	60	8	52
powiat białogardzki	74	3	71
powiat choszczeński	59	5	53
powiat drawski	68	0	68
powiat goleniowski	128	11	117
powiat gryficki	81	7	74
powiat gryfiński	101	7	94
powiat kamieński	49	3	46
powiat kołobrzeski	20	2	18
powiat łobeski	64	4	60
powiat myśliborski	54	4	50
powiat policki	51	5	46
powiat pyrzycki	24	0	24
powiat sławieński	29	1	28
powiat stargardzki	235	14	220
powiat szczecinecki	30	4	26
powiat świdwiński	80	2	78
powiat wałecki	159	15	144
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	1 875	144	1 731

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2023		
Powiat	ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
powiat koszaliński	41	2	39
miasto Szczecin	546	62	484
miasto Świnoujście	24	2	22
powiat białogardzki	55	5	50
powiat choszczeński	73	3	70
powiat drawski	59	3	56
powiat goleniowski	117	11	106
powiat gryficki	89	4	85
powiat gryfiński	105	3	102
powiat kamieński	54	4	50
powiat kołobrzeski	21	0	21
powiat łobeski	51	2	49
powiat myśliborski	47	5	42
powiat policki	53	7	46
powiat pyrzycki	30	1	29
powiat sławieński	43	4	39
powiat stargardzki	215	9	206
powiat szczecinecki	22	0	22
powiat świdwiński	112	21	91
powiat wałecki	143	11	132
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	1 900	159	1 741

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

	2024		
Powiat	ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
powiat koszaliński	59	2	57
miasto Szczecin	440	54	386
miasto Świnoujście	27	5	22
powiat białogardzki	34	8	26
powiat choszczeński	29	3	26
powiat drawski	34	2	32
powiat goleniowski	65	4	61
powiat gryficki	90	11	79
powiat gryfiński	66	1	65
powiat kamieński	38	2	36
powiat kołobrzeski	14	1	13
powiat łobeski	37	0	37
powiat myśliborski	48	3	45
powiat policki	74	12	62
powiat pyrzycki	31	2	29
powiat sławieński	63	0	63
powiat stargardzki	82	6	76
powiat szczecinecki	26	3	23
powiat świdwiński	127	25	102
powiat wałecki	93	7	86
miasto Koszalin	brak danych	brak danych	brak danych
ogółem	1 477	151	1 326

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

W ramach przeciwdziałania przemocy domowej wśród mieszkańców jednostki samorządowe są zobligowane do realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc (tabela 14). W 2024 roku do programu korekcyjno-edukacyjnego przystąpiło łącznie 329 osób, z czego 26,1% stanowiły kobiety (86 osób), natomiast 73,9% - mężczyźni (243 osoby).

Tabela 14. Liczba osób, które przystąpiły do programu korekcyjno-edukacyjnego

2022		2023		2024	
kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
43	194	44	177	86	243

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Jeśli zaś chodzi o odsetek osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny (tabela 15) można zaobserwować tendencję wzrostową. Jedynie w przypadku kobiet zauważalny jest spadek procenta osób, które ukończyły kurs. W 2022 roku odsetek kobiet, które ukończyły program wyniósł 74%, by w 2023 roku spaść do 55%, a następnie wzrósł do 81% w 2024 roku. W przypadku mężczyzn tendencja wzrostowa była stała i wynosiła około 10-11% wzrostu liczby procentów rokrocznie w okresie 2022-2024.

Tabela 15. Procent osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny w latach 2022-2024

2022		2023		2024	
kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
74%	59%	55%	68%	81%	78%

Źródło: Dane statystyczne związane z „przemocą domową" udostępnione przez Wydział Komunikacji Społecznej Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, opracowanie własne.

Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc - dane z Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

Po ukończeniu obligatoryjnego programu korekcyjno-edukacyjnego osoby stosujące przemoc mają możliwość wzięcia udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych. W 2024 roku wzięły w nim udział łącznie 143 osoby, z czego 74,1% stanowili mężczyźni (106 osób), a 25,9% – kobiety (37 osób). Na przestrzeni analizowanych lat zauważalne są wahania liczby osób biorących udział w powyższych programach, co szczegółowo ukazuje poniższa tabela.

Tabela 16. Liczba osób, które przystąpiły do programu psychologiczno-terapeutycznego

2022		2023		2024	
kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
41	73	28	70	37	106

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne.

W przypadku odsetka osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny (tabela 17), zauważalne są zróżnicowane wartości w zależności od analizowanego roku. Najwyższy procent osób dotyczył kobiet w 2023 roku (96%). W innych latach odsetek oscylował wokół 85% (83% w 2022 i 86% w 2024 roku). W przypadku mężczyzn można zaobserwować niewielki trend malejący – w 2022 roku odsetek mężczyzn, którzy ukończyli program wynosił 78%, by stopniowo spadać i w roku 2023 i 2024 osiągać kolejno 71% i 70%.

Tabela 17. Procent osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny w latach 2022-2024

2022		2023		2024	
kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
83%	78%	96%	71%	86%	70%

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne.

Gminna i Powiatowa Infrastruktura Pomocowa

Zespoły interdyscyplinarne oraz grupy diagnostyczno-pomocowe

Zgodnie z informacjami udostępnionymi przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w analizowanym okresie między 2022 a 2024 rokiem na terenie województwa było utworzonych w sumie **113 zespołów interdyscyplinarnych**[19]**,** które w tym okresie przeprowadziły **w sumie 2 733 posiedzenia** (782 posiedzenia w 2022 roku, 822 posiedzenia w 2023 roku oraz 1 089 posiedzeń w 2024 roku).

W przypadku **grup diagnostyczno-pomocowych**[20] to utworzono ich w sumie **14 366** (3 454 w 2022 roku, 5 685 w 2023 roku oraz 5 227 w 2024 roku).

Gminna infrastruktura pomocowa - liczba działających punktów konsultacyjnych i ośrodków wsparcia

W analizowanym okresie w roku 2022 funkcjonowało 17 punktów konsultacyjnych, liczba ta wzrosła w 2023 roku do 19 punktów konsultacyjnych, by w roku 2024 osiągnąć liczbę **16 punktów konsultacyjnych,** czyli najmniej od 2022.

W analizowanym okresie w ramach gminnej infrastruktury pomocowej funkcjonował jeden ośrodek wsparcia.

[19] Zespół interdyscyplinarny jest organem powoływanym na poziomie gminy przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, którego zadaniem jest realizowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej na terenie danej gminy. W skład zespołu wchodzą w szczególności przedstawiciele jednostek pomocy społecznej, Policji, oświaty, ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowych, a także – w razie potrzeby – inni specjaliści wymienieni w ustawie. Źródło: Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tekst jedn. ogłoszony obwieszczeniem Marszałka Sejmu RP, Dz.U. 2024 poz. 1673), art. 9a.

[20] Grupy diagnostyczno-pomocowe to operacyjne zespoły zadaniowe powoływane przez zespół interdyscyplinarny (nie później niż w terminie 3 dni od otrzymania zgłoszenia o podejrzeniu przemocy) w celu bezpośredniej pracy z konkretnym przypadkiem przemocy domowej. Stanowią one kluczowe ogniwo wykonawcze w systemie przeciwdziałania przemocy na szczeblu gminnym. W skład każdej grupy obowiązkowo wchodzi pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej oraz funkcjonariusz policji. Grupa ta może być jednak poszerzona przez zespół interdyscyplinarny w zależności od potrzeb wynikających z problemów występujących w indywidualnych przypadkach o inne osoby (np. pracownik oświaty, asystent rodziny itp.) Źródło: Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tekst jedn. ogłoszony obwieszczeniem Marszałka Sejmu RP, Dz.U. 2024 poz. 1673), art. 9a. ust. 10-14

Specjalistyczne ośrodki wsparcia - zasoby oraz wykorzystanie

W przypadku specjalistycznych ośrodków wsparcia, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2022-2024 (tabela 17) można zaobserwować stałą liczbę takowych placówek na terenie województwa zachodniopomorskiego (w oparciu o otrzymane dane z Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego). W przypadku każdego z analizowanych zespołów ośrodków z wyjątkiem domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (nie przyjmowały one nikogo w omawianym okresie) można odnotować wzrost liczby osób korzystających z ich pomocy. Największy wzrost zaobserwowano w przypadku ośrodka interwencji kryzysowej w okresie między 2023 a 2024 rokiem. W 2023 roku z pomocy ośrodków korzystało 179 osób (w tym 111 korzystających z miejsc noclegowych) by w 2024 roku liczba ta zdecydowanie wzrosła osiągając poziom 433 osoby korzystających z pomocy (w tym 114 korzystających z miejsc noclegowych).

Tabela 18. Liczba osób, które skorzystały z usług specjalistycznych ośrodków wsparcia, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ośrodków interwencji kryzysowych w województwie zachodniopomorskim w latach 2022-2024

		Specjalistyczny ośrodek wsparcia	Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
2022	liczba miejsc	20 (6 ośrodków)	10 (1 ośrodek)	54 (6 ośrodków)
	liczba osób która skorzystała z pomocy	90	0	111
	...w tym z miejsc noclegowych	22	0	52
2023	liczba miejsc	20 (6 ośrodków)	10 (1 ośrodek)	54 (6 ośrodków)
	liczba osób która skorzystała z pomocy	98	0	179
	...w tym z miejsc noclegowych	17	0	111
2024	liczba miejsc	20 (6 ośrodków)	10 (1 ośrodek)	54 (6 ośrodków)
	liczba osób która skorzystała z pomocy	110	0	433
	...w tym z miejsc noclegowych	9	0	114

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

W przypadku rodzaju pomocy udzielanej w samorządach gminnych oraz powiatowych w latach 2022-2024 (tabela 18) najczęściej udzielaną formą pomocy było poradnictwo, choć jego znaczenie wyraźnie zmalało w 2024 roku (wynosiło 5 225 osób korzystających, w latach ubiegłych było to kolejno 9 390 osób w 2023 roku i 8 892 osoby w 2022 roku). W omawianym okresie wzrosła rola grup wsparcia oraz grup samopomocowych, co może sugerować zwiększenie nacisku na pomoc długofalową oraz wspólnotową. Jeśli zaś chodzi o programy terapeutyczne, to ich rola znacząco wzrosła między 2023 a 2024 rokiem. W 2023 roku z tego rodzaju pomocy korzystało 601 osób, a w 2024 roku już 1 421. W 2024 roku liczba osób korzystających z terapii psychologicznej indywidualnej wyniosła 1 084 osoby, czyli o 64 osoby więcej niż w roku 2023. W 2024 roku zapewniono pomoc 163 krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy

domowej. Liczba ta w porównaniu do 2023 roku uległa zmniejszeniu. Szczegółowe informacje przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19. Rodzaje pomocy udzielanej w samorządach gminnych i powiatowych w latach 2022-2024 na terenie województwa zachodniopomorskiego

	Liczba osób którym udzielono pomocy w danym roku		
Rodzaj pomocy	2022	2023	2024
poradnictwo	8 892	9 390	5 225
grupy wsparcia, samopomocowe	519	617	663
programy terapeutyczne	651	601	1421
terapie psychologiczne indywidualne	1 218	1 020	1 084
zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej	117	191	163

Źródło: Dane udostępnione przez Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; opracowanie własne

Gminna i powiatowa infrastruktura pomocowa - wykaz instytucji

Na terenie poszczególnych powiatów oraz województwa funkcjonuje szereg instytucji oraz organizacji których celem jest udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy[21].

Organizacje pozarządowe

Na terenie województwa zachodniopomorskiego funkcjonuje w sumie 64 organizacji pozarządowych, których celem jest udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy domowej w województwie.

Zarejestrowane podmioty świadczące wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego w województwie zachodniopomorskim

Według posiadanych informacji na terenie województwa funkcjonuje 36 takich podmiotów. Do tych instytucji zaliczają się:

[21] W rozdziale tym posiłkowano się danymi dostępnymi na dzień 08.07.2025 r.

- **Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR) –** jednostki organizacyjne powiatu, które realizują zadania z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej. Instytucje ta łączą zadania własne powiatu z zadaniami z zakresu administracji rządowej, koncentrując się na koordynowaniu działań mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych na poziomie lokalnym[22].
- **Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej (SOW) –** *„Głównym zadaniem SOW jest zapewnienie bezpieczeństwa i wszechstronnej pomocy osobom doznającym przemocy domowej – bezpłatnie i całodobowo. W SOW można uzyskać pomoc w zakresie schronienia, pomocy psychologicznej i terapeutycznej, pomocy prawnej oraz pomocy socjalnej. To bezpieczna przestrzeń, w której można rozpocząć proces odbudowy swojego życia z dala od przemocy”*[23].
- **Regionalne Centra Kryzysowe (RCK) –** instytucje oferujące *„...usługi wczesnej interwencji kryzysowej oraz usługi dla osób w kryzysie bezdomności i zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym. (...) Prowadzone w nich działania mają na celu ograniczenie skutków zdarzeń kryzysowych (w tym nagłych), poprzez różnorodne, adekwatne do zaistniałej sytuacji, wsparcie świadczone przez specjalistów interwencji kryzysowej w formie ambulatoryjnej lub wyjazdowej, w miejscu zdarzenia i pobytu osoby doświadczającej sytuacji kryzysu psychologicznego”*[24].
- **Domy dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży –** *„są jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, które świadczą pomoc w formie schronienia (do 12 miesięcy z możliwością przedłużenia) oraz specjalistyczne wsparcie. Standardy usług oferowanych przez domy określa rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Dom udziela wsparcia w zakresie*

[22] Gryza M,. Zadania PCRP, Biuletyn Informacji Publicznej, https://www.e-bip.org.pl/pcprcentrumpomocy/11252 [dostęp 20.12.2025]
[23] Minister ds. Równości, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej, Serwis Rzeczpospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/minister-ds-rownosci/specjalistyczne-osrodki-wsparcia-dla-osob-doznajacych-przemocy-domowej [dostęp 20.12.2025]
[24] Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gryficach, Regionalne Centrum Kryzysowe, https://pcpr.gryfice.pl/pcpr/pds/RCK/ [dostęp 20.12.2025 r.]

interwencyjnym (zapewnienie schronienia oraz bezpieczeństwa i ochrony w związku z problemem przemocy w rodzinie, a w razie potrzeby, natychmiastowej pomocy psychologicznej). W trakcie pobytu domy oprócz schronienia zapewniają wsparcie w zakresie terapeutyczno-wspomagającym m.in. wsparcie terapeutyczne, specjalistyczne poradnictwo (psychologiczne, prawne, socjalne), przygotowanie do świadomego i odpowiedzialnego wypełniania ról rodzicielskich, doradztwo zawodowe, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, udzielanie wsparcia w uzyskaniu dostępu do lokalu mieszkalnego lub innego stałego miejsca schronienia po opuszczeniu domu. Pomoc w ramach usług w zakresie terapeutyczno-wspomagającym świadczonych przez dom odbywa się w oparciu o indywidualny plan wsparcia. Prowadzenie tych placówek, zgodnie z art. 19 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej jest zadaniem własnym powiatu"[25].

- **Ośrodki Interwencji Kryzysowej –** ich rolą *„...jest świadczenie osobom i rodzinom będącym w stanie kryzysu, w tym dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży doznających przemocy domowej lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej, specjalistycznej pomocy psychologicznej, poradnictwa socjalnego, prawnego oraz schronienia"*[26].
- **Centra Usług Społecznych –** *„...jednostki organizacyjne gminy i instytucje lokalnej polityki społecznej, która ma służyć rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Centra usług społecznych są także źródłem kompletnych informacji o usługach społecznych. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. W centrach mogą być prowadzone także działania adresowane do całych społeczności lokalnych, a ukierunkowane na integrację mieszkańców oraz podniesienie spójności społecznej. Za realizację tych działań jest odpowiedzialny organizator społeczności lokalnej. Dzięki temu, w indywidualnych planach usług społecznych będą uwzględniane nie tylko usługi społeczne, a także dostępne*

[25] Za życiem, Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, https://zazyciem.gov.pl/strona/13204-domy-dla-matek-z-maloletnimi-dziecmi-i-kobiet-w-ciazy [dostęp 20.12.2025 r.]
[26] Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Instytucje pomocy społecznej, Serwis Rzeczpospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spolecznej [dostęp 20.12.2025 r.]

bezpłatnie działania wspierające o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym, prowadzone przez samych mieszkańców – np. pomoc sąsiedzka”[27].

- **Centrum Kryzysowe dla Kobiet i Kobiet z Dziećmi „Nadzieja” w Koszalinie –** centrum, które powstało *„…w celu niesienia pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Mieszkańcy otrzymują bezpłatne schronienie i dalsze wsparcie w działaniach zmierzających w kierunku wyjścia z sytuacji kryzysowej. Maksymalny czas pobytu w Centrum wynosi 9 miesięcy. Niektóre kobiety skorzystały z tej możliwości w pełni, inne mieszkały tylko kilka dni, pozostałe kilka tygodni lub miesięcy”*[28].
- **Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie (MOPR) –** zadaniem tych jednostek jest *„…umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”*[29].

Podmioty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową w województwie zachodniopomorskim

Na terenie województwa zachodniopomorskiego w momencie prowadzenia badania funkcjonowały również instytucje zorientowane na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych zorientowanych dla osób stosujących przemoc domową. W sumie na terenie województwa funkcjonowało 18 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, 3 Centra Usług Społecznych oraz 1 Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, które realizowały programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową w województwie zachodniopomorskim.

[27] Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Instytucje pomocy społecznej, Serwis Rzeczpospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spolecznej [dostęp 20.12.2025 r.]
[28] Caritas, Centrum Kryzysowe Caritas dla Kobiet i Kobiet z Dziećmi „NADZIEJA” im. św. Jana Pawła II, Caritas diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, https://koszalin.caritas.pl/centrum-kryzysowe-caritas/ [dostęp 20.12.2025 r.]
[29] MOPR Świnoujście, O nas, MOPR Świnoujście, https://www.mopr.swinoujscie.pl/o-nas.html [dostęp 20.12.2025 r.]

Podmioty zapewniające miejsca schronienia osobom doświadczającym przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego

Na terenie województwa w momencie badania funkcjonowało 11 instytucji zapewniających wsparcie w formie schronienia osobom doświadczającym przemocy domowej. Należały do nich:

- Hostel dla Osób Doznających przemocy Domowej,
- Stowarzyszenie SOS dla Rodziny,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Świnoujściu,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej w Białogardzie,
- Mieszanie Kryzysowe w Dobra,
- Centrum Kryzysowe Caritas dla Kobiet i Kobiet z Dziećmi „Nadzieja" im. Jana Pawła II w Koszalinie,
- Hostel – Dział Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej w Policach,
- Dom Samotnej Matki Samarytanek prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego w Karwowie,
- Caritas Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej, Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży w Stargardzie,
- Schronisko dla Kobiet - Caritas Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej w Szczecinie,
- Hostel – Punkt Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Psychologicznego w Szczecinku.

Badanie ankietowe - dorośli mieszkańcy

Ankieta została przeprowadzona z wykorzystaniem zarówno kwestionariuszy papierowych (PAPI), jak i przy użyciu ankiety online (CAWI) zamieszczonej na stronie webankieta.pl. Poniżej przedstawione zostały jej wyniki z uwzględnieniem korelacji najistotniejszych z perspektywy diagnozy zjawiska przemocy pytań. Pytania te zostały przeanalizowane pod kątem zmiennych niezależnych takich jak:

- płeć,
- wiek,
- rodzaj gospodarstwa domowego,
- poziom wykształcenia,
- status materialny,
- miejsce zamieszkania w podziale na miasto oraz wieś.

Poniżej zostały przedstawione dane dotyczące charakterystyki demograficznej i rodzinnej badanej próby.

Płeć respondentów

W badaniu wzięło udział 515 mężczyzn (23,4%) oraz 1 683 kobiety (76,6%).

Wykres 14. Płeć respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=2 198)

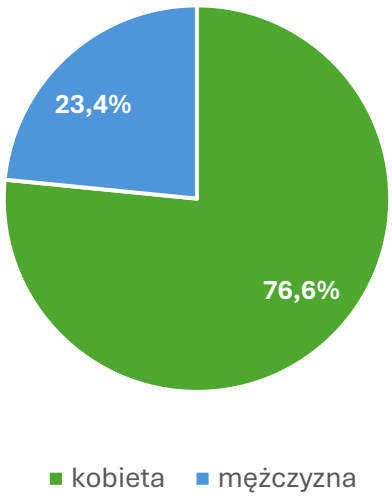

Wiek respondentów

W przypadku wieku respondentów, najliczniejszą grupą badanych były osoby w wieku między 36 a 45 lat, które stanowiły 40,2% wszystkich respondentów i liczyli 884 osoby. Drugą najliczniejszą grupą były osoby w wieku 46-55 lat - niemal co czwarty respondent (24,5% czyli 539 osób) mieścił się w tym przedziale wiekowym. 17,3%, czyli 380 respondentów należało do grupy wiekowej 26-35 lat. Pozostałe grupy reprezentowane w badaniu to osoby w wieku 25 lat i mniej - 8,2% (181 respondentów), osoby starsze w wieku 56-65 oraz mające 65 lat i więcej, które stanowiły kolejno 6,7% (147 osób) i 3,1% (67 osób) próby badawczej.

Wykres 15. Wiek respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=2198)

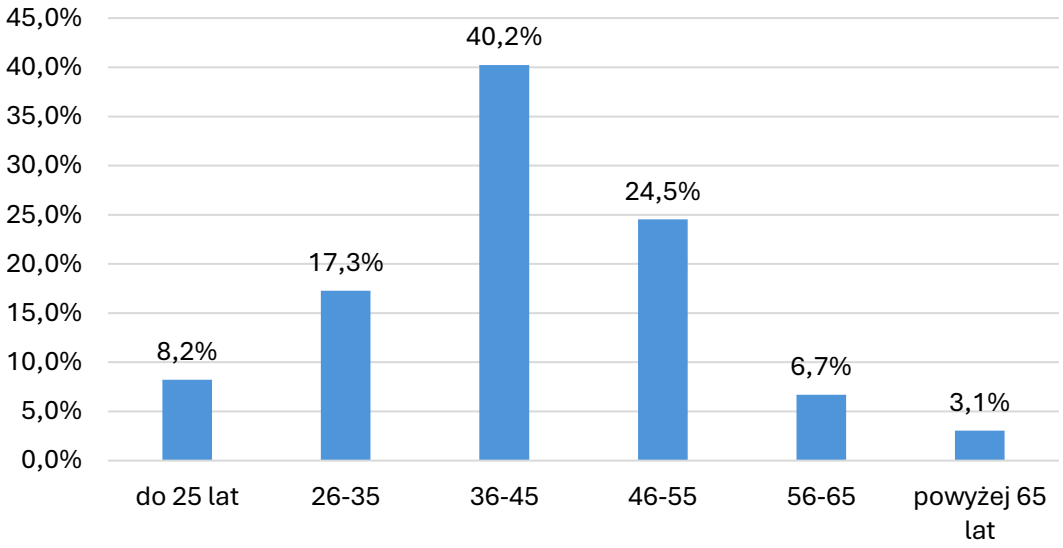

Wykształcenie respondentów

Większość niniejszej próby badawczej (45,2%) stanowią osoby posiadające wyższe wykształcenie. 28,5% badanych zadeklarowało posiadanie średniego lub pomaturalnego wykształcenia. 14,2% osób posiada wykształcenie zawodowe, z kolei 5,3% uczestników badania miało w momencie wypełniania ankiety wykształcenie gimnazjalne. Wykształcenie podstawowe zadeklarowało 6,8% badanych.

Wykres 16. Poziom wykształcenia osób, które wypełniły ankietę (N=2 198)

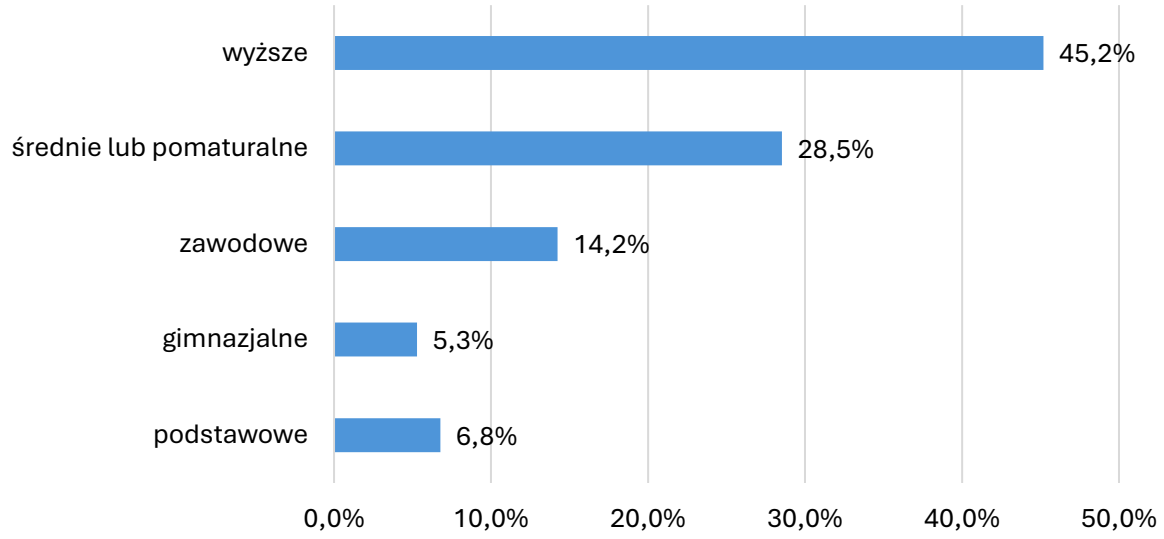

Miejsce zamieszkania badanych

Około 2/3 badanych (67,0%) zadeklarowało, że w momencie badania mieszkało w mieście. Pozostali respondenci (33,0%) zadeklarowali, że w momencie badania mieszkali na wsi.

Wykres 17. Miejsce zamieszkania osób, które wypełniły ankietę w podziale na wieś i miasto (N=2198)

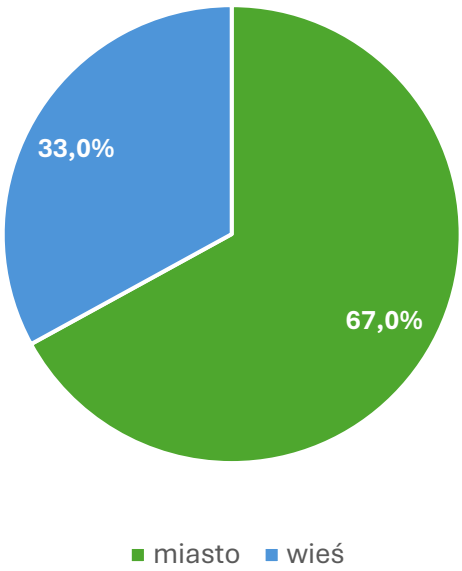

Ocena sytuacji materialnej badanych

Badani zostali poproszeni również o wskazanie, jak oceniają swoją obecną sytuację materialną. Niemal połowa badanych (48,5%) zadeklarowała, że swoją sytuację materialną ocenia jako „dobrą". Około co piąta osoba decydowała się na udzielenie odpowiedzi „ani dobrze, ani źle" (21,5%) lub „bardzo dobrze" (20,8%). Źle swoją sytuację materialną oceniało 7,6% respondentów, czyli 167 osób. Jedynie 1,7% wszystkich badanych oceniło swoją sytuację „bardzo źle".

Wykres 18. Samoocena sytuacji materialnej osób, które wypełniły ankietę (N=2 198)

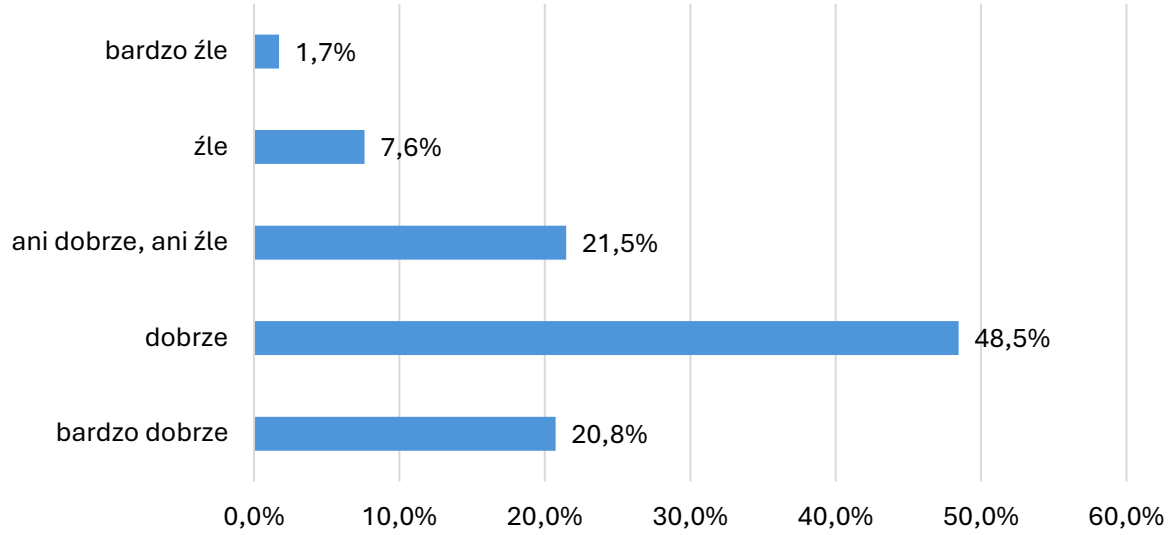

Rodzaj gospodarstwa domowego badanych

Blisko 79% respondentów (78,9%, czyli 1 735 osób) w momencie badania tworzyło jednoosobowe gospodarstwo domowe. Pozostałe 21,1% badanych tworzyło wieloosobowe gospodarstwo domowe - były to 463 osoby.

Wykres 19. Rodzaj gospodarstwa domowego ankietowanych (N=2 198)

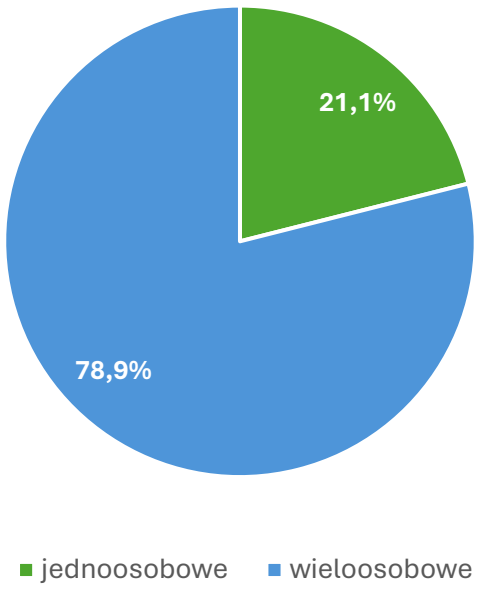

Problem przemocy wśród dorosłych mieszkańców

Pierwsze pytanie w tym bloku tematycznym dotyczyło znajomości osób doświadczających przemocy w swoim otoczeniu. 40,9% respondentów zadeklarowało, że nie zna takich przypadków. Niemal co czwarty badany (22,3%) miał trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi. Ponad jedna trzecia badanych (36,7%) zadeklarowała, że zna przynajmniej jedną taką osobę. Wśród nich 15,3% badanych stwierdziło, że zna jedną taką osobę, 16,2% że zna kilka (do 10 takich osób), a 5,2% badanych zaznaczyło odpowiedź, że zna ponad 10 osób doznających przemocy domowej.

Wykres 20. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu kogoś, kto jest osobą doznająca przemocy domowej? (N=2 198)

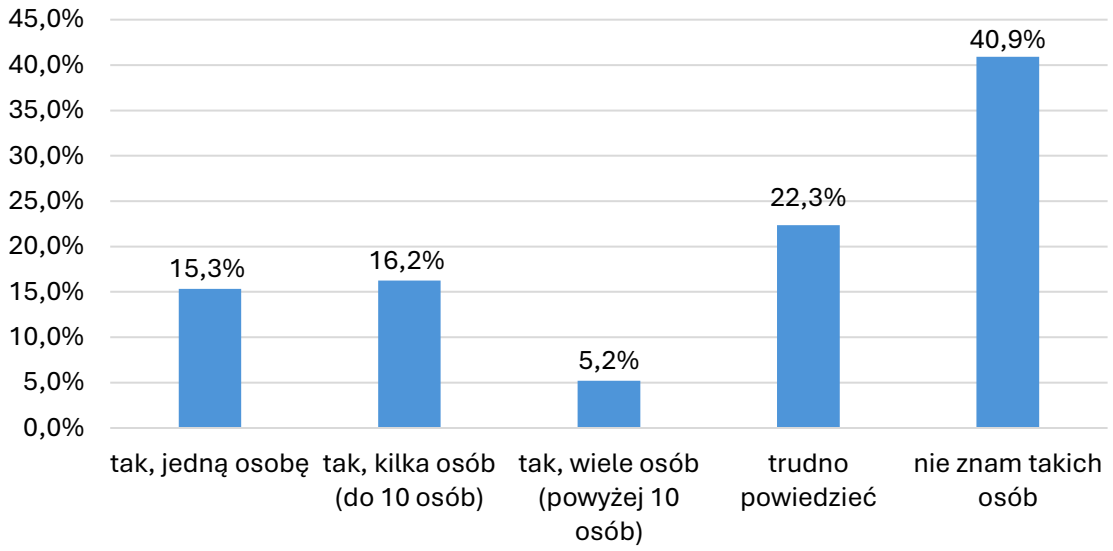

Osoby doznające przemocy

Respondentów, którzy zadeklarowali znajomość osób doświadczających przemocy, poproszono o określenie, kim są te osoby. Większość badanych (72,3%) wskazała dorosłych w wieku od 18 do 60 lat. O połowę rzadziej respondenci wymieniali dzieci i młodzież poniżej 18. roku życia (36,4%), natomiast 13,0% badanych przyznało, że zna osoby starsze, powyżej 60. roku życia, które doznają przemocy. 2 osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 21. Kim jest osoba, która doświadcza przemocy domowej? (N=806)

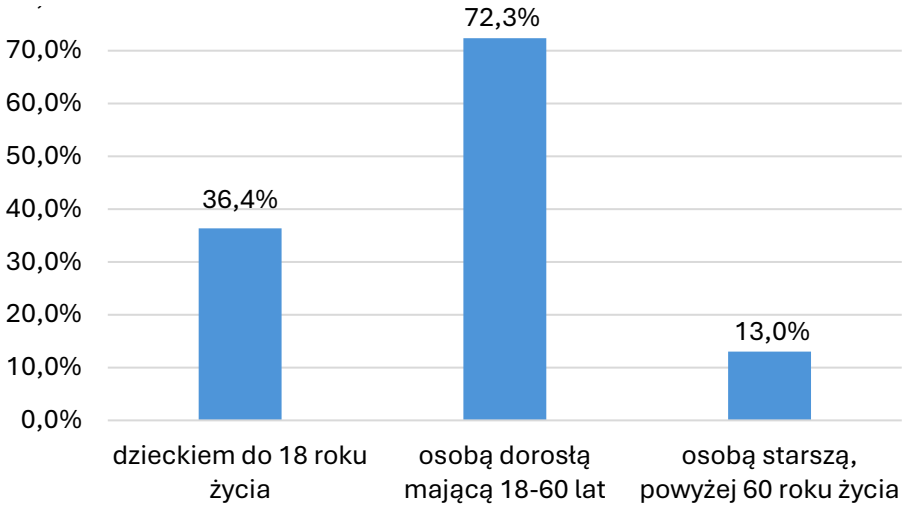

Częstotliwość doznawanej przemocy

Badani mieli za zadanie również określić częstotliwość doświadczania przemocy w środowisku domowym w okresie ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie. Ponad dwie trzecie respondentów (72,9%) zadeklarowało, że nie doznało przemocy. 4,9% respondentów wskazało, że doświadczyło jej jeden raz, a 5,1% - 2 do 5 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy. 3,1% uczestników badania zadeklarowało, że doznało przemocy 6-10 razy, natomiast nieco mniej, 2,9% badanych przyznało, że przemoc miała miejsce więcej niż 10 razy. Dodatkowo 11,2% nie potrafiło jednoznacznie określić częstotliwości takich zdarzeń.

Wykres 22. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy?

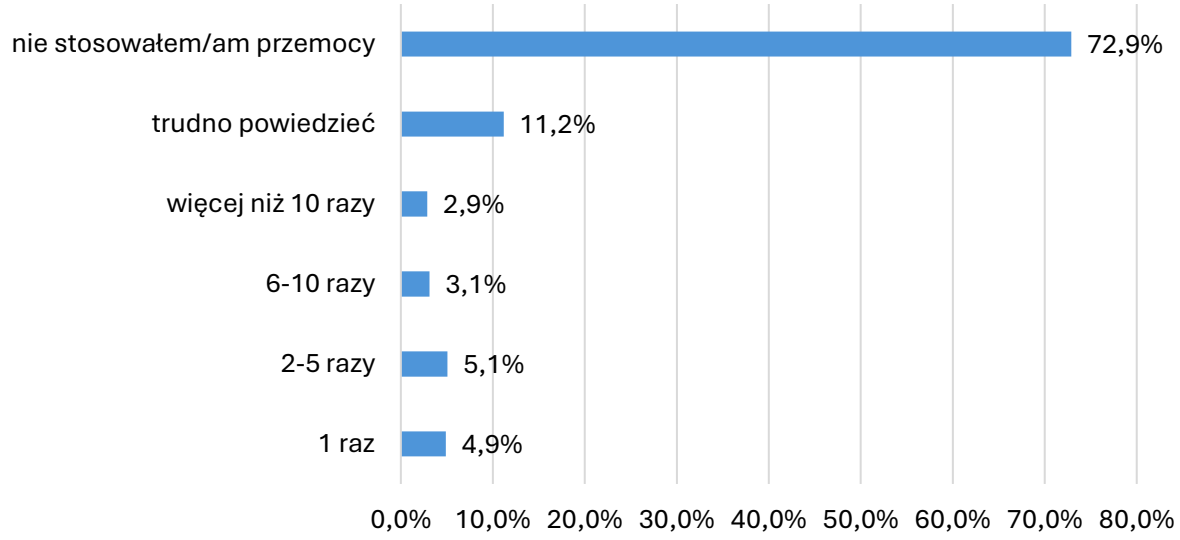

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na płeć

Analiza odpowiedzi dotyczących doświadczenia przemocy w domu w ostatnich 12 miesiącach wskazuje na zróżnicowanie wyników w podziale na płeć. Mężczyźni częściej deklarują pojedyncze lub sporadyczne incydenty - w kategoriach „1 raz", „2- 5 razy" oraz „6-10 razy" odsetek odpowiedzi mężczyzn jest wyższy niż wśród kobiet. Odmiennie kształtuje się sytuacja w przypadku przemocy częstej, powtarzającej się ponad dziesięć razy w roku, którą częściej zgłaszają kobiety. Oznacza to, że badani mężczyźni częściej doświadczają przemocy o charakterze incydentalnym, natomiast badane kobiety częściej wskazują na przemoc długotrwałą i powtarzalną. Wyniki te sugerują różnice w dynamice doświadczanej przemocy, które warto uwzględnić przy dalszej interpretacji danych i planowaniu działań pomocowych.

Tabela 20. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na płeć

	kobiety		Mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	6,2%	104	12,0%	62
2-5 razy	5,8%	97	6,8%	35
6-10 razy	2,4%	41	4,9%	25
więcej niż 10 razy	3,0%	51	1,9%	10
trudno powiedzieć	9,3%	156	17,5%	90
nie doświadczyłem/am przemocy	73,3%	1234	56,9%	293

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na wiek

Jeśli zaś chodzi o zestawienie tego pytania z poszczególnymi grupami wiekowymi można zaobserwować, że osoby do 25 roku życia deklarują największy odsetek doświadczania przemocy domowej o charakterze jednorazowym (17,1%) oraz 2-5 razy (15,5%) w ciągu ostatniego roku. Największą trudność w odniesieniu się do tego pytania wyraziły osoby starsze, w wieku 56 lat i więcej. 35,8% badanych tej grupy wiekowej wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć". Grupą najmniej dotkniętą zjawiskiem przemocy domowej w ciągu ostatniego roku poprzedzającego badanie były osoby w wieku między 36 a 45 lat (77,9% nie doświadczyła przemocy) oraz w wieku między 46 a 55 lat (75,3% nie doświadczyło przemocy).

Tabela 21. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na wiek

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.
1 raz	17,1%	31	12,6%	48	4,9%	43
2-5 razy	15,5%	28	8,2%	31	3,9%	34
6-10 razy	2,8%	5	3,4%	13	2,2%	19
więcej niż 10 razy	1,7%	3	3,2%	12	3,2%	28
trudno powiedzieć	11,6%	21	12,1%	46	8,0%	71
nie doświadczyłem/am przemocy	51,4%	93	60,5%	230	77,9%	689

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.
1 raz	5,6%	30	8,8%	13	1,5%	1
2-5 razy	4,5%	24	7,5%	11	6,0%	4
6-10 razy	2,2%	12	9,5%	14	4,5%	3
więcej niż 10 razy	1,9%	10	4,1%	6	3,0%	2
trudno powiedzieć	10,6%	57	18,4%	27	35,8%	24
nie doświadczyłem/am przemocy	75,3%	406	51,7%	76	49,3%	33

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

W przypadku zestawienia tego pytania z rodzajem gospodarstwa domowego badanego można zaobserwować, że osoby tworzące gospodarstwo jednoosobowe proporcjonalnie częściej doświadczały przemocy. Różnicę tę widać szczególnie w przypadku odsetka odpowiedzi „1 raz" - 16,2% dla osób tworzących gospodarstwo jednoosobowe i 5,2% dla osób tworzących gospodarstwo wieloosobowe oraz „2-5 razy". W drugim przypadku odsetek ten wyniósł 12,7% odpowiedzi wśród respondentów tworzących gospodarstwo jednoosobowe i 4,2% odpowiedzi wśród badanych tworzących gospodarstwo

wieloosobowe. Blisko co drugi badany reprezentujący osoby tworzące jednoosobowe gospodarstwo domowe deklaruje, że nie doświadczył przemocy (49,2%). W przypadku przedstawicieli gospodarstw wieloosobowych trzech na czterech badanych deklaruje, że nie doświadczyło przemocy.

Tabela 22. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	16,2%	75	5,2%	91
2-5 razy	12,7%	59	4,2%	73
6-10 razy	4,8%	22	2,5%	44
więcej niż 10 razy	1,3%	6	3,2%	55
trudno powiedzieć	15,8%	73	10,0%	173
nie doświadczyłem/am przemocy	49,2%	228	74,9%	1299

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na wykształcenie

Jak można zaobserwować w poniższej tabeli (tabela 23) wykształcenie w pewnym stopniu różnicuje zjawisko występowania przemocy. Grupą wykazującą najmniejsze doświadczenie przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy są osoby o wyższym wykształceniu. Około czterech na pięciu badanych (78,8%) tej grupy deklaruje, że nie doświadczyło w ostatnim roku przemocy. Nieco większy, ale wciąż stosunkowo niski odsetek osób doświadczających przemocy charakteryzuje osoby o wykształceniu gimnazjalnym. W przypadku tej grupy około trzech na czterech (74,1%) badanych wybrało odpowiedź „nie doświadczyłem/am przemocy" w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Grupą najbardziej narażoną na doświadczenie przemocy są mieszkańcy z wykształceniem gimnazjalnym (30,2% osób nie doświadczyło przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy).

Tabela 23. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	16,1%	24	19,0%	22	6,1%	19
2-5 razy	13,4%	20	18,1%	21	3,8%	12
6-10 razy	3,4%	5	12,9%	15	1,6%	5
więcej niż 10 razy	1,3%	2	3,5%	4	1,6%	5
trudno powiedzieć	16,8%	25	16,4%	19	12,8%	40
nie doświadczyłem/am przemocy	49,0%	73	30,2%	35	74,1%	232

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	8,9%	56	4,5%	45
2-5 razy	7,0%	44	3,5%	35
6-10 razy	3,2%	20	2,1%	21
więcej niż 10 razy	2,9%	18	3,2%	32
trudno powiedzieć	13,4%	84	7,9%	78
nie doświadczyłem/am przemocy	64,6%	405	78,8%	782

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Analiza danych z tabeli 24, przedstawiających częstotliwość doświadczania przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy, wskazuje, że osoby lepiej oceniające swoją sytuację materialną zdecydowanie rzadziej doświadczały przemocy w badanym okresie. Blisko trzy czwarte badanych z tych grup (kolejno 73,7% bardzo dobrze oceniających swoją sytuację materialną oraz 76,3% dobrze oceniających swoją sytuację materialną) nie doświadczało przemocy w ciągu ostatniego roku. W przypadku grup nisko oceniających swoją sytuację materialną widać większą skalę przypadków deklarowania doświadczania przemocy. W przypadku osób oceniających bardzo źle swoją sytuację

materialną jest to 34,2% deklaracji o niedoświadczaniu przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a jeśli chodzi o osoby źle oceniające swoją sytuację materialną - 35,9% deklaracji o niedoświadczaniu przemocy domowej w ciągu ostatniego roku w obrębie tej grupy.

Tabela 24. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	21,1%	8	15,0%	25	6,6%	31
2-5 razy	5,3%	2	13,2%	22	6,6%	31
6-10 razy	7,9%	3	4,2%	7	3,6%	17
więcej niż 10 razy	13,2%	5	5,4%	9	4,2%	20
trudno powiedzieć	18,4%	7	26,4%	44	14,4%	68
nie doświadczyłem/am przemocy	34,2%	13	35,9%	60	64,6%	305

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	5,0%	53	10,8%	49
2-5 razy	5,0%	53	5,3%	24
6-10 razy	2,8%	30	2,0%	9
więcej niż 10 razy	2,2%	23	0,9%	4
trudno powiedzieć	8,7%	93	7,5%	34
nie doświadczyłem/am przemocy	76,3%	813	73,7%	336

Częstotliwość doznawanej przemocy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Różnicując odpowiedzi respondentów w podziale na miejsce ich zamieszkania (miasto/wieś) można zauważyć, że zjawisko doświadczania przemocy domowej nieznacznie częściej dotyczyło badanych mieszkających na wsi (70,9% mieszkańców miasta nie doświadczyło przemocy w ciągu ostatniego roku, w przypadku mieszkańców wsi było to 66,5%). Różnicę widać także w zakresie częstotliwości występowania przemocy w skali roku poprzedzającego badania. Osoby mieszkające na wsi nieznacznie częściej wskazywały na występowanie przemocy o charakterze incydentalnym lub kilkukrotnym (między 1 do 10 zidentyfikowanych aktów przemocy) niż mieszkańcy miasta. W przypadku mieszkańców miasta można zaobserwować wyższy odsetek odpowiedzi oznaczających, że respondenci doświadczali przemocy „więcej niż 10 razy" (w przypadku mieszkańców miasta odsetek wyniósł 3,1%, w przypadku mieszkańców wsi - 2,2%). Podobny odsetek mieszkańców miast oraz wsi nie umiał udzielić odpowiedzi na to pytanie (udział procentowy odpowiedzi wyniósł kolejno 11,3% i 11,0%). W oparciu o wyniki ankiet można postawić hipotezę, że zjawisko przemocy domowej jest nieznacznie większe na terenie wsi, jednak jego częstotliwość występowania jest nieznacznie inna od tej występującej w miastach województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 25. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	6,7%	98	9,4%	68
2-5 razy	5,4%	79	7,3%	53
6-10 razy	2,7%	40	3,6%	26
więcej niż 10 razy	3,1%	45	2,2%	16
trudno powiedzieć	11,3%	166	11,0%	80
nie doświadczyłem/am przemocy	70,9%	1045	66,5%	482

Rodzaj doznawanej przemocy

Mieszkańcy, którzy wskazali, że doświadczyli przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie, mieli za zadanie określić jej rodzaj.

Analiza wyników wśród badanych tej grupy wskazuje, że respondenci Ci najczęściej doznali przemocy psychicznej (37,9%, czyli 161 osób) oraz zaniedbania (26,8%, czyli 114 osób). Przemoc ekonomiczną zaznaczyło 25,9% badanych (czyli 110 osób). Jeśli zaś chodzi o przemoc fizyczną, doświadczyło jej 22,6% badanych, czyli 96 osób. Przemoc seksualna dotknęła 12,9% respondentów, czyli 55 respondentów. 8,0% (34 osoby) miało problem ze wskazaniem konkretnego rodzaju przemocy.

Wykres 23. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (N=425)

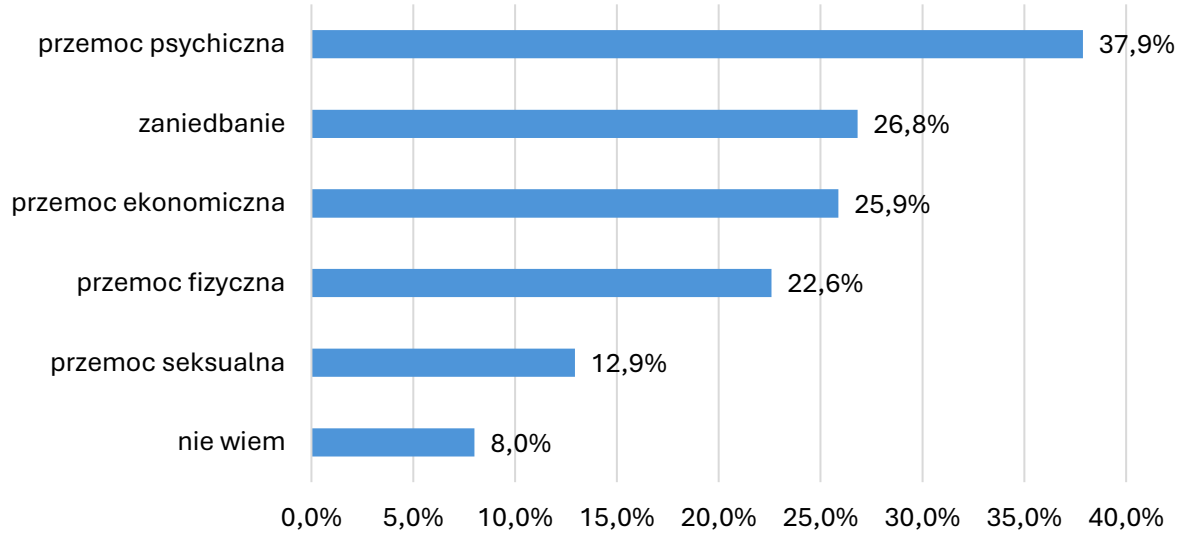

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Osoby stosujące przemoc wobec badanych

Respondentów, którzy zgłosili doświadczenie przemocy, poproszono również o wskazanie osoby, która ją stosowała. Najczęściej wymienianą osobą był partner lub partnerka życiowa - takiej odpowiedzi udzieliło 37,7% badanych. W dalszej kolejności wskazywano na osoby z rodziny, czyli: dziadków - 17,2%, rodzeństwo - 16,5%, dziecko/dzieci - 15,8%, tatę - 11,8%, mamę - 10,8% oraz dalszych członków rodziny - 8,9%. 3,1% ankietowanych wskazało na odpowiedź „inne, jakie” i odpowiadając mogli wskazać na osoby bliskie, które nie zostały zawarte w kwestionariuszu. Odpowiedzi te znajdują się w aneksie (tabela 1).

Wykres 24. Kto stosował wobec Pana/i przemoc? (N=425)

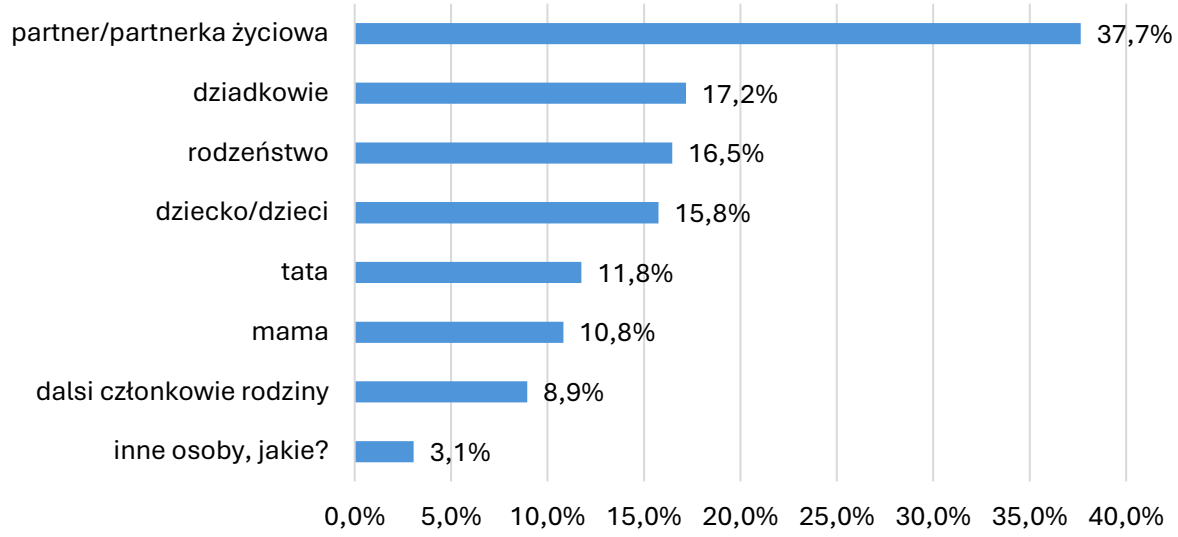

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Częstotliwość stosowanej przemocy

W przypadku pytania o częstotliwość stosowania przemocy wobec członka swojej rodziny w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie, większość respondentów (72,9%) zadeklarowała, że nie dochodziło do takich sytuacji. 4,9% badanych przyznała, że dopuściła się jej 1 raz, a w 5,1% zadeklarowała stosowanie przemocy 2-5 razy. 3,1% badanych wskazało, że sytuacje te miały miejsce od 6 do 10 razy, natomiast 2,9% ankietowanych przyznało się do stosowania przemocy więcej niż 10 razy. 11,2% respondentów miało trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi. 3,1% osób wybrało odpowiedź „inne, jakie". Spis odpowiedzi na to pytanie znajduje się w aneksie (tabela 2).

Wykres 25. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? (N=2 198)

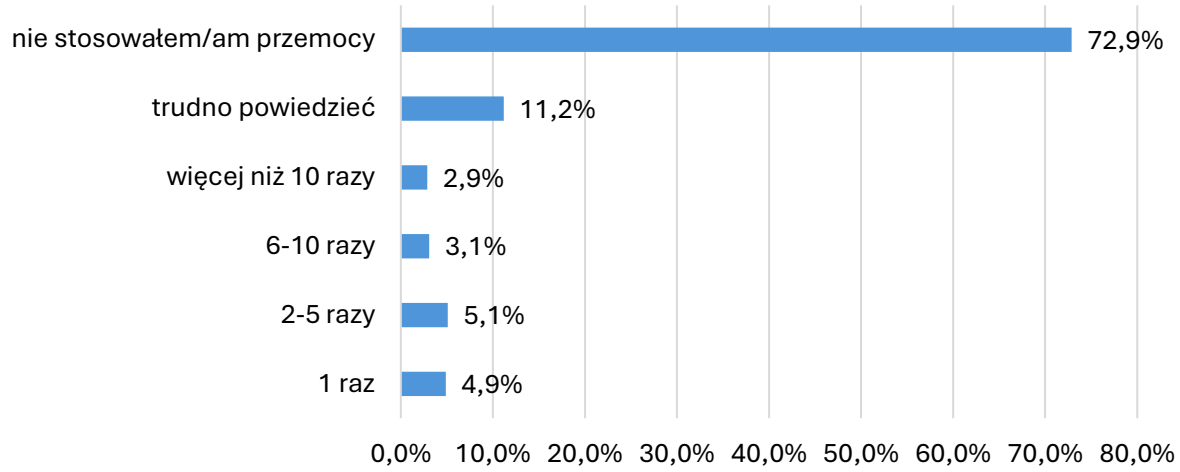

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na płeć

Biorąc pod uwagę podział odpowiedzi respondentów ze względu na płeć można zaobserwować, że mężczyźni w każdym z wymienionych zakresów skali stosowanej przemocy wykazują wyższy odsetek odpowiedzi niż kobiety. Również ta grupa ma większe trudności ze scharakteryzowaniem, jak często w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy stosowała przemoc. Odpowiedź trudno powiedzieć wybrało 16,9% badanych mężczyzn (tj. 87 osób). W przypadku kobiet odsetek ten wyniósł 9,5% (tj. 159 osób). W przypadku deklaracji o niestosowaniu przemocy w ciągu ostatniego roku, to częściej taką deklarację składały kobiety - 76,3% (tj. 1 284 osoby) badanych zaznaczyło odpowiedź „nie stosowałam przemocy". W przypadku mężczyzn było to 61,8% (tj. 318 osób) badanych.

Tabela 26. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	4,6%	77	5,8%	30
2-5 razy	4,5%	75	7,2%	37
6-10 razy	2,6%	43	4,9%	25
więcej niż 10 razy	2,7%	45	3,5%	18
trudno powiedzieć	9,5%	159	16,9%	87
nie stosowałem/am przemocy	76,3%	1 284	61,8%	318

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na wiek

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 26, wiek respondentów w pewnym stopniu różnicował skalę stosowania przemocy w ciągu ostatniego roku. Grupą, która w największym stopniu deklarowała, że nie stosowała przemocy w okresie ostatnich dwunastu miesięcy są osoby w wieku między 36-45 lat. W przypadku tej grupy niemal czterech na pięciu badanych zaznaczyło opcję „nie stosowałem/am przemocy". Najwyższy odsetek stosowanej przemocy można zaobserwować w grupach wiekowych do 25 roku życia oraz między 56 a 65 rokiem życia. W tych przypadkach liczba odpowiedzi „nie stosowałem/am przemocy" wynosi kolejno 59,7% (108 osób) oraz 59,9% (88 osób). Należy podkreślić, że około co dziesiąta osoba (11,6% - 21 osób) z grupy wiekowej 25 i mniej deklaruje, że w ciągu ostatniego roku 2-5 razy stosowała przemoc wobec swojego członka rodziny.

Tabela 27. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	L. odp.	%	L. odp.	%	L. odp.
1 raz	7,2%	13	7,9%	30	3,6%	32
2-5 razy	11,6%	21	4,5%	17	4,3%	38
6-10 razy	2,8%	5	6,3%	24	1,9%	17
więcej niż 10 razy	4,4%	8	4,0%	15	1,4%	12
trudno powiedzieć	14,4%	26	13,7%	52	8,9%	79
nie stosowałem/am przemocy	59,7%	108	63,7%	242	79,9%	706

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	L. odp.	%	L. odp.	%	L. odp.
1 raz	4,8%	26	2,0%	3	4,5%	3
2-5 razy	3,7%	20	8,8%	13	4,5%	3
6-10 razy	1,9%	10	5,4%	8	6,0%	4
więcej niż 10 razy	2,6%	14	8,8%	13	1,5%	1
trudno powiedzieć	10,6%	57	15,0%	22	14,9%	10
nie stosowałem/am przemocy	76,4%	412	59,9%	88	68,7%	46

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Gospodarstwo domowe różnicuje odsetek stosowanej przemocy wśród badanych respondentów. Osoby tworzące gospodarstwo jednoosobowe rzadziej deklarowały, że nie stosowały w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy przemocy domowej. Odsetek odpowiedzi „nie stosowałem/am przemocy" w przypadku tej grupy wyniósł 53,4% (247 osób). Dla porównania w przypadku grupy osób tworzących gospodarstwo wieloosobowe odsetek ten wynosił 78,1% (tj. 1 355 osób). Warto również zwrócić uwagę na to, że grupa osób tworzących jednoosobowe gospodarstwo domowe częściej niż osoby funkcjonujące w ramach wieloosobowych gospodarstw miały trudność z określeniem tego, czy i jeśli tak to jak często stosowały one przemoc wobec członka swojej rodziny. W przypadku gospodarstw jednoosobowych odsetek wyniósł 16,0% (74 osoby), w przypadku gospodarstw wieloosobowych - 9,9% (172 osoby).

Tabela 28. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	7,8%	36	4,1%	71
2-5 razy	7,3%	34	4,5%	78
6-10 razy	8,0%	37	1,8%	31
więcej niż 10 razy	7,6%	35	1,6%	28
trudno powiedzieć	16,0%	74	9,9%	172
nie stosowałem/am przemocy	53,4%	247	78,1%	1 355

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na wykształcenie

Respondenci z wyższym wykształceniem rzadziej deklarowali stosowanie przemocy. Czterech na pięciu badanych z tej grupy (80,4% - 798 osób) zaznaczyło opcję „nie stosowałem przemocy". W przypadku osób z wykształceniem zawodowym taką odpowiedź wybrało 77,0% (tj. 241 osób) badanych. Również osoby deklarujące wykształcenie na poziomie średnim w zdecydowanej większości zaznaczały opcję, że nie stosowały przemocy - 71,1% (tj. 446 osób). Zdecydowany spadek liczebności odpowiedzi można zaobserwować w grupach osób z wykształceniem podstawowym oraz średnim. W tym przypadku około co drugi badany (49,0% - 73 osoby) deklarujący wykształcenie podstawowe zadeklarował niestosowanie przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy. W przypadku osób mających wykształcenie podstawowe odsetek był jeszcze mniejszy. 37,9% (tj. 44 osoby) badanych z tej grupy zadeklarowało niestosowanie przemocy w ciągu ostatniego roku. Wykształcenie miało również przełożenie na odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" dla poszczególnych grup. Osoby z najwyższym wykształceniem najrzadziej zaznaczały tę odpowiedź (8,6% - 85 osób). Nieco częściej na tą odpowiedź decydowały się osoby z wykształceniem średnim i zawodowym (12,0% i 12,8%, czyli kolejno 75 i 40 osób). W przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym oraz podstawowym można zaobserwować wzrost odsetka odpowiedzi „trudno

powiedzieć". Odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć dla tych grup wynosi kolejno 18,1% i 16,8% (czyli kolejno 21 i 25 osób).

Najważniejszym wnioskiem płynącym z przedstawionych danych jest wyraźny związek między poziomem wykształcenia a deklarowanym brakiem stosowania przemocy. Im wyższe wykształcenie deklarowali badani, tym częściej wskazywali, że nie stosowali przemocy oraz tym rzadziej mieli trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi. Z kolei w grupach osób z niższym wykształceniem obserwuje się zarówno niższy odsetek deklaracji o niestosowaniu przemocy, jak i większą liczbę odpowiedzi „trudno powiedzieć", co może świadczyć o mniej klarownych postawach lub mniejszej pewności w ocenie własnych zachowań.

Tabela 29. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	11,4%	17	12,1%	14	5,1%	16
2-5 razy	9,4%	14	12,9%	15	2,6%	8
6-10 razy	10,1%	15	6,9%	8	0,6%	2
więcej niż 10 razy	3,4%	5	12,1%	14	1,9%	6
trudno powiedzieć	16,8%	25	18,1%	21	12,8%	40
nie stosowałem/am przemocy	49,0%	73	37,9%	44	77,0%	241

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	4,8%	30	3,0%	30
2-5 razy	5,1%	32	4,3%	43
6-10 razy	3,5%	22	2,1%	21
więcej niż 10 razy	3,5%	22	1,6%	16
trudno powiedzieć	12,0%	75	8,6%	85
nie stosowałem/am przemocy	71,1%	446	80,4%	798

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Sytuacja materialna również jest czynnikiem znacząco różnicującym badanych respondentów. Jak można zaobserwować w tabeli 30, osoby oceniającą swoją sytuację materialną między średnią („ani dobrze, ani źle"), dobrą oraz bardzo dobrą zdecydowanie najczęściej deklarują niestosowanie przemocy - kolejno 71,2%, 79,8% oraz 72,2% (czyli kolejno 336, 850 i 329 osób). Osoby oceniające swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą częściej deklarują stosowanie przemocy. 43,7% (tj. 73 osoby) wśród osób deklarujących złą sytuację materialną oraz 36,8% (tj. 14 osób) wśród osób deklarujących bardzo złą sytuację materialną wybrało odpowiedź „nie stosowałem/am przemocy".

Tabela 30. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	21,1%	8	9,0%	15	6,8%	32
2-5 razy	10,5%	4	10,8%	18	3,8%	18
6-10 razy	7,9%	3	7,8%	13	1,3%	6
więcej niż 10 razy	7,9%	3	6,0%	10	2,5%	12
trudno powiedzieć	15,8%	6	22,8%	38	14,4%	68
nie stosowałem/am przemocy	36,8%	14	43,7%	73	71,2%	336

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
1 raz	3,5%	37	3,3%	15
2-5 razy	4,1%	44	6,1%	28
6-10 razy	2,4%	25	4,6%	21
więcej niż 10 razy	2,5%	27	2,4%	11
trudno powiedzieć	7,7%	82	11,4%	52
nie stosowałem/am przemocy	79,8%	850	72,2%	329

Częstotliwość stosowanej przemocy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Mieszkańcy miasta nieznacznie częściej deklarowali, że nie stosowali przemocy (73,9% do 70,8% w przypadku wsi, czyli kolejno 1 089 i 513 osób). Odsetki częstotliwości stosowanej przemocy w większości są zbliżone zarówno dla miasta, jak i dla wsi. Pewną zauważalną różnicę można zaobserwować w zakresie częstotliwości wybierania odpowiedzi „więcej niż 10 razy" - odsetek mieszkańców miast deklarujących taką częstotliwość stosowania przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyniósł 1,6% (tj. 24 osoby), natomiast w przypadku mieszkańców wsi 5,4% (tj. 39 osób).

Tabela 31. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1 raz	5,0%	73	4,7%	34
2-5 razy	4,6%	67	6,2%	45
6-10 razy	3,5%	52	2,2%	16
więcej niż 10 razy	1,6%	24	5,4%	39
trudno powiedzieć	11,4%	168	10,8%	78
nie stosowałem/am przemocy	73,9%	1 089	70,8%	513

Formy przemocy stosowane przez badanych

Aby określić charakter zachowań przemocowych wśród mieszkańców, zapytano respondentów, którzy wcześniej przyznali się do stosowania jakiejś formy przemocy, o rodzaj przemocy, jakiej dopuszczali się w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie. Najczęściej wskazywaną formą była przemoc psychiczna - przyznało się do niej dwie trzecie badanych (66,6% czyli 233 osoby). Przemoc fizyczna była drugą najczęściej wskazywaną formą przemocy i wskazał na nią niemal co czwarty respondent (24,6% czyli 86 osób). Jeśli zaś chodzi o zaniedbanie i przemoc seksualną i ekonomiczną to wskazało na nie kolejno 7,4% (czyli 26 osób), 6,3% (czyli 22 osoby) oraz 2,0% (7 badanych). 5,7% (czyli 20 osób) badanych nie umiało wskazać, jakiego rodzaju przemoc stosuje.

Wykres 26. Jakiego rodzaju przemoc Pan/i zastosował/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (N=350)

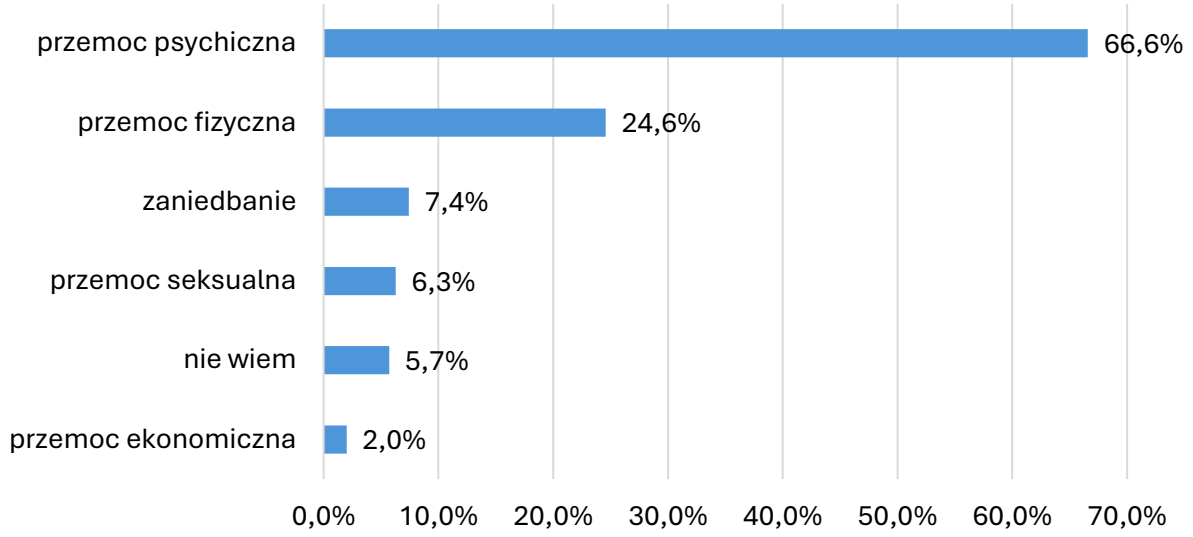

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Osoby doświadczające przemocy

Mieszkańcy, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy od przeprowadzonego badania stosowali przemoc, zostali poproszeni również o określenie, wobec kogo kierowali swoje zachowania. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że najczęściej dotyczyło to dzieci (107 osób, czyli 30,8%) oraz partnera lub partnerki życiowej (78 osób, tj. 22,5%). Kolejnymi grupami, wobec których badani stosowali przemoc, było rodzeństwo (57 osób, czyli 16,4%), dziadkowie (54 osoby, czyli 15,6%) oraz ojcowie (34 osoby, czyli 9,8%). 9,5% zapytanych wskazało na członków dalszej rodziny (33 osoby), a 8,1% na mamę (czyli 28 osób). 4 osoby (1,2% pytanych) wybrało odpowiedź „innych osób, jakich"? Spis odpowiedzi znajduje się w aneksie (tabela 3).

Wykres 27. W stosunku do kogo zastosował/a Pan/i zachowanie przemocowe? (N=347)

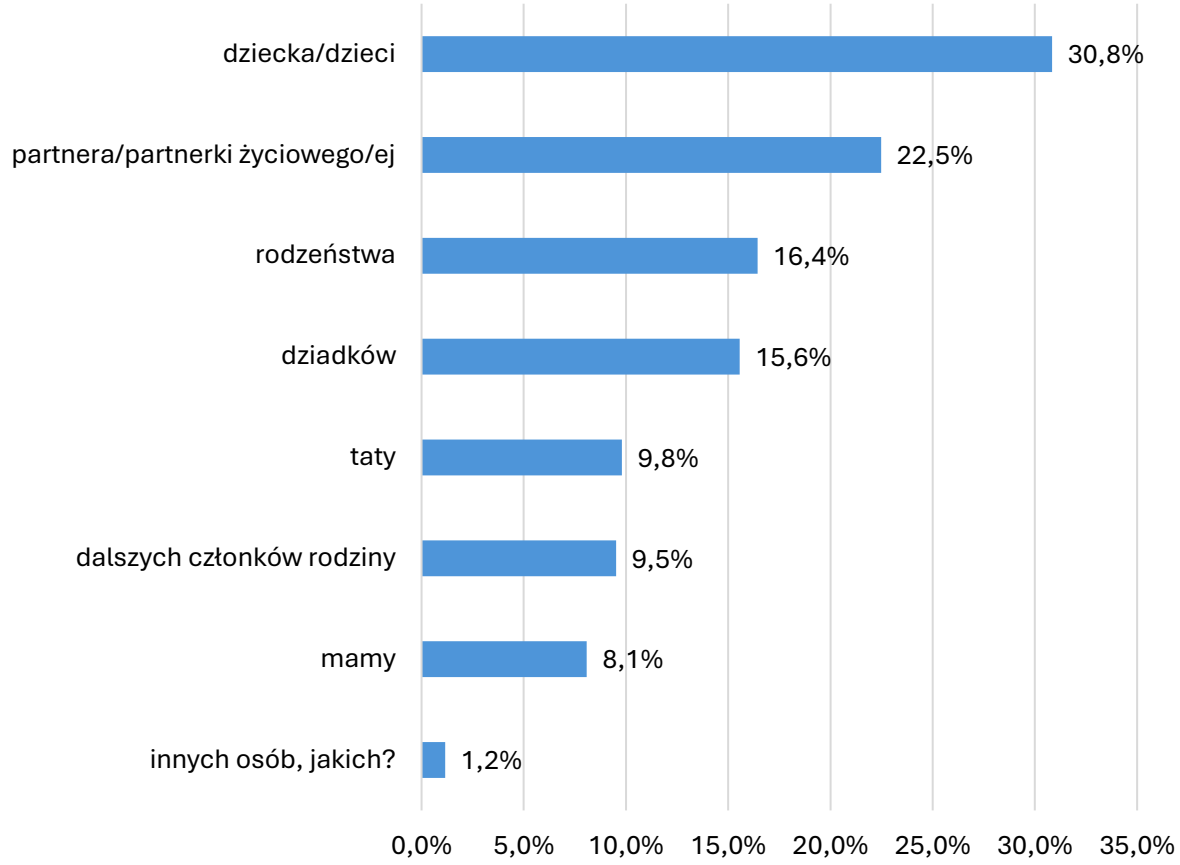

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych

Badani w trakcie trwania ankiety zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie, jaki jest ich do kar cielesnych takich jak klapsy jako metody wychowawczej. Ponad połowa badanych (54,5%) stwierdziła, że taka kara „nigdy nie powinna być stosowana". Około co piąta badanych (21,8%) stwierdziła, że „zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna". 16,4% badanych miało problem z jednoznaczną odpowiedzią na to pytanie i zdecydowało się wybrać „trudno powiedzieć". 7,3% badanych zdecydowało się wybrać odpowiedź „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że jest skuteczna".

Wykres 28. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: (N=2 198)

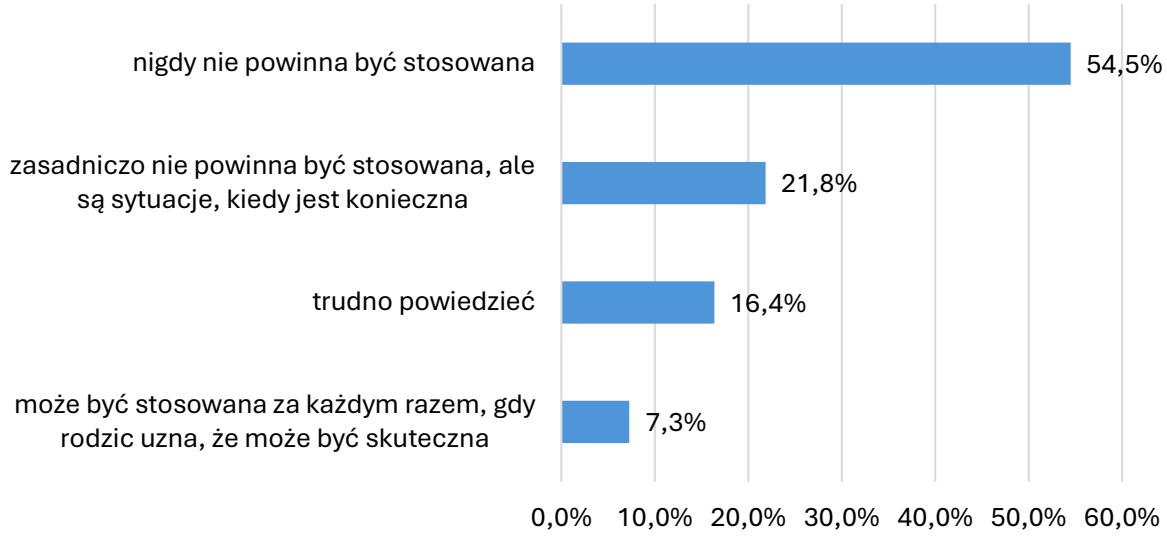

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na płeć

Jak pokazują dane zawarte w tabeli 31 płeć różnicuje podejście badanych do stosowania kar fizycznych. Mężczyźni częściej niż kobiety wskazywali na kary cielesne jako skuteczne lub konieczne metody wychowawcze. Około co dziewiąty badany mężczyzna (10,9%) zaznaczył odpowiedź, że kara cielesna „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna". W przypadku kobiet 6,2% zdecydowało się na tę odpowiedź. W przypadku o odpowiedź „zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna", to wybrała ją co piąta badana (20,3% wszystkich badanych kobiet) i 27,0% badanych mężczyzn. Odpowiedź „nigdy nie powinna być stosowana" została wybrana przez 58,2% kobiet i 42,3% mężczyzn. Mężczyźni również

częściej niż kobiety decydowali się na zaznaczenie odpowiedzi „trudno powiedzieć". W przypadku mężczyzn odsetek osób decydujących się na tę opcję wynosił 19,8%, w przypadku kobiet - 15,3%.

Tabela 32. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na płeć (N=2 198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	6,2%	104	10,9%	56
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	20,3%	341	27,0%	139
nigdy nie powinna być stosowana	58,2%	980	42,3%	218
trudno powiedzieć	15,3%	258	19,8%	102

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na wiek

Tabela 33 przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o stosowanie kar cielesnych w zależności od wieku badanych. Jak można zauważyć, najmniejszy odsetek odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana" (37,3%) oraz największy odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" (25,4%) zaznaczyła najstarsza badana grupa, czyli osoby powyżej 65 roku życia. Drugą grupą z najmniejszym odsetkiem odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana oraz drugim najwyższym odsetkiem odpowiedzi „trudno powiedzieć" są osoby do 25 roku życia biorące udział w badaniu. Średnio co piąty badany (21,0%) w grupie wiekowej do 25 lat miał trudność z określeniem, czy stosowanie kar fizycznych może być metodą wychowawczą. W przypadku odsetka odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana" to zdecydowało się na nią 41,4% ankietowanych dorosłych do 25 roku życia. Najwyższy odsetek osób zgadzających się ze stwierdzeniem, że kara fizyczna „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna" przejawiały osoby starsze w wieku 65 lat i więcej, a najmniejszy osoby w przedziale wiekowym między 36 a 45 lat - 4,8%.

Tabela 33. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	7,7%	14	11,3%	43	4,8%	42
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	29,8%	54	24,0%	91	20,6%	182
nigdy nie powinna być stosowana	41,4%	75	45,3%	172	60,5%	535
trudno powiedzieć	21,0%	38	19,5%	74	14,1%	125

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	6,3%	34	9,5%	14	19,4%	13
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	19,9%	107	23,1%	34	17,9%	12

nigdy nie powinna być stosowana	57,3%	309	55,8%	82	37,3%	25
trudno powiedzieć	16,5%	89	11,6%	17	25,4%	17

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Osoby tworzące gospodarstwa wieloosobowe częściej niż osoby tworzące gospodarstwa jednoosobowe wskazywały na odpowiedź, że kara cielesna nigdy nie powinna być stosowana - ich odsetek wyniósł 57,2% (tj. 922 osoby), w przypadku przedstawicieli gospodarstw jednoosobowych - 44,5% (tj. 206 osób). Mieszkańcy jednoosobowych gospodarstw w większym stopniu byli skłonni zgodzić się z odpowiedzią, że kara „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna" - odsetek odpowiedzi wyniósł 12,3% - 57 osób (w przypadku przedstawicieli gospodarstw wieloosobowych 5,9% - 103 osoby). „Zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna" - z tym stwierdzeniem częściej zgadzali się ankietowani tworzący jednoosobowe gospodarstwa domowe w porównaniu do osób tworzących gospodarstwo wieloosobowe. Odsetek wynosił 26,4% (tj. 122 osoby) w przypadku osób z gospodarstw jednoosobowych i 20,6% (tj. 358 osób) w przypadku reprezentantów gospodarstw wieloosobowych.

Tabela 34. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	**%**	**Liczba odpowiedzi**	**%**	**Liczba odpowiedzi**
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	12,3%	57	5,9%	103
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	26,4%	122	20,6%	358
nigdy nie powinna być stosowana	44,5%	206	57,2%	992
trudno powiedzieć	16,9%	78	16,3%	282

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na wykształcenie

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli 34 wykształcenie może różnicować stosunek do kar cielesnych. Najwyższy poziom sprzeciwu wobec stosowania kar fizycznych, takich jak klapsy, odnotowano w grupie badanych deklarujących wyższe wykształcenie - odsetek odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana" wyniósł 67,1% (tj. 666 osób). W przypadku osób z wykształceniem średnim 48,5% respondentów wybrało wskazane stwierdzenie. Grupy o wykształceniu gimnazjalnym oraz zawodowym cechuje zbliżony odsetek odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana", wynoszący odpowiednio 40,5% i 40,6% (czyli kolejno 47 i 127 osób). Najniższy poziom sprzeciwu wobec stosowania kar cielesnych pojawił się w grupie osób z wykształceniem podstawowym, gdzie odsetek ten wyniósł 36,2%. Najwyższy odsetek odpowiedzi „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna" odnotowano wśród osób deklarujących wykształcenie gimnazjalne i wyniósł on 19,8% - tj. 23 osoby, natomiast najniższy - w grupie o wykształceniu wyższym (3,0% - 30 osób). Średnio co czwarty respondent o wykształceniu podstawowym i zawodowym (kolejno 25,5% i 25,2%, tj. 38 i 79 osób) wybrał odpowiedź „zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna".

Dane wskazują, że im wyższe wykształcenie, tym większy sprzeciw wobec stosowania kar cielesnych. Wraz z obniżaniem się poziomu wykształcenia rośnie akceptacja dla stosowania kar fizycznych – zarówno jako rozwiązania dopuszczalnego w wyjątkowych sytuacjach, jak i, zwłaszcza wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, jako metody postrzeganej jako potencjalnie skuteczna.

Tabela 35. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: (N=2 198) - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	14,1%	21	19,8%	23	13,4%	42
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	25,5%	38	11,2%	13	25,2%	79
nigdy nie powinna być stosowana	36,2%	54	40,5%	47	40,6%	127
trudno powiedzieć	24,2%	36	28,5%	33	20,8%	65

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	7,0%	44	3,0%	30
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	27,9%	175	17,6%	175
nigdy nie powinna być stosowana	48,5%	304	67,1%	666
trudno powiedzieć	16,6%	104	12,3%	122

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Można zaobserwować, że sytuacja materialna różnicuje stosunek badanych grup do stosowania kar cielesnych. Różnice te są szczególnie widoczne przy porównaniu osób oceniających swój status materialny jako „ani dobrze, ani źle" lub lepiej z tymi, które oceniają swoją sytuację jako „złą" lub „bardzo złą". Odpowiedź „zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna" została wybrana przez zbliżony odsetek osób znajdujących się w skrajnie różnych warunkach materialnych: 21,1% (tj. 8 osób) respondentów o bardzo złej sytuacji materialnej oraz 20,9% i 21,9% (tj. kolejno 223 i 100 osób) w grupach deklarujących sytuację „dobrą" i „bardzo dobrą". Nieco wyższy odsetek takich odpowiedzi odnotowano wśród osób oceniających swoją sytuację jako „złą" (24,0% - 40 osób) oraz „ani dobrą, ani złą" (23,1% - 109 osób). Jednocześnie widoczna jest wyraźna różnica w odpowiedziach „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna" - najwyższe odsetki pojawiają się wśród osób oceniających swoją sytuację materialną jako „bardzo złą" (29,0% - 11 osób) i „złą" (25,2% - 42 osoby). Z kolei osoby oceniające swój status jako „ani dobrze, ani źle" (9,8% - 46 osób)), „dobrze" (3,4%- 36 osób) i „bardzo dobrze" (5,5%- 25 osób) zdecydowanie rzadziej wskazywały odpowiedź oznaczającą pełną akceptację stosowania kar cielesnych.

Dane sugerują, że im gorsza sytuacja materialna respondentów, tym większa skłonność do akceptacji kar cielesnych, zarówno w wyjątkowych sytuacjach, jak i jako narzędzia uznawanego za skuteczne.

Tabela 36. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	29,0%	11	25,2%	42	9,8%	46
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	21,1%	8	24,0%	40	23,1%	109
nigdy nie powinna być stosowana	36,8%	14	27,5%	46	53,6%	253
trudno powiedzieć	13,2%	5	23,4%	39	13,6%	64

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	3,4%	36	5,5%	25
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	20,9%	223	21,9%	100
nigdy nie powinna być stosowana	59,4%	633	55,3%	252
trudno powiedzieć	16,2%	173	17,3%	79

Stosunek badanych do stosowania kar cielesnych - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Osoby mieszkające w mieście częściej niż te mieszkające na wsi deklarowały, że kara cielesna „nigdy nie powinna być stosowana". W przypadku mieszkańców miasta odsetek ten wyniósł 56,2% (tj. 828 osób), a w przypadku mieszkańców wsi 51,0% (tj. 370 osób). Można jednak zauważyć, że różnice procentowe pomiędzy grupami są niewielkie. Odsetek mieszkańców wsi był zauważalnie większy w przypadku odpowiedzi „zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna" oraz „trudno powiedzieć" i wyniósł kolejno 23,9% i 18,1% (czyli kolejno 173 i 131 osób). W przypadku mieszkańców miasta odsetek ten wynosił kolejno 20,8% i 15,6% (307 i 229 osób).

Tabela 37. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna	7,4%	109	7,0%	51
zasadniczo nie powinna być stosowana, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna	20,8%	307	23,9%	173
nigdy nie powinna być stosowana	56,2%	828	51,0%	370
trudno powiedzieć	15,6%	229	18,1%	131

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym

Badani w odpowiedzi na pytanie o to, czy postrzegają przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie ich środowiska lokalnego w większości byli zdania, że nie jest. Na tę odpowiedź wskazało 39,8% respondentów. Warto jednak zauważyć, że 30,6% badanych postrzega przemoc domową jako znaczy problem występujący w obrębie swojego środowiska lokalnego. Ponadto 29,6% respondentów wybrała opcję „nie wiem".

Wykres 29. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? (N=2 198)

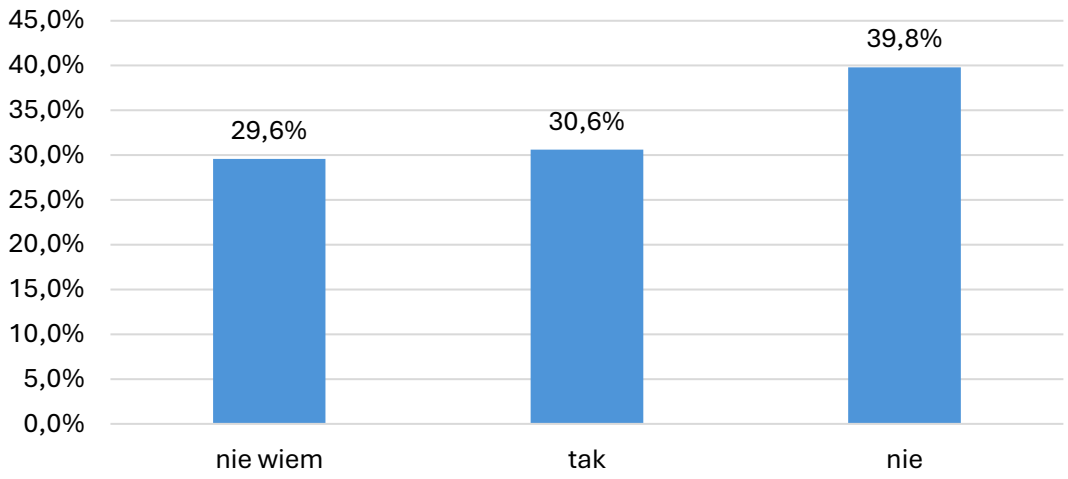

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na płeć

Jak pokazują dane z tabeli 37, płeć różnicowała odsetek odpowiedzi dotyczących postrzegania przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w środowisku lokalnym respondentów. Z tym stwierdzeniem zgodziło się 32,1% (tj. 541 osób) ankietowanych kobiet, podczas gdy wśród mężczyzn był to co czwarty badany (25,6% - 132 osoby). Odsetek odpowiedzi „nie wiem" kształtował się na podobnym poziomie i wyniósł 29,7% wśród kobiet oraz 29,1% u mężczyzn (czyli kolejno 500 i 150 osób).

Kobiety częściej niż mężczyźni dostrzegały powagę problemu przemocy domowej w swoim otoczeniu, przy jednoczesnym podobnym poziomie niepewności w obu grupach.

Tabela 38. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	32,1%	541	25,6%	132
nie	38,2%	642	45,2%	233
nie wiem	29,7%	500	29,1%	150

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na wiek

W przypadku analiz postrzegania przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w obrębie środowiska lokalnego badanych można zanotować względnie podobny poziom odpowiedzi „nie wiem" dla większości grup wiekowych. Odsetek około 30,0% odpowiedzi „nie wiem" charakteryzował grupę osób w wieku do 25 lat (29,8% - 54 osoby), w wieku 26-35 lat (29,7% - 268 osób), 36-45 lat (30,3% - 268 osób) oraz 46-55 lat (28,6% - 154 osoby). W przypadku grupy wiekowej 56-65 lat odsetek ten był niższy i wynosił 25,2% - 37 osób. Najwyższy odsetek odpowiedzi „nie wiem" można zaobserwować w grupie osób w wieku powyżej 65 lat (35,8% - 24 osoby). Na pytanie o postrzeganie przemocy domowej jako znaczącego problemu występującego w obrębie Pana/i środowiska lokalnego najczęściej twierdząco odpowiadały osoby w wieku między 56 a 65 lat (39,5% - 58 osób), a najrzadziej osoby w wieku 56-65 lat (28,5% - 154 osoby).

Tabela 39. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.
tak	33,7%	61	34,5%	131	28,5%	252
nie	36,5%	66	35,8%	136	41,2%	364
nie wiem	29,8%	54	29,7%	113	30,3%	268

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.	%	liczba odp.
tak	27,8%	150	39,5%	58	31,3%	21
nie	43,6%	235	35,4%	52	32,8%	22
nie wiem	28,6%	154	25,2%	37	35,8%	24

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Badane osoby reprezentujące gospodarstwa jednoosobowe oraz wieloosobowe cechuje podobny odsetek odpowiedzi „nie" na pytanie o postrzeganie przemocy domowej jako znaczącego problemu występującego w obrębie ich środowiska lokalnego. W przypadku gospodarstw jednoosobowych odsetek ten wynosi 40,4% (tj. 187 osób), a w przypadku gospodarstw wieloosobowych 39,7%. Różnica jest dostrzegalna w odpowiedziach twierdzących oraz „nie wiem". Twierdząco na pytanie odpowiedziało 33,7% (tj. 156 osób) badanych reprezentujących gospodarstwa jednoosobowe i 29,8% (tj. 517 osób) respondentów reprezentujących gospodarstwa wieloosobowe. Jeśli zaś chodzi o odsetek odpowiedzi „nie wiem" - w przypadku osób tworzących gospodarstwa jednoosobowe było to 25,9% (tj. 120 osób), a w przypadku osób tworzących gospodarstwa wieloosobowe 30,6% (tj. 530 osób).

Tabela 40. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	33,7%	156	29,8%	517
nie	40,4%	187	39,7%	688
nie wiem	25,9%	120	30,6%	530

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

W przypadku odpowiedzi na pytanie o postrzeganie przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w obrębie środowiska lokalnego badanych, w podziale na poziom wykształcenia, można zauważyć, że większość wyodrębnionych grup wykazuje podobny odsetek odpowiedzi „nie wiem". Odsetek ten wynosi około 31-32% dla grupy osób z wykształceniem podstawowym (30,9% - 46 osób), gimnazjalnym (31,9% - 37 osób), zawodowym (31,0% - 97 osób) oraz średnim (30,9% - 194 osoby). W przypadku osób z wyższym wykształceniem odsetek ten wyniósł 27,8% - 276 osób, a więc nieznacznie mniej niż w pozostałych grupach. Najwyższy odsetek odpowiedzi twierdzących można zaobserwować wśród badanych z wykształceniem podstawowym (35,6% - 53 osoby), a najmniejszy w grupie osób o wykształceniu zawodowym (25,2% - 79 osób).

Tabela 41. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	35,6%	53	32,8%	38	25,2%	79
nie	33,6%	50	35,3%	41	43,8%	137
nie wiem	30,9%	46	31,9%	37	31,0%	97

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	29,5%	185	32,0%	318
nie	39,6%	248	40,2%	399
nie wiem	30,9%	194	27,8%	276

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Osoby oceniające swoją sytuację materialną jako „ani dobrze, ani źle", „dobrze" oraz „bardzo dobrze" charakteryzuje zbliżona proporcja odpowiedzi na pytanie o to, czy postrzegają przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie ich środowiska lokalnego. Odpowiedzi „tak" udzieliło odpowiednio 28,8%, 30,0% oraz 30,0% badanych (czyli kolejno 136, 319 i 137 osób). Podobny układ widoczny jest również w przypadku pozostałych odpowiedzi. W grupach osób oceniających swoją sytuację materialną jako „źle" oraz „bardzo źle" rozkład odpowiedzi jest bardziej zróżnicowany. Jedynie odsetek odpowiedzi twierdzących utrzymuje się na podobnym poziomie - po 39,5% (czyli kolejno 66 i 15 osób) badanych z obu grup zdecydowało się zaznaczyć odpowiedź „tak". W przypadku odpowiedzi „nie" występuje natomiast wyraźna różnica: wybrało ją 23,7% (tj. 9 osób) respondentów znajdujących się w „bardzo złej" sytuacji materialnej oraz 35,3% (tj. 59 osób) badanych oceniających swoją sytuację jako „złą". Dane wskazują, że gorsza sytuacja materialna wiąże się z większą skłonnością do dostrzegania przemocy domowej jako poważnego problemu, przy jednoczesnych różnicach w ocenie jej skali między grupami o „złej" i „bardzo złej" sytuacji materialnej.

Tabela 42. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	39,5%	15	39,5%	66	28,8%	136
nie	23,7%	9	35,3%	59	41,1%	194
nie wiem	36,8%	14	25,2%	42	30,1%	142

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	30,0%	319	30,0%	137
nie	40,5%	431	39,9%	182
nie wiem	29,6%	315	30,0%	137

Postrzeganie przemocy domowej jako problemu w środowisku lokalnym - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Osoby mieszkające na wsi oraz w mieście cechuje względne podobieństwo proporcji udzielonych odpowiedzi na pytanie o postrzeganie przemocy jako znaczącego problemu występującego w ich środowisku lokalnym. W obu grupach 30,6% badanych zgodziło się z tym stwierdzeniem. Różnice pojawiają się natomiast w przypadku odpowiedzi „nie" oraz „nie wiem". Odpowiedź „nie" wybrało 41,1% respondentów z miasta oraz 37,2% mieszkańców wsi, natomiast odpowiedź „nie wiem" zaznaczyło 28,3% badanych z miasta i 32,1% badanych ze wsi. Dane wskazują, że miejsce zamieszkania nie różnicuje znacząco postrzegania przemocy jako poważnego problemu, jednak osoby mieszkające na wsi częściej deklarują brak jednoznacznej opinii na ten temat.

Tabela 43. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	30,6%	451	30,6%	222
nie	41,1%	605	37,2%	270
nie wiem	28,3%	417	32,1%	233

Najskuteczniejsze działania pomocowe w opinii badanych

W ankiecie poproszono badanych, aby wskazali, jakie działanie byłyby najskuteczniejsze w kontekście wsparcia osób doznających przemocy domowej. Niemal połowa respondentów (49,2%) wybrało odpowiedź „zwiększenie dostępności do poradnictwa prawnego, socjalnego, terapeutycznego". Na drugim miejscu wśród najczęściej wskazywanych działań było „izolowanie osób stosujących przemoc od osób jej doświadczających". To działanie zostało wskazane przez 44,5% badanych. Trzecim najczęściej wskazywanym działaniem mających być najskuteczniejszym wobec osób doznających przemocy było „tworzenie placówek specjalizujących się w pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej". Ta odpowiedź została wybrana przez 38,6% badanych. Niewiele mniej wskazań, bo 37,2% miała odpowiedź „zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy domowej". Pozostałe odpowiedzi dotyczyły „umożliwienia uczestnictwa w grupach wsparcia", 31,3% oraz „organizowanie ogólnodostępnych akcji społecznych" które zostały wybrane przez niemal co czwartego badanego (24,3%). 6,5% respondentów nie umiało wskazać żadnych spośród wymienionych działań ani zaproponować swoich pomysłów. 1.9% respondentów wybrało opcję wpisania swoich odpowiedzi. Odpowiedzi respondentów znajdują się w aneksie (tabela 3).

Wykres 30. Jakie działania według Pana/i byłyby najskuteczniejsze wobec osób doznających przemocy domowej? (Procenty nie sumują się do stu - pytanie wielokrotnej odpowiedzi, N=2198)

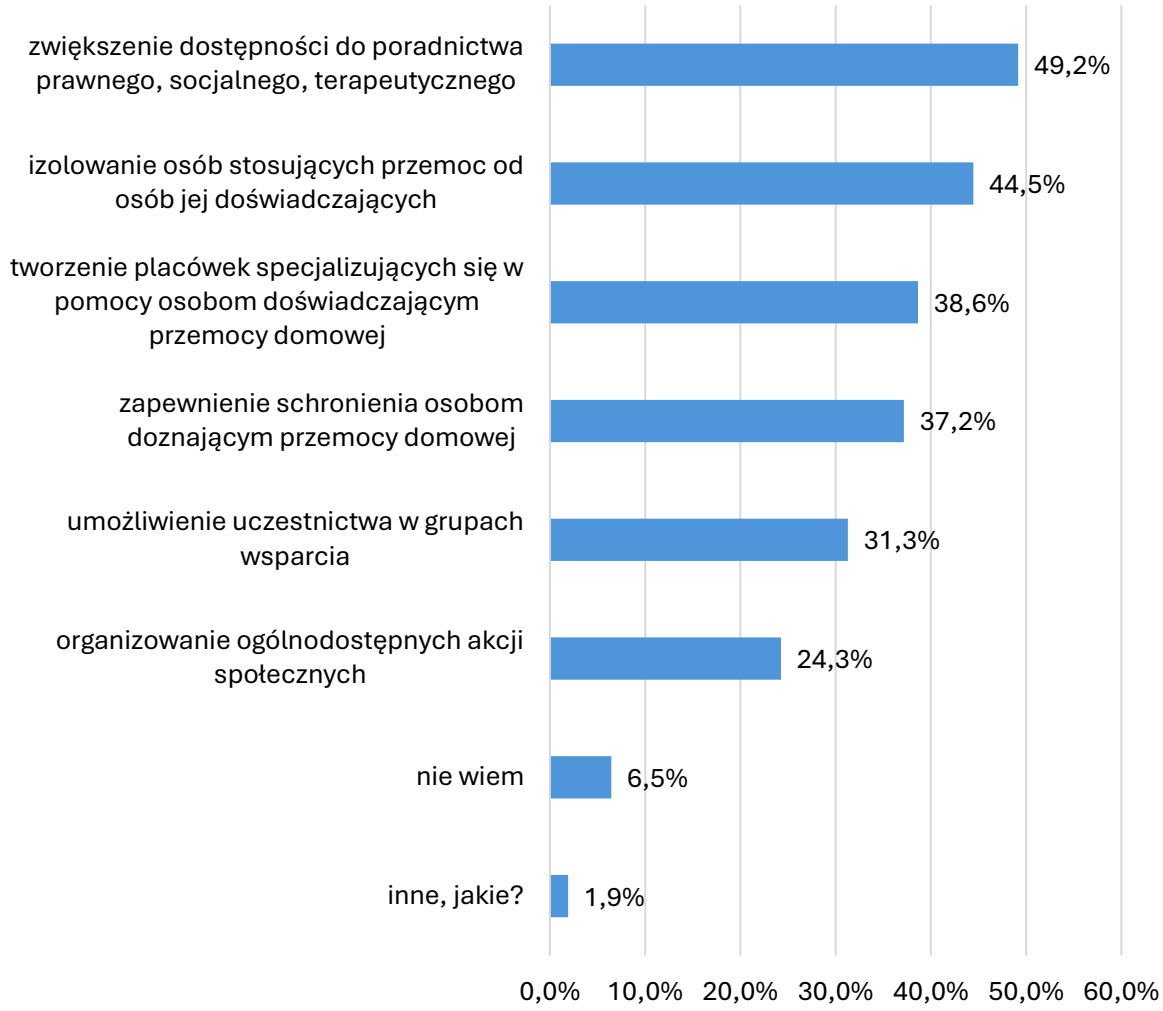

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Najskuteczniejsze działania profilaktyczne w opinii badanych

Badani zostali również poproszeni o wskazanie najefektywniejszych form działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Zarówno „warsztaty profilaktyczne dla dzieci", jak i „warsztaty profilaktyczne dla osób dorosłych zostały wybrane przez niemal połowę ankietowanych (kolejno 47,5% czyli 1044 osoby i 47,3% czyli 1040 osób). Ponad jedna trzecia badanych (39,9% czyli 876 osób) wybrała „kampanie lub informacje w mediach społecznościowych". Kolejne działania profilaktyczne były wskazane przez około co czwartą osobę badaną. Wskazywano na „wykłady/pogadanki" (27,5% badanych, czyli 604 osoby), „festyny/imprezy/pikniki profilaktyczne" (25,5% badanych, czyli 560 osób) oraz „akcje informacyjne za pośrednictwem ulotek (25,1%, czyli 551 osób). 9% respondentów (198 badanych) nie umiała wskazać, które działania profilaktyczne mogą być najefektywniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. 2,5% badanych (53 osoby) zdecydowało się wskazać na odpowiedź „inne, jakie?". Spis odpowiedzi respondentów znajduje się w aneksie (tabela 4).

Wykres 31. Poniżej wymieniono różne formy działań profilaktycznych. Które z nich według Pana/i przyniosą najlepsze efekty, jeśli chodzi o zapobieganie przemocy domowej? (N=2198)

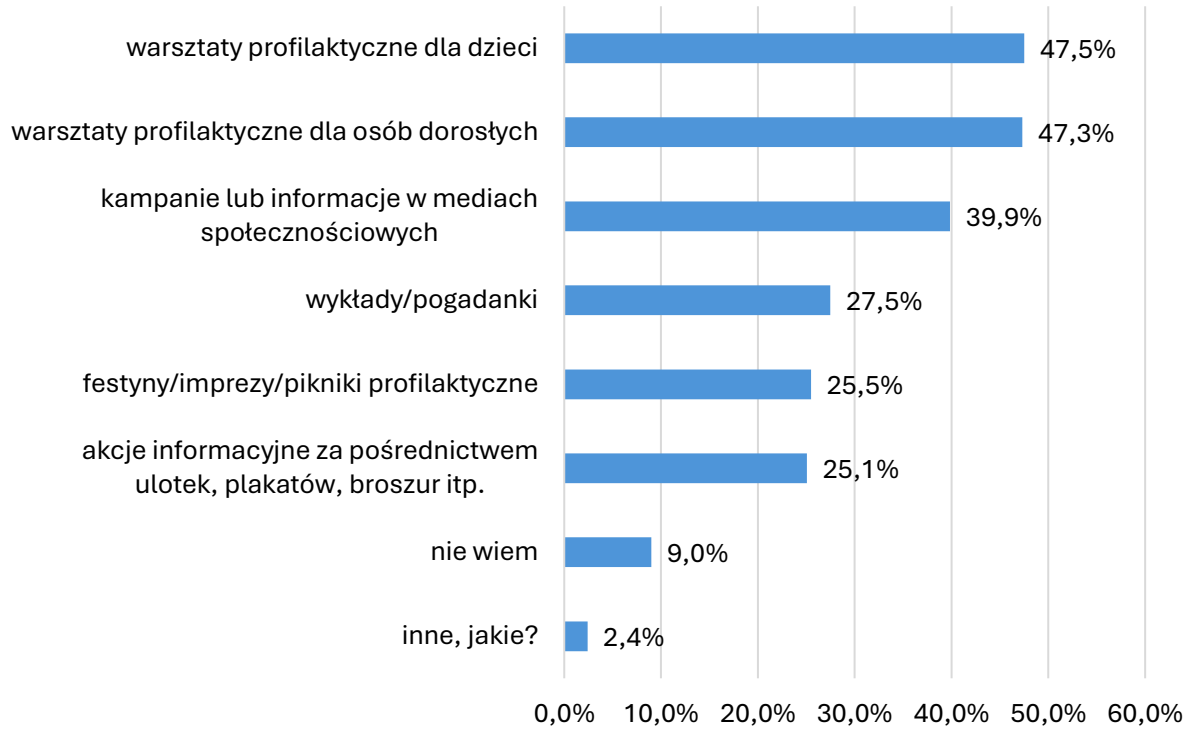

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Cyberprzemoc wśród mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

Definicja cyberprzemocy

W ramach niniejszego badania respondentom zadano również pytania dotyczące zjawiska cyberprzemocy. W pierwszej kolejności respondenci zostali poproszeni o wskazanie czym w ich odczuciu jest cyberprzemoc. W odpowiedzi na to pytanie wielokrotnego wyboru najczęściej wskazywaną cechą cyberprzemocy było „publikowanie obraźliwych treści na czyiś temat w Internecie" (66,4%). 62,9% badanych wybrało „dodawanie negatywnych i obraźliwych komentarzy". Ponad połowa badanych (52,2%) wskazała na „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne". Około co drugi respondent (49,8%, czyli 1 095 osób) wybrał odpowiedź „publikowanie czyjegoś wizerunku bez jego wiedzy lub zgody". 43,6% badanych wybrało odpowiedź „podszywaniem się", a 41,7% „włamywaniem się na konta internetowe". 8,2% nie wiedziała czym jest cyberprzemoc. Respondenci mogli również dodać własne przemyślenia dotyczące tego, czym jest cyberprzemoc poprzez wybranie odpowiedzi „inne, jakie?". Zdecydowało się na to 1,2% badanych. Spis tych odpowiedzi znajduje się w aneksie (tabela 5).

Wykres 32. Czym według Pana/i jest cyberprzemoc? (N=2 198)

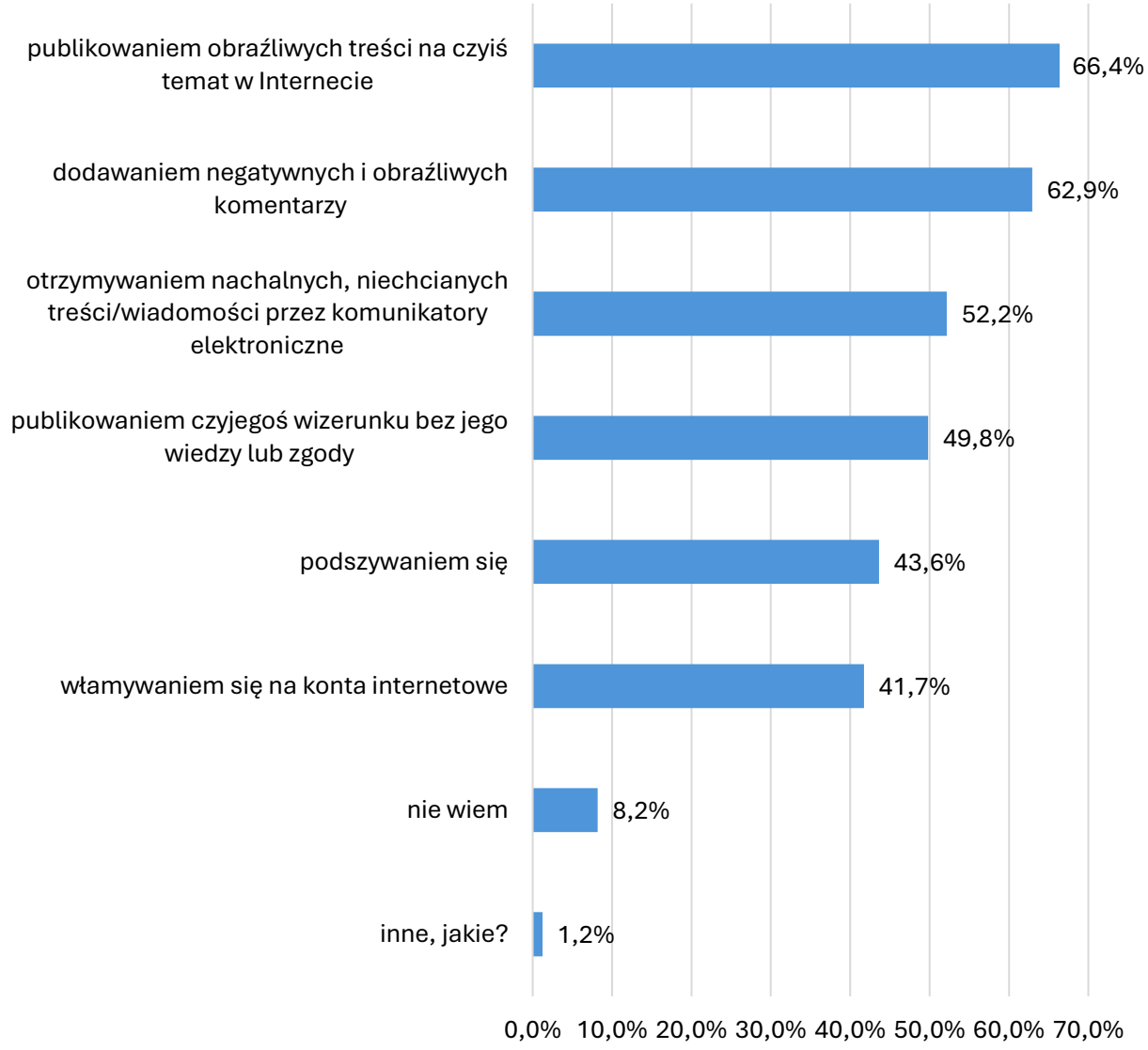

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy

Aby lepiej poznać skalę i charakter cyberprzemocy w regionie, badanym zadano pytanie o to, czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy poprzedzających badanie doświadczyli jakiejś formy cyberprzemocy. Ponad połowa badanych (53,6%) nie doświadczyła tego zjawiska. Średnio co czwarty badany (23,6%) zadeklarował, że otrzymywał nachalne, niechciane treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe. 10,9% przeżyła włamanie na jej konta internetowe. 9,1% badanych zadeklarowało, że doświadczyło publikowania negatywnych lub ośmieszających komentarzy na swój temat. 8,3% osób zadeklarowało, że doświadczyło podszywania się pod nich w Internecie np. poprzez fałszywe konta, wiadomości. 5,7% ankietowanych nie umiało wskazać, jakich form cyberprzemocy doświadczył. Zarówno „groźby lub nękanie przez Internet" oraz „rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia" było wskazane przez 4,4% badanych. 0,7% badanych zdecydowała się na wskazanie innych form cyberprzemocy niż te wymienione w kwestionariuszu. Spis innych form przemocy wskazanych przez badanych znajduje się w aneksie (tabela 6).

Wykres 33. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? (N= 2 198)

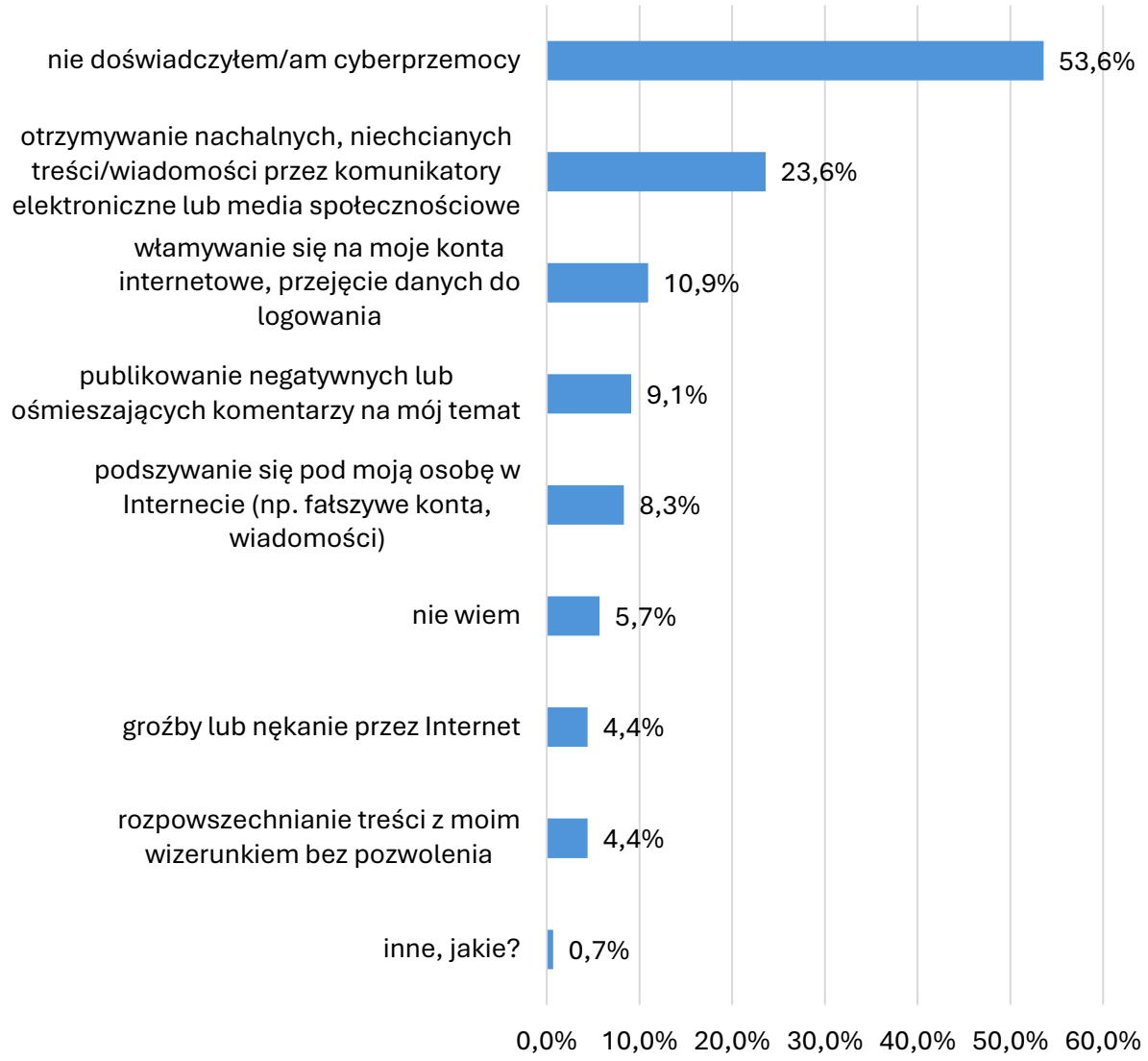

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na płeć

Według zebranych odpowiedzi mężczyźni częściej niż kobiety doświadczali cyberprzemocy w czasie ostatnich 12 miesięcy. Odsetek odpowiedzi „nie doświadczyłem cyberprzemocy" w przypadku mężczyzn wyniósł 43,2% (tj. 181 osób), a w przypadku kobiet 56,4% (tj. 888 osób). Niemal co trzeci mężczyzna (31,3% - 131 osób) wskazał, że otrzymywał nachalne, niechciane treści lub wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe. W przypadku kobiet najczęściej wskazywaną

formą cyberprzemocy również było „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe" (21,6% - 340 osób).

Tabela 44. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? - korelacja ze względu na płeć (N=1 995)

	kobiety		Mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	21,6%	340	31,3%	131
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	7,7%	121	14,6%	61
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	7,7%	121	10,7%	45
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	10,9%	171	11,2%	47
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	3,9%	62	6,2%	26
groźby lub nękanie przez Internet	3,9%	61	6,4%	27
inne, jakie?	0,8%	12	0,5%	2
nie wiem	5,5%	87	6,4%	27
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	56,4%	888	43,2%	181

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na wiek

Grupami, które cyberprzemoc dotykała najrzadziej w ciągu ostatnich 12 miesięcy, były osoby w wieku 36-45 lat (59,6% - 497 osób) oraz 46-55 lat (58,6% - 293 osoby). Najmniejszy odsetek odpowiedzi „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy" można zaobserwować w grupie wiekowej do 25. roku życia (39,9% - 59 osób) oraz w grupie osób w wieku 56-65 lat (39,3% - 48 osób). Jeśli zaś chodzi o najwyższy odsetek odpowiedzi w tych grupach, to 24,3% (tj. 36 osób) badanych w wieku do 25. roku życia wskazało na „publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat".

W przypadku grupy wiekowej 56-65 lat najwyższy odsetek odpowiedzi wynosił 36,1% - 44 osób i dotyczył otrzymywania nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe.

Tabela 45. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na wiek (N=1 995)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	18,9%	28	28,2%	97	20,9%	174
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	24,3%	36	14,5%	50	3,8%	32
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	11,5%	17	12,2%	42	6,8%	57
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	15,5%	23	16,0%	55	11,0%	92
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	8,1%	12	5,8%	20	3,7%	31
groźby lub nękanie przez Internet	8,1%	12	6,7%	23	4,0%	33
inne, jakie?	0,0%	0	0,6%	2	0,8%	7
nie wiem	4,1%	6	4,7%	16	7,2%	60
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	39,9%	59	43,9%	151	59,6%	497

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	22,6%	113	36,1%	44	31,9%	15
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	7,6%	38	15,6%	19	14,9%	7
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	6,2%	31	14,8%	18	2,10%	1
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	6,8%	34	9,8%	12	4,3%	2
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	4,0%	20	4,1%	5	0,0%	0
groźby lub nękanie przez Internet	3,0%	15	3,3%	4	2,1%	1
inne, jakie?	1,0%	5	0,0%	0	0,0%	0
nie wiem	4,4%	22	3,3%	4	12,8%	6
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	58,6%	293	39,3%	48	44,7%	21

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Analiza danych wskazuje, że osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe były bardziej narażone na doświadczenie cyberprzemocy w ostatnim roku niż respondenci mieszkający w gospodarstwach wieloosobowych. Odpowiedź „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy" wybrało 36,3% (tj.149 osób) badanych tworzących jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz 58% (tj. 920 osób) badanych tworzących wieloosobowe gospodarstwo domowe. Zarówno jedna, jak i druga grupa najczęściej

wskazywała na „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe". W przypadku grupy osób tworzących gospodarstwo jednoosobowe było to 30,0% (tj. 123 osoby) badanych, a w przypadku osób tworzących gospodarstwo wieloosobowe 22% (tj. 348 osób) badanych.

Tabela 46. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N= 1 995)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	30,0%	123	22,0%	348
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	17,6%	72	6,9%	110
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	13,2%	54	7,1%	112
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	10,2%	42	11,1%	176
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	4,2%	17	4,5%	71
groźby lub nękanie przez Internet	3,2%	13	4,7%	75
inne, jakie?	0,2%	1	0,8%	13
nie wiem	4,6%	19	6,0%	95
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	36,3%	149	58,0%	920

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

Ze zgromadzonych danych wynika, że grupą, która w najmniejszym stopniu doświadczyła cyberprzemocy, były osoby o wykształceniu zawodowym. 61,3% (tj. 160 osób) osób z tej grupy zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie doświadczyło cyberprzemocy. W przypadku osób z wykształceniem średnim oraz wyższym odsetek osób niedoświadczających przemocy był do siebie podobny i wynosił kolejno 55,3% (tj. 312 osób) oraz 55,6% (tj. 529 osób). Najbardziej narażeni na cyberprzemoc byli badani posiadający wykształcenie gimnazjalne oraz podstawowe. W ich przypadku odsetek odpowiedzi „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy" wyniósł kolejno 34,4% oraz 27,1% (tj. kolejno 42 i 26 osób). W przypadku każdej z wyodrębnionych grup najczęściej

wskazywaną formą cyberprzemocy było „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe". Odsetek odpowiedzi wskazujących na tę formę cyberprzemocy wynosił 29,5% (tj. 36 osób) w przypadku osób z wykształceniem podstawowym, 35,4% (tj. 34 osoby) dla osób z wykształceniem gimnazjalnym, 14,6% (tj. 38 osób) dla osób z wykształceniem zawodowym, 20,7% (tj. 117 osób) dla osób z wykształceniem średnim i 25,8% (tj. 246 osób) dla osób z wykształceniem wyższym.

Tabela 47. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N= 1 995)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	29,5%	36	35,4%	34	14,6%	38
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	24,6%	30	18,8%	18	10,7%	28
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	13,9%	17	18,8%	18	8,80%	23
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	14,8%	18	14,6%	14	11,1%	29
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	10,7%	13	8,30%	8	4,2%	11
groźby lub nękanie przez Internet	9,8%	12	7,3%	7	4,2%	11
inne, jakie?	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0
nie wiem	4,1%	5	3,1%	3	8,1%	21
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	34,4%	42	27,1%	26	61,3%	160

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	20,7%	117	25,8%	246
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	9,6%	54	5,5%	52
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	9,0%	51	6,0%	57
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	9,0%	51	11,1%	106
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	3,6%	20	3,8%	36
groźby lub nękanie przez Internet	4,1%	23	3,7%	35
inne, jakie?	0,2%	1	1,4%	13
nie wiem	6,9%	39	4,8%	46
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	55,3%	312	55,6%	529

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

W przypadku podziału badanych według ich samooceny sytuacji materialnej można zauważyć, że osoby oceniające swoją sytuację materialną „źle" oraz „bardzo źle" zdecydowanie częściej doświadczały cyberprzemocy niż pozostałe grupy. Odsetek respondentów, które zaznaczyły odpowiedź „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy", wyniósł w przypadku ankietowanych „bardzo źle" oceniających swoją sytuację materialną 18,8% (6 osób), a w przypadku osób oceniających ją jako „złą" 28,2% (37 osób). W pozostałych grupach odsetek odpowiedzi „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy" wyglądał następująco: 52,6% (tj. 223 osoby) - respondenci oceniające swoją sytuację materialną jako przeciętną („ani dobrze, ani źle"), 58,0% (tj. 580 osób) badani oceniające swoją sytuację materialną jako dobrą oraz 54,7% (tj. 223 osoby) - osoby, które określiły swoją sytuację materialną jako „bardzo dobrą". Najczęściej wskazywaną formą cyberprzemocy wśród każdej z analizowanych grup było „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe". Odsetek osób doświadczających tej formy

przemocy różnił się w zależności od grupy. W przypadku respondentów oceniających swoją sytuację materialną „bardzo źle" wynosił on 37,5% (tj. 12 osób), a dla osób oceniających ją jako „złą" 42% (tj. 55 osób) . Dla pozostałych grup odsetek ten przyjmował podobne wartości i wynosił kolejno: 22,6% (tj. 96 osób) dla ankietowanych oceniających swoją sytuację materialną jako przeciętną („ani dobrze, ani źle"), 21,8% (218 osób) dla badanych oceniających ją jako „dobrą" oraz 22,1% (tj. 90 osób) dla respondentów oceniających ją jako „bardzo dobrą".

Tabela 48. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej (N=1 995)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	**%**	**liczba odpowiedzi**	**%**	**liczba odpowiedzi**	**%**	**liczba odpowiedzi**
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	37,5%	12	42,0%	55	22,6%	96
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	25,0%	8	13,7%	18	8,3%	35
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	9,4%	3	12,2%	16	7,1%	30
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	12,5%	4	7,6%	10	12,5%	53
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	9,4%	3	6,1%	8	5,2%	22
groźby lub nękanie przez Internet	18,8%	6	6,1%	8	5,7%	24
inne, jakie?	0,0%	0	0,00%	0	0,7%	3
nie wiem	0,0%	0	6,1%	8	9,2%	39
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	18,8%	6	28,2%	37	52,6%	223

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	21,8%	218	22,1%	90
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	7,4%	74	11,5%	47
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,3%	83	8,3%	34
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	11,1%	111	9,8%	40
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	4,0%	40	3,7%	15
groźby lub nękanie przez Internet	3,8%	38	2,9%	12
inne, jakie?	0,7%	7	1,0%	4
nie wiem	4,9%	49	4,4%	18
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	58,0%	580	54,7%	223

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Analizując odpowiedzi na pytanie o doświadczenie cyberprzemocy w ciągu ostatniego roku w podziale na miasto i wieś, można zauważyć, że odsetek mieszkańców miasta niedoświadczających cyberprzemocy jest nieznacznie większy (55,4% - 752 osoby) od odsetka mieszkańców wsi niedoświadczających cyberprzemocy w badanym okresie (49,8% - 317 osób). Jeśli zaś chodzi o odpowiedzi mające najwyższy odsetek wskazań, to w obu grupach była to odpowiedź „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe”, i to w bardzo zbliżonej proporcji. W przypadku osób z miasta odsetek ten wyniósł 23,8%, a w przypadku mieszkańców wsi - 23,2% (czyli kolejno 323 i 148 osób).

Tabela 49. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=1 995)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	23,8%	323	23,2%	148
publikowanie negatywnych lub ośmieszających komentarzy na mój temat	9,0%	122	9,4%	60
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,0%	109	9,0%	57
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	10,8%	147	11,2%	71
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	4,9%	66	3,5%	22
groźby lub nękanie przez Internet	4,6%	63	3,9%	25
inne, jakie?	0,8%	11	0,5%	3
nie wiem	5,5%	74	6,3%	40
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	55,4%	752	49,8%	317

Badani stosujący cyberprzemoc

Analogicznie jak w przypadku przemocy domowej, respondenci zostali poproszeni o wskazanie, czy w ciągu ostatniego roku stosowali oni cyberprzemoc. Około czterech na pięciu respondentów (82%) zadeklarowało, że nie stosowało cyberprzemocy. Co dwudziesty badany (5,0%) nie umiał wskazać, czy stosował cyberprzemoc. Wśród pozostałych odpowiedzi najczęściej wskazywaną stosowaną formą cyberprzemocy było „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania". Na tę odpowiedź wskazało 4,5% badanych. Kolejną najczęściej wskazywaną stosowaną formą cyberprzemocy było „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia". Na tę formę cyberprzemocy wskazało 3,9% badanych, czyli. Niewielki odsetek badanych (kolejno 3,3% i 3,2%) wskazał na „publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)" oraz na „podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)". 1,7% badanych zadeklarowało stosowanie gróźb lub nękania przez Internet. 1,2% przyznało, że wysyłało nachalne, niechciane treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe. 0,3% ankietowanych wskazało na inne, nie wymienione w kwestionariuszu stosowane formy cyberprzemocy. Odpowiedzi respondentów z tej kategorii znajdują się w aneksie (tabela 7).

Wykres 34. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? (N=2 000)

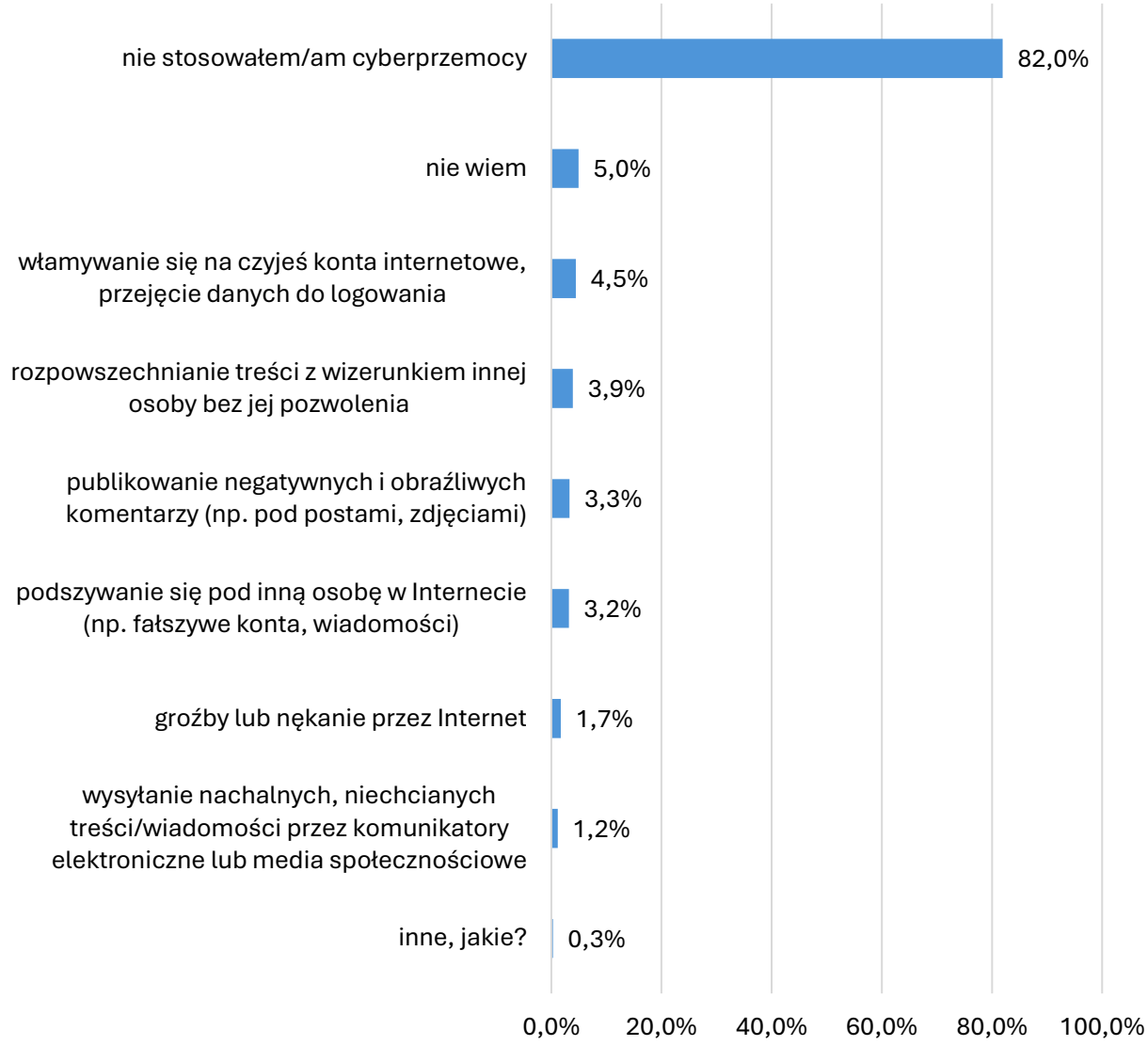

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Badani stosujący cyberprzemoc - korelacja ze względu na płeć

Wśród uczestników badania 86,3% kobiet oraz 65,6% mężczyzn (tj. kolejno 1 365 i 274 osób) zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie stosowało żadnej formy cyberprzemocy. Najczęściej wykorzystywaną przez kobiety formą cyberprzemocy było „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania", tę odpowiedź wskazało 3,7% (59 osób). W przypadku mężczyzn - „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia" – 10,1% (tj. 42 osoby). Warto jednak zwrócić uwagę, że 3,8% (tj. 60 osób) kobiet i 9,3% (tj. 39 osób) mężczyzn w odpowiedzi na to pytanie wybrało odpowiedź „nie wiem".

Tabela 50. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na płeć (N=2 000)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	0,8%	13	2,4%	10
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	2,2%	35	7,4%	31
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	2,9%	46	4,3%	18
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	3,7%	58	7,4%	31
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	2,3%	36	10,1%	42
groźby lub nękanie przez Internet	1,1%	17	4,1%	17
inne, jakie?	0,1%	1	1,2%	5
nie wiem	3,8%	60	9,3%	39
nie stosowałem/am cyberprzemocy	86,3%	1365	65,6%	274

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na wiek

Najwyższy odsetek ankietowanych, którzy w ciągu ostatniego roku nie stosowali cyberprzemocy, odnotowano w grupie wiekowej 36-45 lat – wyniósł on 91,1% (tj. 759 osób). Niewiele mniejszy odsetek, bo 86% (tj. 437 osób) osób niestosujących przemocy cyfrowej stanowiły osoby w wieku między 46 a 55 lat. Badani w wieku do 25 roku życia (61% - 89 osób), w wieku 56-65 lat (62,3% - 76 osób) oraz powyżej 65 lat (61,7% - 29 osób) w podobnym stopniu deklarowały, że nie stosują one cyberprzemocy. W przypadku najczęściej wskazywanych stosowanych form cyberprzemocy w podziale na grupy wiekowe, to najwyższy odsetek wskazań w przypadku osób do 25 roku życia miało „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia" i wynosił 10,3% (tj. 15 osób). W przypadku grupy w wieku 26-35 lat najczęściej wskazywaną stosowaną formą cyberprzemocy było „podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)" oraz „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania" - po 7% (czyli 24 osoby). Osoby w wieku między 36 a 45 lat, które stosowały cyberprzemoc najczęściej wskazywały „publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)" - 2,3% (tj. 19 osób). Najczęściej stosowaną formą przemocy w przypadku osób w przedziale wiekowym 46-55 było „rozpowszechniane treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia" - 3,5% (tj. 18 osób). Osoby w wieku 56-65 lat najczęściej wskazywały na „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania" (12,3% - 15 osób). Osoby w wieku powyżej 65 lat najczęściej stosowały cyberprzemoc polegającą na wysyłaniu gróźb lub nękaniu przez Internet - 8,5% (tj. 4 osoby).

Tabela 51. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na wiek (N=2 000)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	1,4%	2	2,0%	7	1,0%	8
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	7,5%	11	4,7%	16	2,3%	19
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,9%	13	7,0%	24	1,1%	9
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	8,2%	12	7,0%	24	2,4%	20
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	10,3%	15	6,4%	22	1,2%	10
groźby lub nękanie przez Internet	3,4%	5	3,5%	12	0,7%	6
inne, jakie?	0,7%	1	0,9%	3	0,1%	1
nie wiem	4,8%	7	7,0%	24	3,5%	29
nie stosowałem/am cyberprzemocy	61,0%	89	72,4%	249	91,1%	759

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	0,8%	4	1,6%	2	0,0%	0
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	1,2%	6	9,8%	12	4,3%	2
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	0,8%	4	9,0%	11	6,4%	3
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	3,0%	15	12,3%	15	6,4%	3
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	3,5%	18	9,8%	12	2,1%	1
groźby lub nękanie przez Internet	0,8%	4	2,5%	3	8,5%	4
inne, jakie?	0,2%	1	0,0%	0	0,0%	0
nie wiem	4,9%	25	4,9%	6	17,0%	8
nie stosowałem/am cyberprzemocy	86,0%	437	62,3%	76	61,7%	29

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Osoby tworzące gospodarstwa wieloosobowe w większości deklarowały, że nie stosowały cyberprzemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy (88,8% odpowiedzi „nie stosowałem/am cyberprzemocy – 1 414 osób)". W przypadku osób tworzących gospodarstwa jednoosobowe odsetek ten wyniósł 55,2% (tj. 225 osób). Najczęściej stosowaną formą cyberprzemocy przez osoby tworzące gospodarstwa wieloosobowe było „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia" (2,6% - 41 osób). Niewiele mniej wskazań miały: „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania" (2,5% - 39 osób) oraz „publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami) - 2,4% (tj. 38 osób). W przypadku drugiej grupy najczęściej stosowaną formą przemocy w Internecie było „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania" (12,3% - 50 osób).

Tabela 52. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 000)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	2,7%	11	0,8%	12
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	6,9%	28	2,4%	38
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	7,8%	32	2,0%	32
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	12,3%	50	2,5%	39
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	9,1%	37	2,6%	41
groźby lub nękanie przez Internet	4,2%	17	1,1%	17
inne, jakie?	0,7%	3	0,2%	3

nie wiem	10,5%	43	3,5%	56
nie stosowałem/am cyberprzemocy	55,2%	225	88,8%	1414

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

Jeśli chodzi o stopień stosowania cyberprzemocy w ciągu ostatniego roku w podziale według wykształcenia respondentów, można zauważyć wyraźne różnice między poszczególnymi grupami. Osoby z wyższym wykształceniem proporcjonalnie najczęściej deklarowały, że nie stosują cyberprzemocy – taką odpowiedź wskazało 91,5% (tj. 853 osoby) respondentów z tej grupy. Najmniejszy odsetek deklaracji o niestosowaniu cyberprzemocy odnotowano wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, gdzie taką odpowiedź wybrało jedynie 42,1% (tj. 40 osób) respondentów. W przypadku osób z wykształceniem podstawowym odsetek ten wyniósł 49,6% (tj. 60 osób). Z kolei osoby z wykształceniem zawodowym oraz średnim deklarowały niestosowanie cyberprzemocy na podobnym poziomie - odpowiednio 80,8% oraz 80,0% (czyli kolejno 215 i 451 osób). Jeśli chodzi o najczęściej stosowane formy cyberprzemocy, wśród osób z wykształceniem podstawowym najczęściej wskazywano „podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)” oraz „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania” - po 14,9% (tj. 18 osób) wskazań. W grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym najczęściej pojawiała się odpowiedź „publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)” - 12,6% (tj. 12 osób). Niewiele mniej wskazań uzyskały „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania” oraz „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia” - po 11,6% (tj. 11 osób). Wśród respondentów z wykształceniem zawodowym, najczęściej wskazywaną formą cyberprzemocy było „publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)” - 5,3% (tj. 14 osób) , a tuż za nią „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia” - 4,9% (tj. 13 osób). Osoby deklarujące wykształcenie średnie najczęściej wskazywały na „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia” - 5,3% (tj. 30 osób). Natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym najczęściej wskazywaną formą cyberprzemocy było „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania” - 2,3%

(tj. 22 osoby). Dane wskazują, że im wyższe wykształcenie, tym rzadziej respondenci deklarują stosowanie cyberprzemocy, a w grupach o niższym wykształceniu częściej pojawiają się bardziej inwazyjne formy tego typu działań, takie jak podszywanie się pod inne osoby czy włamywanie się na konta.

Warto zwrócić uwagę na to, że osoby z wyższym wykształceniem cechuje również niższy odsetek zaznaczonych odpowiedzi „nie wiem" na to pytanie. W przypadku osób z wyższym wykształceniem odsetek ten wyniósł 2,2% (czyli 21 osób). W przypadku wykształcenia średniego wartość odsetka wzrosła do 6,7% (czyli 38 osób). 7,5% (czyli 20 osób) ankietowanych posiadających wykształcenie zawodowe wybrało tę odpowiedź. W przypadku osób o wykształceniu gimnazjalnym odsetek odpowiedzi „nie wiem" wyniósł najwięcej, czyli 12,6% (czyli 12 osób). Interesujące jest to, że w przypadku osób z wykształceniem podstawowym odsetek ten wyniósł 6,6% (8 osób).

Tabela 53. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 000)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	3,3%	4	7,4%	7	0,4%	1
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	10,7%	13	12,6%	12	5,3%	14
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	14,9%	18	9,5%	9	4,1%	11
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	14,9%	18	11,6%	11	4,5%	12

rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	9,10%	11	11,6%	11	4,9%	13
groźby lub nękanie przez Internet	9,90%	12	2,1%	2	1,1%	3
inne, jakie?	0,0%	0	0,0%	0	0,4%	1
nie wiem	6,6%	8	12,6%	12	7,5%	20
nie stosowałem/am cyberprzemocy	49,6%	60	42,1%	40	80,8%	215

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	0,5%	3	0,8%	8
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	3,0%	17	1,1%	10
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	1,8%	10	1,7%	16
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	4,6%	26	2,3%	22
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	5,3%	30	1,4%	13
groźby lub nękanie przez Internet	2,0%	11	0,6%	6
inne, jakie?	0,0%	0	0,5%	5
nie wiem	6,7%	38	2,2%	21
nie stosowałem/am cyberprzemocy	80,0%	451	91,5%	873

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	0,5%	3	0,8%	8
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	3,0%	17	1,1%	10
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	1,8%	10	1,7%	16
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	4,6%	26	2,3%	22

rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	5,3%	30	1,4%	13
groźby lub nękanie przez Internet	2,0%	11	0,6%	6
inne, jakie?	0,0%	0	0,5%	5
nie wiem	6,7%	38	2,2%	21
nie stosowałem/am cyberprzemocy	80,0%	451	91,5%	873

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Osoby oceniające swoją sytuację materialną jako dobrą najczęściej deklarowały niestosowanie cyberprzemocy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy - odpowiedź tę zaznaczyło 87,3% (tj. 876 osób) badanych. Wśród osób bardzo dobrze oceniających swoją sytuację materialną odsetek ten wyniósł 78,2% (tj. 320 osób), natomiast w grupie respondentów określających swój status jako „ani dobrze, ani źle" - 85,9% (tj. 364 osoby). Zdecydowanie niższy odsetek deklaracji o niestosowaniu cyberprzemocy odnotowano wśród osób negatywnie oceniających swoją sytuację materialną: w grupie deklarującej „bardzo złą" sytuację odpowiedź tę wybrało 43,8% (tj. 14 osób) badanych, a w grupie oceniającej ją jako „złą" - 49,2% (tj. 65 osób).

Dane pokazują, że im lepsza deklarowana sytuacja materialna, tym rzadziej respondenci przyznają się do stosowania cyberprzemocy, natomiast osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji materialnej zdecydowanie częściej deklarują takie zachowania.

Tabela 54. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 000)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	0,0%	0	0,8%	1	0,5%	2
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	18,8%	6	6,1%	8	3,5%	15
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	6,3%	2	4,6%	6	2,6%	11
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	12,5%	4	12,9%	17	3,3%	14
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	18,8%	6	18,2%	24	2,1%	9
groźby lub nękanie przez Internet	6,3%	2	0,8%	1	0,9%	4
inne, jakie?	0,0%	0	0,0%	0	0,2%	1
nie wiem	0,0%	0	9,9%	13	6,1%	26
nie stosowałem/am cyberprzemocy	43,8%	14	49,2%	65	85,9%	364

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	1,2%	12	2,0%	8
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	2,8%	28	2,2%	9
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	3,1%	31	3,4%	14
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	3,4%	34	4,9%	20
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	2,1%	21	4,4%	18
groźby lub nękanie przez Internet	1,0%	10	4,2%	17
inne, jakie?	0,2%	2	0,7%	3
nie wiem	3,5%	35	6,1%	25
nie stosowałem/am cyberprzemocy	87,3%	876	78,2%	320

Rodzaje cyberprzemocy jakich doświadczyli mieszkańcy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Większość mieszkańców zarówno obszarów miejskich jak i wiejskich deklaruje, że w ciągu ostatniego roku nie stosowała cyberprzemocy. Odsetek odpowiedzi „nie stosowałem/am cyberprzemocy" wynosił kolejno 83,8% i 78,1% (czyli kolejno 1 141 i 498 osób). Jeśli chodzi o najczęściej wskazywaną formę cyberprzemocy przez mieszkańców miast to było to „włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania" - 4,3% (tj. 59 osób). W przypadku mieszkańców wsi najczęściej stosowana forma cyberprzemocy to „rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia". Jej stosowanie zadeklarowało 5,6% (tj. 36 osób) badanych z tej grupy.

Tabela 55. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 000)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	1,3%	17	0,9%	6
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	3,2%	43	3,6%	23
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	2,6%	36	4,4%	28
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	4,3%	59	4,7%	30
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	3,1%	42	5,6%	36
groźby lub nękanie przez Internet	1,8%	25	1,4%	9
inne, jakie?	0,2%	3	0,5%	3
nie wiem	4,9%	66	5,2%	33
nie stosowałem/am cyberprzemocy	83,8%	1141	78,1%	498

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych

W ramach podsumowania powyższych zagadnień dotyczących przemocy domowej (w tym cyberprzemocy) respondenci zostali zapytani o to, czy ich zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem. Zdecydowana większość osób wypełniających kwestionariusz (85,3%) odpowiedziała twierdząco. Po 7,4% badanych wybrało odpowiedź „nie" lub „nie wiem".

Wykres 35. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? (N=2 198)

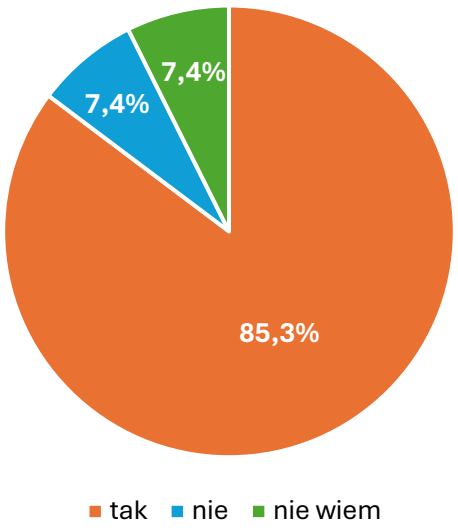

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na płeć

Zarówno większość kobiet jak i mężczyzn stwierdziła, że przemoc domowa jest przestępstwem (kolejno 89,8% i 71,7% wskazań, czyli 1 505 i 369 osób). Jak można jednak zaobserwować odsetek mężczyzn określających przemoc domową jako przestępstwo jest niższa. Również większy odsetek mężczyzn (14,0%, tj. 72 osoby) niż kobiet (5,4%, tj. 90 osób) zdecydował się odpowiedzieć na to pytanie „nie wiem".

Oznacza to, że Kobiety częściej niż mężczyźni postrzegają przemoc domową jako czyn zabroniony, z kolei mężczyźni częściej deklarują brak pewności w tym zakresie.

Tabela 56. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? - korelacja ze względu na płeć (N=2198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	89,4%	1 505	71,7%	369
nie	5,2%	88	14,4%	74
nie wiem	5,4%	90	14,0%	72

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na wiek

Największy odsetek respondentów stwierdzających, że przemoc domowa jest przestępstwem wystąpił w grupie osób w wieku 36-45 lat i wyniósł on 91,1% (tj. 805 osób). Ze stwierdzeniem zgadzała się także większość respondentów w innych grupach wiekowych: w grupie do 25 lat 70,7% (tj. 128 osób) wskazań, w grupie wiekowej 26-35 82,6% (tj. 314 osób) wskazań, w grupie wiekowej 44-55 lat 89,1% (tj. 480 osób) wskazań, a w grupie 56-65 lat 75,5% (tj. 111 osób) wskazań. Nieco ponad co drugi przedstawiciel grupy w wieku ponad 65 lat (53,7%, tj. 36 osób) stwierdził, że przemoc domowa jest przestępstwem. Około co trzeci respondent tej grupy (34,3%, tj. 23 osoby) zdecydował się zaznaczyć odpowiedź „nie wiem".

Tabela 57. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	70,7%	128	82,6%	314	91,1%	805
nie	16,0%	29	10,0%	38	3,9%	34
nie wiem	13,3%	24	7,4%	28	5,1%	45
	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	89,1%	480	75,5%	111	53,7%	36
nie	5,4%	29	16,3%	24	11,9%	8
nie wiem	5,6%	30	8,2%	12	34,3%	23

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Osoby tworzące gospodarstwa jednoosobowe rzadziej niż grupa osób tworzących gospodarstwa wieloosobowe zgadzała się z pytaniem czy przemoc domowa jest przestępstwem. Jeśli chodzi o odsetki odpowiedzi tych grup to były to kolejno 71,5% i 89,9% (czyli kolejno 1 543 i 331 osób) odpowiedzi na tak. Osoby tworzące gospodarstwa jednoosobowe w większym odsetku decydowały się na wskazanie odpowiedzi „nie wiem" - 12,7% (tj. 59 osób) zaznaczeń przy 5,9% (tj. 103 osoby) w przypadku gospodarstw wieloosobowych.

Tabela 58. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	71,5%	331	88,9%	1 543
nie	15,8%	73	5,1%	89
nie wiem	12,7%	59	5,9%	103

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia badanych wiązał się z wyższą tendencją do zaznaczania odpowiedzi „tak" na pytanie o to, czy zdaniem badanego przemoc domowa jest przestępstwem. Największy odsetek takich odpowiedzi można zaobserwować w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe - 91,4% (tj. 908 osób). 86% (tj. 549 osób) osób ze średnim wykształceniem i 81,5% (tj. 255 osób) osób z wykształceniem zawodowym stwierdziło, że przemoc domowa jest przestępstwem. W przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym odsetek wskazań odpowiedzi „tak" wynosił kolejno 65,5% oraz 64,4% (tj. kolejno 76 i 96 osób). Jeśli zaś chodzi o odsetek odpowiedzi nie wiem, to najniższy występował w grupie osób z wyższym wykształceniem i wynosił 4,4% (tj. 44 osoby). W przypadku osób z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym oraz zawodowym odsetek ten wynosił kolejno 12,8% oraz po 12,1% (tj. kolejno 19 i 14 osób). Odsetek odpowiedzi „nie wiem" w przypadku osób ze średnim wykształceniem wynosił 7,5% (tj. 47 osób).

Tabela 59. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	64,4%	96	65,5%	76	81,5%	255
nie	22,8%	34	22,4%	26	6,4%	20
nie wiem	12,8%	19	12,1%	14	12,1%	38

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	86,0%	539	91,4%	908
nie	6,5%	41	4,1%	41
nie wiem	7,5%	47	4,4%	44

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Osoby gorzej oceniające swoją sytuację materialną rzadziej wskazywały odpowiedź „tak” na pytanie o to, czy przemoc domowa jest przestępstwem. Wśród osób oceniających swoją sytuację jako „bardzo złą” odsetek ten wyniósł 57,9% (tj. 22 osoby), a w grupie deklarującej sytuację „złą” - 58,7% (tj. 98 osób). Z kolei wśród osób oceniających swoją sytuację materialną jako przeciętną („ani dobrze, ani źle”), dobrą lub bardzo dobrą odsetek odpowiedzi „tak” był zdecydowanie wyższy i wynosił odpowiednio 87,5%, 89,6% oraz 84,9% (czyli kolejno 413, 954 i 387 osób). Badani postrzegający swoją sytuację jako gorszą częściej wybierali odpowiedź „nie wiem” - w grupie o „bardzo złej” sytuacji materialnej 23,7% (tj. 9 osób) badanych, a w grupie o „złej” sytuacji materialnej 19,8% (tj. 33 osoby).

Dane wskazują, że im gorsza sytuacja materialna respondentów, tym niższa świadomość prawna dotycząca przemocy domowej oraz większa niepewność co do jej statusu jako przestępstwa.

Tabela 60. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? (N=2 198) - korelacja ze względu na status materialny

	bardzo źle		źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	57,9%	22	58,7%	98
nie	18,4%	7	21,6%	36
nie wiem	23,7%	9	19,8%	33
	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	89,6%	954	84,9%	387
nie	5,5%	59	9,7%	44
nie wiem	4,9%	52	5,5%	25

Postrzeganie przemocy domowej jako przestępstwa przez badanych - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Odsetek osób mieszkających w mieście nieznacznie częściej wskazywał na odpowiedź „tak” na pytanie o to, czy przemoc domowa jest przestępstwem. Odpowiedź „tak” była wskazana przez 86,6% (tj. 1 276 osób) mieszkańców miast i przez 82,5% mieszkańców wsi (tj. 598 osób).

Tabela 61. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	86,6%	1 276	82,5%	598
nie	6,9%	102	8,3%	60
nie wiem	6,5%	95	9,2%	67

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy

Ostatnia część kwestionariusza związana była z potrzebą uzyskania wiedzy na temat poziomu świadomości społecznej mieszkańców regionu dotyczącej tego, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej oraz w przypadku korzystania z pomocy jakie są ich doświadczenia.

Ponad połowa badanych - 57,6% zadeklarowała, że wie, gdzie szukać pomocy. Niemal jedna trzecia badanych (30,5%) nie jest pewna, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej. 12% badanych zadeklarowało, że nie wie, gdzie szukać pomocy.

Wykres 36. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? (N=2 198)

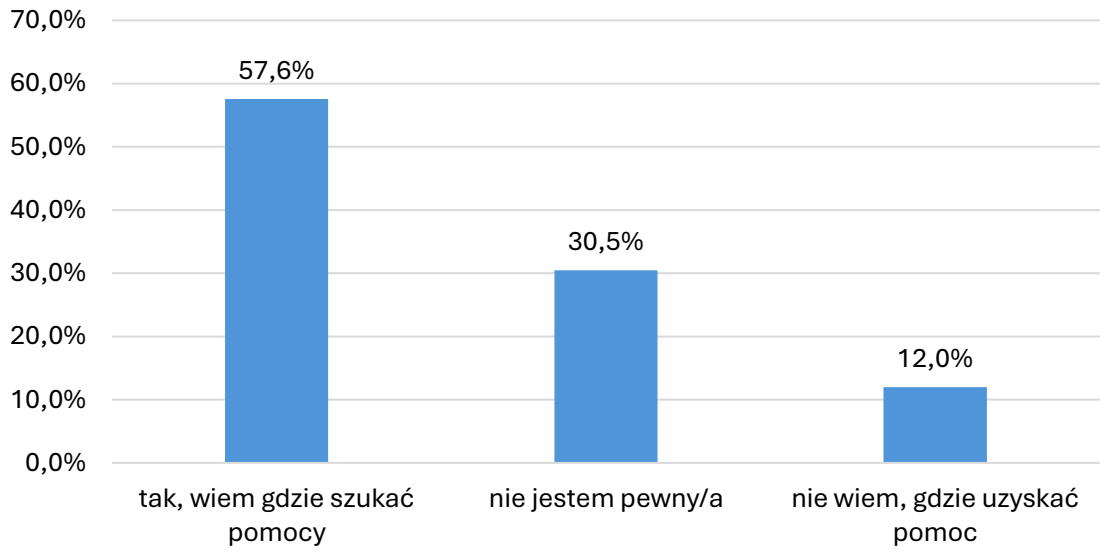

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na płeć

Większy odsetek kobiet (61,5% - 1 035 osób) niż mężczyzn (44,7% - 230 osób) deklarował, że wie, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej. Około co dziesiąta kobieta (10,6% - 178) oraz 16,5% (tj. 85 osób) mężczyzn przyznało, że nie wiedziałoby, gdzie takiej pomocy szukać. Pozostałe osoby nie były pewne - odpowiedź „nie wiem” zaznaczyło 27,9% (tj. 470 osób) kobiet i 38,8% (tj. 200 osób) mężczyzn.

Kobiety częściej niż mężczyźni deklarują znajomość dostępnych form wsparcia w sytuacji przemocy domowej, podczas gdy mężczyźni częściej wykazują niepewność lub brak wiedzy w tym zakresie.

Tabela 62. Czy wie Pan/i gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na płeć (N=2 198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak wiem, gdzie szukać pomocy	61,5%	1 035	44,7%	230
nie jestem pewny/a	27,9%	470	38,8%	200
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	10,6%	178	16,5%	85

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na wiek

Zarówno osoby w wieku do 25 lat, jak i te powyżej 65. roku życia miały najmniejszy odsetek odpowiedzi twierdzącej na pytanie o to, czy wiedzą, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej - odpowiednio 37% oraz 44,8% (czyli kolejno 67 i 30 osób). Grupą, w której największy odsetek respondentów nie był pewny, gdzie szukać pomocy, były osoby do 25. roku życia - 46,4% (tj. 84 osoby). Z kolei najwyższy odsetek odpowiedzi „nie wiem, gdzie szukać pomocy" odnotowano wśród osób powyżej 65. roku życia - 29,9% (tj. 20 osób). W pozostałych grupach wiekowych odsetek odpowiedzi „tak, wiem, gdzie szukać" wynosił: 55,3% (tj. 210 osób) wśród osób w wieku 26-35 lat, 60,1% (tj. 531) w grupie 36-45 lat, 64,6% (tj. 348 osób) wśród respondentów w wieku 46-55 lat oraz 53,7% (tj. 79 osób) w grupie 56-65 lat.

Dane wskazują, że najmłodsi i najstarsi respondenci najrzadziej wiedzą, gdzie szukać pomocy w sytuacji przemocy domowej, przy jednoczesnym wysokim poziomie niepewności w tych grupach, co może sugerować szczególną potrzebę kierowania działań informacyjnych właśnie do tych osób.

Tabela 63. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	37,0%	67	55,3%	210	60,1%	531
nie jestem pewny/a	46,4%	84	33,4%	127	29,6%	262
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	16,6%	30	11,3%	43	10,3%	91

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	64,6%	348	53,7%	79	44,8%	30
nie jestem pewny/a	24,7%	133	32,0%	47	25,4%	17
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	10,8%	58	14,3%	21	29,9%	20

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Większość osób reprezentujących grupę gospodarstw jednoosobowych stwierdziła, że nie jest pewna, czy wie, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej - odpowiedź tę wskazało 43,4% (tj. 201 osób) badanych. Jednocześnie 41,9% (tj. 194 osoby) osób z tej grupy deklarowało, że wie, gdzie takiej pomocy szukać. Wśród osób tworzących gospodarstwa wieloosobowe 61,7% 9tj. 1 071 osób) respondentów zadeklarowało znajomość miejsc udzielających wsparcia, natomiast 27,0% (tj. 469 osób) nie było tego pewnych.

Dane pokazują, że osoby mieszkające samotnie częściej odczuwają niepewność dotyczącą miejsc, w których mogą uzyskać pomoc, podczas gdy w gospodarstwach wieloosobowych poziom wiedzy na ten temat jest wyraźnie wyższy.

Tabela 64. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198)

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	41,9%	194	61,7%	1 071
nie jestem pewny/a	43,4%	201	27,0%	469
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	14,7%	68	11,2%	195

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

Najniższy poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej, deklarowały osoby z wykształceniem gimnazjalnym – 19,0% (tj. 22 osoby) respondentów z tej grupy wskazało odpowiedź „nie wiem, gdzie szukać pomocy". Z kolei najwyższy odsetek wiedzy odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym - 64% (tj. 635 osób) badanych zadeklarowało, że wiedzą, gdzie mogą uzyskać pomoc. Najczęściej odpowiedź „nie jestem pewny/a" wybierały osoby o wykształceniu podstawowym (43,0% wskazań, czyli 64 osoby) oraz gimnazjalnym (41,4% wskazań, czyli 48 osób).

Dane pokazują, że poziom wykształcenia silnie wiąże się ze świadomością dostępnych form wsparcia - im niższe wykształcenie, tym częstsza niepewność lub brak wiedzy, gdzie szukać pomocy w sytuacji przemocy domowej.

Tabela 65. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na wykształcenie (N=2 198)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	44,3%	66	39,7%	46
nie jestem pewny/a	43,0%	64	41,4%	48
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	12,8%	19	19,0%	22

	wykształcenie zawodowe		wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	56,2%	176	54,6%	342	64,0%	635
nie jestem pewny/a	30,7%	96	32,5%	204	26,0%	258
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	13,1%	41	12,9%	81	10,1%	100

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Osoby oceniające swój poziom materialny jako „źle” oraz „bardzo źle” charakteryzowały się najniższym odsetkiem wiedzy na temat tego, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej - odpowiednio 29,9% oraz 29,0% (tj. kolejno 50 i 11 osób) wskazań na odpowiedź „tak, wiem, gdzie szukać pomocy”. Osoby, które „źle” oceniały swój status materialny, miały również najwyższy odsetek odpowiedzi „nie jestem pewny/a” - 47,9% (tj. 80 osób). Z kolei najwyższe odsetki osób deklarujących znajomość miejsc udzielających pomocy odnotowano wśród respondentów oceniających swoją sytuację materialną jako „dobrą” oraz „bardzo dobrą” - odpowiednio 61,9% i 63,2% (czyli kolejno 659 i 288).

Dane sugerują, że im lepiej respondenci oceniają swoją sytuację materialną, tym większa ich świadomość dotycząca dostępnych form wsparcia, natomiast osoby znajdujące się w najgorszej sytuacji materialnej najczęściej nie wiedzą, gdzie mogą uzyskać pomoc.

Tabela 66. Czy wie Pan/i gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej (N= 2 198)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	29,0%	11	29,9%	50	54,5%	257
nie jestem pewny/a	36,8%	14	47,9%	80	35,8%	169
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	34,2%	13	22,2%	37	9,8%	46

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	61,9%	659	63,2%	288
nie jestem pewny/a	27,1%	289	25,9%	118
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	11,0%	117	11,0%	50

Świadomość społeczna badanych dotycząca tego, gdzie szukać pomocy w przypadku wystąpienia przemocy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Osoby mieszkające w mieście oraz na wsi w podobnym stopniu oceniały swoją wiedzę na temat tego, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej. Odsetek mieszkańców wsi udzielających odpowiedzi „tak, wiem, gdzie szukać pomocy" wynosił 58,5% (tj. 424 osoby), a w przypadku mieszkańców miast - 57,1% (tj. 841 osób).

Miejsce zamieszkania nie różnicowało istotnie poziomu wiedzy na temat dostępnych form wsparcia, a zarówno mieszkańcy wsi, jak i miast deklarowali podobny poziom orientacji w tym zakresie.

Tabela 67. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak, wiem, gdzie szukać pomocy	57,1%	841	58,5%	424
nie jestem pewny/a	30,7%	452	30,1%	218
nie wiem, gdzie uzyskać pomoc	12,2%	180	11,5%	83

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy

Niemal trzy czwarte badanych (73,2%) zadeklarowało, że nie zdarzyło im się poszukiwać miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego. Pozostałe 26,8% badanych zadeklarowało, że zdarzyło im się poszukiwać takich miejsc dla siebie lub kogoś innego.

Wykres 37. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? (N=2 198)

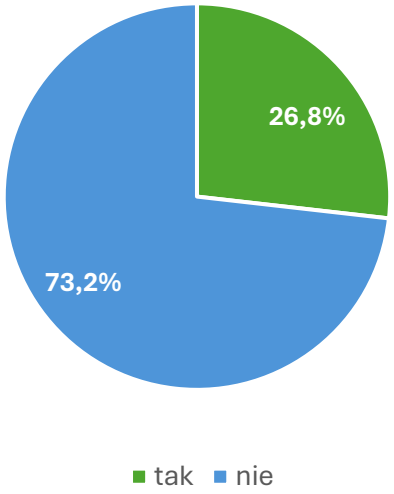

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na płeć

W przypadku zestawienia odpowiedzi na pytanie, czy badanym zdarzyło się poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie i kogoś innego można zaobserwować, że odsetki odpowiedzi są do siebie bardzo podobne, różnice w ich wartościach sięgają 0,5%. Zarówno średnio co czwarta kobieta, jak i mężczyzna szukali miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej (kolejno 26,9%, tj. 453 osoby; 26,4%, tj. 136 osób).

Tabela 68. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198)

	kobiety		mężczyźni	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	26,9%	453	26,4%	136
nie	73,1%	1230	73,6%	379
Ogółem	100,0%	1683	100,0%	515

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na wiek

Wśród wyodrębnionych w toku badania grup wiekowych największy odsetek osób, które poszukiwały miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego, odnotowano w grupie respondentów w wieku 56-65 lat - 43,5% (tj. 64 osób) z nich zadeklarowało podjęcie takich działań. Z kolei najniższy odsetek osób poszukujących pomocy wystąpił wśród badanych powyżej 65. roku życia. Aż 79,1% (tj. 53 osoby) respondentów z tej grupy wiekowej wskazało, że nie szukało wsparcia ani dla siebie, ani dla innych. Warto również odnotować, że osoby w wieku 36-45 lat w zdecydowanej większości (77,5%, 685 osób) deklarowały brak podejmowania działań w kierunku uzyskania pomocy, podobnie jak osoby w wieku 46-55 lat, spośród których 75,0% (tj. 404 osoby) nie poszukiwało wsparcia.

Dane wskazują, że aktywność w zakresie poszukiwania pomocy w sytuacji przemocy domowej jest najwyższa wśród osób w wieku 56-65 lat, natomiast najstarsi respondenci oraz osoby w wieku średnim (36-55 lat) rzadziej podejmują takie działania. Może to świadczyć o zróżnicowanych barierach, poziomie świadomości lub gotowości do szukania wsparcia w poszczególnych grupach wiekowych.

Tabela 69. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198)

	wiek do 25 lat		wiek 26-35 lat		wiek 36-45 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	31,5%	57	31,6%	120	22,5%	199
nie	68,5%	124	68,4%	260	77,5%	685

	wiek 46-55 lat		wiek 56-65 lat		wiek powyżej 65 lat	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	25,1%	135	43,5%	64	20,9%	14
nie	75,0%	404	56,5%	83	79,1%	53

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

Odsetek osób, które przyznały, że zdarzyło im się szukać pomocy w związku z przemocą domową - dla siebie lub dla kogoś innego - był wyższy wśród respondentów prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe (34,8%, tj. 161 osób) niż wśród osób mieszkających w gospodarstwach wieloosobowych (24,7%, tj. 428 osób). Ankietowani mieszkający sami częściej niż te tworzące gospodarstwo wieloosobowe poszukiwały pomocy.

Dane sugerują, że osoby mieszkające samotnie częściej niż osoby żyjące w gospodarstwach wieloosobowych podejmują działania w celu uzyskania pomocy w sytuacji przemocy domowej, co może wskazywać na większą potrzebę samodzielnego poszukiwania wsparcia w tej grupie.

Tabela 70. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? (N=2 198) - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego

	gospodarstwo jednoosobowe		gospodarstwo wieloosobowe	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	34,8%	161	24,7%	428
nie	65,2%	302	75,3%	1 307

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na poziom wykształcenia

Osoby deklarujące wykształcenie gimnazjalne oraz podstawowe cechowały się najwyższym odsetkiem odpowiedzi „tak" na pytanie o to, czy zdarzyło im się poszukiwać miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego. W grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym odsetek ten wyniósł 53,5% (tj. 62 osób), natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym - 43,6% (tj. 65 osób). Najniższy odsetek odpowiedzi twierdzących odnotowano w grupie osób z wykształceniem zawodowym, gdzie wyniósł on 15,7% (tj. 49 osób). W przypadku osób z wykształceniem średnim oraz wyższym odsetek ten kształtował się na poziomie odpowiednio 24,1% (tj. 151 osób) oraz 26,4% (tj. 262 osoby).

W oparciu o wypowiedzi respondentów można zauważyć, że osoby z niższym wykształceniem częściej poszukują pomocy w sytuacji przemocy domowej, co może świadczyć o większej ekspozycji na takie doświadczenia lub mniejszej dostępności nieformalnych źródeł wsparcia w tych grupach.

Tabela 71. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198)

	wykształcenie podstawowe		wykształcenie gimnazjalne		wykształcenie zawodowe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	43,6%	65	53,5%	62	15,7%	49
nie	56,4%	84	46,6%	54	84,4%	264

	wykształcenie średnie		wykształcenie wyższe	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	24,1%	151	26,4%	262
nie	75,9%	476	73,6%	731

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej

Najwyższy odsetek odpowiedzi twierdzącej na pytanie, czy badanym zdarzyło się poszukiwać pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego, można zaobserwować wśród osób deklarujących złą lub bardzo złą sytuację materialną. W grupie osób znajdujących się w bardzo złej sytuacji materialnej odsetek ten wynosił 60,5%, natomiast wśród osób oceniających swoją sytuację jako złą - 40,7% (tj. 68 osób).

Najniższy odsetek odpowiedzi twierdzących odnotowano w grupie osób, których sytuacja materialna jest przeciętna („ani dobrze, ani źle") - 24,2% (tj. 114 osób). Zbliżone wartości uzyskano również wśród osób oceniających swoją sytuację materialną jako dobrą (25,0%, tj. 266 osób) oraz bardzo dobrą (25,9%, tj. 118 osób). Dane wskazują, że osoby znajdujące się w najgorszej sytuacji materialnej znacznie częściej poszukują pomocy w sytuacji przemocy domowej, podczas gdy osoby o przeciętnym, dobrym i bardzo dobrym statusie materialnym zdecydowanie rzadziej podejmują takie działania. Można przypuszczać, że trudniejsza sytuacja materialna zwiększa zarówno ryzyko doświadczania przemocy, jak i potrzebę sięgania po formalne wsparcie.

Tabela 72. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198)

	bardzo źle		źle		ani dobrze, ani źle	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	60,5%	23	40,7%	68	24,2%	114
nie	39,5%	15	59,3%	99	75,9%	358

	dobrze		bardzo dobrze	
Odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi
tak	25,0%	266	25,9%	118
nie	75,0%	799	74,1%	338

Doświadczenia badanych związane z poszukiwaniem pomocy - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Odsetek osób odpowiadających twierdząco na pytanie, czy badanym zdarzyło się poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego w przypadku mieszkańców miasta wynosi 24,5% (tj. 361 osób), a w przypadku mieszkańców wsi 31,5% (tj. 228 osób).

W oparciu o zebrany materiał badawczy można zauważyć, że badani mieszkańcy wsi częściej niż respondenci zamieszkujący miasta podejmowali działania w celu uzyskania pomocy w sytuacji przemocy domowej, co może sugerować większą potrzebę wsparcia lub większą gotowość do jego poszukiwania w środowiskach wiejskich.

Tabela 73. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	24,5%	361	31,5%	228
nie	75,5%	1 112	68,6%	497

Skuteczność poszukiwania pomocy i dostępność wsparcia

Osoby, które odpowiedziały twierdząco na poprzednie pytanie („Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego?") zostały poproszone o wskazanie, czy udało im się znaleźć kontakt do miejsca pomocy i skorzystać z oferowanego przez to miejsce wsparcia. Większość badanych (60,7%) znalazła kontakt do miejsca pomocy i udało im się skorzystać ze wsparcia. 15,9% badanych znalazło kontakt, ale nie skorzystało z pomocy. 11,7% osób nie znalazło kontaktu do miejsca pomocy. 6,0% badanych znalazło kontakt, ale była ponad trzymiesięczna kolejka oczekiwania na pomoc. W przypadku 5,7% respondentów kolejka ta wynosiła powyżej jednego miesiąca. 9 osób nie odpowiedziało na to pytanie.

Wykres 38. Czy znalazł/a Pan/i pomoc i udało się z niej skorzystać? (N=580)

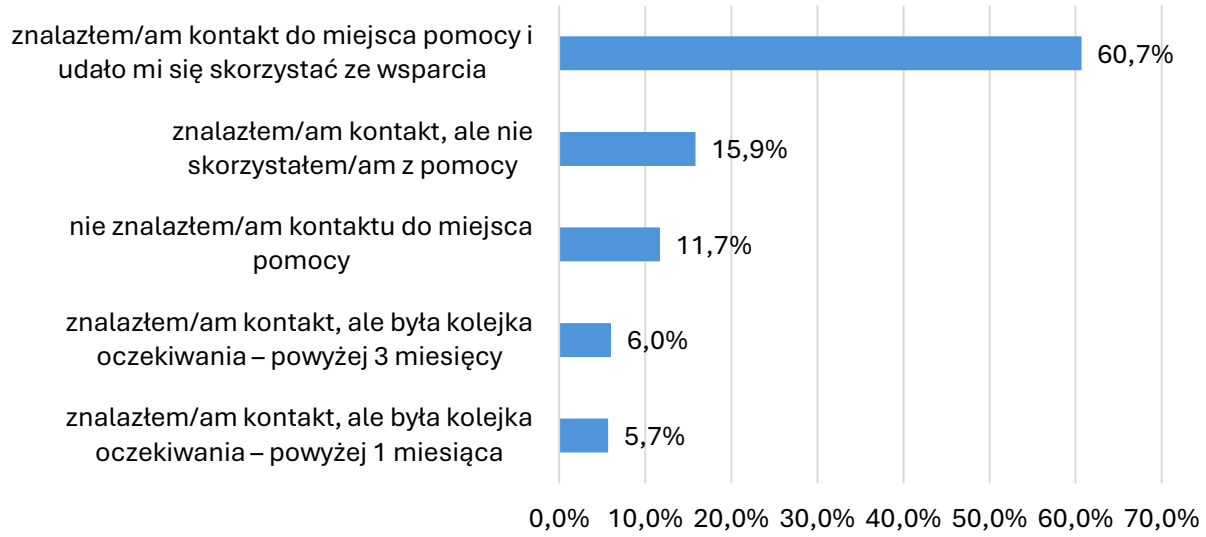

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Źródła wiedzy badanych dotyczące zjawiska przemocy domowej i możliwościach wsparcia

Aby lepiej poznać nawyki mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w zakresie sposobów poszukiwania informacji na temat zjawiska przemocy domowej i możliwościach wsparcia badani zostali poproszeni o wskazanie źródeł wiedzy z których czerpaliby oni tego typu informacje. Ponad połowa respondentów (51,6%) deklarowała, że w razie potrzeby korzystałaby ze stron internetowych instytucji zajmujących się problematyką przemocy. 40,4% badanych wskazało, że potrzebne informacje czerpałoby bezpośrednio od pracowników instytucji, organizacji pozarządowych lub innych placówek pomocowych. Z kolei 32,7% respondentów zadeklarowało, że szukałoby wiedzy w mediach społecznościowych. Około co piąty badany (22,3%) korzystałby z materiałów informacyjnych takich jak ulotki czy plakaty. W przypadku 18,3% respondentów źródłem informacji byliby członkowie rodziny lub/i znajomi. Dla 14,3% procent ankietowanych miejscem uzyskiwania informacji byłyby informacje zamieszczane w prasie lokalnej. 6,5% osób nie wiedziałoby skąd czerpać informacje na temat zjawiska przemocy domowej i możliwości wsparcia. 1% badanych zdecydowało się dodać swoje propozycje miejsc poszukiwania informacji i wybrało opcję „inne, jakie?”. Odpowiedzi respondentów na to pytanie znajdują się w aneksie (tabela 8).

Wykres 39. Skąd czerpałby/ałaby Pan/i informacje o zjawisku przemocy domowej i możliwościach wsparcia? (N=2 198)

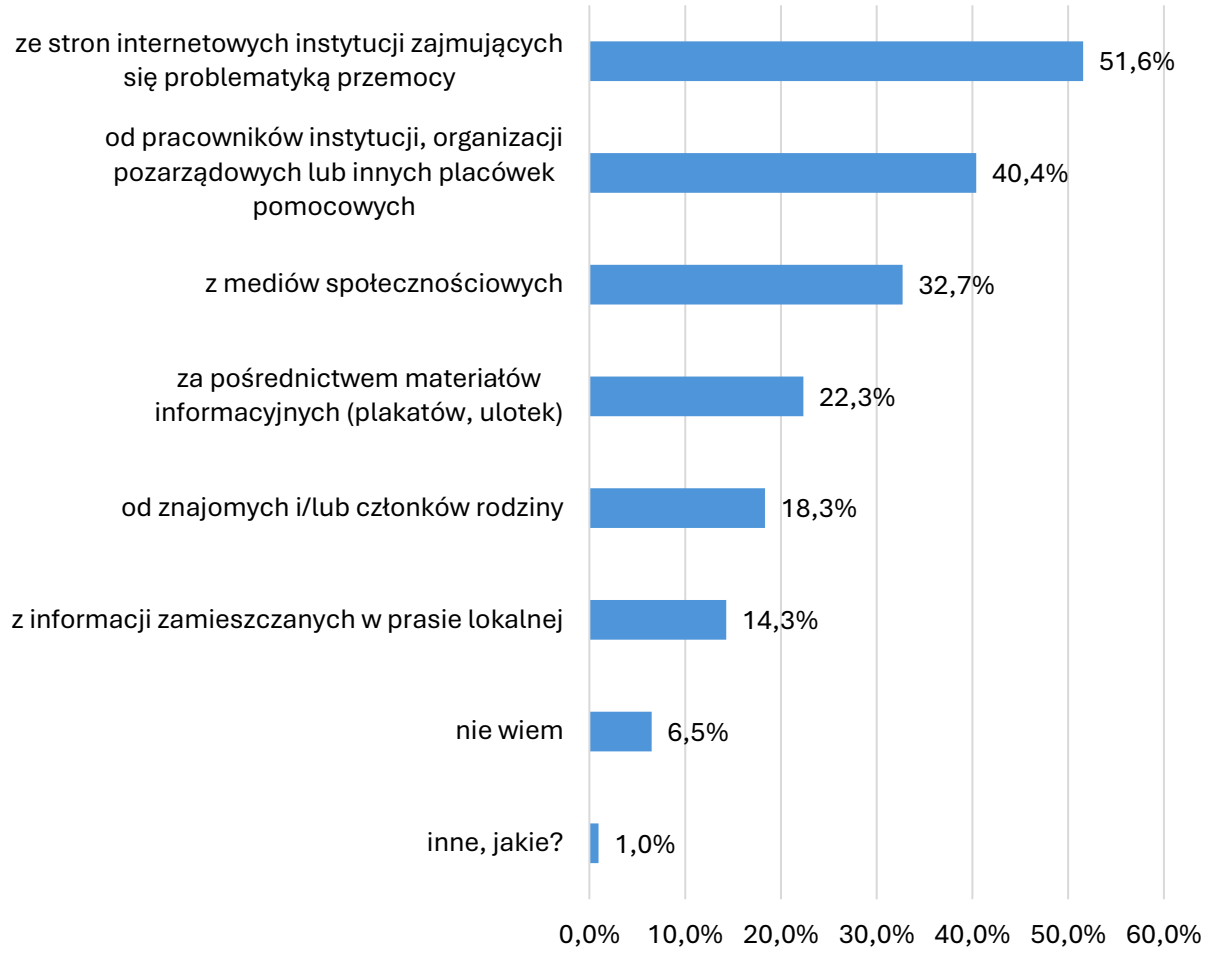

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Podsumowanie wyników badania ankietowanego wśród dorosłych województwa zachodniopomorskiego

Badana próba:

- Liczba respondentów N=2198 w tym:
  - 515 mężczyzn (~23,4% badanej próby)
  - 1 683 kobiety (~76,6% badanej próby)
  - Osoby w różnym wieku:
    - osoby w wieku do 25 lat (N= 93, 8,3%)
    - osoby w wieku między 26-35 lat (N=230, 17,3%)
    - osoby w wieku między 36-45 lat (N=689, 40,1%)
    - osoby w wieku między 46-55 lat (N=406, 24,6%)
    - osoby w wieku między 56-65 lat (N=76, 6,7%)
    - osoby w wieku ponad 66 lat (N=33, 3,1%)
  - Osoby tworzące gospodarstwa:
    - jednoosobowe (N= 463, 21,0%)
    - wieloosobowe (N= 1735, 79,0%)
  - osoby o wykształceniu:
    - podstawowym (N= 149, 6,8%)
    - gimnazjalnym (N= 116, 5,3%)
    - zawodowym (N= 313, 14,2%)
    - średnim (N= 627, 28,6%)
    - wyższym (N= 993, 45,1%)
  - osoby określające swoją sytuację materialną:
    - bardzo źle (N=38, 1,7%)
    - źle (N= 167, 7,6%)
    - ani dobrze, ani źle (N= 472, 21,5%)
    - dobrze (N= 1065, 48,3%)
    - bardzo dobrze (N= 456, 20,8%)
  - osoby mieszkające:
    - na wsi (N= 725, 32,9%)
    - w mieście (N= 1473, 67,1%)

- dane pochodzą z ankiet papierowych (PAPI) oraz ankiet online wypełnianych za pośrednictwem portalu webakieta.pl (CAWI),
- analiza obejmuje:
    - zestawienie liczebności na wszystkie pytania ankietowe,
    - korelacje z następującymi zmiennymi niezależnymi:
        - płeć,
        - wiek,
        - rodzaj gospodarstwa domowego,
        - poziom wykształcenia,
        - status materialny,
        - miejsce zamieszkania (miasto/wieś).

Najważniejsze wnioski ogólne

Skala zjawiska

- Większość respondentów deklaruje, że nie doświadczyła przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed realizacją badania (69,5%).
- Ponad połowa badanych deklaruje, że nie doświadczyła cyberprzemocy (53,6%).
- Warto jednak zauważyć, że istotna część badanych zwróciła uwagę, że zjawisko przemocy występuje zarówno, jeśli chodzi o doświadczenie przemocy, jak i jej stosowanie.

Najczęstsze formy doznawanej przemocy

- Ogółem doświadczanie przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie deklarowało 19,3% badanych (425 osób). Najczęściej wskazywanymi przez badanych formami przemocy była **przemoc psychiczna** - 37,9% oraz **zaniedbanie** - 26,8%. **Przemoc ekonomiczna** została zadeklarowana przez 25,9% respondentów. **Przemoc fizyczna** wystąpiła w 22,6% przypadków spośród osób doświadczonych.
- W przypadku **cyberprzemocy** dwóch na trzech badanych wskazywało (66,4%) publikowanie obraźliwych treści przy okazji definiowana, czym w oczach badanych jest to zjawisko. Jeśli zaś chodzi o wymiar praktyczny - doświadczaną

cyberprzemoc, to badani najczęściej deklarowali **otrzymywanie nachalnych oraz niechcianych wiadomości** - 23,6% badanych) oraz **włamania na konta internetowe** - 10,9%.

Analiza wyników z uwzględnieniem zmiennych niezależnych - korelacje

Płeć

- Mężczyźni częściej deklarują pojedyncze oraz incydentalne doświadczenia przemocy - kategorie „1 raz, „2-5 razy", „6-10 razy). Kobiety częściej zgłaszają przemoc długotrwałą (kategoria „więcej niż 10 razy"). To sugeruje, że dynamika i charakter doświadczanej przemocy może zależeć od płci osoby doświadczającej przemocy.
- W przypadku cyberprzemocy, mężczyźni statystycznie rzadziej deklarują, że jej nie doświadczają (43,2% mężczyzn do 56,4% kobiet), a procentowo częściej zgłaszają „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe" (31,3% mężczyzn do 21,6% kobiet).

Wiek

- Najliczniejszą grupą wiekową w próbie badawczej były osoby w wieku 36-45 lat. Stanowili oni 40,1% próby.
- Grupy najmłodsze - w wieku do 25 lat oraz najstarsze w wieku powyżej 65 lat wskazują na specyficzne doświadczenia. Osoby do 25 roku życia deklarują wyższe odsetki jednorazowych (17,1%) oraz wielokrotnych incydentów (15,5% - „2-5 razy"), natomiast osoby w wieku powyżej 65 lat wykazują dużą niepewność w określeniu, jak często w ciągu ostatniego roku poprzedzającego badanie doświadczyli oni przemocy (35,8% badanych tej grupy wiekowej w odpowiedzi na to pytanie wybrała opcję „trudno powiedzieć").

Rodzaj gospodarstwa domowego

- Gospodarstwa jednoosobowe wykazują wyższe wskaźniki zarówno doznawania przemocy, jak i trudności we wskazaniu, jak często w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie doświadczali cyberprzemocy, co wyrażono poprzez odsetek 15,8% zaznaczonych opcji „trudno powiedzieć" w odpowiedzi na to

pytanie. Dla porównania, w przypadku gospodarstw wieloosobowych odsetek odpowiedzi wynosił 10,0%.

- Osoby reprezentujące gospodarstwa jednoosobowe częściej deklarują zarówno doświadczanie, jak i stosowanie przemocy domowej (kolejno 50,8% do 25,1% oraz 46,6% do 21,9%)[30].
- W przypadku doświadczania cyberprzemocy, osoby reprezentujące gospodarstwa jednoosobowe wydają się być na nią bardziej narażone - 36,3% zaznaczyło opcję „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy". Dla porównania w przypadku reprezentantów gospodarstwa wieloosobowego odpowiedź „nie doświadczyłem/am cyberprzemocy" została wybrana przez 58% badanych tej grupy.

Wykształcenie

- Osoby z wyższym wykształceniem rzadziej deklarują zarówno doświadczanie jak i stosowanie przemocy (78,8% osób z tej grupy jej nie doświadczyło i 80,4% nie stosowało przemocy).
- Grupami najbardziej narażonymi na doświadczanie oraz stosowanie zarówno przemocy i cyberprzemocy to osoby z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym.

Status materialny

- Gorsza samoocena statusu materialnego wiąże się z większym ryzykiem doświadczania przemocy domowej w badanej grupie. W grupach oceniających sytuację jako „złą" i „bardzo złą" respondenci znacznie rzadziej udzielali odpowiedzi „nie doświadczyłem/am..." zarówno w przypadku przemocy jak i cyberprzemocy.
- W przypadku stosowania przemocy oraz cyberprzemocy również te grupy wykazywały się wyższym odsetkiem stosowania przemocy oraz cyberprzemocy.

[30] Wartość ta została wyliczona poprzez odjęcie odpowiedzi „nie doświadczyłem/am przemocy" oraz „nie stosowałem/am przemocy" w ciągu ostatnich 12 miesięcy od ogółu badanej grupy.

Miejsce zamieszkania (miasto wieś)

- Różnice w tym obszarze, w przypadku badanych grup, można określić jako niewielkie (70,9% mieszkańców miast deklarowało niedoświadczanie przemocy, w przypadku wsi było to 66,5% badanych tej grupy). W przypadku częstotliwości doświadczania przemocy, mieszkańcy miast w wyższym odsetku deklarowali doświadczenie przemocy jednorazowej lub występującej do 10 razy w ciągu ostatniego roku poprzedzającego badanie. W przypadku mieszkańców wsi nieznacznie częściej wskazywano na przemoc występującą ponad dziesięć razy (3,1% na wsi do 2,2% w mieście).

Opinie o stosowaniu kar cielesnych

Rysunek 4. Opinie o stosowaniu kar cielesnych

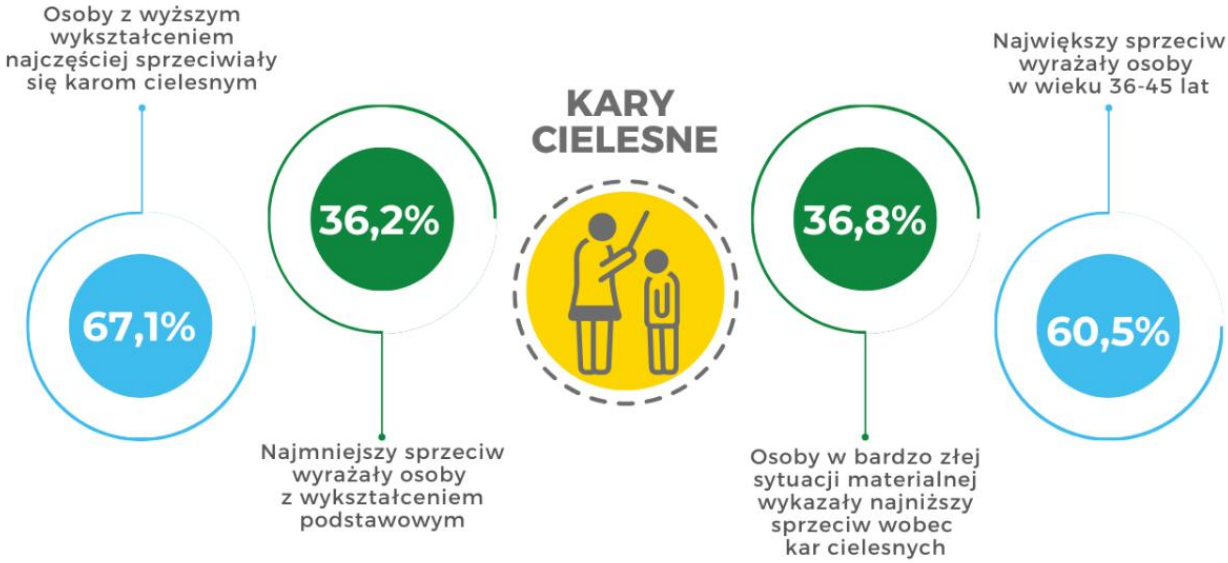

Źródło: opracowanie własne

- Mężczyźni są bardziej przychylni w stosunku do stosowania kar cielesnych niż kobiety.
- Kobiety częściej prezentują jednoznaczny sprzeciw wobec tej formy dyscyplinowania.
- Osoby w wieku powyżej 65 lat wykazują najwyższy poziom niezdecydowania i najniższy poziom sprzeciwu w tym obszarze (kolejno 25,4% i 37,3%). Największy sprzeciw (60,5%) wyrażała grupa osób w wieku między 36 a 45 lat (akceptacja stosowania przemocy za każdym razem, gdy może okazać się skuteczna wynosiła jedynie 4,8%).
- Osoby tworzące gospodarstwa jednoosobowe są bardziej skłonne do stosowania kar cielesnych w wychowaniu niż osoby w gospodarstwach wieloosobowych.
- Osoby posiadające wyższe wykształcenie wyrażały największy sprzeciw wobec stosowania kar cielesnych (67,1% odpowiedzi „nigdy nie powinna być stosowana"). Najmniejszy sprzeciw wyrażała grupa osób z wykształceniem podstawowym, wynosił on - 36,2%). Wykształcenie zdaje się odgrywać istotną rolę w poziomie sprzeciwu wobec kar cielesnych - im wyższe wykształcenie, tym mniejsze prawdopodobieństwo stosowania tej formy dyscyplinowania.

- Osoby o bardzo złej sytuacji materialnej wyrażają najniższy sprzeciw wobec stosowania kar cielesnych (36,8%), a także najwyższą akceptację, wobec tego sposobu dyscyplinowania (29,0%).
- Osoby mieszkające na wsi wykazują nieznacznie większą otwartość na stosowanie kar cielesnych niż mieszkańcy miast.

Poziom świadomości, że przemoc domowa jest przestępstwem

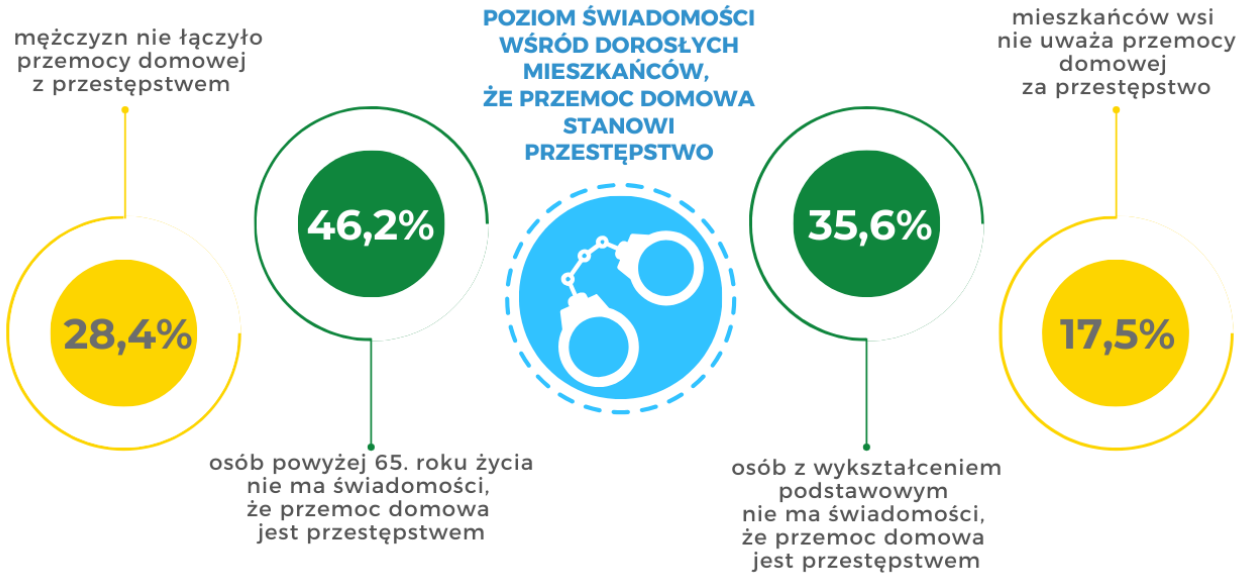

Najniższy odsetek osób świadomych, że przemoc domowa jest przestępstwem występuje u[31]:

- mężczyzn (71,7%),
- osób w wieku powyżej 65 lat (53,7%),
- osób tworzących jednoosobowe gospodarstwa (71,5%),
- osób o niskim poziomie wykształcenia (wykształcenie podstawowe - 64,4%, wykształcenie gimnazjalne - 65,5%),
- osób postrzegających swoją sytuację jako złą i bardzo złą (kolejno 58,7% i 57,9%),
- osób mieszkających na wsi (82,5%, warto jednak zaznaczyć, iż różnica między mieszkańcami miasta jest niewielka, w przypadku mieszkańców odsetek wynosi 6,6%).

[31] Pozostałe wartości procentowe to odsetek odpowiedzi: „nie wiem” oraz „nie” na pytanie „Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem?”

Poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy w przypadku występowania zjawiska przemocy domowej

Rysunek 5. Poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy w przypadku występowania zjawiska przemocy domowej

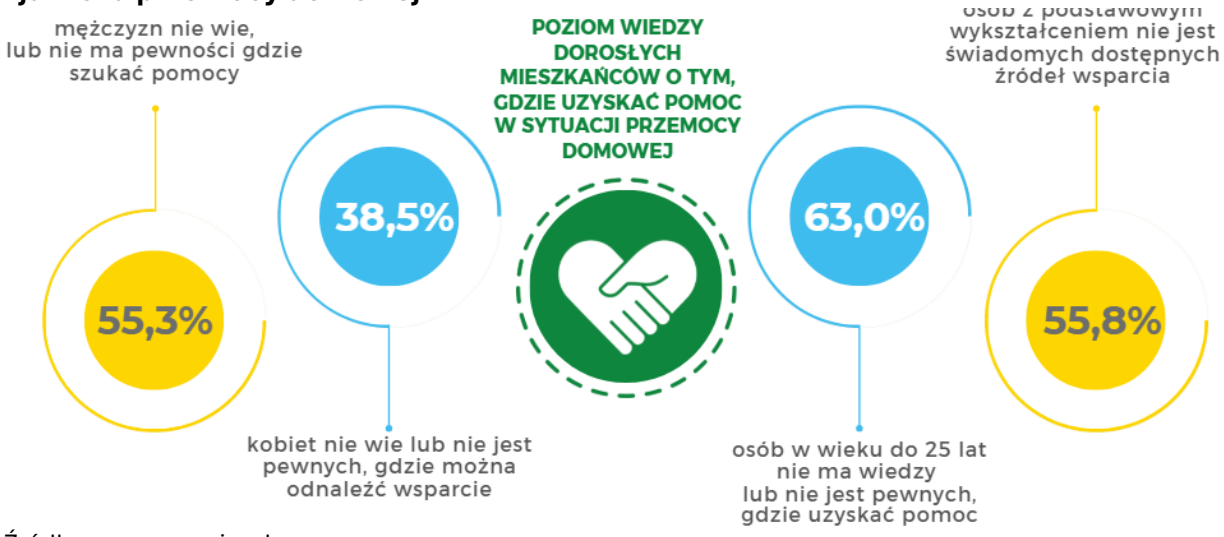

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa badanych (57,6%) wie, gdzie szukać, gdzie uzyskać pomoc w przypadku występowania sytuacji przemocy domowej. Najniższe odsetki osób deklarujących tę wiedzę występują u:

- mężczyzn (16,5%),
- osób w wieku do 25 lat i w wieku ponad 65 lat (kolejno 16,6% i 29.9%),
- osób tworzących jednoosobowe gospodarstwa (14,7%),
- osób o niskim poziomie wykształcenia (gimnazjalnym - 19,0%),
- osób postrzegających swoją sytuację materialną jako złą i bardzo złą (kolejno 22,2% i 34,2%.

Warto zwrócić uwagę podczas analiz na stosunkowo wysoki odsetek osób wskazujących na to, że nie jest pewna czy wie, gdzie szukać pomocy - to wskazuje na potrzebę promowania działań oraz instytucji oferujących pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej.

Poszukiwanie pomocy przez badanych (dla siebie lub kogoś innego)

- Średnio co czwarty badany (26,8%) kiedykolwiek szukał pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego.
- W przypadku kobiet i mężczyzn niemal ten sam odsetek (kolejno 26,9% i 26,4%) poszukiwał pomocy.
- Najwyższy odsetek osób poszukujących pomocy w przypadku podziału badanych według grup wiekowych stanowiły osoby w wieku między 56 a 65 lat (43,5%). Najniższy natomiast cechował osoby w wieku ponad 65 (20,9%) co biorąc pod uwagę inne odpowiedzi osób z tej grupy wiekowej (szczególnie w pytaniu zorientowanym na poziom świadomości) może sugerować ukryty charakter zjawiska.
- Mimo iż osoby mieszkające w gospodarstwach jednoosobowych statystycznie wskazywały na niższy poziom wiedzy o systemie pomocy, wskazały one jednocześnie, że częściej zgłaszały się po wsparcie (34,8% do 24,7% w przypadku gospodarstw wieloosobowych).
- Najniższy odsetek osób poszukujących pomocy wykazywały osoby z wykształceniem zawodowym (15,7%). Najwyższy odsetek był z kolei wskazywany przez osoby z wykształceniem podstawowym (43,6%) i gimnazjalnym (53,5%).
- Osoby o bardzo złej (60,5%) i złej (40,7%) sytuacji materialnej wykazywały najwyższy odsetek poszukiwania pomocy. Najniższy odsetek cechował z kolei osoby o przeciętnej, dobrej i bardzo dobrej sytuacji materialnej - wskaźnik oscylował na poziomie 24-26%.
- Mimo deklarowanej nieznacznie niższej świadomości dotyczącej postrzegania przemocy jako przestępstwa, mieszkańcy wsi częściej poszukiwali pomocy (31,5% do 24,5% w przypadku mieszkańców miast).

Postrzeganie zjawiska przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w obrębie środowiska lokalnego

- Ponad jedna trzecia badanych (39,8%) nie postrzega przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w obrębie środowiska lokalnego, jednak jednocześnie około 30% badanych nie posiada wiedzy w tym zakresie lub uważa, że przemoc jest znaczącym problemem (kolejno 29,6% i 30,6%).
- Kobiety częściej dostrzegają problem przemocy w swoim środowisku lokalnym (32,1%) niż mężczyźni (25,6%). Mężczyźni z kolei częściej wskazują, że problem nie występuje (45,2%). Poziom niepewności co do istotności problemu jest zbliżony w obydwu badanych grupach.
- Najwyższa skala poczucia, że problem jest istotny, została wskazana w obrębie grupy w wieku między 56 a 65 lal i wyniosła 39,5%. Najniższy odsetek odpowiedzi stwierdzających, że problem jest istotny charakteryzowała grupę osób w wieku między 36 a 45 lat (28,5%). Najbardziej niepewną grupą były osoby w wieku powyżej 65 lat (35,8%).
- Osoby tworzące gospodarstwo jednoosobowe częściej wskazywały na to, że przemoc stanowi istotny problem w obrębie środowiska lokalnego (33,7% do 29,8% w przypadku osób tworzących wieloosobowe gospodarstwa domowe).
- Osobami najczęściej wskazującymi, że przemoc stanowi istotny problem w środowisku lokalnym, byli respondenci z wykształceniem podstawowym (35,6%). Najniższy odsetek takiego postrzegania przemocy domowej w środowisku lokalnym odnotowano wśród osób z wykształceniem zawodowym (25,2%). Poziom niepewności we wszystkich wyodrębnionych grupach oscylował w granicach 31%, przy czym wyjątek stanowiły osoby z wykształceniem wyższym, dla których odsetek ten wyniósł 27,8%.
- Osoby będące w złej lub bardzo złej sytuacji materialnej najczęściej wskazywały, że przemoc domowa stanowi istotny problem w środowisku lokalnym (po 39,5%). Odpowiedzi osób znajdujących się w lepszej sytuacji materialnej oscylowały w granicach 29-30%.
- W przypadku miast i wsi, respondenci na podobnym poziomie identyfikowali problem przemocy jako znaczny w środowisku lokalnym (po 30,6%). Mieszkańcy

wsi częściej wyrażali niepewność wobec wagi niniejszego problemu (32,1% do 28,3% w przypadku badanych z miast). Mieszkańcy miast częściej zaprzeczali, że problem przemocy domowej w środowisku lokalny jest istotny (41,1% do 37,2% w przypadku badanych ze wsi).

Czynnik ryzyka występowania zjawiska przemocy

Niski status materialny *(zła / bardzo zła samoocena materialna).*

Niższy poziom wykształcenia *(podstawowe/gimnazjalne).*

Zamieszkiwanie w gospodarstwie jednoosobowym *— wyższe wskaźniki doświadczania przemocy i cyberprzemocy.*

Miejsce zamieszkania: wieś *— nieco wyższe odsetki doświadczeń przemocy oraz wyższy udział bardzo częstych przypadków doświadczania/stosowania przemocy.*

Czynniki ochronne ograniczające występowanie zjawiska przemocy

---

Wyższe wykształcenie *- powiązane z niższym ryzykiem doświadczania i stosowania przemocy.*

Lepsza samoocena sytuacji materialnej *— związana z mniejszą częstością doświadczania i stosowania przemocy.*

Funkcjonowanie w gospodarstwach wieloosobowych *— niższe wskaźniki doświadczania i stosowania przemocy niż w gospodarstwach jednoosobowych.*

Rekomendacje

Poniżej zamieszczono pięć obszarów działania wyróżnionych na podstawie uzyskanych danych z ankiet, w ramach których można podjąć/rozwinąć realizowane działania w celu ograniczenia i zapobiegania występowaniu zjawiska przemocy w województwie zachodniopomorskim.

I. Profilaktyka - zapobieganie występowaniu zjawiska przemocy

- **Warsztaty profilaktyczne dla dzieci i dorosłych** - obie te formy zostały wskazane przez niemal połowę respondentów (kolejno 47,5% oraz 47,5%).
- **Kampanie informacyjne w mediach społecznościowych** - 39,9% badanych wskazało tę formę zapobiegania zjawisku przemocy domowej.
- **Programy edukacji dla grup ryzyka** - w przypadku wyników niniejszego badania skierowaną szczególnie do osób mieszkających w gospodarstwach jednoosobowych, z niższym wykształceniem i gorszym usytuowaniu materialnym.

II. Interwencja - możliwa do rozpoczęcia natychmiast

- **Zwiększenie dostępności poradnictwa prawnego, socjalnego i terapeutycznego** - to działanie zostało wskazane jako najskuteczniejsze przez 49,2% respondentów. Warto rozważyć uruchomienie dodatkowych bezpłatnych konsultacji telefonicznych i poradnictwa online.
- **Izolacja osób stosujących przemoc od osób z ich ręki jej doświadczających** - działanie wskazane przez 45,9% respondentów, co może wiązać się z potrzebą zapewnienia schronienia osobom doświadczającym przemocy.
- **Zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy** (37,2%) - biorąc pod uwagę statystyki uzyskane z Urzędu Wojewódzkiego, które poddano analizie w poprzednim rozdziale należy nie tylko poszerzać ofertę miejsc zapewniających schronisko osobom doświadczającym przemocy, ale również promować tę możliwość wśród mieszkańców. Według otrzymanych statystyk zapotrzebowanie na tego typu infrastrukturę pomocową jest duże (liczba osób

korzystających z tego typu jednostek w okresie 2022-2024 stale rosła), a jednocześnie Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży w badanym okresie 2022-2024 nie odnotował żadnej klientki.

- **Priorytetyzacja prac nad procedurami zgłoszeń włamań i incydentów cyberprzemocach** - promowanie i udostępnianie dodatkowych linii i formularzy zgłoszeń.

III. Działania systemowe na poziomie lokalnym i wojewódzkim

- **Rozwój sieci specjalistycznych placówek i zespołów interdyscyplinarnych (z zakresu poradnictwa prawnego, socjalnego, terapeutycznego)** rozlokowanych zarówno w mieście jak i obszarach wiejskich - więcej niż jeden na trzech respondentów (38,6%) zwrócił uwagę na to, że takie działanie byłoby skuteczne w kontekście wspierania osób dotkniętych przemocą domową.
- **Stałe monitorowanie sytuacji i tworzenie systemu zbierania danych** - realizowanie regularnie badań i tworzenie rejestrów lokalnych pozwalających śledzenie zmian, szczególnie wśród grup określonych w raporcie jako grupy ryzyka (osoby mieszkające w jednoosobowych gospodarstwach, mające niskie wykształcenie oraz w złej sytuacji materialnej).
- **Wsparcie mieszkańców dotkniętych problemem ubóstwa i tworzenie programów umożliwiających stabilizację materialną najbiedniejszych** - te działania mogą pośrednio zmniejszyć ryzyko występowania przemocy.

IV. Edukacja i informacja

- **Kontynuacja i tworzenie kampanii społecznych oraz akcji informacyjnych** (kolportaż ulotek, organizacja i udział w piknikach oraz festynach) - respondenci wskazali na różne rozwiązania. Można rozważyć łączenie działań warsztatowych i kampanii informacyjnych - promować podejmowane działania (warsztaty,

wydarzenia, spotkania, udział w festynach itp.) poprzez media i media społecznościowe.

- **Szkolenia dla specjalistów różnych zawodów społecznych** - rozwój kompetencji w zakresie przeciwdziałania przemocy wśród nauczycieli, pracowników socjalnych, służby zdrowia i innych zawodów mających bezpośredni kontakt z ludźmi. Szkolenia obejmować mogłyby zapoznanie z procedurami wsparcia oraz z charakterystyką poszczególnych form przemocy i cyberprzemocy.

V. Polityka oraz programy wsparcia

- **Finansowanie lokalnych placówek pomocowych oferujących poradnictwo oraz schronienie dla osób doświadczających przemocy, a także programów interwencyjnych** na które wskazują respondenci.
- **Integracja usług** - rozwój ujednoliconego systemu kierowania osób doświadczających przemocy między instytucjami zaangażowanymi w działania pomocowe (takimi jak Policja, NGO, opieka społeczna).
- **Prowadzenie programów profilaktycznych w szkołach** - włączenie w program zajęć tematów związanych z kształceniem dotyczącym charakterystyki przemocy i cyberprzemocy oraz komunikacji bez przemocy.

Przemoc oczami dorosłych mieszkańców województwa w 10 punktach

1. Próba niniejszego badania to **2 198 osób;** dominują osoby w wieku 36-45 lat; większość z wyższym wykształceniem; 67% mieszka w mieście. Warto rozważyć dalsze analizy poszerzające grupę badawczą o inne grupy.
2. **69,5% badanych nie doświadczyło przemocy domowej w ostatnim roku**, pozostałe osoby zgłaszały przemoc w różnych formach i o różnym charakterze (zarówno incydentalnym jak i powtarzalnym).
3. Najczęściej doświadczaną formą przemocy jest **przemoc psychiczna (37,9%)**
4. Cyberprzemoc to zjawisko której ponad połowa badanych nie doświadczyła (53,6%), jednak **23,6% ankietowanych zwraca uwagę na to, że w ciągu ostatniego roku doświadczyła otrzymywania niechcianych, nachalnych wiadomości.**
5. **Mężczyźni zgłaszają częściej incydentalne doświadczenia, kobiety natomiast częściej zgłaszały przemoc o charakterze długotrwałym** (10 i więcej przypadków w ciągu ostatnich 12 miesięcy).
6. **Gospodarstwa jednoosobowe wykazują wyższe ryzyko doświadczania stosowania przemocy i cyberprzemocy.**
7. **Niższe wykształcenie i gorsze usytuowanie materialne korelują z wyższym ryzykiem doświadczania oraz stosowania przemocy i cyberprzemocy.**
8. **Respondenci wskazują na potrzebę zwiększonej dostępności poradnictwa** (49,2%) oraz **izolowania osób stosujących przemoc od osób stosujących przemoc** (44,5%) jako najskuteczniejsze formy wsparcia.
9. **Mieszkańcy wsi nieco częściej zgłaszają wyższe odsetki doświadczania przemocy domowej oraz wyższy udział bardzo częstych przypadków stosowania przemocy - również częściej poszukiwali oni miejsca pomocy dla siebie lub kogoś w sytuacji wystąpienia przemocy**.
10. Wśród osób stosujących przemoc dominują **formy przemocy psychicznej** (66,6%); **osoby doświadczające przemocy z rąk ankietowanych to najczęściej dzieci oraz partnerzy/partnerki życiowe**.

Graficzne podsumowanie niniejszego badania ankietowego znajduje się poniżej.

Rysunek 6. Przemoc oczami dorosłych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

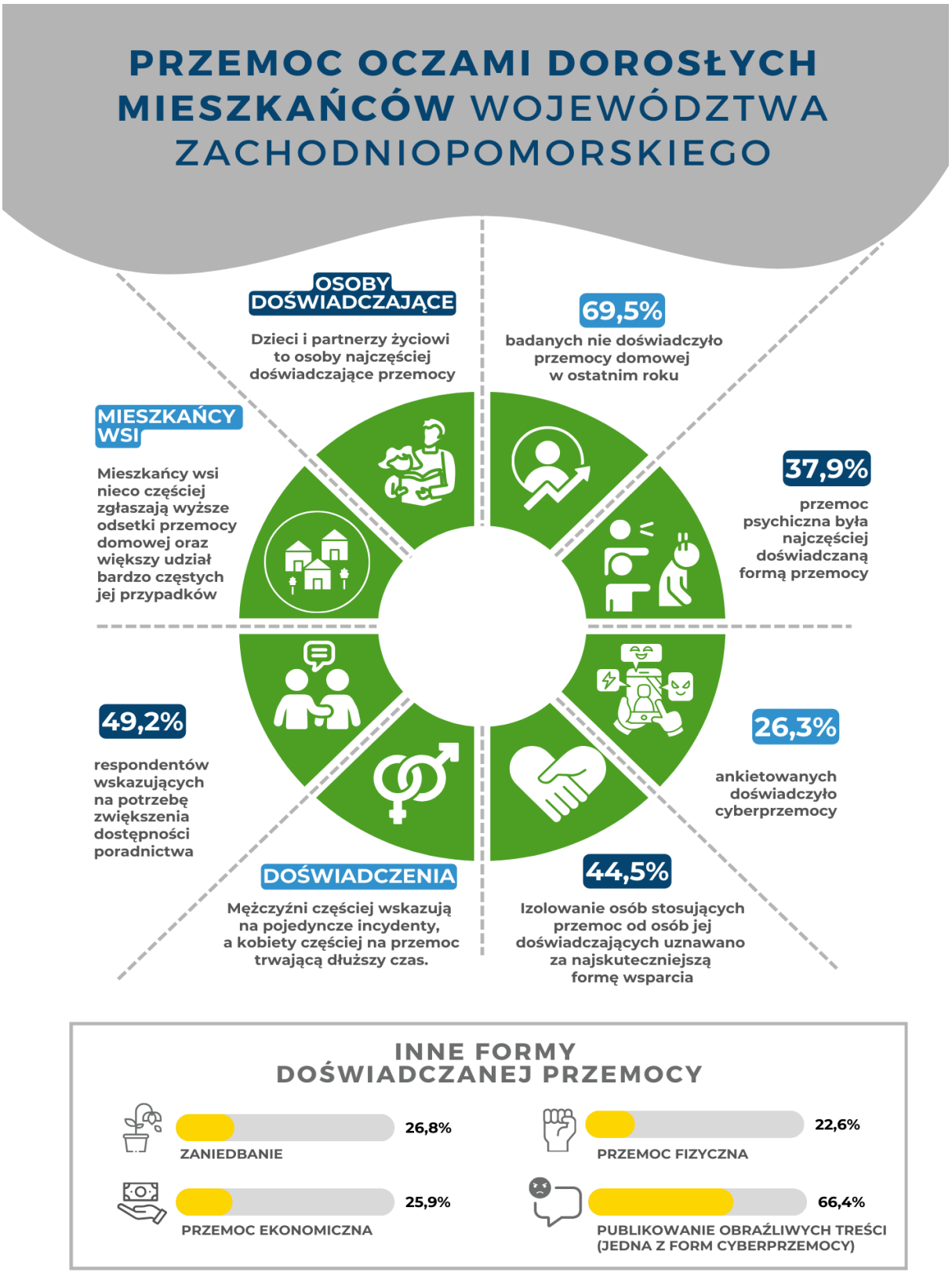

Źródło: opracowanie własne

Analiza zogniskowanych wywiadów grupowych z przedstawicielami pracowników instytucji pomocy społecznej

W celu uzupełnienia informacji uzyskanych z danych zastanych oraz przeprowadzonych badań ankietowych dotyczących zjawiska przemocy domowej w województwie zachodniopomorskim zrealizowano 21 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI) z przedstawicielami Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (PCPR), Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie (MOPR) oraz Centrów Usług Społecznych (CUS).

W wywiadach uczestniczyli specjaliści zajmujący się różnymi aspektami zapobiegania i przeciwdziałania przemocy domowej. Wśród rozmówców znalazły się osoby odpowiedzialne za realizację programów korekcyjno-edukacyjnych i profilaktyczno-terapeutycznych, koordynatorzy pieczy zastępczej, psychologowie, członkowie zespołów interdyscyplinarnych oraz pracownicy socjalni mający w różnym stopniu bezpośredni kontakt zarówno z osobami doświadczającymi przemocy, jak i osobami ją stosującymi.

Czas trwania wywiadów wynosił od 40 minut do dwóch godzin, w zależności od dostępności respondentów i liczebności grup. Udało się nawiązać kontakt z przedstawicielami wszystkich Powiatów i w każdym przypadku zrealizowano pełny scenariusz badawczy. Ze względu na zróżnicowany zakres zadań realizowanych przez uczestników w poszczególnych instytucjach, w różnych powiatach akcentowano odmienne aspekty zjawiska przemocy.

Na podstawie informacji zebranych w trakcie wywiadów oraz analizy danych zastanych można zauważyć, że ogólne obserwacje dotyczące przemocy są zbliżone we wszystkich powiatach. Podobne są również problemy, z jakimi mierzą się poszczególne instytucje. Jednocześnie potwierdza się potrzeba indywidualnych analiz na poziomie powiatowym z uwagi na duże wewnętrzne zróżnicowanie nieformalnych aspektów funkcjonowania jednostek oraz specyfiki lokalnej.

Respondenci podkreślali, że choć zjawisko przemocy domowej ma złożony i wielowymiarowy charakter, to pełne zrozumienie jego skali i specyfiki wymaga również uwzględnienia uwarunkowań poszczególnych gmin oraz analizy konkretnych sytuacji rodzinnych. Dzięki temu możliwe jest precyzyjniejsze osadzenie wyników badań w lokalnym kontekście.

Przeciwdziałanie przemocy domowej

W bloku pytań dotyczącym zagadnienia „przeciwdziałania przemocy domowej" respondenci zostali poproszeni o przedstawienie ogólnych obserwacji związanych ze skalą, charakterem i formami przemocy na obszarze działania poszczególnych jednostek.

Badanych pytano również o to, czy przemoc stanowi istotny problem na terenie powiatu, który reprezentowali, jak - w ich ocenie - zmieniała się jej charakterystyka na przestrzeni lat oraz jakie czynniki utrudniają wyjście z sytuacji przemocy zarówno z perspektywy osób stosujących, jak i osób jej doświadczających.

Obserwacje dotyczące skali, formy i charakteru przemocy domowej wśród mieszkańców

Odpowiadając na pytania dotyczące skali i charakteru przemocy, respondenci odwoływali się do własnych doświadczeń zawodowych, liczby zakładanych Niebieskich Kart oraz osób kierowanych na programy korekcyjno-edukacyjne.

„Znaczy, wydaje mi się, że jest tak coraz więcej. Może i Niebieskich Kart. (...) ja nie mam dostępu do Niebieskich Kart, ale informacji o tym, ile osób jest skierowanych na programy korekcyjno-edukacyjne".

W przypadku procedury Niebieskie Karty jedna z osób zwróciła uwagę na konieczność rozróżnienia pomiędzy faktyczną skalą przemocy, a liczbą założonych NK, które nie zawsze stanowią wiarygodny miernik zjawiska.

„Skala przemocy w mojej ocenie, która faktycznie występuje to jest jedno, a skala wypełnionych Niebieskich Kart stricte w formie technicznej to jest drugie (...) ja bym tego nie generalizowała i bym nie uznała, że jak mamy na przykład 200 Niebieskich Kart to mamy konkretnie dwieście rodzin dotkniętych przemocą, bo to ostatecznie różnie bywa".

Skala przemocy

Respondenci często wskazywali na tendencję wzrostową liczby przypadków przemocy domowej. W niektórych wypowiedziach pojawiała się opinia, że zjawisko utrzymuje się na względnie stałym poziomie, jednak podkreślano jego ukryty charakter. Wzrost liczby zgłoszeń badani wiązali z większą wykrywalnością, zmianami ustawowymi oraz rosnącą świadomością społeczną.

W poszczególnych Powiatach - szczególnie tam, gdzie rozmówcy zajmują się pieczą zastępczą - trudne okazało się jednoznaczne stwierdzenie, czy skala przemocy rośnie. Wskazywano jednak na większą widoczność zjawiska wynikającą m.in. z uznania zaniedbania za formę przemocy oraz wzrostu liczby zgłoszeń.

„Ja myślę, że nie posunęłabym się do takiego wniosku (...). My możemy odpowiedzieć na podstawie tego z czym my się spotykamy w pracy. Są to głównie rodziny których dzieci są umieszczane w pieczy zastępczej. Chyba większy pogląd mieliby tutaj pracownicy interdyscyplinarnych zespołów przeciwdziałania przemocy na terenie danej gminy. (...) Jeśli chodzi o pieczę, (...) przemoc jest częściej przyczyną umieszczenia w pieczy albo jedną z przyczyn".

W wypowiedziach osób zaangażowanych w kwestie pieczy zastępczej można zauważyć, że zmiany w liczbie przypadków przemocy wynikają przede wszystkim z większej widoczności zjawiska. Jest ona efektem zarówno włączenia zaniedbania do katalogu form przemocy, jak i rosnącej liczby zgłoszeń dotyczących tego typu sytuacji.

„(...) my widzimy z obserwacji, że chyba jest większa czujność pracowników społecznych (...)".

„Jako koordynatorzy pieczy zastępczej no to widzimy, że jest z roku na rok coraz więcej informacji, że ta przemoc jest stosowana w domach. My osobiście dostajemy informacje z sądu rodzinnego (...) prośbę o opinie. I to zazwyczaj jest tak że po prostu tam się dzieje jakaś przemoc. Że coś tam było z zgłoszone z innych instytucji i samo to na przykład, ile rodzin zastępczych zostało zawiązanych na przestrzeni tego roku no to jest

zdecydowanie większa niż patrząc na to, ile było w 2022, 2023? Więc widać, że jest to bardziej zgłaszane i bardziej takie powszechne? Ale też może być tak po prostu, że instytucje bardziej jakby reagują na to, zgłaszają. Szkoły czy tam inne jednostki. (...) - Czyli tak jeszcze nawiązując do Pani wypowiedzi tutaj, to samo zjawisko nie tyle narasta, co po prostu jest jakby bardziej widoczne z powodu działań, działań osób, które są pokrzywdzone i zgłaszania się, czy dobrze rozumiem? - Nie, myślę, że bardziej jednostki są już uwrażliwione teraz na to i też szybciej reagują na sygnały, które gdzieś tam są zauważane, czy też szkoła zauważa przedszkole, pracownicy ośrodków pomocy społecznej. Chyba większa czujność też jest pracowników, jeśli chodzi o zachowanie, o wygląd, o to, co dzieci mówią, zachowują się w jakiś sposób".

Badani w części powiatów prowadzili analizy wewnętrzne zjawiska przemocy domowej w ich najbliższej okolicy. Wyniki ich diagnoz oraz obserwacji pozwalają wyciągnąć wnioski, że wzrost wskaźników dotyczycących przemocy domowej nie musi oznaczać eskalacji zjawiska, a może wynikać - oprócz zmian w prawodawstwie - ze wzrostu świadomości mieszkańców województwa i większej wrażliwości społecznej instytucji, które częściej wszczynają procedury Niebieskie Karty.

„We wszystkich sześciu gminach w 2022 roku było prowadzonych 185 procedur >>Niebieska Karta<<, w 23' - 212, a w 24' - 257. Czyli jest wzrost prowadzonych procedur Niebieskiej Karty. Z tym, że z analizy tutaj przeprowadzonej nie wynika to, że jest typowy wzrost problemu przemocy, ale być może podniesienie tutaj świadomości społecznej, że tak powiem wrażliwości. I jednak z uwagi też na wprowadzoną tą ustawę >>Kamilka<< w 23' roku, być może instytucje reagują częściej i właśnie poprzez częstsze wszczynanie tej procedury, więc niekoniecznie opatrujemy tutaj wzrostu problemu na terenie powiatu. (...)"

Respondenci podkreślali także, że ich refleksje opierają się przede wszystkim na własnych obserwacjach i pracy z indywidualnymi przypadkami przemocy. W odczuciu części badanych nie nastąpił wzrost liczby osób korzystających z usług.

„(...) no ja generalnie bazuję głównie na tym kontakcie tutaj z ludźmi, mieszkańcami powiatu, którzy przychodzą tutaj do nas po pomoc, po wsparcie specjalistyczne, więc nie zauważam, że jest jakiś wzrost potrzebujących w tym zakresie. Jest wzrost zapotrzebowania z uwagi na problemy wśród dzieci związane gdzieś tam z ich funkcjonowaniem, ale niekoniecznie to jest spowodowane przemocą domową. Bardziej gdzieś tam kontaktami z rówieśnikami, czy też stosowaniem niewłaściwych metod wychowawczych, no nie zawsze to podchodzi pod przemoc domową, ale typowo, jeżeli chodzi o problemy przemocy, to nie zauważyliśmy, że coś tutaj się tak diametralnie zmienia”.

Charakter przemocy

Respondenci podkreślali, że na przestrzeni lat wzrosła liczba przypadków przemocy psychicznej. Część przypisywała ten trend zmianom w świadomości społecznej i lepszemu rozpoznawaniu takich form krzywdzenia. Zwracano również uwagę na trudności dowodowe w przypadku tego rodzaju przemocy oraz na stosowanie przez te osoby coraz bardziej złożonych i trudnych do wykrycia metod. Charakter przemocy domowej zdaniem części badanych ulega ewolucji. Respondenci zwrócili uwagę na wzrost świadomości społecznej nie tylko osób doświadczających przemocy, ale również tych którzy te przemoc stosują. Podkreślona została także kwestia trudności w wykrywalności przemocy innej niż fizyczna. Osoby stosujące przemoc zdaniem części respondentów również zmieniają swoje metody działania, aby trudniej było wykryć ich zachowania przemocowe.

(...) chyba wszyscy sobie zdają sprawę z tego, że to jest przemoc, która nie zostawia śladów, tak zwana przemoc w białych rękawiczkach. Jest ją bardzo trudno udowodnić, więc jest taka popularna w ostatnim czasie ta forma przemocy psychicznej tak zwany >>gaslighting<<, czyli taka przemoc (...) która jest jeszcze trudniejsza do udowodnienia, czyli doprowadzenie osoby do takiego stanu, gdzie jest psychicznie w ciężkim stanie i coraz gorzej funkcjonuje przez działania tego sprawcy. A jest to też bardzo trudne do udowodnienia już na etapie po prostu organów ścigania czy policji, prokuratury, no i sądu. Więc myślę, że tutaj ludzie wiedzą, że teraz to się rozpowszechniło i jest większa akceptacja do zgłaszania przemocy, także do zgłaszania w służbie zdrowia, do robienia

tych obdukcji czy zgłaszania się. Jednak mimo wszystko służba zdrowia też jakieś tam postępy poczyniła w zakresie też podejścia, takiego pozytywnego do zajęcia się osobami doznającymi przemocy".

Część badanych zaobserwowała wzrost występowania cyberprzemocy, Dostrzegają oni problem hejtu i mowy nienawiści zarówno w *social mediach* jak i w formie SMS.

„- Jeśli chodzi o tą przemoc, zmienia się jej charakter, skala? Ta przemoc bardziej, jeśli chodzi o charakter, to myślę, że teraz widzi bardziej jako cyberprzemoc też. Dużo jest tak zwanego tego hejtu, takiej mowy nienawiści w tych różnych socjalni mediach. Także SMS-owo, bo są osoby, które przychodzą i się skarżą."

W niektórych wypowiedziach poza wzrostem liczby przypadków przemocy psychicznej pojawił się również wątek wykorzystywania zgłoszeń o przemocy jako elementu strategii w postępowaniach rozwodowych.

„- (...) czy charakter przemocy domowej się zmienia na przestrzeni lat, według Pani obserwacji? - No jakby zmienia się, bo dochodzi jakby no hejt, tak? Czyli dochodzi ten aspekt psychicznej przemocy? - Więcej jest psychicznej".

Respondenci dostrzegają także, że niektórzy klienci przychodzą do instytucji z innymi problemami i dopiero w toku pracy okazuje się, że doświadczają oni nieuświadomionej przez nich przemocy domowej. Wynika to zdaniem badanych z tego, że zachowania jakich doświadczają są dla nich czymś, co występowało zawsze w ich życiu i nie definiują tego jako zachowania przemocowe.

„Znaczy generalnie jak ja na to patrzę, to też są takie momenty, gdzie niby klienci przychodzą zupełnie innymi problemami, a przy okazji wyłania się ten problemem przemocy, a oni niekoniecznie sobie zdają sprawę, że to już jest przemoc domowa, że to jest coś normalnego w ich życiu. Że rodzice krzyczą albo się kłócą między sobą. Nie definiują tego jako przemoc, to my możemy później to zdefiniować jako przemoc domowa. Tak się często zdarza. - Czyli to jest taki charakter ukryty trochę zjawiska? - Tak,

tak. - A jakie są refleksje pozostałych państwa? Czasami przemoc jest gdzieś tam, definiujemy przemoc albo człowiek myśli, a my na przykład rozpoznajemy to jako konflikt. Czasami w drugą stronę, że właśnie przychodzi z przemocą, a my patrzymy, że jednak są to znamiona konfliktu, a nie przemocy. (...) Szczególnie, kiedy jest to związane z rozwodem, to tam jest słowo przemoc nadużywane, ja mam takie spostrzeżenie. Tak, że to bywa takie niestety wykorzystywane po prostu w sytuacjach takich około rozwodowych tak naprawdę konfliktów i gdzieś nawet są różne takie próby założenia tej Niebieskiej Karty, która w ogóle nie ma podstaw ku temu. (...) Wydaje mi się, że tak na tle chyba kraju, no nie mamy jakoś specjalnie więcej (...) Myślę, że to jest takie podobne jak gdzieś tam w różnych miejscach".

Rozmówcy zaobserwowali, że zmiany charakteru przemocy i pojawienie się oraz wzrost liczby przypadków cyberprzemocy wynika z rozpowszechnienia się technologii cyfrowej i nowych możliwości kontaktowania się na odległość, które poza szansą na sprawniejszą komunikację, tworzą kolejną przestrzeń do występowania zjawiska przemocy.

„- W takim razie, czy zauważają Państwo zmiany w ostatnich latach charakteru przemocy? - No (...) ustawodawcy zauważyli cyberprzemoc. Ona się pojawia. Dużo więcej przez te środki komunikacji, jak to się mówi, komunikatory. To jest pisanie jakiś SMS-ów właśnie z groźbami, no i się niejednokrotnie zdarza (...) wysyłają sobie faktycznie jakieś tam wiadomości, groźby, jakieś takie SMS-y z wyzwiskami i dużo więcej jest tego, no jakoś to się stało też taką formą bardziej niestety zauważalną, (...) Tak, no kiedyś tak trochę nie było tych możliwości, może nie było to takie popularne. To jest jakaś nowość, tylko w końcu ktoś tu zauważył, to jest problem".

Najczęściej stosowana forma przemocy

Respondenci w każdym z wywiadów podkreślali, że najczęściej zaobserwowaną formą przemocy jest przemoc psychiczna oraz zaniedbanie. Podkreślali także, że w ich ocenie przemoc psychiczna jest czymś, co występuje w przypadku każdej z form przemocy, ponieważ akty przemocy fizycznej, cyberprzemocy, zaniedbania czy też przemocy seksualnej lub przemocy ekonomicznej odbijają się na psychice osób doświadczających przemocy i to rozróżnienie jest bardzo problematyczne. Perspektywa badanych bardzo mocno zależała od tego, jakimi konkretnie działaniami zajmowali się rozmówcy. Do zadań badanych należało między innymi koordynowanie pieczy zastępczej, prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych i praca ze osobami stosującymi przemoc, bezpośrednia praca z osobami doświadczającymi przemocy domowej.

„(przyp. red. wymienione przypadki w kolejności występowania): jest psychiczna, fizyczna, (...), no i forma zaniedbania”.

„- Jakiego rodzaju przemoc jest stosowana najczęściej? - No, najczęściej na pewno zaniedbania. No, najczęściej, bo tutaj bez dyskusji”.

Jeśli zaś chodzi o przemoc seksualną i ekonomiczną, to badani zwracali uwagę na to, że tych przypadków jest stosunkowo niewiele zgłaszanych względem tych wymienionych powyżej i zazwyczaj współwystępują z przemocą psychiczną.

Respondenci z którymi zostały przeprowadzone FGI mieli bardzo ograniczony kontakt z przypadkami występowania cyberprzemocy i mimo podejrzeń o dużej skali zjawiska mieli trudność w sprecyzowaniu jego skali. Poza pojedynczymi przypadkami zgłoszeń oraz przejawów cyberprzemocy, które bezpośrednio zaobserwowali zwracali uwagę, że cyberprzemoc czasem pojawia się już w trakcie realizacji zadań interwencyjnych i pomocowych, jednak w niewielu przypadkach udało się im to zaobserwować bezpośrednio. Problem ten bardziej dotyczy osób młodych i zagadnienia przemocy rówieśniczej któremu poświęcony został osobny blok tematyczny.

„Najczęściej jest to przemoc psychiczna, czyli takie typowe wyzwiska, gdzieś tam obelżywe słowa w trakcie awantur, czy gdzieś po prostu takie ubliżanie, poniżanie, ale przewaga przemocy psychicznej”.

Ważnym wątkiem, który pojawił się w toku wywiadów było stwierdzenie, że w praktyce zawodowej pracowników socjalnych każda forma przemocy ma wymiar psychiczny. Dodają oni także, że psychiczna forma przemocy z perspektywy klientów to najbardziej bolesna i najgorsza forma przemocy.

„- A jakby Pani miała wskazać, to jakiego rodzaju przemoc jest stosowana najczęściej? Psychiczna, fizyczna, ekonomiczna, seksualna? - Myślę, że psychiczna najbardziej. - Jakby Pani mogła rozwinąć ten wątek? - Na zasadzie takiego znęcania się psychicznego, krzyków w rodzinach, ograniczania możliwości np. między małżeństwem, np. ta przemoc ekonomiczna, bo to jest takie ograniczanie wydatków, to jest dosyć duży problem. Trzeba trochę też definicyjnie powiedzieć, że każda z tych przemocy, którą Pan wymienił, to jest tak naprawdę przemoc psychiczna. Czyli tej psychicznej jest najwięcej, bo ta fizyczna, to ma też wpływ na psychikę. Ale chyba też sądzimy, że psychicznej jest najwięcej. Jeszcze mi nie zdarzyło, żeby jakaś Pani pobita trafiła. Raczej są opowieści, że ta uderzona, kopnięta, zapięta ze schodów, ale tej przemocy psychicznej, której nie widać, to mamy najwięcej. - Tak, ja też uważam, a poza tym to jest chyba też tak, że ta przemoc psychiczna po prostu jakby towarzyszy każdej innej formie przemocy, więc jak jest fizyczna, no to i tak jest psychiczna, jak jest ekonomiczna, to i tak jest psychiczna. Więc właściwie ona chyba jest zawsze, zawsze, a oprócz tego, no może być jeszcze jakaś tam powiedzmy fizyczna, ekonomiczna czy jakaś seksualna, czy przez jakieś zaniedbanie. Ale no psychiczna zdecydowanie tak, że i bardzo wiele osób, które doświadcza tej przemocy, to takie jest moje spostrzeżenie, mówi to wprost, że według, że dla nich to jest nawet gorsza przemoc niż fizyczna”.

Grupy najczęściej doświadczające przemocy

Badani zgodnie w każdym z wywiadów podkreślali, że obecnie grupą najbardziej dotkniętą stosowaniem przemocy są kobiety oraz dzieci. W przypadku dzieci dodawano także, że wzrost liczby zidentyfikowanych przypadków przemocy wobec dzieci może wynikać ze zmian w przepisach, które od 2023 roku obejmują procedurą Niebieskie Karty również świadków przemocy domowej. W jednym z wywiadów zwrócono jednak uwagę na aspekt przemocy ukrytej w przypadku relacji damsko-męskich. Badani pokreślili, że mają poczucie, że niektóre sytuacje przemocy fizycznej mężczyzn w stosunku do kobiet mogą wynikać z sytuacji, gdy partner jest przez lata osobą doświadczającą przemocy o charakterze psychicznym i w wyniku długotrwałej sytuacji stresu może dojść do działania odwetowego w postaci aktu przemocy fizycznej. Pokazuje to, jak złożonym zjawiskiem jest przemoc domowa oraz jak istotne staje się uwzględnianie całego kontekstu rodzinnego przy planowaniu i realizacji interwencji ukierunkowanych na jej zapobieganie - co podkreślali również sami respondenci.

„Głównie to tej przemocy doznają kobiety”.

„A kto najczęściej doświadcza tej przemocy? - Ofiarami przemocy domowej są najczęściej kobiety, później dzieci, małoletnie osoby. Dalej w kolejności osoby starsze (...)”.

Zmiany w prawodawstwie również miały wpływ na liczebność przypadków szczególnie u osób małoletnich.

„- A osobom, najczęściej osobami, które jej doświadczają, tuż wcześniej pani wspomniała, że to są głównie kobiety, Tak? - Tak. Na przykład w 24’ roku z procedur Niebieskiej Karty wynika, że 158 kobiet było dotkniętych przemocą, 31 mężczyzn i aż 176 dzieci. Z tym, że wiadomo, że też z uwagi na zmianę ustawy dzieci, które są świadkami przemocy, jednocześnie uznawane są za osoby doznające przemocy. Także podejrzewam, że wzrost tej liczby też stąd wynika, bo na przykład w 22’ roku kobiet doświadczających

było 102, mężczyzn 21, a dzieci 45. A w 23', jak weszła nowelizacja ustawy, już wzrost tej liczby dzieci doznających przemocy ze 145 był do 159".

Jeśli zaś chodzi o pozostałe grupy narażone na doświadczanie przemocy domowej, takie jak osoby starsze lub z niepełnosprawnościami, to badani dostrzegają ryzyko, że jest to problem ukryty. Jako przyczynę takiego stanu rzeczy podają oni kwestie świadomości społecznej. W przypadku osób starszych chodzi o zagadnienie pewnych stereotypowych wzorców wychowania jakie oni znają i innej definicji przemocy. Osoby z niepełnosprawnościami mogą z kolei nie mieć możliwości zidentyfikowania, czy przemoc występuje, czy też nie z uwagi na niepełną zdolność do oceny sytuacji. Obydwie grupy mogą mieć także w wielu przypadkach ograniczoną możliwość osobistego zgłoszenia aktów przemocy z uwagi na ograniczoną mobilność i uzależnienie od opiekunów stosujących przemoc.

Część badanych podkreśliła także, że stosowanie przemocy, wobec osób które nie są w pełni samodzielne może wynikać z frustracji wynikającej z braku dostatecznego wsparcia rodziny w zakresie świadczenia opieki nad podopiecznymi.

Najważniejsze czynniki utrudniające zmianę sytuacji przemocy domowej

Osoby stosujące przemoc domową

W odniesieniu do osób dopuszczających się przemocy respondenci wskazywali na szereg czynników, które utrudniają zmianę sytuacji i przerwanie tego zjawiska. Podkreślano, że bardzo często przemoc według obserwacji rozmówców i rozmówczyń wynika z pewnych zakorzenionych stereotypów, których wyraz można odnaleźć chociażby w powiedzeniach wskazywanych przez badanych takich jak *„dzieci i ryby głosu nie mają”* czy stosunku stosowania kar cielesnych których doświadczali sami w dzieciństwie.

„Bo na jednego rodzica to będzie zwykły klaps powiedzmy, a na drugiego już za chwilę to będzie lanie, które też nazwie klapsem. Więc myślę, że tu głównie chodzi o świadomość”.

Dużą rolę odgrywa także wychowanie osób stosujących przemoc, którzy mają pewne nieprzepracowane problemy, które w dorosłym życiu powodują powielanie pewnych wzorców zachowań”.

„(...) oni sami mieli trudne dzieciństwo, trudną młodość, że tej przemocy bardzo dużo było, że albo ojczym, albo ojciec, albo matka, albo alkohol, albo narkotyki i z jednej strony doświadczyli tego co najgorsze i twierdzili, że obiecali sobie tak wewnętrznie, że w ich rodzinach tak nie będzie, a później się okazywało, że ojca czy ojczyma przerastali w tym okrucieństwie. Czyli to tu jakby też, przekazywanie pokolenia na pokolenie”.

Osoby stosujące przemoc zdaniem badanych w wielu przypadkach nie są świadomi stosowania przemocy, realizują pewne schematy funkcjonowania w rodzinie, które znają ze swojego życia. Część zachowań ma swoje korzenie w trudnościach związanych z sytuacją zawodową, problemem alkoholowym lub otoczeniem, które również stosuje przemoc. Istotny jest także aspekt wyuczonego ukrywania emocji szczególnie wśród mężczyzn, które kumulowane mogą stanowić przyczynę wybuchów agresji i stosowania przemocy o różnym charakterze.

„(...) no facet musi być silny, nie może płakać, bo to są emocje. (...) Więc jakby chodzi o to, że każdy ma prawo do tego, do takiego płaczu”

Rozmówcy zwracali również uwagę na aspekt wstydu przed przyznaniem się do stosowania przemocy. Przyznanie się przed sobą oraz otoczeniem do stosowania przemocy sprawia tym osobom bardzo dużą trudność.

„Z perspektywy sprawcy to na pewno przyznanie się do winy i szukanie pomocy, gdzie ewentualnie można by było pomóc sobie, radzić sobie z tymi zachowaniami”.

W wywiadach pojawiał się także istotny wątek związany z ewolucją sylwetki osoby stosującej przemoc. Badani zwrócili uwagę na to, że również metody interakcji międzyludzkich w sytuacjach przemocowych mogą ewoluować i przybierać formy trudniejsze do wykrycia.

„Oni też się edukują, oni też wiedzą, że na pewno sprawca też wie, że ofiara może pójść do lekarzy, że są to ślady widoczne, że może wystąpić o obdukcje. No też jakby ewoluują. To nie jest tak, że jakby jedna ze stron idzie do przodu, a druga stoi w miejscu. Oni też słyszą, co się dzieje. Oni też jakby zmieniają swoje techniki działania. Ale tak jak koleżanka mówi, rzeczywiście jest ta przemoc troszeczkę inna”.

Istotny jest również aspekt pojawiający się w odpowiedziach na większość pytań, czyli wątek nieświadomości. Nie tylko osoby doświadczające przemocy są nieuświadomione. Osoby przejawiające zachowania przemocowe również mogą być nieświadome okrucieństwa swoich działań z racji na różne czynniki. Do takich czynników należy między innymi doświadczenia wychowania przemocowego w przeszłości, brak wzorców, brak umiejętności reagowania na emocje, stres, problemy i uzależnienia.

„A jeżeli chodzi o osoby stosujące, no to przede wszystkim one (...) nie widzą, że robią źle. Oni widzą zasadność swoich działań, no bo nie patrząc, jeżeli każdą osobę stosującą przemoc zapytamy, dlaczego tak czy siak robił, to oni mieli dobre intencje, więc oni nie widzą, co robią źle, że kogoś krzywdzą. I uzależnienia też się do tego przyczyniają (...), chociaż wiadomo, uzależnieniem nie można tłumaczyć aktów przemocy, ale często to uzależnienie jest zapalnikiem do eskalacji tej przemocy. Więc jeżeli chodzi o osoby stosujące, tak podsumowując, to to, że oni nie widzą problemów w swoim zachowaniu. Oni nie mają też wzorców. Nie mieli nigdy".

Osoby doświadczające przemocy domowej

W przypadku czynników utrudniających poprawę sytuacji osób doświadczających przemocy, to -jak wskazywali respondenci - są one bardzo zróżnicowane. Respondenci zwracali uwagę na między innymi wstyd, obawę stygmatyzacją ze strony społeczności szczególnie w przypadku mniejszych miejscowości, gdzie kontakty sąsiedzkie są bardzo rozwinięte.

„No ja myślę właśnie, że bardzo często rodziny, w których dochodzi do przemocy zostawiają, jak to się mówi, problem w czterech ścianach, rzadko wychodzą po pomoc. Właśnie być może to jest troszkę obawa przed opinią publiczną, przed sąsiadami, także troszkę gdzieś tam jakiś wstyd zażenowanie, że w moim domu jest inaczej"

Innym czynnikiem utrudzającym zmianę położenia osoby doświadczającej przemocy jest jej sytuacja materialna oraz uzależnienie finansowe bądź mieszkaniowe od partnera. To powoduje obawy potencjalnych klientów, że w momencie zgłoszenia się do instytucji ich położenie finansowe nie pozwoli im na uniezależnienie się od przemocowego partnera. Jest to zdaniem respondentek szczególnie duża obawa, jeśli zjawisko przemocy ma miejsce w rodzinie z dziećmi.

„Ta zależność bytowa, czyli bardzo często to mieszkanie jest tego mężczyzny, dajmy na to, jednej strony po prostu. Te kobiety twierdzą, że nie mają, gdzie wyjść, gdzie uciec. Na pewno tutaj dużym aspektem jest aspekt finansowy. Też strach. Zaczynanie od nowa,

szukanie pracy, wyprowadzka, zabieranie dzieci, znajdowanie szkoły tym dzieciom, bo to są jednak tereny tutaj gminne, więc bardzo często trzeba się wyprowadzić z danego miejsca zamieszkania”.

Część badanych podkreśliła także, że osoby stosujące przemoc w wielu przypadkach izolują osoby doświadczające przemocy od ich najbliższego otoczenia. W sytuacji długotrwałego doświadczania przemocy osoby jej doświadczające często adaptują się do istniejących warunków, tracąc poczucie możliwości zmiany swojej sytuacji, a także przypisują sobie winę i usprawiedliwiają zachowania przemocowe.

„I też to, że najczęściej są to osoby, które wcześniej są odizolowane od przyjaciół, od rodziny, od znajomych, nie mają swojego miejsca na ziemi w sensie takiego mieszkania, nie mają, gdzie uciec, wstydzą się, boją się o dzieci”.

Istotnym czynnikiem pozostaje również poziom świadomości osoby doznającej przemocy. Podczas gdy wobec osób dopuszczających się przemocy możliwe jest zastosowanie działań skłaniających do zmiany zachowania, osoby pokrzywdzone nie podlegają takim mechanizmom - decyzja o podjęciu kroków prowadzących do wyjścia z sytuacji przemocowej musi wynikać z ich własnej gotowości i poczucia bezpieczeństwa.

„Dalej funkcjonuje to samo, a te osoby będące czasami latami w przemocy, nawet nie są świadome, że są manipulowane, że są kontrolowane. Gdzieś po jakimś czasie dopiero zdają sobie sprawę, że coś jest nie tak, jak mają siłę. Ja zawsze mówię, że osoby doznającej nie można siłą zmusić do tego, żeby poprawiła swoją sytuację. My się staramy pracować na zasobach tej osoby, tak? Czyli szukamy jej mocnych stron i wykorzystujemy te jej mocne strony do wskazania kierunku działania, ale czy ona go podejmie, czy nie, to już jej decyzja”.

Duże znaczenie ma również czas reakcji właściwych instytucji. Respondenci podkreślali, że osoba zgłaszająca się po pomoc powinna zostać przyjęta natychmiast, szczególnie w sytuacji tzw. „gorącej przemocy", czyli bezpośrednio po wybuchu gniewu osoby stosującej przemoc czy doświadczeniu przemocy fizycznej. Zwracano także uwagę, że sama długość procedury może stanowić barierę - przedłużające się postępowanie często zniechęca osoby pokrzywdzone do zgłoszenia się po wsparcie lub powoduje rezygnację z dalszych starań o pomoc.

Osoby doświadczające szczególnie takiego rodzaju przemocy, jeśli nie zostaną przyjęte, to zazwyczaj nie wracają. Obawy osób doznających przemocy zdaniem respondentów mogą także wynikać ze strachu przed brakiem konsekwencji dla osób stosujących.

„Na pewno tutaj większa skuteczność w tym, żeby osoba stosująca przemoc poniosła jakieś konsekwencje i tutaj myślę, że też ma znaczenie tak jakby wyciąganie konsekwencji i też przewlekłość postępowań sądowych tutaj już po stronie ofiar. Że jest to też bardzo dolegliwe i męczące dla osób, które doznają (przyp. red. przemocy), że te postępowania trwają bardzo długo, one są rozwleczone i nie zawsze też te przepisy są egzekwowane".

W kwestii ograniczeń instytucjonalnych badani podkreślili, że część osób doświadczających przemocy obawia się reakcji osoby wykazującej tego typu zachowania na informację o zgłoszeniu się do instytucji pomocowej bądź interwencyjnej.

W przypadku dzieci, badani zwrócili uwagę na strach osób najmłodszych doświadczających przemocy z uwagi na obawy przed konsekwencjami zgłoszenia swojej rodziny do instytucji.

„Strach, raczej wstyd, to bym nie powiedziała, że wstyd, że dzieci się boją mówić. Boją się mówić, boją się konsekwencji, boją się też tego, czy jak komuś powiedzą, to co się dalej zadzieje. Boją się o rodzeństwo, boją się o mamę".

W przypadku mniejszych społeczności rozmówcy zwrócili uwagę na obawy osób doświadczających przemocy przed wykluczeniem i stygmatyzacją w lokalnej społeczności szczególnie w przypadku obszarów wiejskich i mniejszych miejscowości.

„Ja myślę, że jest to takim czynnikiem, a to tylko dlatego, że jesteśmy małym powiatem i powiem tak kolokwialnie, każdy z każdym się jakoś się zna i ten wstyd jest tak ogromny. Często jeden człowiek od drugiego jest uzależniony w tak różnym stopniu, zawodowym, sąsiedzkim, koleżeńskim, że boi się niektóre sytuacje zmienić, ponieważ boi się konsekwencji tego? Gdyż nie będzie taką panią X, tylko będzie podana z nazwiska, którą teoretycznie bardzo dużo osób zna. - Czyli taka obawa konsekwencji społecznej, takiego ostracyzmu trochę? - O, tak, tak, tak, tak".

„Właśnie być może to jest troszkę obawa przed opinią publiczną, przed sąsiadami, także troszkę gdzieś tam jakiś wstyd zażenowanie, że w moim domu jest tak inaczej. Właśnie obawa przed zmianą sytuacji z uwagi na uzależnienie, czasami od tego męża czy partnera, bo to głównie miły, że oni stanowią osoby stosujące przemoc, także zależność finansowa. (...) Brak mieszkania, >>nie wiem, dokąd pójdę, gdzie zabiorę dzieci, sama sobie nie poradzę<<. No i bardzo często rodziny tkwią w tym problemie, nie wychodzą z tym na zewnątrz, nie docierają do instytucji po pomoc. Dlatego na przykład osoby dotknięte przemocą - typowo kobiety - 15 na cały powiat w ciągu roku to moim zdaniem w stosunku do liczby prowadzonych Niebieskich Kart, gdzie mamy 158 osób doznających przemocy, a 15 skorzystało ze wsparcia terapeuty typowo dla osoby dotkniętej no to jest jedna jakaś tam dziesiąta (...) Myśle, że może i trochę świadomość społeczna też mniejsza, chociaż to się też zmienia. No ale chyba głównie obawa, że jeśli wyjdę z tego związku to sobie nie poradzę".

Przemoc rówieśnicza

Badani mieli również za zadanie odpowiedzieć na pytania dotyczące zjawiska przemocy rówieśniczej na terenie poszczególnych powiatów. Byli oni proszeni o scharakteryzowanie skali zjawiska oraz opisanie sposobów na jego minimalizację. W przypadku przemocy rówieśniczej badani podkreślali, że nie maja bezpośredniego kontaktu z tym zagadnieniem, jednak mają pewne obserwacje którymi chętnie dzielili się podczas trwania wywiadów.

Skala zjawiska przemocy rówieśniczej

Badani zgodnie zwrócili uwagę, że przemoc rówieśnicza zyskuje na intensywności oraz że jej charakter coraz częściej ma wymiar przemocy psychicznej oraz cyberprzemocy, o której więcej informacji znajduje się w kolejnej części raportu. Większość respondentów podkreśliła, że z uwagi na charakter pracy w większości przypadków nie mają bezpośredniej styczności z samym zjawiskiem, jednak obserwują oni eskalację tego zjawiska i wzrost jego widoczności w ostatnich latach.

„(...) dużo rzeczy się ujawnia po fakcie. Skończą szkołę i okazuje się, że wcale nie było tak fajnie. Ale przez osiem lat dziecko słowem nie powiedziało, że zachowanie rówieśników nie zawsze było właściwe. (...)”

W odniesieniu do dzieci przebywających w pieczy zastępczej badani zauważyli, że niekiedy doświadczają one stygmatyzacji oraz wykluczania społecznego z powodu trudnej sytuacji rodzinnej.

„(...) możemy powiedzieć, że coraz częściej zdarzają się przypadki dzieci, które są w pieczy zastępczej, są ofiarami przemocy z strony rówieśników. Są właśnie wyśmiewane, nagrywane, mówione, że one są z bidula, że one nie mają rodziców?”

„- Czy Pani zdaniem przemoc rówieśnicza stanowi istotny problem wśród dzieci i młodzieży z terenu powiatu? - Tak (...) Ale jeszcze dzieci w pieczy są stygmatyzowane, więc tutaj jak to ta eskalacja jest podwójnie nasilona. - A jakby Pani miała wskazać, czy w perspektywie ostatnich dwóch lat uległa ona zmniejszeniu, zwiększeniu, jest stała? - Nie, jest, na pewno uległa (...) - I to jest zdecydowany wzrost, jak dobrze rozumiem? - Zdecydowany wzrost".

„Chyba bym skłonna była powiedzieć, że tak, no bo nawet nie trzeba, że tak powiem, gdzieś tam się problem zagłębiać, żeby słyszeć i widzieć dookoła co się dzieje, wśród obecnej młodzieży. No generalnie chodzi o cyberprzemoc. Głównie to, głównie hejt w Internecie, jakieś niekorzystne, czy wrzucanie tych zdjęć czy filmików, czy chociażby zwykłe komentarze pod zdjęciami, gdzie ta skala tej cyberprzemocy, no mi się wydaje, że wcześniej o tym nie słyszeliśmy, a teraz jednak występuje i dosyć głośno się o tym mówi. Także raczej jest wzrost w tym zakresie".

Część rozmówców podkreślała jednak, że ich obserwacje są mocno ograniczane z uwagi na to, że część badanych nie pracuje bezpośrednio w tym obszarze.

„No właśnie my jako PCRP nie mamy takich danych o przemocy rówieśniczej. Do nas, że tak powiem, też się takie osoby nie zgłaszają, więc na to pytanie jest mi ciężko odpowiedzieć. Myślę, że pewnie, czy bardziej właśnie szkoły, czy właśnie policja bardziej będzie wiedziała. Do nas się osoby, czy też małoletni, odnośnie przemocy rówieśniczej nie zgłaszają. Nie miałam tutaj takich przypadków. Generalnie, jeśli chodzi o przemoc rówieśniczą, to, no to nie prowadzimy takich działów. (...) Oczywiście, jeśli zdarzy się, że rodzina cała jest w kryzysie takim, to tak, ale Pan mówi o rówieśniczej, tak? - Tak. - (...) My (...) na ten temat nie wiemy, (...) Tak, bardziej poradnia właśnie psychologiczno-pedagogiczna, nawet tak stricte, nawet jeżeli w rodzinie, no to raczej to właśnie obejmuje i tak tą przemoc właśnie domową. A tak rówieśniczej, to trochę chyba nie znamy skali zjawiska. Domyślam się, że jest niemała, raczej tak biorąc pod uwagę, co tam ogólnie się słyszy od nastolatków".

Sposoby na minimalizację problemu przemocy rówieśniczej

Badani, niezależnie reprezentowanej jednostki, podkreślali dużą rolę edukacji i placówek szkolnych, a także rodziców wychowujących dzieci. Działania powinny skupiać swoją uwagę na edukacji społecznej, budowaniu empatii wśród uczniów szczególnie w przypadku klas w obrębie których znajdują się dzieci zagrożone wykluczeniem na przykład z powodu bycia w pieczy zastępczej. Te dzieci zdaniem badanych z uwagi na ograniczone umiejętności społeczne, w tym związane z wyuczonym brakiem asertywności, trudności natury psychologicznej w klasach szkolnych często doświadczają stygmatyzacji.

„No edukacja właśnie społeczna przede wszystkim”.

„Może też jakby pokazywanie, że ta empatia to wcale nie jest taka zła. Myślę, że to dziecko, które jest w pieczy zastępczej, nie jest gorsze. To nie jest jego wina, że ono jest w rodzinie zastępczej i wychowywane jest przez dziadków czy też przez jakieś obce osoby”.

Przedstawiciele wszystkich badanych instytucji podkreślali, że w analizie zjawiska należy zwracać uwagę również na rodziców, którzy przekazują określone wzorce i nierzadko sami zmagają się z trudnościami wychowawczymi. W wielu przypadkach, z uwagi na swoje własne doświadczenia stosują przemocowe metody wychowawcze oparte chociażby o kary cielesne. W kwestii działań podejmowanych wobec rodziców w zakresie edukacyjnym i uświadamiającym badani podkreślali, że w niektórych powiatach są one podejmowane, jednak ich skuteczność jest ograniczona. Podkreślono, że podobnie jak w sytuacji osób stosujących przemoc bardzo ważny jest aspekt obligatoryjności uczestnictwa w programach, szkoleniach, zajęciach edukacyjnych lub korekcyjnych. Brak obowiązku powoduje, że w zajęciach podnoszących kompetencje biorą udział rodzice zaangażowani i dbający o swoje dzieci. Natomiast osoby będące głównym adresatem tego typu działań nie biorą udziału w tych inicjatywach szczególnie w sytuacji, gdy nie są one obowiązkowe. Istotne jest zdaniem rozmówców uświadamianie rodziców o konsekwencjach zaniedbań i stosowania przemocy zarówno przez nich, jak i dzieci, a także o konsekwencjach podejmowanych działań lub braku podejmowanych działań,

które mogą rzutować na przyszłość ich dzieci. Informowanie o skutkach wykorzystywania działań przemocowych jest kluczowe zarówno w przypadku osób stosujących przemoc w ramach przemocy rówieśniczej, jak i w przypadku osób stosujących szeroko rozumianą przemoc domową.

„Ale tutaj też wydaje mi się, że też edukacja rodziców, bo to jakby od nich idzie przykład i tutaj, żeby oni też wiedzieli, jak reagować w niektórych sytuacjach. - I co można by było zorganizować dla rodziców? - Tak, z naszego doświadczenia to jest tak, że najbardziej zainteresowanymi rodzicami do udziału w szkoleniach takich ponoszących kompetencje rodzicielskie są osoby, które mają je wysoce rozwinięte, a te osoby, które powinny się zainteresować tematem, no to nie przychodzą. - (...) Te osoby, które rzeczywiście wymagają tego większego zaangażowania. (przyp. red. w odpowiedzi na pytanie co można w tej sytuacji zrobić z takimi rodzicami) - Jeżeli mam być szczera, to nakazać”.

” - I rozważam także, bo tutaj wspomniały Panie o tym, że sytuacja dzieci bardzo często po prostu rzutuje na to właśnie, jak one się zachowują w szkole, a jeśli chodzi właśnie o kwestie włączenia w profilaktykę przemocy rówieśniczej rodziców opiekunów, to co Panie uważają? - No, jak najbardziej, to by było bardzo fajne. - I są jakieś działania podejmowane, albo mają Panie pomysł, jakie działania warto byłoby podjąć? - Są działania podejmowane w szkołach, ponieważ podczas festynów i innych kampanii prowadzących prosimy też rodziców, aby w tym wszystkim uczestniczyli. No niestety z reguły jest tak, że gdzie ten problem jest największy, że tamtego rodzica jeszcze nie ma. Jeszcze nie ma i no właśnie ta świadomość tych rodziców. - Czyli Panie myślą, że to jest kwestia właśnie tego, że rodzice nie są świadomi po prostu, ci, którzy stosują? - Ci, którzy stosują, są świadomi i po prostu nie chcą brać w tym udziału. - Ja tak uważam, że robią to z pełną premedytacją. - Jak Panie myślą, z czego to wynika? A angażują się ci, którzy naprawdę tak, starają się, pomocy udzielać? - Czyli te działania trafiają do rodziców po prostu zainteresowanych wsparciem, a tych, którzy stosują przemoc, to po prostu te działania nie trafiają. A jakie działania mogłyby trafić, Pani zdaniem? - Pozamykanie wszystkich w więzieniu. Przepraszam, ale po prostu nie mam pojęcia, co by mogło. Na pewno do osób takich, czyli do tych rodziców, taka stanowcza informacja o tej nieuchronności kary, o konsekwencji tego, o skutkach, jakie ich zachowanie może

spowodować skutki w życiu ich dziecka w późniejszym czasie. (...) - Tylko, że jak rozumiem, po prostu te komunikaty nie docierają z uwagi na brak obligatoryjności? - Tak, tak, tak. Ja tutaj pozwolę sobie właśnie wskazać, że jeśli chodzi właśnie o te sposoby radzenia sobie z tym zjawiskiem przemocy, no to obligatoryjność spotkań wobec rodziców, którzy są przemocowi lub są podejrzani stosowanie przemocy. (...) Ja widzę zmiany, ponieważ też prowadzę programy dla sprawców, jak i dla ofiar. Wszyscy na początku strasznie się buntują. To jest po prostu takie już, takie stałe to są sposoby reagowania, ale później z programu na program ta ich świadomość powoduje to, że oni otwierają te oczy. Ale to naprawdę powinni przejść wszyscy rodzice, gdzie jest tylko cień podejrzenia, cień podejrzenia jakiegokolwiek. Natomiast rodzice powinni przechodzić na programy. Wówczas jest szansa na zatrzymanie może tego wszystkiego albo zmniejszenie przynajmniej skali tego zjawiska.

Dużą rolę, zdaniem rozmówców odgrywają także różnego rodzaju spotkania edukacyjne dla dzieci i młodzieży oraz materiały pozwalające zrozumieć perspektywę osób doświadczających przemocy budzące emocje takie jak współczucie oraz empatię, a także uświadomić ich obszarze konsekwencji stosowania przemocy.

„(...) takie nawet kampanie społeczne właśnie, takie nawet przez media, przez telewizje i tak dalej, może jakby spoty reklamowe, żeby film zobaczyć, jak to dziecko cierpi, no to może tak. Plakat sam w sobie nie wywoła tyle emocji, co np. film, to na pewno”.

Podkreślono także dużą rolę zapewnienia rozrywki dzieciom, aby ich aktywność nie ograniczała się jedynie do sprawdzania mediów społecznościowych i aby były one zaangażowane w aktywności pobudzające ich rozwój społeczny i umysłowy.
„Niwelowanie nudy w szkole, czyli tutaj interesujące godziny wychowawcze, aktywne przerwy, wspieranie rozwoju pasji najmłodszych”.

Badani zwrócili w wielu wywiadach uwagę na to, że prowadzone działania wobec młodzieży są skuteczne, jednak skala przemocy jest większa niż możliwości instytucji pomocowych.

Robimy wiele. Na pewno wspieramy takie programy, projekty, które wspierają te rodziny, dają dodatkowe narzędzia (...) Natomiast jakoś nie widać, żeby następowała poprawa sytuacji. Skala jest po prostu większa niż podejmowane działania.

Część respondentów zwróciła uwagę na to, że nie należy ograniczać dostępu do technologii cyfrowej z uwagi na to, że jest już ona zbyt powszechna. Zaznaczają, że dużą rolę odgrywa edukacja, profilaktyka i uświadamianie najmłodszych w zakresie tego czym jest cyberprzemoc. Podkreślono także, że problem jest dostrzegalny również przez nauczycieli, którzy proszą instytucje rozmówców o prowadzenie zajęć z zakresu przeciwdziałania cyberprzemocy.

„Mi się wydaje, że tutaj nie będzie dobrym sposobem i rozwiązaniem, jeżeli byśmy mieli ograniczać dzieciom kontakt na przykład i dostęp do tych środków do portali społecznościowych, czy do telefonów, do komputerów. W dzisiejszej dobie rozwoju technologii nie jesteśmy w stanie tego powstrzymać. Ale mi się wydaje, że głównie podnoszenie tej świadomości wśród dzieciaków. Edukacja, edukacja, jeszcze raz edukacja. Profilaktyka, tego jest dużo, że tak powiem, na dzień dzisiejszy w naszych szkołach. Ja też bardzo często jeżdżę na spotkania edukacyjne z dzieciakami do naszych szkół (...) Na przykład wcześniej opowiadałam typowo o przeciwdziałaniu przemocy domowej, a teraz kadra nauczycielska coraz częściej prosi właśnie o poruszanie tematów związanych z cyberprzemocą, o uświadamianie tutaj dzieci, jakie to jest szkodliwe i czego robić nie wolno. Więc generalnie mi się wydaje, że tutaj podnoszenie świadomości społecznej. Bo ograniczanie im dostępu do mediów, no wiadomo, sposób kontrolowany musi być, czyli osoba dorosła opiekun/rodzic musi mieć kontrolę i to jest jak najbardziej wskazane, ale nie oderwiemy ich od tego. Więc najlepsze rozwiązanie to właśnie edukacja, moim zdaniem”.

W wywiadach również pojawiały się głosy, że profilaktyka dotycząca przemocy rówieśniczej powinna skupiać swoją uwagę nie tylko na uczniach, ale również na rodzicach. Jest to istotne z uwagi na to, że rodzice przekazują dzieciom wzorce i ich zachowanie w domu często jest powielane przez dzieci w środowisku szkolnym.

Ważne jest także dbanie o to, aby uczniowie mieli poczucie, że zgłoszenie przemocy rówieśniczej nie oznacza donosicielstwa i że ich sprawa nie zostanie zbagatelizowania.
W oparciu o te przemyślenia można dojść do wniosku, że aby skutecznie minimalizować problem przemocy rówieśniczej należy skupiać podejmowane działania minimalizujące to zjawisko na profilaktyce, edukacji i uświadamianiu najmłodszych w zakresie cyberprzemocy oraz przemocy. Istotne jest także prowadzenie równoległych zajęć skierowanych do nauczycieli. Takie szkolenia pozwolą im na skuteczne działania w sytuacji zidentyfikowania przez nich zachowań przemocowych w ich otoczeniu oraz pomogą im uzyskać narzędzia pozwalające przekonać podopiecznych, że zgłoszenie przemocy to nie jest donosicielstwo, a także, że każde zgłoszenie zostanie przyjęte i nie będzie bagatelizowane.
Odrębną kwestią jest potrzeba podjęcia działań ukierunkowanych na rodziców - oni przekazują dzieciom wzorce, a także mogą wesprzeć pozostałe działania edukacyjne, profilaktyczne i uświadamiające wymienione powyżej.

„No to ja myślę, że przede wszystkim jakieś programy profilaktyczne, ale realizowanie też w szkołach, chociaż wiem, że szkoły realizują programy profilaktyczne, no bo jednak dzieci na co dzień są w szkole, więc myślę, że tam powinny być te programy, ale i tak myślę, że przede wszystkim to trzeba byłby zacząć od rodziców, bo jednak tam rodzice... Od rodziców się to wszystko zaczyna i dzieci często zachowują się tak, jak jest to w domu, więc może po prostu jakiś program profilaktyczny dla rodziców, jak też tutaj... Jak po prostu rozmawiać z małoletnimi i jak mi to wszystko tłumaczyć. - Oczywiście”.

„- My właśnie po tej diagnozie (przyp. red. wewnętrznym badaniu) wystąpiliśmy do szkół z takimi zajęciami edukacyjnymi. W przyszłym tygodniu kolejne będą. W zeszłym roku prowadziliśmy na temat przemocy rówieśniczej. Czym jest, tak ogólnie informacyjnie, jak jej przeciwdziałać, jak jej zaradzać, że trzeba zgłaszać. Bo często wśród uczniów w tych ankietach wyszło, że oni, mimo że doznają tej przemocy, to nie skarżą się w większości, ponieważ po pierwsze, albo uważają, że to jest donosicielstwo, ale jest też jest spora część uczniów, którzy nie zgłaszają tej przemocy, ponieważ uważają, że to i tak nic nie da, że nauczyciele nie zareagują, rodzice nie zareagują. (...)”

Edukacja rodziców jest wyjątkowo ważna z uwagi na między innymi potrzebę zwalczania negatywnych wzorców, które rodzice sami uzyskali w toku własnych doświadczeń. Osoby, które doświadczały przemocy w szkole mogą później bagatelizować problem swoich dzieci stwierdzając, że takie sytuacje są naturalne.

„Myślę, że trzeba nauczycielom zwracać uwagę, znaczy uświadamiać ich jakoś przez takie właśnie zajęcia, szkolenia, że trzeba uczulać też młodzież na to, żeby młodzież wiedziała, że może przyjść, że te ich skargi, powiedzmy, nie będą nigdzie jakoś tak upowszechniane czy wyśmiewane, że jeżeli uczeń pójdzie do nauczyciela zgłosić, że jest przemoc, to żeby miał pewność, że nauczyciel czy tam pedagog się nad tym pochyli, coś zrobi w tej sprawie, sprawdzi tak rzetelnie, a nie tak, jak często bywa, że takie zamiatanie pod dywan albo przyklepanie, że będzie jakoś dobrze, że to tylko jednorazowo, że (przyp. red. sprawca) może tak dalej. No i tak samo rodzice (...). Tylko że duża część rodziców też wychodzi z założenia, że tak jest w szkołach, oni też doznawali przemocy, przeżyli, więc czemu ty nie przeżyjesz? (...) No to może jakieś szkolenia, zajęcia takie dla nauczycieli, żeby podnieść ich, pokazać im możliwości przeciwdziałania przemocy konkretnie w szkole (...)”.

Część rozmówców stwierdziła, że warto jednak w rozważyć w pewnym stopniu ograniczanie małoletnim dostępu do komunikatorów, które mają być wyzwalaczem zachowań agresywnych tworząc dodatkową przestrzeń występowania przemocy. Lekceważenie problemu również jest dużym wyzwaniem w zakresie minimalizacji zjawiska przemocy rówieśniczej. Jest to niebezpieczne zjawisko i dotyczy ono zarówno rodziców stwierdzających *„on ma sobie poradzić”*, jak i dzieci, które powielają schematy zaobserwowane u rodziców.

(...) nie wiem, może to jest takie stwierdzenie kolokwialne, ja bym ograniczyła dostęp do komunikatorów, bo ja tam widzę ten problem. To co się dzieje wewnątrz, a to co się dzieje na zewnątrz tych wszystkich komunikatorów, to są też dwie różne rzeczy. I one tutaj mają przełożenie na funkcjonowanie tych dzieci w szkole”.

„(...) że agresja wśród dzieci jest bardzo wysoka, ale też widzę bardzo mocno lekceważącą postawę rodziców. To jest to, co Pan wcześniej o tym wspomniał, więc ja gdzieś widzę tą lekceważącą postawę rodziców, tak. Stoi tata i mówi, >>on ma sobie poradzić<<. I widzę problem w tych rodzicach, w tym środowisku lokalnym, >>tak mnie wychowano<< (...), no nie jest to dobre. (...)

Zjawisko cyberprzemocy

Temat ten z uwagi na charakter działalności instytucji respondentów nie został dostatecznie zgłębiony, jednak część rozmówców miała pewne doświadczenie w tym zakresie, a część zdecydowała się na opisanie swoich obserwacji z ich perspektywy jako rodziców oraz w niektórych przypadkach z perspektywy osób, które zgłaszały cyberprzemoc w toku udzielanego wsparcia.

W przypadku dzieci, większość wypowiedzi dotyczyła aktywności młodych osób w mediach społecznościowych. Przemoc w tym przypadku opierała się na wykluczaniu części dzieci z grup klasowych, wyśmiewanie ich bez ich wiedzy oraz stygmatyzowanie z uwagi na inny ubiór lub inne czynniki które wyróżniają dzieci na tle grupy takie jak na przykład opisana w poprzednich podrozdziałach sytuacja funkcjonowania w pieczy zastępczej. Podkreślony został także aspekt nieświadomości osób stosujących przemoc o konsekwencji swoich zachowań i poczucie bezkarności a także anonimowości w sieci.

„(...) dzieci w klasach mają grupy na Facebookach, to wiadomo. No i na tych grupach to się dzieją różne dziwne rzeczy. I chyba nie są do końca świadome tego, co zostanie w Internecie i jaka odpowiedzialność karna im grozi za to, im i rodzicom, w tym przypadku w pieczy zastępczej, za to, co oni tam wyprawiają. Czy publikowanie zdjęć właśnie, czy nagrywanie, przerabianie filmików”.

Jeśli zaś chodzi o cyberprzemoc stosowaną przez dorosłych, to w wieku przypadkach związana ona była z nękaniem za pośrednictwem komunikatorów elektronicznych, udostępnianiem zdjęć bez zgody osoby, która na nich była oraz z gromadzeniem dokumentacji na potrzeby spraw rozwodowych.

„Ja miałam ostatnio właśnie do czynienia z taką prowokacją właśnie w małżeństwie (...). Gdzie pan jest osobą nadużywającą alkoholu. Pani przyszła do domu, wzięła worek na śmieci no i w ten worek powrzucała te wszystkie butelki, które znalazła, (...) No pół worka tych puszek nazbierała i idzie je wyrzucić do śmieci. Mąż jej robi zdjęcie i pokazuje >>zobaczcie, ile moja żona pije i kto tutaj jest uzależniony? <<"

Część rozmówców zaobserwowała, że do instytucji zgłasza się stosunkowo niewielka liczba osób zgłaszająca doświadczanie cyberprzemocy. Wynika to jednak nie z małej skali zjawiska, a z braku wiedzy klientów, że pewne działania doświadczane ze strony osób stosujących przemoc są cyberprzemocą. Cyberprzemoc zdaniem badanych bardzo często współwystępuje z przemocą o charakterze psychicznym.

„- I tak właśnie przechodząc do kwestii cyberprzemocy, jak często osoby zgłaszają się do instytucji, którą Pani reprezentuje z powodu doświadczenia cyberprzemocy? - Właśnie odnośnie też zgłaszania samej cyberprzemocy, no tu też w sumie nie miałyśmy tutaj takich przypadków jak już, to później to jest takie jakby pokłosie tego, co się na przykład wydarzyło. Na przykład przychodzi pan, pani mówi, że tam jest przemoc fizyczna, psychiczna i w międzyczasie były jakieś tam obraźliwe wiadomości, Smsy, ale samej takiej cyberprzemocy tutaj nikt się nie zgłaszał. Gdzieś to jest później zawsze związane z tą przemocą psychiczną, gdzie osoby zgłaszają, ale takiej samej, że ktoś przyszedł i powiedział, że został obrażony elektronicznie, tak cyberprzemoc no to nie, ale to jest połączone z tą przemocą psychiczną. Więc później gdzieś tam, jak są już, gdzieś osoba podejmie kroki zgłoszenia, to później się pojawia tam cyberprzemoc. - Czyli to już po prostu w trakcie jakby działań pomocowych okazuje się, że pojawiała się ta cyberprzemoc. Że osoby się nie zgłaszają, ale w trakcie po prostu okazuje się, że doświadczała ona również tej cyberprzemocy w jakiejś tam formie. - Tak, tak, później tak, tak jak Pan mówi. Później gdzieś tam osoby mówią, że, bo one często też nie wiedzą, że to była na przykład cyberprzemoc. - Czy tutaj też kwestia znajomości definicji. - Tak".

Część przedstawicieli instytucji pomocowych na terenie województwa nie ma zgłaszanych przypadków cyberprzemocy, jednak jednocześnie sygnalizuje, że cyberprzemoc jako zjawisko występuje i dotyczy w wielu przypadkach dzieci w ramach szeroko rozumianej przemocy rówieśniczej.

„Jak często osoby zgłaszają się do instytucji, którą Panie reprezentują z powodu doświadczenia cyberprzemocy? Nie wiem, czy miały Panie jakieś takie przypadki? - Może raczej nie spotykamy się z takimi zgłoszeniami. Był jeden przypadek, ale to też taki, że nie był zgłoszony bezpośrednio do odpowiednich instytucji. Natomiast gdzieś tam się słyszy, że dzieciaki wysyłają innym dzieciom jakieś obraźliwe, nagrania. Natomiast nie jest to jakaś duża skala (przyp. red. w przypadku badanej instytucji). To tak, jeden przypadek”.

Najczęściej zgłaszanymi formami cyberprzemocy są wszelkie formy hejtu w sieci, obraźliwe wiadomości oraz tworzenie ośmieszających zdjęć i filmików. W przypadku dzieci popularne jest również izolowanie poszczególnych małoletnich z grup klasowych.

„Jakie formy cyberprzemocy są najczęściej zgłaszane w Państwa Instytucji? - Na pewno to są ośmieszające zdjęcia robione w różnych dziwnych sytuacjach i one są przekazywane gdzieś dalej grupie uczniów. To były tego typu gdzieś tam zjawiska. Założona była grupa, która miała na celu wyśmiewanie jednej dziewczynki, także uczestniczyły tym praktycznie wszystkie osoby z klasy poza nią. Trwało to też długo, zanim ona się dowiedziała, gdzieś tam przerabiano jej zdjęcia, tworzono jakieś karykatury, to były tego typu sytuacje. - Czyli takie wykorzystywanie po prostu zdjęć bez zgody i bez wiedzy. Nawet w tym przypadku i przerabianie ich po to. - Przerabianie, mhm. - A jeśli chodzi o takie obrażanie we wiadomości, hejt, to również się pojawiało”.

Jedna z respondentek zwróciła uwagę na istotny w kontekście niniejszego badania wątek związany z cyberprzemocą oraz przemocą rówieśniczą. W przypadku przemocy rozumianej według klasycznych definicji, przemoc dotyka bezpośredniej interakcji z drugą osobą. Cyberprzemoc wyróżnia zdaniem badanej i uczniów z którymi rozmawiała to, że przemoc w klasycznym rozumieniu ma ograniczony zakres oddziaływania. W przypadku przemocy rówieśniczej w szkole ogranicza się ona do godzin spędzanych przez małoletniego w szkole. Cyberprzemoc natomiast może trwać nieprzerwanie.

„Ja nie wiem, czy też można się odnosić, ale to też zachodniopomorskiego będzie dotyczyło. Bo ja w różnych miejscach pracuję i swego czasu miałam taki cykl w szkołach, bo zauważono, że ten bullying, cyberprzemoc to jest problem. I jak z młodzieżą się rozmawia, to oni podkreślają taką jedną rzecz, która dla mnie też jest oczywista. No za moich czasów rzeczywiście, jeśli była przemoc rówieśnicza, no to powiedzmy, że to było w czasie szkoły na lekcjach, a teraz to może być 24 godziny na dobę i tak naprawdę właśnie to się tak odbywa. To jest takie ciężkie do zniesienia i te dzieciaki naprawdę psychicznie słabo to znoszą, a nie wszyscy rodzice mają czas, żeby porozmawiać, (...) nie zauważają problemu. I tam do skrajnych sytuacji dochodzi łącznie z próbami samobójczymi"

Działalność profilaktyczna i pomocowa

Kolejny blok pytań związany był z szeregiem aktywności podejmowanych przez badanych w toku ich pracy w instytucjach, które reprezentują. Poruszona została kwestia podejmowanych działań przez te jednostki, ocena współpracy międzyinstytucjonalnej, obserwacje dotyczące poziomu świadomości mieszkańców dotyczącej tego, gdzie szukać pomocy oraz świadomość podejmowanych działań mających na celu walkę z przemocą na terenie województwa. W ramach podsumowania niniejszego bloku pytań rozmówcy zostali poproszeni o wskazanie, jakie działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej są ich zdaniem najskuteczniejsze w stosunku do dzieci, młodzieży i osób dorosłych.

Działania podejmowane przez instytucje w zakresie profilaktyki oraz przeciwdziałania przemocy domowej

W przypadku działalności profilaktycznej oraz pomocowej przedstawiciele badanych instytucji zwracali uwagę na szereg podejmowanych działań zarówno tych obligatoryjnych, takich jak np. realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych jak i realizowanych z własnej inicjatywy lub w ramach szerszych inicjatyw czy też kampanii społecznych.

Jednostki, których reprezentantami byli rozmówcy, zwrócili uwagę na szeroki wachlarz aktywności mających na celu edukowanie i profilaktykę zwalczania zjawiska przemocy domowej i rówieśniczej, a także pomoc interwencyjną w postaci zapewnienia dostępu do psychologa czy też prawnika. Do takich działań można zaliczyć między innymi angażowanie się w lokalne wydarzenia społeczne takie jak festyny z własnym stanowiskiem, udział w ogólnopolskich kampaniach dotyczących przemocy, działania edukacyjne w różnych placówkach, w tym placówkach edukacyjnych, wsparcie psychologiczne czy też stałą promocję instytucji w mediach tradycyjnych oraz mediach społecznościowych oraz organizowanie konkursów szkolnych.

„To jest też szeroko rozumiane poradnictwo specjalistyczne, czyli między innymi to wsparcie psychologiczne. Ciężko jest dzieciom, osobom niepełnoletnim dostać się do psychologa na naszym terenie. Natomiast każda z gmin zapewnia jednego psychologa w swoich ośrodkach pomocy, no i my zapewniamy też psychologa dla mieszkańców terenu, powiatu, zarówno dla dzieci, jak i osób dorosłych. - A jeśli chodzi o inne działania jeszcze? - No to tak jak mówiłam, te zajęcia edukacyjne przede wszystkim w szkołach. Także jeżeli są organizowane festyny, co roku w okresie lata, wiosny, zazwyczaj z okazji Dnia Dziecka, więc wtedy też promujemy, rozpowszechniamy plakaty, ulotki dotyczące przeciwdziałania przemocy, gdzie można się zgłosić, szukać pomocy. No i z rodzinami, tylko że mówię, to dotyczy typowo rodzin zastępczych, w tych szkoleniach na temat cyberprzemocy, zjawiska jak przeciwdziałać, jak się przed tym zabezpieczyć”.

„W tym roku organizowaliśmy konkurs dla dzieci ze szkół podstawowych i szkół średnich. Konkurs plastyczny wobec właśnie przeciwdziałania przemocy wobec dzieci”.

„Od nas po prostu specjalistki psychologii i pedagogiki jeżdżą po szkołach i robią takie pogadanki profilaktyczne i opowiadają o tym czy jest przemoc i jak reagować”.

Część aktywności została wymieniona powyżej, jednak badani szczególną uwagę przykładali do opisywania działań w ramach programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych, a także realizacji szkoleń dla osób pracujących

w pomocy społecznej lub mających bezpośredni kontakt z lokalną społecznością. Organizowane są przez nich także grupy wsparcia dla osób stosujących przemoc, konsultacje ze specjalistami z zakresu prawa i psychologii, pomocy społecznej oraz mediacji. Prowadzone są także punkty pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem.

„Więc to przede wszystkim prowadzimy z własnych środków grupę wsparcia dla osób doznających przemocy. Tutaj osoby spotykają się raz w miesiącu, są to spotkania z psychologiem i to, tak jak powiedziałam, to jest z naszych środków. Również z naszych środków mamy bezpłatne poradnictwo właśnie prawnika, psychologa, mediatora, jak również pracownika socjalnego, czyli mnie i to mogą skorzystać i osoby stosujące, i osoby doznające. Również mamy współpracę ze stowarzyszeniem i na podstawie tej współpracy prowadzimy lokalny punkt pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem i środki właśnie na realizację tego, tak powiem, projekt są z Ministerstwa Sprawiedliwości. Więc tutaj są takie dyżury dwa razy w tygodniu i osoby pokrzywdzone, w tym m.in. osoby doznające przemocy mogą przyjść, tak powiem, mają rozmowę (...) mogą skorzystać z pomocy m.in. z dofinansowania do bieżących rachunków, czy też właśnie tutaj czynszu, wynajmu, mogą również skorzystać z bonów żywnościowych i towarowych, czy pomocy psychologicznej i prawnej, to takie główne punkty, więc chyba takie najważniejsze rzeczy, które my realizujemy jako instytucja. A i również, to może od razu jeszcze powiem, chociaż nie, nie wiem, czy to jest dla osób doznających, ale również realizujemy szkolenia z pomocy społecznej, dla ludzi, którzy pracują z osobami doznającymi i osobami stosującymi. - Myślę, że można najbardziej to również zaliczyć na poczet tego szeroko rozumianego działania zmierzającego do przeciwdziałania przemocy domowej”.

Programy korekcyjno-edukacyjne

Badani bardzo pozytywnie oceniali skuteczność programów korekcyjno-edukacyjnych. Zwrócili oni uwagę na to, jak ważnym aspektem tych zajęć jest ich obligatoryjność, gdyż osoby stosujące przemoc na samym początku zajęć w zdecydowanej większości podkreślają, że są tutaj z przymusu i niechętnie się zgłaszają. Po zakończonym programie większość osób zapisanych go kończy, jest zadowolona z udziału w programie i nie wraca do stosowania przemocy.

„Te działania profilaktyczne, tutaj te zajęcia, spotkania, no jakby dają do myślenia? Osobom, które stosują przemoc, że no, że robiły źle, że nie należy tego robić? I jakie konsekwencje z tego tytułu mogą jakby osoby, które stosują przemoc (...) - Czyli efekty tych działań można ocenić jako pozytywne? - Myślę, że tak".

W przypadku długofalowej skuteczności tej inicjatywy badani podkreślają, że przypadki powrotu do stosowania przemocy należą do mniejszości.

„Więc później, jeżeli monitorujemy przez kolejne 3 lata jakby te osoby, które ukończyły program, no to nie wracają do przemocy? Jakby w ostatnich powiedzmy 4 latach była chyba jedna osoba, gdzieś zdarzyło, że była ponownie założona jedna Niebieska Karta, więc wróciła do przemocy".

W przypadku części powiatów zwrócono jednak uwagę na problem z egzekwowaniem tego obowiązku przez inne instytucje. Badani zaobserwowali, że część osób zobligowanych do odbycia programu do nich nie trafia i obawiają się, że to wynik nieegzekwowania konsekwencji w przypadku oporu osób stosujących przemoc do udziału w programach. Jest to dla badanych szczególnie istotne dlatego, że w ich odczuciu programy te są bardzo skuteczne.

„Jeżeli chodzi o program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową, otrzymujemy skierowania, bo jesteśmy realizatorem tego programu, otrzymujemy skierowania zespołów interdyscyplinarnych, sądu (...) Natomiast część osób nie zgłasza się, bądź odmawia uczestnictwa w tym programie i na dobrą sprawę brak jest narzędzi, które by spowodowały, że te osoby byłyby zmuszone do uczestnictwa w programie. Znamy sytuacje takie, że tam jakiś zespół, nie wiem, 300 zł nałożył karę (...) ten wyjął 500 zł i powiedział, żeby w podskokach się oddali. - Czyli tutaj to kwestia tego takiego wymiaru, wymiaru kary czy jakiejś takiej właśnie... - Tak, takich porządnych konsekwencji. Właśnie, to tak".

Zwrócono także uwagę na to, że dostrzegalna jest różnica we frekwencji na spotkaniach wśród osób skierowanych na zajęcia przez sąd, a tych skierowanych przez zespoły interdyscyplinarne. Respondenci nie umieli jednak wskazać z czego to wynika z uwagi na brak dostępu do informacji - co również w ich odczuciu stanowi niepotrzebne utrudnienie w realizacji programów. Nie mają oni dostępu do wiedzy na temat konsekwencji wyciąganych od osób, które się nie stawiają.

„>>Najlepsi<< uczestnicy programu są skierowani przez sąd. To są dżentelmeni, którzy czują już toporek nad głową przysłowiowy i wiedzą, że jeżeli sobie to zlekceważą, no to może coś ich nam spotkać. Natomiast osoby skierowane przez zespoły dyscyplinarne właśnie próbują takich różnych wybiegów stosować. - Rozumiem, że też konsekwencje są inne dla osób skierowanych przez sąd, a osób skierowanych przez zespół? - No właśnie i tutaj też jest problem kolejny, bo do nas nie dociera informacja o tych konsekwencjach, do nas jako realizatora programu. My wysyłamy informacje, że się nie stawił, nie uczestniczy, nie zgłosił się, nie ukończył. I na dobrą sprawę, gdyby nie jakieś tam informacje były uzyskane z boku, nie mielibyśmy wiedzy oficjalnej, co z tym gościem dalej. - To jest bardzo ważna informacja”.

Badani podkreślali również, że brakuje im skutecznych narzędzi egzekwowania obowiązku realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych.

„Nie mamy tutaj żadnych narzędzi, żeby przymusić ich do uczestnictwa”.

Inną kwestią, na którą zwrócono uwagę, jest problem wykluczenia komunikacyjnego i trudności respondentów z połączeniem udziału w programie z realizacją innych zobowiązań np. zawodowych. Szczególnie w mniej zaludnionych obszarach badani podkreślają, że osoby stosujące przemoc mają utrudniony dojazd do miejsca spotkań, co może również wpływać na ich frekwencję. Problem ten może również rzutować na osoby doświadczające przemocy.

„(...) to pięknie wygląda na papierze, a tak naprawdę niekoniecznie to później wychodzi w realizacji, ponieważ to są kwestie finansowe też ograniczające tych ludzi, którzy nie mają dojazdu na to, albo stracili prawo o jazdy po pijaku i muszą przyjść na program, ale nie mają czym się dostać".

Mimo oporu większości uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego respondenci podkreślają, że w ciągu pierwszych spotkań perspektywa wielu uczestników zmienia się. Zaczynają oni dostrzegać, że program stanowi dla nich rzeczywiste wsparcie i pozwala im uświadomić, że ich działania miały znamiona przemocy. Umożliwia im także poznanie sposobów na zmianę swojego zachowania i poprawę jakości życia.

„Chociaż są te osoby gdzieś tam na początku może boją się tego, ale kiedy już zaczną uczestniczyć, minie to pierwsze, drugie spotkanie, to rzeczywiście wychodzą tacy zadowoleni i dowiadują się, że jednak te ich działania miały znamiona przemocy. (...)"

Programy Edukacyjno-terapeutyczne

Podobnie jak w przypadku programów korekcyjno-edukacyjnych badani podkreślają, że te programy są bardzo skuteczne, a osoby stosujące przemoc są zadowolene z efektów końcowych i wychodzą ze spotkań z narzędziami pozwalającymi im na wyjście z sytuacji uwikłania w przemoc. Frekwencja na tych spotkaniach jest mniejsza z uwagi na ich nieobligatoryjność i podobnie jak w przypadku zajęć korekcyjno-edukacyjnych zauważono, że w przypadku niektórych powiatów może dochodzić do zjawiska wykluczenia komunikacyjnego.

Ocena współpracy międzyinstytucjonalnej

W przypadku oceny współpracy międzyinstytucjonalnej można było zaobserwować, że jej jakość zależy od szeregu czynników, gdzie najważniejszym jest jakość relacji koleżeńskich między przedstawicielami poszczególnych instytucji. Pojawiały się głosy, że w wielu przypadkach kontakt jest utrudniony z uwagi na przeciążenie innych instytucji, np. policji wynikające z braków kadrowych lub brak wypracowanych ścieżek przepływu informacji. Część jednostek współpracujących z badanymi obawia się przesyłania im danych

osobowych lub przekazywania pewnych kluczowych dla respondentów informacji dotyczących konkretnych przypadków przemocy. Podobnie jak w przypadku innych działań, badani zwracają uwagę na problem wykluczenia komunikacyjnego pewnych obszarów, które może powodować, że pewne działania nie mogą zostać podjęte, a pełna współpraca nie może być nawiązana.

„Jeżeli chodzi o szkoły, to nie wszystkie szkoły się do nas zgłosiły (...) gorzej z tymi jakby wiejskimi, przynależącymi do powiatu, bo tutaj oni tak mnie jakby się włączają. - I jak Panie myślą, z czego to wynika? - Z problemu z dojazdem".

Część rozmówców pozytywnie oceniała współpracę międzyinstytucjonalną i posiadała pewne dobre praktyki w komunikacji z innymi instytucjami. Warto rozważyć podjęcie działań mających na celu poprawę współpracy międzyinstytucjonalnej z wykorzystaniem wiedzy przedstawicieli powiatów, w których ta współpraca międzyinstytucjonalna dobrze funkcjonuje. Podkreślone zostało to, że współpraca ta jest ważna z uwagi na wspólny cel - niesienie pomocy osobom jej potrzebującym.

„Myślę, że na bieżąco po prostu jak coś się dzieje, to my rozmawiamy ze sobą".

„(...) A jeśli chodzi o współpracę z innymi instytucjami, to jak oceniają Panie tą współpracę? - Dobrze, dobrze. Wszelkie działania, które podejmujemy, no nigdy nam nie odmówiono współpracy, że tak powiem. Wszyscy mamy jeden cel, więc czy to prokuratura, policja, szkoła, czy poradnia, czy ośrodki pomocy. Ta współpraca jest między instytucjami. - A czy widzą panie jakąś przestrzeń, że coś można by było ulepszyć, zmienić w tych właśnie działaniach polegających na współpracy? - Wie pan, zawsze może być lepiej, prawda? - Oczywiście, że tak. - Ale czy jest jakaś taka konkretna przestrzeń, w której można było podjąć jakieś działania (...)? - Myślę, że utrzymać to na takim poziomie, na jakim jest, to już i tak będzie dużo".

W przypadku części instytucji dostrzegalne były wyraźne trudności w zakresie przepływu informacji między poszczególnymi podmiotami. Część jednostek, z którymi przedstawiciele instytucji współpracują, nie chcą udzielać informacji z uwagi na kwestię ochrony danych osobowych lub są niechętne z uwagi na funkcjonowanie w hermetycznym środowisku. Brakuje pewnej ścieżki wymiany informacji, która ułatwiłaby realizację zadań każdej z instytucji.

„Bywało, może często to za duże słowo, ale bywało tak, że sąd nie wie, co robią kuratorzy. Kurator nie wie, co robi policja. Policja nie wie, co... I się kółeczko zamyka, tak? Okazuje się, że do nas spływają na przykład informacje bądź pisma z różnych instytucji i dopiero później na zasadzie połącz kropki okazuje się, że to dotyczy jednej sytuacji bądź jednej osoby. - Czyli tutaj kwestia tej komunikacji również jest... - Generalnie współpracy między instytucjami, nastawienia do współpracy, otwartości, bo jest tak, że na przykład są... Już nie będę wymieniał, ale możemy się domyśleć, instytucje, które są zamknięte w swoim hermetycznym środowisku i niechętnie albo dopuszczają kogokolwiek do siebie, albo są oporne, jeżeli chodzi o udzielanie informacji, zasłaniając się RODO i tak dalej i tak dalej”.

Badani dodają, że trudności we współpracy w ich odczuciu wynikają nie z tyle z ograniczeń instytucjonalnych, co z samego nastawienia osób pracujących w innych instytucjach. Podkreślają, że współpraca w poszczególnych jednostkach danej instytucji potrafi być diametralnie różna - wszystko zależy od tego, z kim się kontaktują, a nie tego, jaki podmiot te osoby reprezentują.

„Są różne instytucje, różne podejście do współpracy i to widzimy na podstawie OPS-ów, zespołów interdyscyplinarnych. Na przykład w naszym przypadku bardzo dobrze układa się współpraca z sądem rejonowym. Bywają sytuacje, gdzie Pani sędzia dzwoni do nas i poszukuje informacji, co możemy w danej sytuacji zrobić. I niejednokrotnie jest też tak, że my mając jakiś trudny przypadek, pozwalamy sobie na telefon do sądu z prośbą o wsparcie. I to wsparcie ze strony sądu otrzymujemy. Drugim biegunem są np. instytucje, które są zamknięte na współpracę, zamknięte w swoim, nazywam to >>bagienku<<, które nie chcą się dzielić informacjami i jakiekolwiek zapytania o cokolwiek stwarza problem. - Jak Państwo myślą, co można zrobić z tą sytuacją drugiego bieguna, czy ewentualnie

wsparcia tego pierwszego, czyli jak tą współpracę jeszcze bardziej zacieśnić, żeby była ona jeszcze skuteczniejsza? Jeśli jest taka oczywiście możliwość. I jak tą współpracę w ogóle wypracować z tymi instytucjami, z którymi ten problem jest duży? - Najprostszą odpowiedzią to są zmiany personalne, na które nie mamy wpływu. (...) w większości kadra jest problemem, bo równorzędna instytucja z innej gminy współpracuje i ta współpraca układa się fajnie. Też jakby były jasne wytyczne na przykład, już jakiejś od górnej instytucji, jak taka współpraca ma wyglądać to też zawsze mielibyśmy się do czego odwołać, (..) coś, co jest standardem na skali województwa, na skali kraju. - Więc ujednolicanie takich procedur, jak ma taka współpraca wyglądać. - Każdy OPS po prostu swoim życiem żyje i z jednym nam się dobrze współpracuje, a z innym gorzej. Jeden dzieli informacje, a drugi się będzie zasłaniał, bo RODO obowiązuje. Ale do nas zadzwonić już się nie wahają (...)".

Zwrócono także uwagę na to, że zdaniem respondentów przedstawiciele instytucji nie mają wiedzy na temat kompetencji poszczególnych jednostek, a w niektórych przypadkach nie znają dokładnie nawet kompetencji własnych ośrodków czy też jednostek. Aby temu zaradzić badani podejmują pewne próby realizacji szkoleń z tego zakresu na przykład dla policjantów. Jest to jednak rozwiązanie tymczasowe, z uwagi na rotacje kadrowe w poszczególnych podmiotach. Potencjalnym rozwiązaniem mogłoby być przygotowanie wytycznych dla poszczególnych jednostek w zakresie kompetencji podmiotów z którymi współpracują. Warto również rozważyć opracowanie systemu szkoleń realizowanych przez poszczególne jednostki w zakresie edukowania pracowników w obszarze współpracy.

„- Jak oceniają Państwo współpracy między instytucjami w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej? - Mogłaby być lepsza. Chyba różnie z tym jest, niestety. (...) Chyba sposób działania troszkę chyba mamy inny jednak my i chyba w ogóle inaczej widzimy niektóre rzeczy i to prowadzi czasem do jakichś takich... I by to nie zabrzmiało też, że my chcemy ktoś pouczać, bo każdy ma swój kawałek. Tylko dla mnie takie też śmieszne, ale też takie wkurzające jest to sformułowanie pisma z jednej z instytucji, żebyśmy się zajęli jakąś sprawą w ramach swoich kompetencji. Ja też tak każdemu mogę napisać, bo to nic nie znaczy. To jest takie przerzucanie na kogoś innego swojej roboty dla mnie. (...) No my generalnie wiemy, co mamy robić? A jak ktoś takie zdanie wpisuje...To chyba z policją

mam takie sytuacje. to, takie zrozumienie, że czasami mi jakieś pisma pisze, że czymś się zajmujemy itd. To nie ma przełożenia, bo są też takie informacje, że tam stricte szpital powinien reagować, i to oddział psychiatryczny. No my nie jesteśmy oddziałem psychiatrycznym, także możemy sobie takie rzeczy wysyłać. Tam próbujemy jakimiś szkoleniami teraz (przyp. red. edukować instytucje), zaprosiliśmy też na jakieś szkolenie z interwencji policję. No (...) być może potem przez jakiś krótki czas jest OK. (...) zmieniają się ludzie po prostu. - Czyli to też stąd wynika, ta trudność komunikacyjna? Z tego braku informacji wzajemnej o kompetencjach po prostu? - Tak, tak. (...).”

Kolejnym wyzwaniem, przed którym stają instytucje pomocowe które udzielały wywiadu jest obawa przed rozpoczynaniem procedury Niebieskie Karty przez osoby z innych instytucji do tego upoważnionych. Jako przykład podano nauczycieli. Wskazano także na także na brak wiedzy części przedstawicieli innych podmiotów, że mają oni narzędzia do reagowania w sytuacji zaistnienia podejrzenia przemocy lub identyfikacji przez nich przemocy w najbliższym otoczeniu, np. w szkole.

„Właśnie myślę sobie tak o tych Niebieskich Kartach też, że też zauważamy to od czasu do czasu, że jest takie przeświadczenie nawet w instytucjach i różnego rodzaju, że głównie Niebieską Kartę, no to wiadomo, że zakłada policja, albo właśnie pomoc społeczna. I na przykład mamy czasami takie sytuacje, że szkoła ma takie zgłoszenie (przyp. red. do rozmówczyń) o podejrzeniu przemocy albo na przykład lekarz, czy gdzieś tam ktoś ze służby zdrowia (przyp. red. się zgłasza). A przecież to też są miejsca, to też są instytucje, które mają możliwość (...) w tej sytuacji wręcz obowiązek reagowania i zakładania tej procedury Niebieskie Karty. I czasami nam się tak zdarza, że jakby cedują to na nas, przerzucają to na nas. Czyli taki trochę brak ich może wiedzy, świadomości. Ja na przykład pytam, >>a nikt państwa nie przeszkolił w tym temacie<<, to mówią na przykład, że nie, więc ciężko mieć taką dobrą współpracę, no bo oni nie wiedzą, chcą dobrze, wrzucają trochę to na nas. A my mówimy, >>no ale wie pani, jesteście tutaj w szkole, pani jest nauczycielką, wy też możecie, a wręcz powinniście jako te osoby, które przekazały tę informację, jako pierwsze założyć tą procedurę<<. Więc trochę się tak stykamy z czymś takim, że oni się obawiają, albo nie wiedzą i my im dopiero jakby tu tłumaczymy. Czyli taki brak trochę, nie tyle z ich chęci współpracy, bo oni chcą współpracować. Tylko trochę nie

wiedzą, trochę się boją, może za mało tych szkoleń. Troszkę widzę, że są tacy w mgle i tak boją się, >>o Jezu, bo ta procedura, no to zadzwonimy do PCPR-u<<. Super, że w ogóle dzwonią i pytają. Czyli jednak brakuje chyba jakiegoś takiego przeszkolenia też tych innych instytucji, żeby to się nie kojarzyło tylko, że tylko pomoc społeczna i policja może tę procedurę rozpoczynać. (...) procedura Niebieskiej Karty działa od 1998 roku. To jest forma, no to my możemy tak całe życie tłumaczyć, że ci nie nauczyli. Już trochę często minęło. Bardzo dużo czasu minęło. (...) Bo to ja rozumiem w takim przypadku, że zadzwonią, to jeszcze ok, bo coś trzeba zrobić, jakiś ciąg dalszy, ale to jest w takim przypadku, że po prostu odpuszczają i nic nie robią (...).”

Zaobserwowano również trudności we współpracy z przedstawicielami kościoła katolickiego. Przykład podany przez jedną respondentkę wskazuje na niższą świadomość części mieszkańców dotyczącą przemocy domowej, która może wynikać z wyznawanej z wiary i ugruntowanych przekonań. W przypadku księży, jedna z badanych doświadczyła trudności w nawiązaniu współpracy. Księża, z którymi nawiązała kontakt, zdawali się wyznawać przekonanie, że przemocy w rodzinach katolickich nie ma oraz że niezależnie od tego, jak bardzo przemocowa jest rodzina biologiczna dziecka, to nie powinni oni tracić praw do opieki nad małoletnimi.

„Wyjątkowo dobrze działa współpraca zawsze z asystentami i ze strażą pożarną. Zawsze możemy liczyć na wsparcie. (...) Dużo trudniej pracuje mi się z kapłanami, ponieważ przez lata próbowałam nawiązać współpracę z kościołami, z parafiami. I powiem, że udało mi się taką prawdziwą współpracę, taką realną, która przynosiła jakikolwiek efekt współpracy, nawiązać tylko z dwoma proboszczami, na powiedzmy z 20, istniejących na terenie powiatu, więc uważam ją za taką słabą. (...) (przyp. red to wynika) z przekonania, ponieważ usłyszałam od księdza, że w rodzinie nie ma przemocy, nie ma czegoś takiego jak przemoc w rodzinie katolickiej. Jeżeli chodziło o kampanię dotyczącą np. tego zakresu umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, bo to też akurat pod tym kątem byłam, usłyszałam, że dziecko zawsze powinno się wychowywać w rodzinie biologicznej, bez względu na to, jaka ona jest. Więc myślę, że chyba z przekonania, nastawienia księży, nie wiem. - Czyli tutaj ta kwestia, można powiedzieć, takiego nieuświadomienia sobie

problemu przez tych księży? - Nieuświadomienia, chyba tego, że nie chcą sobie uświadomić. (...) Czyli takie, można powiedzieć, trochę wyparcie".

Świadomość mieszkańców dotycząca oferty pomocowej

W przypadku świadomości mieszkańców dotyczących tego, gdzie szukać pomocy respondenci wskazywali, że wciąż prowadzą oni wielotorową promocję swoich instytucji oraz mają poczucie, że świadomość społeczna w tym zakresie jest wysoka i stale rośnie. Pojawiały się pojedyncze głosy dotyczące potrzeby profesjonalizacji tego aspektu działania jednostki i nawiązanie współpracy z kimś, kto potrafi prowadzić skuteczną promocję w mediach społecznościowych, jednak ogólny wydźwięk wypowiedzi respondentów był pozytywny. Zwracano uwagę, że problemem nie jest niewystarczająca promocja działań, tylko budowanie atmosfery zaufania do jednostki, aby mieszkańcy doświadczający przemocy się do nich zgłaszali, a także ograniczone środki.

„Myślę, że tak, wszyscy wiedzą".

„Tylko problemem jest nie gdzie, tylko ta decyzja o tym, żeby o tym powiedzieć".

Badani dostrzegali także, że rośnie świadomość społeczna mieszkańców województwa i przemoc przestaje być tematem tabu.

„Tak, że jest to temat taki... już nie jest to tematem tabu, a wręcz właśnie te kampanie bardziej są dostępne. Są też plakaty z naszej strony, też rozwieszane ulotki także mieszkańcy wiedzą".

Zwrócono uwagę także na to, że w przypadku dobrze funkcjonującej współpracy instytucje pomocowe nawzajem przekierowują do siebie osoby poszukujące pomocy.

„(...) to, co robimy i te informacje, które przekazujemy, powodują, że ludzie wiedzą, gdzie mogą szukać pomocy. A nawet jeżeli zdarzy się tak, że trafią do instytucji, która

niekoniecznie z tym zajmuje, no to instytucje też są na to wyczulone i wiedzą, gdzie tych ludzi pokierować i co wskazać w tym momencie. Więc myślę, że tutaj może jest tutaj ten punkt, o który pan pyta, jest wypełniony w pewnym sensie. - Czyli działania promocyjne, działalności właśnie PCRP i innych instytucji, państwa powiecie, po prostu dobrze funkcjonują i spełniają informowania po prostu o możliwościach kontaktowania się. A jeśli chodzi właśnie o tą wymianę informacji, to również ona jest po prostu płynna i przekazują sobie państwo konkretne przypadki, zależnie od tego, czego dotyczą i kto powinien za nie odpowiadać. - Mhm".

W swoich doświadczeniach respondenci zauważają efekty prowadzonej edukacji społecznej. Dużą rolę odgrywa również to, że jak zaobserwowali niektórzy rozmówcy, ludzie wymieniają się ze sobą wiedzą i nawzajem informują się, gdzie można się zgłaszać w przypadku doświadczania przemocy domowej. Takie oddolne działania promocyjne polegające na wzajemnej wymianie informacji między mieszkańcami stanowią według rozmówców skuteczne narzędzie promowania instytucji pomocowej. Również ciągłość działań promocyjnych prowadzona równolegle poprzez wiele kanałów komunikacyjnych pozwala mieszkańcom zapamiętać informacje o tym, gdzie szukać pomocy.

„Edukacja, ludzie się dogadują, jak ja o czymś mówię i to zaczynam o tym myśleć, więc więcej sobie rozmów na ten temat, gdzieś w mediach, w miejscach, w Internecie, więc pojawiają się, nawet krótkie te spoty powodują, że ktoś obejrzy i zastanowi, są komentarze pod nimi, pod tymi spotami, no to też jest taka dyskusja, to też jest takie wyrażenie swoich myśli. Do tego dogadują się, gdzie można uzyskać pomoc, wiedzą, gdzie się zgłosić, naprawdę do nas bardzo dużo ludzi nowych się zgłasza po raz pierwszy i po prostu wiedzą, że mogą do nas przyjść. Więc jeśli dowiadują, (...) że mogą przyjść, są wyprowadzeni tam przez kogoś, więc no jednak widać, że to działa, (...) informacja w środowisku, się jakoś tak roznosi. (...) nawet czasami ktoś mówi, że z polecenia, no bo tam słyszałem, tam nie wiem, ktoś korzystał i gdzieś ludzie sobie po prostu taką pocztą pantoflową trochę, ale ta kampania to myślę, że tak, to zawsze jednak, zawsze, no właśnie, ta telewizja nasza lokalna czy jakieś tam, my kiedyś w radiu byłyśmy też tutaj z panią kierownik (...) to była

audycja dotycząca przemocy. Więc zawsze ktoś usłyszy coś, zawsze gdzieś tam, mimo wszystko coś tam chyba jednak zostanie”.

Świadomość innych działań podejmowanych na terenie powiatu

W przypadku tego pytania badani mieli problem z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi z uwagi na dużą liczbę różnych działań, w jakie się angażują. Najczęściej wskazywali oni na kampanie ogólnopolskie, w których starają się brać aktywny udział oraz wydarzenia publiczne, w których partycypują, a także działalność fundacji oraz stowarzyszeń.

„Ja to co teraz widzę, na przykład w takim dużym zakresie, to działalność wielu fundacji. Czyli nam taka fundacja, która gdzieś tam ostatnio w mi osobiście się przewija bardzo często, czyli Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, która też prowadzi szeroką kampanię, tak? (...) Jest wiele innych, których z nazw tutaj nie wymienię i nie wskaże konkretnych, ale jest tego naprawdę teraz bardzo dużo. Dużo stowarzyszeń, dużo fundacji, dużo takich organizacji, działalności przeciwdziałania przemocy zarówno w stosunku do dzieci, jak i w stosunku do dorosłych i tej przemocy rówieśniczej. Więc myślę, że tutaj naprawdę jest szerokie działanie”.

„No tak, jeśli chodzi o województwo, to jest tam dużo akcji, kampanii prowadzi się, Mamy takie stowarzyszenie i współpracujemy też (...) więc oni robią trochę takich kampanii, jakichś konferencji, spotkań”.

Zalecenia dotyczące podejmowanych działań w stosunku do dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców powiatu w celu zapobiegania lub rozwiązywania problemu przemocy

Respondenci w swoich odpowiedziach podkreślali dużą rolę budowania świadomości konsekwencji dotyczących podejmowanych działań przemocowych przez osoby je stosujące oraz rolę zajęć praktycznych w ramach każdej grupy wiekowej. W ich odczuciu pomocne może być także organizowanie spotkań z osobami, które stosowały przemoc lub osobami doświadczającymi przemocy, przedstawicielami służb takich jak sądy czy policja oraz wprowadzanie zajęć profilaktycznych od najmłodszych lat.

„Tak, mowa o swoich doświadczeniach, właśnie te takie filmy, co mówiłyśmy wcześniej, takie przedstawiające jasno i wyraźnie sytuacje konkretne i co się może zadziać. - Czyli to też takie spotkania z osobami, które tej przemocy doświadczyły, które już mają jakieś tam doświadczenie, wypracowane wzorce działania. Żeby się dzieliły swoją wiedzą. Tak? W obszarze audiowizualnym takie obrazy działające na wyobraźnię po prostu uświadamiające. - Tak, bo same pogadanki to do dzieci nie trafią”.

Istotne zdaniem respondentów jest równoległe edukowanie rodziców w zakresie wychowania i edukacji dzieci oraz uświadamianie ich czym jest przemoc i jakie są jej konsekwencje. Podkreślono, że takie spotkanie muszą mieć charakter otwarty i być prowadzone przez specjalistów.

„(...) profesjonalne warsztaty dla rodziców, z których każdy może skorzystać”.

Wśród wypowiedzi respondentów pojawił się także pomysł na organizowanie obligatoryjnych zajęć dla młodzieży o podobnym charakterze jak programy korekcyjno-edukacyjne.

A dla dzieci (...) programy korekcyjno-edukacyjne, ja bym tak analogicznie tylko dostosowane programowo do młodzieży przede wszystkim”.

Pozytywnie ocenione zostały także wszelkiego rodzaju grupy wsparcia pozwalające na wymianę doświadczeń między osobami doświadczającymi przemocy domowej.

„Jakby Pani miała wskazać właśnie na inne jeszcze działania, które powinny być podejmowane i tutaj może w stosunku do po prostu dorosłych na początek. „(...) uważam, że tutaj też jest trochę do zrobienia, nie wiem, może te grupy wsparcia, dla tych ofiar kobiet, może jakieś kluby, może jakieś, nie wiem, pogadanki. Uważam, że tutaj też jest trochę do zrobienia”.

„(...) realizujemy te programy korekcyjne, czy właśnie te grupy wsparcia dla osób stosujących, więc myślę, że osoby mają jeszcze go korzystać, tylko też często jest tak, że nie mają czym dojechać, bo jednak trochę myślę, że niektóre wioski w naszym powiecie są wykluczone, jeżeli chodzi o dojazd".

„Ja myślę, że ta grupa wsparcia dla osób doznających robi dobrą robotę, że gdzieś tam, bo często jest tak, że jest wybuch tej przemocy, no wiadomo, jest Niebieska Karta i tak dalej, ale później te osoby doznające zostają z tym całym problemem, a jednak poprzez wieloletni przemoc zostają, że tak powiem, problemy czy z psychiką. Więc żeby kontynuować tą pomoc, myślę, że to jest dobre. Dla mnie mogłoby jeszcze więcej osób uczestniczyć. Bo tak przykładowo uczestniczy większość osób. To też nie jest jakby, nie ma takiego rygoru, więc kto chce, tu przychodzi, na przykład niektórzy przychodzą sobie co dwa, trzy miesiące, to też jest okej. Bo każdy czuje i też każdy ma swoje obowiązki, więc myślę, że przy tej grupie wsparcia bym została".

Wskazano także na potrzebę wsparcia dla rodzin biologicznych dzieci będących w pieczy zastępczej. Program realizowany dla takich osób pozwoliłby nabyć im kompetencje potrzebne do utrzymania odpowiednich relacji ze swoimi dziećmi i poprawy jakości życia. Podkreślono, że takie programy profilaktyczne mógłby być skierowane praktycznie do każdej grupy wiekowej.

„Co właśnie byśmy mogli zrobić, tak jak mówiłam, ten taki może program profilaktyczny dla rodzin biologicznych, gdzie dzieci są już umieszczone w rodzinach zastępczych, często. To jest taki program profilaktyczny dla rodziców, to tak w sumie to myślę, że byłoby dobre, żeby zrobić, bo takiego akurat nie mamy. - I to też dla każdej z tych grup, o których wspominałem, dzieci, młodzieży i dorosłych pasowało, dobrze rozumiem? - Tak".

Należy także - zdaniem rozmówców - podejmować działania mające na celu minimalizację poczucia wstydu wśród osób doznających przemocy.

„Zminimalizowanie tego poczucia wstydu, że ja wychodzę z domu, że sygnalizuję te przemoc, że sygnalizuję, że coś się dzieje, no to na pewno tutaj ta profilaktyka mająca na

celu już to tak rozpowszechnić i utwierdzić to, że to nie jest wstyd, że zgłaszam się po pomoc, nie?"

Aby skuteczniej walczyć ze zjawiskiem przemocy badani sugerowali także zwiększenie liczby szkoleń podnoszących kompetencje przedstawicieli takich instytucji jak szkoły oraz pamiętanie o tym, że najskuteczniejsze inicjatywy niezależnie od ich adresatów i stosowanych metod to działania bezpośrednie.

„Myślę, że właśnie tutaj to, z czym jeszcze moglibyśmy wyjść, no to może jakieś szkolenia, zajęcia takie dla nauczycieli, żeby podnieść ich, pokazać im możliwości przeciwdziałania przemocy konkretnie w szkole. Można powiedzieć, że takie, które dotychczas podejmujemy, to wszystko, co zostało wymienione, bo tutaj my koła nie wymyślimy w tym momencie (...) A jakby Państwo mieli wskazać, które z tych działań są najskuteczniejsze? Takie bezpośrednie są skuteczne. (...) to, że jest ktoś, kto tak trochę pokieruje, że te osoby nie są same, nie, że mają jakąś tam ścieżkę trochę".

Wśród wymienionych przez respondentów działań pojawiały się głosy mówiące o dużej skuteczności kampanii informacyjnych, które daniem badanych podnoszą świadomość społeczną dotyczącą zjawiska przemocy domowej wśród mieszkańców.
„Cały czas będę mówiła o tych kampaniach, o tych programach takich informujących, o cały czas tej świadomości społeczeństwa. To jest najważniejsze.

Największe problemy instytucji w zakresie realizacji zadań dot. profilaktyki i przeciwdziałania przemocy domowej.

Dla części instytucji problemem jest to, że w wielu przypadkach nie ma natychmiastowej reakcji na przemoc i osoby do tego prawnie upoważnione nie chcą uruchamiać procedury Niebieskie Karty i zgłaszają się do jednostek z którymi prowadzono wywiad. To spowalnia proces udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy, generuje dodatkowe zadania pracowników i powoduje frustrację u pracowników, z uwagi na ich poczucie braku świadomości innych osób reprezentujących inne instytucje w zakresie procedur takich jak ta Niebieskie Karty.

„No to ja tutaj bym podkreśliła właśnie to konsekwentne działanie. My jako PCPR nie mamy możliwości wymuszenia na tych osobach przystąpienia do programu, no nie mamy takiego narzędzia. No to jest to jedna rzecz, którą na pewno jesteśmy w stanie zarzucić (...). Taki brak konsekwencji w działaniu. - Rozumiem, czyli tutaj właśnie największym problemem jest to, że z jednej strony jest to zgłaszane, jest to obowiązek, a z drugiej strony po prostu te osoby się nie zgłaszają, bo nie jest to egzekwowane. Nie dzieje się z tym nic dalej. Jakby ośrodek pomocy spełnia swoje zadania, czyli kieruje do przystąpienia do programu, aczkolwiek nic potem nie następuje, że tak powiem, nie egzekwuje się tego. Ta osoba się zgłosiła, OK, aczkolwiek nie przystępuje do uczestnictwa programu i z tym już ośrodek pomocy nic nie robi. - Rozumiem, czy to jest ten największy problem, a jeśli chodzi o to, co pomogłoby Państwu w pracy, działalności na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, czy widzi Pani jakąś taką przestrzeń do ewentualnego wsparcia? - No zmianę przepisów na przykład, że te konsekwencje prawne mógłby wyciągać tutaj, bądź zgłaszać do sądu czy do policji, no po prostu PCPR jako strona. - Czyli ta zmiana? - Tak, zmiana tutaj przepisów. Gdzieś jakieś zaostrzenie, poszerzenie tej działalności PCPR-u na pewno. Zwiększenie kompetencji po prostu”.

„Jednak instytucje nadal mają problem z tym, żeby od razu reagować i zgłaszać (przyp. red. przypadki pojawienia się przemocy)”.

Dużym problemem dla części instytucji pomocowych biorących udział w badaniu był bardzo ograniczony dostęp do informacji i brak dobrze zorganizowanej współpracy międzyinstytucjonalnej o czym wspominali także podczas udzielania odpowiedzi na pytanie o jej ocenę w poprzednim bloku p. Rozmówcy zwrócili uwagę na to, że może to wynikać z obaw przed konsekwencjami przekazania informacji i brakiem wiedzy dotyczącej zakresu danych, jakie mogą udostępniać instytucjom pomocowym.

„To bardziej chyba to, że prosiłyśmy o informacje, ale nie uzyskaliśmy, bo przecież nie umawialiśmy się, brak podstawy prawnej i oni nie mogą tych informacji udzielić. Tylko pytanie, no, skąd my mamy te informacje pozyskać? - Czyli brakuje takiej współpracy właśnie między instytucjami na zasadzie nie tyle właśnie chęci, co takich możliwości po prostu. - Tak (...) jakby strach przed konsekwencjami prawnymi blokuje”.

Dla innych rozmówców największą trudność stanowiło samo nastawienie osób zgłaszających się do instytucji, którą reprezentowali. Wskazano na brak poczucia sprawczości, wyuczoną bezradność i obawa przed podjęciem kroków mających na celu udzielenie im pomocy w sytuacji doznawania przemocy domowej. Wynikać to może z braku samooceny lub wykształconego poczucia winy, że to co ich spotyka jest z ich perspektywy uzasadnione.

„No to ja myślę, że taka chyba też może być postawa, właśnie tak jak wcześniej mówiłam, osoby doznające, właśnie jest ta wyuczona bezradność, jest też taka. Nie mają czucia sprawczości i tak boją się podjąć pewne działania. Więc myślę, że, no a wiadomo, my, jeżeli też do nich podchodzimy pomocowo, nie narzucimy im czegoś, to też musi wynikać z ich decyzji. Więc to też jest utrudnione, że gdzieś tam mogą też czuć niechęć do instytucji w ogóle, żeby się otworzyć i zanim jeszcze zobaczą, że faktycznie coś się dzieje u nich i taka praca nad ich samooceną, bo często osoby doznające myślą, że to ich wina, że coś się stało, że to przez nich zachowanie, że ktoś ma pozwolenie ich tam bić czy wyzywać, (...). Więc myślę, że postawy (...).

W tym kontekście wspominano również o osobach stosujących przemoc domową. Badani w oparciu o swoje doświadczenia dostrzegają, że w wielu przypadkach są oni również osobami wymagającymi specjalistycznego wsparcia, ponieważ nie dostrzegają w swoich działaniach znamion przemocy lub nie radzą sobie z własnymi problemami, co z kolei może powodować nieodpowiednie reakcje w postaci stosowania przemocy. Zwrócono uwagę na problem ograniczonych środków na programy korekcyjno-edukacyjne oraz nieefektywny sposób ich finansowania, który utrudnia pracownikom planowanie zadań w ciągu roku.

„(...) No również postawa osób stosujących przemoc, gdzie nie widzą na przykład problemu, że nie widzą, że to u nich jest problem, że sobie z pewnymi rzeczami nie radzą. To i myślę, tak jak też wspomniałam, to te środki z budżetu państwa na realizacji programu korekcyjnego, że od razu powinny być, moim zdaniem, większe te środki, bo później też często czekamy. Oni nam też w transzach dają, ale to by może nam też ułatwiło zaplanować sobie działania na cały rok (...)"

Poruszana była także kwestia przeciążenia pracowników socjalnych zadaniami o zróżnicowanym charakterze. Badani w każdym przypadku podkreślali, że rozumieją charakter swojej pracy, jednak z uwagi na jej specyfikę są bardzo narażeni na wypalenie zawodowe. W tym kontekście podkreślono dużą rolę „superwizji koleżeńskiej" oraz potrzebę przeniesienia akcentu pracy na pracę z klientem.

„(...) I co tam jeszcze? No i tak właśnie często, ja jako pracownik w socjalny nie mogę się... musimy łączyć wiele zadań, więc ta wielozadaniowość też jest ciężka, bo oprócz właśnie skupienia się na pracy z osobą, musimy również robić inne działania. Wiem, że każdy pracownik też socjalny tak ma, nie że się użalam, tylko po prostu myślę, że byłoby łatwiej, te działania były może takie bardziej sfokusowane na osobę. Chociaż no mówię, staramy się, ale no czasami różnie to wychodzi. Bo jednak jesteśmy grupą społeczną, gdzie się bardzo szybko wypalamy, więc gdzieś tam jest wiele tych zadań i później po prostu możemy się wypalić, a wiadomo, nikt by nie chciał przyjść, prosić, znaczy prosić, nie chciałby pomocy od pracownika socjalnego, który sam jest wypalony i potrzebuje pomocy, więc może takie, też brakuje nam takiego dla nas, dla pracowników socjalnych

takiego, czy no takiego wsparcia też psychologicznego, takiego może. No my też mamy dyżury psychologa, możemy sobie pójść, ale jednak takie, nie idziemy na przykład, bo no też nie ma czasu (...) ale myślę, że tutaj też dobrze u nas działa taka >>superwizja koleżańska<<, to jest myślę dobre".

Jako jedno z możliwych rozwiązań problemu przedstawiciele części powiatów wskazywali konieczność zwiększenia finansowania instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy. Proponowano m.in. rozszerzenie budżetu o etat dedykowany specjalistce lub specjaliście pracującym wyłącznie w tym obszarze oraz przeznaczenie większych środków na kampanie społeczne, które w ocenie badanych – przynoszą wymierne efekty.

„Na pewno przydałoby się, tak, jeżeli chodzi o samą instytucję, to na pewno etat wyznaczony tylko i wyłącznie na ten obszar. Etat człowieka, etat osoby, która by się tylko i wyłącznie tym zajmowała, a nie zadania dopisane. Ponieważ jest to takie szerokie pojęcie, ta przemoc i tych działań jest bardzo dużo, więc jakby był ten nakład tych środków finansowych większy, to byłoby to bardzo dobrze przyjęte. Wszelkiego rodzaju kampanie też wymagają przecież środków finansowych, więc im więcej by ich było, tym więcej tych kampanii można byłoby zrealizować. To takie życiowe, gdzie nie ma pieniążków, tam ich działań jest mniej po prostu. I tutaj największy problem to jest takie niedofinansowanie, czyli po prostu, że jest możliwość realizowania takich działań, które zostały wymienione, ale zwiększone zapotrzebowanie niestety nie jest w stanie zaspokoić pewnych potrzeb".

Kwestia budowania sieci wsparcia w obrębie instytucji została poruszona również w przypadku instytucji, które nie dostrzegały dużych problemów w obszarze swojej działalności. Doceniały one możliwość wzajemnego wsparcia w sytuacjach kryzysowych i stałą wymianę doświadczenia między pracownikami.

„Nie widzimy chyba takich trudności, żeby to było nie do przeskoczenia. Mamy też doświadczenie. Jeżeli któraś z nas może mieć problem, to zawsze mamy obok siebie kogoś bardziej doświadczonego, więc staramy się korzystać z naszych własnych zasobów i zasobów naszych pracowników. - Czyli jak najbardziej oceniają Panie pozytywnie

działalność? Tak, myślę, że nie ma. O takich trudnościach chyba byłoby... Nie, myślę, że nie ma nic takiego, żeby coś było takie naprawdę trudne".

Część rozmówców zwracała uwagę na trudności wynikające z ograniczonych zasobów czasowych oraz braków kadrowych w ramach istniejących etatów. Podkreślano, że choć pracownicy mają pomysły na rozszerzenie swojej działalności o kolejne obszary - takie jak omawiana wcześniej szkoła dla rodziców - to brakuje im odpowiednio przygotowanych specjalistów, którzy mogliby takie działania realizować.

„(...) no właśnie u nas nie ma tej szkoły dla rodziców. Tak mi teraz przeszło do głowy. Ale nie ma jej właśnie dlatego, że brakuje personelu. Takiego, który by przeprowadził takie już specjalistyczne szkoły. Bo wiadomo, tego każdy nie może prowadzić. Oczywiście są wymagane kwalifikacje".

Poza brakami kadrowymi, przeciążeniem zadaniami o zróżnicowanym charakterze, badani w przypadku niektórych instytucji zgłaszali również zwiększone zapotrzebowanie na pomieszczenia do pracy.

„Czasami może to bardziej taka kwestia, może jakoś czas (...) Też więcej pomieszczeń do pracy, nie? Czyli bardziej takie, chyba problemy kadrowe, to w sensie pomieszczeń i chyba różnorodności tych zadań".

Potrzeby instytucji w zakresie realizacji zadań dot. profilaktyki i przeciwdziałania przemocy domowej.

Badani zostali poproszeni również o wskazanie, jakie są największe trudności w zakresie realizacji zadań w obrębie instytucji, którą reprezentują.

W przypadku większości powiatów respondenci dostrzegają duże ograniczenia związane z budżetem. W niektórych przypadkach brakuje określonych specjalistów. Bardzo mocno podniesiona została kwestia potrzeby doszkalania się pracowników, szczególnie w ramach płatnych szkoleń podnoszących ich kompetencje. Rozważano również wprowadzenie komórki w ramach instytucji, która przekrojowo zajmowałaby się problemem przemocy i pomagałaby koordynować działania poszczególnych jednostek i instytucji w tym zakresie. Zwrócono także uwagę na bardzo niski prestiż zawodu pracownika socjalnego i stanowisk pokrewnych. Część badanych zaobserwowała odpływ pracowników z uwagi na brak zarobków adekwatnych do liczby obowiązków i odpowiedzialności społecznej realizowanych usług. Respondenci zwrócili również uwagę na to, jak ważna w przypadku ich pracy jest stała superwizja oraz budowanie dobrych praktyk komunikacji międzyinstytucjonalnej, która w wielu przypadkach znacząco utrudnia im pracę z uwagi na utrudniony kontakt z innymi podmiotami posiadającymi potrzebne dla badanych instytucji informacje.

Podobnie jak w przypadku największych problemów z jakimi zmagają się instytucje, badani jako rozwiązanie trudności polegającej na przeciążeniu zróżnicowanymi zadaniami, wskazywali potrzebę stworzenia etatu/etatów dla osób, które zajmowałyby się wyłącznie zjawiskiem przemocy. Podkreślono także dużą rolę funkcjonowania lokalnie telefonów oferujących całodobową pomoc, które nie są dostępne w każdym powiecie. Rozmówcy zwracali uwagę, że z uwagi na specyfikę ich pracy zdarzało się, że otrzymywali telefony w godzinach wieczornych po zakończonej pracy z prośbą pilne o wsparcie w interwencji lub w zabezpieczeniu rodziny w sytuacji samobójstwa.

„Myślę, że dobrze by była jedna osoba czy dwie, które się zajmują tylko i wyłącznie na przykład przemocą. Po prostu policja i te ośrodki pomocy społecznej są, że tak powiem, na takiej pierwszej linii pomocy, a reszta (...) to, że jednak ta pomoc całodobowa

(...) Jeżeli ktoś potrzebuje pomocy, nie wiem, w weekendy, czy gdzieś tam w godzinach nocnych, no u nas nie funkcjonuje jakiś numer całodobowy. Też to było analizowane, to było gdzieś tam w Centrum Zarządzania Kryzysowego omawiane, no nie zostało to utworzone. Nie chcę tutaj wnioskować, dlaczego i jak. Podejrzewam, no nie ma też takiego dużego zapotrzebowania na tego typu tutaj telefony czy instytucji, ale to budzi też dyskomfort mieszkańców, bo nawet jak już będąc gdzieś tam po pracy w domu wieczorami, często, że tak powiem na prywatną komórkę dostawałam telefony z policji, że jest interwencja, bo nie wiem, albo było wezwanie do rodziny, gdzie ktoś tam popełnił samobójstwo, rodzina w szoku, potrzebę szybkiego pilnego wsparcia dla dzieciaków, dla dorosłych. - No policja dzwoni do nas, tak. - No po tej godzinie my niestety nie możemy zaoferować żadnego wsparcia. Już nie mówię tu o przemocy, tak typowo, tylko właśnie w takich różnych innych sytuacjach kryzysowych. No najczęściej te osoby dopiero po otwarciu instytucji gdzieś tam mogą z tej pomocy skorzystać. Chyba, że policja sobie radzi w inny sposób, nie wiem, może mają innego psychologa, ale telefony tego typu od czasu do czasu się zdarzają, że głównie ze strony tutaj policji, no bo to jest taka jedyna instytucja, gdzie działa tutaj, gdzie interweniuje u nas po godzinach urzędowania urzędu, że to tak powiem. (...) Można powiedzieć, że w takiej nagłej sytuacji kryzysowej byłby problem, żeby udzielić osoby takiego wsparcia na przykład w nocy albo w dniach wolnych od pracy".

Równocześnie, oprócz zwiększonego zapotrzebowania na psychologów, zwrócono także uwagę na potrzebę większego finansowania prowadzonych już działań takich jak te o charakterze edukacyjnym oraz w formie kampanii, celem zwiększania ich zasięgu oraz skuteczności.

„No to na pewno właśnie większa ilość psychologów, specjalistów do pracy, Lepsze zaplecze finansowe, które by pomogło w organizowaniu różnych kampanii, takich przedsięwzięć edukacyjnych na może szerszą skalę. Bo to, co robimy, to jest takie...Mimo wszystko to mniejszości dociera myślę".

W kontekście zapotrzebowania pracowników w instytucji, część respondentów dostrzega braki kadrowe na specjalistyczne stanowiska, takie jak psycholog dzieci. Podkreślono także dużą rolę etatu dla psychologa mogącego dojeżdżać do osób którym udzielane jest

wsparcie i mogącego być bliżej środowiska, którym dana instytucja się zajmuje. W tym kontekście również zwrócono uwagę, że psycholog ten powinien być dodatkowo wykształcony w zakresie zjawiska przemocy.

„No to ja myślę, bo mamy tak, raz w tygodniu psychologa. Na dyżury przychodzą osoby, jak najbardziej, ale myślę, że dobry był taki psycholog dojeżdżający. Myślę, że taki psycholog, który może być w środowisku, takiego nie mamy. I również taki psycholog dla dzieci, taki stricte dla dzieci. Teraz tak się zastanawiam. To myślę tak, że to by mogło nam pomóc. To myślę, że chyba takie najważniejsze. Jednak to wsparcie psychologiczne, żeby było takie, że właśnie ktoś może też, psycholog może pojechać do miejsca zamieszkania. - Czyli taki dodatkowy, etat psychologa? - Myślę, że tak, który był, stricte pracował tutaj przemocy”.

Osoby udzielające wywiadu niejednokrotnie podkreślały potrzebę wielowymiarowego i całościowego podejścia do każdego przypadku występowania przemocy domowej. Podkreślana była potrzeba skupiania uwagi nie tylko na osobach doświadczających przemocy, ale i osobach stosujących przemoc. Podkreślono, podobnie jak w przypadku odpowiedzi na poprzednie pytania, dużą rolę obligatoryjności programów korekcyjno-edukacyjnych oraz ich skuteczność, która zdaniem badanych jest niższa z powodu zbyt łagodnego prawa. Rozmówcy podejrzewali także, że mniejsza frekwencja osób uczestniczących w programach względem liczby zgłoszonych osób stosujących przemoc wynika między innymi z niekonsekwentnego stosowania wobec nich sankcji w razie ich braku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.

„Mi się wydaje, że jakieś narzędzia skierowane do osób stosujących przemocy. Ja wiem, że ustawa przeciwdziałanie przemocy, która została znowelizowana w 2023 roku, ona nałożyła możliwości na zespoły interdyscyplinarne dodatkowe możliwości kierowane wobec tych sprawców tak zwanych, czyli to wykroczenie za niezgłoszenie się do programu korupcyjnego czy gdzieś tamten nakaz opuszczenia mieszkania, gdzie zaostrzone zostały te przepisy. Ale mimo wszystko oni i tak się, że tak powiem, (...) i tak to jest za mało, o tak, mówiąc prostym językiem. Powiedzmy, teraz chcemy ruszyć z programem korekcyjno-

edukacyjnym, bo wcześniej nam się nie udało. Zbieraliśmy osoby >>chętne<<, które zostały skierowane, no to powiedzmy, jak pojawiło mi się 30 osób skierowanych przez zespoły interdyscyplinarne, gdzie kontaktuję się teraz po kolei ze wszystkimi, bo ruszamy z programami, z programem i muszę mieć pewność, ile osób faktycznie przyjdzie. No to z tych 30 mam 11. Czyli powykruszali się po prostu ludzie, bo albo została zakończona procedura, która no nie przesądza o tym, bo jeżeli było skierowanie do programu korekcyjnego, to ono jest aktualne, więc nieważne, że procedura jest zakończona, ale taka osoba uważa, że już potrzeby nie ma. No część osób gdzieś tam, chyba z czy akurat do Zakładu Karnego trafiło, no to tutaj akurat to już nie jest zależne od nas. Ale te osoby czują się jeszcze w dalszym ciągu bezkarne. Za mało jest działań zintensyfikowanych wobec osób stosujących przemoc".

Rozmówcy podkreślali dużą wartość superwizji. Badani, którzy nie posiadają takiej formy wsparcia w obrębie swojego miejsca pracy zaznaczają, że jest ona, podobnie jak inne działania wspierające personel bardzo istotna.

„Ostatnio właśnie byłam na superwizji, no to też człowiek wtedy jest taki bardziej... Więcej ma energii, pomysłów, takiej motywacji do pracy. Więc na pewno by to pomogło. Czyli takie również działania wspierające prace personelu? - Tak, tak". „No, ale superwizja na pewno, przegadane i pewnych rzeczy".

Odpowiadając na to pytanie, część przedstawicieli instytucji wskazywała na dużą potrzebę poprawy współpracy międzyinstytucjonalnej. Badani odczuwali między innymi brak zaangażowania innych jednostek, brak chęci udzielania informacji, niewiedzę o kompetencjach swoich innych instytucji.

„Nie wiem, tak jak już koleżanki wcześniej, bo trochę ponarzekaliśmy na inne instytucje, no to jakby te instytucje miały taką większą wiedzę na temat właśnie przemocy domowej, przeciwdziałania przemocy domowej, żeby się bardziej zaangażowały. Tak trochę to trywialnie może zabrzmi, ale mam taki postulat, żeby każda instytucja zajęła się tym, do czego została powołana, tak. Bo nie wiem, ja nie mam takiego w ogóle przykładu

i poczucia, że my na kogoś chcemy coś scedować. A mamy bardzo często takie momenty, że na nas to trzeba rzucić. Ja powiem o taką sytuację jeszcze z innej pracy, że pani do mnie właśnie ze szkoły zadzwoniła, bo ja tego nie chcę, żeby takich sytuacji się nie zdarzały. I opowiada mi całą historię, mówi, >>to niech pan teraz Niebieską Kartę założy<<. Ja mówię, >>wie pani co, no dobra, to ja założę tę Niebieską Kartę, nawet prokuratura zadzwoni, ale powiem, że to pani zadzwoniła, że pani mi to przypisała<<. No jak, jak? - Czyli pomogło wzięcie odpowiedzialności. - Tak, wzięcie po prostu odpowiedzialności".

Wnioski z badania FGI

Nota metodologiczna

Zróżnicowany zakres zadań respondentów biorących udział w wywiadach zdecydowanie wpływa na percepcję dotyczące zarówno skali zjawiska przemocy, jak i jej charakteru i przejawów.

Osoby pracujące przy pieczy zastępczej częściej wskazywały na wzrost widoczności przemocy w rodzinach z dziećmi, a osoby koordynujące programy korekcyjno-edukacyjne miały większą wiedzę dotyczącą motywów i funkcjonowania osób stosujących przemoc. Analogicznie osoby pracujące w zespołach interdyscyplinarnych lub współpracujące bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy zwracały uwagę na inne aspekty funkcjonowania instytucji. **Należy mieć to na uwadze analizując poniższe wyniki badań.**

Skala i widoczność zjawiska przemocy domowej:

Widoczność przemocy wzrasta, choć nie musi rosnąć jej faktyczna skala.

Respondenci zwracali uwagę, że wzrost liczby procedur NK oraz zgłoszeń nie musi oznaczać realnego wzrostu przemocy, lecz większą wrażliwość społeczną i zmiany prawne, takie jak ustawa „Kamilka". Jak wskazano:

„nie wynika to, że jest typowy wzrost problemu przemocy, ale (...) podniesienie świadomości społecznej (...) i (...) instytucje reagują częściej"

Część badanych podkreślała także, że ich ocena opiera się na indywidualnych przypadkach i nie zauważają oni znaczącego napływu nowych klientów w obrębie ich instytucji.

Przemoc wciąż jest zjawiskiem ukrytym.

W wielu wypowiedziach podkreślano, że część przypadków przemocy wciąż nie jest zgłaszana. Przemoc wciąż stanowi częściowo ukryte zjawisko, szczególnie w przypadku cyberprzemocy, a jej skala może różnić się od liczby procedur NK:

„skala przemocy (...) to jedno, a skala wypełnionych Niebieskich Kart (...) to drugie"

Zmiany charakteru przemocy:

Wzrost znaczenia przemocy psychicznej.

Najczęściej wskazywana przez respondentów jest przemoc psychiczna, która jak wskazują badani jest w pewnym sensie obecna w każdej innej formie przemocy.

„psychicznej jest najwięcej (...) to jest dla nich nawet gorsza przemoc niż fizyczna"

Pojawienie się i upowszechnienie cyberprzemocy.

Zjawisko cyberprzemocy jest szczególnie widoczne wśród dzieci i młodzieży, ale również w konfliktach małżeńskich, gdzie pojawia się między innymi manipulowanie zdjęciami czy wiadomościami. Badani podkreślają, że część osób zgłaszających się do ich instytucji dopiero w toku udzielanej pomocy uświadamia sobie, że doświadczyło cyberprzemocy.

- **„dużo jest (...) hejtu, mowy nienawiści (...) w socjal mediach (...) SMS-owo"**

Ewolucja sposobów działania osób stosujących przemoc.

Osoby stosujące przemoc według relacji respondentów dostosowują swoje metody, aby były trudniejsze do wykrycia.

„oni też się edukują (...) zmieniają swoje techniki działania”

Nadużywanie pojęcia „przemoc” w konfliktach i sprawach rozwodowych.

Kilku rozmówców wskazywało, że przemoc bywa mylona z konfliktem lub jest wykorzystywana instrumentalnie w celu wygrania rozpraw sądowych w sprawach rozwodowych lub uzyskania opieki nad dzieckiem.

Najczęściej występujące formy przemocy:

Dominacja przemocy psychicznej i zaniedbania.

Badani zgodnie stwierdzali, że te formy przemocy najczęściej występują.

„najczęściej na pewno zaniedbania”

„psychiczna najbardziej”

Przemoc ekonomiczna i seksualna - zgłaszana rzadko, ale współwystępująca.

Badani podkreślali jej ukryty charakter, ograniczenia związane z brakiem świadomości osób jej doświadczających oraz trudności dowodowe.

Grupy najbardziej narażone na przemoc to kobiety i dzieci.

To grupa najbardziej ujawniona w procedurach NK oraz wśród obserwacji badanych:

„Ofiarami (...) są najczęściej kobiety, później dzieci"

Wzrost liczby dzieci jako świadków i osób doświadczających przemocy

Wzrost ten wynika z nowelizacji ustawy, a także zdaniem badanych może być związany ze wzrostem świadomości społecznej mieszkańców i ujawnianiem się zjawiska cyberprzemocy.

Osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami - problem potencjalnie ukryty.

Osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze zgłaszają się rzadziej do instytucji pomocowych. Może to jednak wynikać z faktu ograniczonych możliwości ruchowych, uzależnienia od opiekuna i nieświadomości o doświadczaniu przemocy.

Czynniki utrudniające wyjście z sytuacji przemocy:

Czynniki utrudniające wyjście z sytuacji przemocy po stronie osób stosujących przemoc.

- brak świadomości osób stosujących przemoc - **„oni nie widzą, że robią źle"**,
- wzorce wyniesione z dzieciństwa - **„przekazywanie pokolenia na pokolenie",**
- problemy emocjonalne, zawodowe, używki,
- wstyd przed przyznaniem się i szukaniem pomocy.

Czynniki utrudniające wyjście z sytuacji przemocy po stronie osób doświadczających przemocy.

- wstyd i lęk przed stygmatyzacją - **„w małym powiecie każdy każdego zna”**,
- zależność finansowa i mieszkaniowa od osoby stosującej przemoc,
- izolacja społeczna przez osobę stosującą przemoc,
- niska świadomość, że doświadczane zachowania są przemocą,
- strach przed reakcją osoby przejawiającej zachowania przemocowe,
- przewlekłość postępowań i brak poczucia konsekwencji dla osoby stosującej przemoc.

Czynniki utrudniające wyjście z sytuacji przemocy - ograniczenia instytucjonalne.

- trudności w szybkim przyjęciu osoby,
- niski poziom zgłoszeń do instytucji (np. cyberprzemocy),
- niejednolita jakość współpracy w tym zakresie z innymi jednostkami w obrębie poszczególnych powiatów.

Przemoc rówieśnicza:

Rosnąca skala - szczególnie w formie cyberprzemocy.

- **„zdecydowany wzrost”** - zwłaszcza wśród dzieci z pieczy zastępczej.
- powszechne zjawisko wykluczania, wyśmiewania, tworzenia grup ośmieszających niektórych uczniów.

Uczniowie często nie zgłaszają problemu.

Powody:

- obawa przed uznaniem za „donosiciela”,
- brak wiary, że reakcja szkoły będzie skuteczna.

Rodzice jako ważne, ale często nieobecny element profilaktyki.

- na zajęcia edukacyjne organizowane dla rodziców przychodzą „**głównie ci rodzice, którzy i tak mają wysokie kompetencje”,**
- część rodziców przyjmuje postawy lekceważące i opierające się o swoich doświadczeniach wychowania w przemocowym środowisku - **„tak mnie wychowano”, „on ma sobie poradzić”**

Cyberprzemoc - charakterystyka, skala, kontekst:

Niska liczba bezpośrednich zgłoszeń - zjawisko może być ukryte.

Klienci często nie rozpoznają cyberprzemocy w momencie zgłoszenia się do instytucji.

„one często też nie wiedzą, że to była cyberprzemoc”

Najczęstsze formy cyberprzemocy.

- obraźliwe wiadomości,
- ośmieszające zdjęcia i nagrania,
- tworzenie zamkniętych grup przeciwko konkretnym osobom.

Cyberprzemoc charakteryzuje możliwość nieprzerwanego stosowania niezależnie od miejsca, w którym znajduje się osoba doświadczająca przemocy i osoba stosująca przemoc.

Cyberprzemoc **„może trwać 24 godziny na dobę”**, co zwiększa obciążenie psychiczne szczególnie dzieci.

REKOMENDACJE

W zakresie monitorowania i diagnozowania zjawiska przemocy:

Ujednolicenie i systematyzacja analizy danych NK.

Rekomenduje się prowadzenie cyklicznych analiz na poziomie powiatów, z uwzględnieniem specyfiki powiatów (gęstość zaludnienia, jakość współpracy międzyinstytucjonalnej, zasoby kadrowe) oraz różnicy między liczbą NK a faktyczną skalą przemocy, co podkreślali sami respondenci.

Wzmocnienie narzędzi identyfikacji przemocy psychicznej i cyberprzemocy.

W oparciu o obserwację trudności dowodowych, świadomość osób zgłaszających się do instytucji i ukryty charakter tych form przemocy.

W zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc:

Rozszerzenie dostępności i obligatoryjności programów korekcyjno-edukacyjnych.

Respondenci wskazywali na to, że „obowiązek" uczestnictwa zwiększa efektywność programów. Rekomenduje się kierowanie osób podejrzanych lub zagrożonych stosowaniem przemocy na obowiązkowe oddziaływania i monitorowanie skuteczności egzekwowania obowiązku przez osoby stosujące, a także poszerzenie obowiązku uczestnictwa na inne programy ich dotyczące.

Praca nad świadomością emocjonalną osób stosujących przemoc.

W świetle wypowiedzi o wyuczonym tłumieniu emocji - **„facet musi być silny, nie może płakać"**, potrzebne są moduły dotyczące pracy nad emocjami i radzenia sobie ze stresem dla osób stosujących przemoc domową, którzy takiego wsparcia potrzebują.

W zakresie wsparcia osób doświadczających przemocy

Zapewnienie szybkiego dostępu do wsparcia.

Respondenci wskazywali, że brak natychmiastowej reakcji powoduje zniechęcenie potencjalnego klienta do podjęcia działań i zgłoszenia się po pomoc.

Rozszerzenie oferty wsparcia mieszkaniowego i interwencyjnego.

Promowanie informacji o dostępnych narzędziach umożliwiających osobie doświadczającej przemocy uniezależnienie finansowe i mieszkaniowe od osoby stosującej przemoc oraz rozwój tego typu form wsparcia.

Programy wzmacniające świadomość i poczucie sprawczości osób doświadczających przemocy.

Rozwój istniejących i tworzenie nowych inicjatyw budujących świadomość społeczną mieszkańców dotyczących tego, czym jest przemoc oraz cyberprzemoc, a także wspieranie osób doświadczających przemocy w rozwoju poczucia sprawczości umożliwiającego wyjście z sytuacji doświadczania przemocy.

Profilaktyka i edukacja - dzieci i młodzież:

Wzmocnienie programów edukacyjnych w szkołach.

W oparciu o wypowiedzi respondentów można wyodrębnić trzy kluczowe obszary edukacyjne, które mogą być pomoce w minimalizacji zjawiska przemocy rówieśniczej:

- **przemoc i cyberprzemoc** - uświadamianie ich w zakresie definicji zjawisk oraz konsekwencji jej stosowania, a także nauka radzenia sobie z jej przejawami takimi jak hejt, przemoc rówieśnicza czy przemoc domowa,
- **empatii -** budowanie wrażliwości w uczniach oraz potrzeby zgłaszania zaobserwowanej i doświadczanej przemocy odpowiednim instytucjom,
- **przeciwdziałaniu stygmatyzacji dzieci** wyróżniających się na tle grupy na przykład z uwagi na życie w pieczy zastępczej.

Umożliwienie uczniom bezpiecznego zgłaszania przemocy.

Szkoły powinny zapewnić uczniom jasne komunikaty, że zgłaszanie nie jest „donosicielstwem”, a każdy sygnał występowania przemocy zostanie rozpatrzony i nie będzie lekceważony.

Rozszerzenie zajęć pozalekcyjnych i aktywizujących.

W wywiadach pojawiły się głosy, że przemoc rówieśnicza może wynikać z nudy. Należy dołożyć wszelkich starań, aby dzieci miały rozwijające i angażujące zajęcia pozwalające im w sposób naturalny zrezygnować z nadmiernego korzystania z urządzeń cyfrowych i niwelować ryzyko występowania zachowań przemocowych.

Działania skierowane do rodziców:

Obowiązkowe szkolenia dla rodziców z obszaru kompetencji wychowawczych w sytuacji ryzyka przemocy.

FGI wykazały potrzebę obligatoryjności zajęć dla rodziców lekceważących problem przemocy rówieśniczej oraz podejrzanych o stosowanie przemocy domowej wobec swoich dzieci. Rekomenduje się kierowanie rodziców z grupy ryzyka na obowiązkowe zajęcia - brak obligatoryjności w większości przypadków skutkuje nieobecnością rodziców z grupy ryzyka na tego typu zajęciach.

Kampanie uświadamiające o konsekwencjach przemocy.

Kampanie te, zdaniem respondentów, powinny dotyczyć każdej grupy wiekowej, jednak w szczególności powinny być one skierowane do rodziców bagatelizujących przemoc rówieśniczą **„ja też przeżyłem”.** Skupienie się na unaocznianiu konsekwencji w tego typu działaniach jest, zdaniem wielu badanych, najskuteczniejszą formą profilaktyki i reagowania.

Cyberprzemoc - działania profilaktyczne i interwencyjne:

Edukacja dotycząca definicji, konsekwencji prawnych i społecznych cyberprzemocy

W oparciu o przeprowadzone badanie można dojść do wniosku, że należy kontynuować i rozwijać działania mające na celu uświadamianie mieszkańców o tym czym jest cyberprzemoc, a także jakie niesie za sobą konsekwencje jej stosowanie przy jednoczesnym podkreślaniu braku anonimowości w sieci.

Wsparcie szkół w tworzeniu procedur reagowania na incydenty cyberprzemocy.

Rekomenduje się edukowanie i wspieranie kadry nauczycielskiej w zakresie reagowania na podejrzenie i akty cyberprzemocy w szkołach oraz wyposażenie jej w skuteczne narzędzia zapobiegania, minimalizacji tego zjawiska oraz zwalczania jego skutków.

Kampanie wizualne i materiałowe dla uczniów.

Zgodnie z obserwacją respondentów, należy przygotowywać materiały szkoleniowe w taki sposób, aby były one interesujące, a jednocześnie pokazywały one zarówno prawne skutki stosowania przemocy wobec osób stosujących, jak i perspektywę osób doświadczających przemocy. Uświadamianie o tym, czym jest przemoc oraz jakie są jej konsekwencje to, zdaniem badanych, jedna ze skuteczniejszych metod profilaktyki i niwelowania zjawiska przemocy.

Współpraca międzyinstytucjonalna

Wzmocnienie przepływu informacji między instytucjami.

Celem zapewnienia skutecznego wsparcia osobom doświadczającym przemocy należy bliżej przyjrzeć się funkcjonowaniu współpracy międzyinstytucjonalnej w poszczególnych powiatach i wypracować jasne sposoby wymiany danych umożliwiające efektywne działania instytucji pomocowych w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej.

Należy skupiać swoją uwagę na całym otoczeniu klienta.

Badani podkreślają, że każdy przypadek przemocy jest inny oraz że przemoc to zjawisko złożone i w przypadku jego występowania należy brać pod uwagę jego różne przejawy i oddziaływanie na najbliższe otoczenie. W związku z tym kluczowe jest wypracowanie szybkich i skutecznych ścieżek wymiany informacji między poszczególnymi instytucjami pomocowymi oraz tymi, które mają styczność z klientem oraz jego rodziną.

Świadomość mieszkańców dotycząca tego, gdzie szukać pomocy:

Respondenci deklarują, że świadomość mieszkańców dotycząca tego, gdzie szukać pomocy jest wysoka i stale rośnie.

Rozmówcy podkreślali, że działania promocyjne są prowadzone od lat różnymi kanałami informacyjnymi i przynoszą efekty - **„Myślę, że tak, wszyscy wiedzą”.**

Problem świadomości mieszkańców niekoniecznie dotyczy wyłącznie wiedzy o instytucjach pomocowych, ale bariery mentalnej związanej z decyzją o ujawnieniu przemocy.

Respondenci wskazywali, że kluczowym wyzwaniem dla ich potencjalnego klienta wydaje się być nie tyle znalezienie instytucji, co przełamanie wstydu, uświadomienie sobie o istnieniu problemu i poczucie niemożliwości wyjścia z sytuacji doświadczania przemocy.

„Tylko problemem jest nie gdzie, tylko ta decyzja o tym, żeby o tym powiedzieć”.

Przemoc przestaje być tematem tabu dzięki ciągłym kampaniom i promocji.

Znaczącą rolę odgrywa stała obecność tematu w przestrzeni publicznej. Należy utrzymać oraz poszerzać działania informacyjne budujące świadomość mieszkańców na temat zjawiska przemocy domowej oraz potrzebie reagowania na jej przejawy.

„już nie jest to tematem tabu (...) są też plakaty (...) ulotki, także mieszkańcy wiedzą".

- pokierować i co wskazać".

Oddolne dzielenie się wiedzą wśród mieszkańców wzmacnia skuteczność działań informacyjnych.

Respondenci opisywali istniejące wśród części mieszkańców mechanizmy wymiany informacji i przekazywania dalej wiedzy rozpowszechnianej poprzez działania promocyjne i interwencyjne.

„Ludzie (...) dogadują się, gdzie można uzyskać pomoc (...) zgłasza się do nas bardzo dużo ludzi nowych".

Najskuteczniejsze działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej:

Najskuteczniejsze są działania bezpośrednie - osobisty kontakt, prowadzenie osób „krok po kroku".

Respondenci powtarzali, że największą skuteczność mają działania oparte o bezpośredni kontakt zarówno z osobami, które są przez instytucje pomocowe edukowane, jak i wspierane.

„Takie bezpośrednie są skuteczne (...) ktoś, kto tak trochę pokieruje, że te osoby nie są same".

Kampanie informacyjne to skuteczne narzędzie pozwalające budowanie świadomości społecznej mieszkańców.

Profilaktyka, edukacja oraz uświadamianie poszczególnych grup wiekowych to bardzo ważny element działań zmierzających do minimalizacji zjawiska przemocy domowej który w oparciu o wypowiedzi respondentów warto utrzymać oraz rozwijać.

„Cały czas będę mówiła o tych kampaniach (...) świadomości społeczeństwa. To jest najważniejsze".

Edukacja jest fundamentem działań - szczególnie w szkołach i w obszarze cyberprzemocy.

Każda grupa społeczna zdaniem badanych powinna mieć zapewniony dostęp do edukacji w zakresie zagadnienia przemocy domowej. Pozwala to zdaniem rozmówców skutecznie ograniczać występowanie zjawiska przemocy domowej, a także zwalczać jej ukryty charakter.

„Edukacja, edukacja, jeszcze raz edukacja".

Szkolenia dla nauczycieli są niezbędne i coraz częściej oczekiwane.

Respondenci wskazują na potrzebę edukacji przedstawicieli podmiotów takich jak szkoły w zakresie definicji zjawiska przemocy i cyberprzemocy oraz możliwości reagowania na jej przejawy szczególnie w zakresie uruchamiania procedur NK.

Profilaktyka powinna obejmować całe systemy - dzieci, rodziców i szkołę.

Z uwagi na złożony charakter przemocy i zakres jej oddziaływania na otoczenie osoby doświadczającej oraz stosującej przemoc, działania profilaktyczne powinny zawsze obejmować nie tylko bezpośrednich osób uwikłanych w omawiany problem, ale również ich otoczenie.

Największe problemy wskazane przez instytucje pomocowe:

Brak natychmiastowej reakcji innych instytucji, szczególnie w zakresie uruchamiania procedury Niebieskie Karty.

Rozmówcy w wielu przypadkach negatywnie oceniali jakość współpracy międzyinstytucjonalnej. Doświadczali oni braku dostępu do ważnych z perspektywy realizowanych zadań danych, poczucia przenoszenia na nich obowiązków i braku wiedzy innych instytucji o swoich własnych kompetencjach. Jako przykład podawano nauczycieli, którzy nie chcieli zakładać procedury NK.

„Nie ma natychmiastowej reakcji (...) osoby upoważnione nie chcą uruchamiać Niebieskiej Karty".

Brak konsekwencji i egzekwowania obowiązku uczestnictwa w programach dla osób stosujących przemoc.

Dużym problemem zdaniem badanych jest ich brak możliwości egzekwowania niestawienia się przez osoby stosujące przemoc na obligatoryjne programy korekcyjno-edukacyjne. Nie mają oni także możliwości wglądu czy osoby nie biorące udziału w obowiązkowym programie poniosły za to konsekwencje. Podkreślone zostało, że sam program cechuje wysoka skuteczność w zakresie rozwiązywania problemu stosowania prze uczestników przemocy którzy uczęszczają na program, jednak frekwencja na jego kolejnych edycjach jest wyraźnie niższa niż zakładana liczba osób na nie skierowana.

„My jako PCPR nie mamy możliwości wymuszenia (...) brak konsekwencji w działaniu".

Niedofinansowanie działań profilaktycznych i pomocowych.

Z uwagi na ograniczone fundusze, część działań nie jest realizowana lub jest prowadzona w ograniczonym zakresie.

„Gdzie nie ma pieniążków, tam ich działań jest mniej".

Braki kadrowe oraz przeciążenie obowiązkami instytucji pomocowych.

Instytucje pomimo pomysłów na rozwijanie istniejących działań i tworzenie kolejnych w oparciu o zidentyfikowane lokalnie potrzeby podkreślają ograniczenia w postaci braków kadrowych szczególnie w zakresie osób o specyficznych kwalifikacjach. Zwracano także uwagę na przeciążenie wynikające z dużej ilości obowiązków o bardzo zróżnicowanym zakresie.

„Brakuje personelu (...) potrzebne kwalifikacje".

Brak odpowiedniej liczby pomieszczeń do pracy.

W części wypowiedzi badanych podkreślano także, że nie każda instytucja pomocowa posiada infrastrukturę umożliwiającą komfortowe realizowanie swoich zadań.

„Więcej pomieszczeń do pracy (...) problemy kadrowe w sensie pomieszczeń i różnorodności zadań".

Niejasne podziały odpowiedzialności między instytucjami.

Rozmówcy w przypadku opisywania współpracy międzyinstytucjonalnej na terenie części powiatów zaobserwowali, że część instytucji prawdopodobnie nie rozróżnia zakresu obowiązków respondentów oraz swoich, co prowadzi do nieporozumień oraz prób

przenoszenia części obowiązków na podmioty, których przedstawiciele udzielali wywiadów.

„Mam taki postulat, żeby każda instytucja zajęła się tym, do czego została powołana".

Największe potrzeby instytucji:

Zwiększenie finansowania przeznaczonego ściśle na obszar przemocy.

W odpowiedzi na zidentyfikowane trudności badani sugerują stworzenie dodatkowych etatów dla osób, które w ramach badanej instytucji zajmowałyby się wyłącznie problemem przemocy i pomógłby w koordynowaniu działań w tym zakresie.

„Na pewno etat wyznaczony tylko i wyłącznie na ten obszar (...) więcej środków finansowych".

Zwiększenie liczby pracowników zajmujących się profilaktyką i pomocą.

Poza stworzeniem dodatkowego etatu/etatów, część respondentów podkreślała, że aby realizować nowe oraz zwiększyć skuteczność podejmowanych już działań i efektywniej udzielać pomocy osobom dotkniętych przemocą potrzebują oni dodatkowych etatów.

Zwiększenie liczby pomieszczeń do pracy.

W przypadku niektórych instytucji, rozmówcy zwrócili uwagę na potrzebę zapewnienia im większej liczby pomieszczeń do realizacji podejmowanych zadań i aktywności.

Wsparcie w profesjonalizacji działań promocyjnych i zwalczaniu stereotypów dotyczących zawodów pomocy społecznej.

Część respondentów wskazywała potrzebę współpracy z osobą potrafiącą prowadzić komunikację w mediach społecznościowych i promować realizowane wydarzenia. Taka osoba mogłaby być również pomocna w prowadzeniu kampanii społecznych na terenie poszczególnych powiatów. Taka osoba

Dodatkowe szkolenia - dla pracowników, przedstawicieli instytucji, rodziców, uczniów.

Badani bardzo pozytywnie oceniali szkolenia, zarówno te podnoszące kompetencje pracowników pomocy społecznej, jak i te które realizują oni z innymi instytucjami i poszczególnymi grupami społecznymi, a które oceniają jako skuteczne narzędzie minimalizowania zjawiska przemocy. Dostrzegają oni także potrzebę realizowania szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej dla instytucji mających bezpośredni kontakt z mieszkańcami w zakresie ich praw i obowiązków.

Usprawnienie współpracy międzyinstytucjonalnej.

W części powiatów respondenci wskazywali na trudności dotyczące komunikacji, niejednoznacznego postrzegania zakresu odpowiedzialności poszczególnych instytucji oraz obaw przed samodzielnym zgłaszaniem przypadków przemocy. Jednocześnie część jednostek oceniała współpracę międzyinstytucjonalną pozytywnie. Większość badanych podkreślała, że jej jakość wynika przede wszystkim z postaw i otwartości pracowników innych ośrodków, a w mniejszym stopniu z uwarunkowań prawnych. Rekomenduje się przeprowadzenie szczegółowej analizy procedur i praktyk współpracy realizowanych na poziomie powiatów, a także identyfikację skutecznych rozwiązań komunikacyjnych funkcjonujących w jednostkach, w których współpraca przebiega sprawnie. Na tej podstawie warto przygotować propozycje zmian prawnych lub zestaw rekomendacji

operacyjnych, których wdrożenie pozwoli usprawnić współpracę instytucjonalną. W dalszej perspektywie może to pomóc w minimalizowaniu zjawiska przemocy domowej.

Niwelowanie zjawiska wykluczenia komunikacyjnego.

Wykluczenie komunikacyjne to zjawisko oddziałujące zarówno na możliwości niektórych instytucji w zakresie uczestnictwa w działaniach podejmowanych przez badane podmioty, jak i dostępność działań pomocowych zarówno dla osób doświadczających jak i stosujących przemoc. Rekomenduje się podjęcie kroków niwelujących zjawisko wykluczenia komunikacyjnego, szczególnie w powiatach o mniejszej gęstości zaludnienia i mniej rozwiniętej komunikacji zbiorowej.

Podsumowanie

- Ogólny obraz przemocy w regionie jest zbliżony; różnice wynikają głównie ze specyfiki poszczególnych jednostek biorących udział w badaniu.
- Widoczny jest wzrost liczby zgłoszeń, związany głównie z większą świadomością społeczną i zmianami prawnymi.
- Najczęściej występujące formy przemocy to przemoc psychiczna i zaniedbanie.
- Kobiety i dzieci są grupami, które najczęściej doznają przemocy domowej; przemoc wobec seniorów i osób z niepełnosprawnościami może mieć charakter ukryty.
- Osoby stosujące przemoc najczęściej powielają wzorce z własnych doświadczeń przemocy i funkcjonują w ramach utrwalonych stereotypów.
- Osoby doświadczające przemocy zmagają się ze wstydem, zależnością ekonomiczną i izolacją.
- Wzrost zjawiska cyberprzemocy jest zauważalny szczególnie wśród młodzieży.
- Programy korekcyjno-edukacyjne uznawane są za skuteczne, choć problemem jest egzekwowanie uczestnictwa i możliwością dojazdu uczestników.
- Współpraca międzyinstytucjonalna jest nierówna; w wielu miejscach ogranicza ją brak przepływu informacji i obawy prawne w zakresie przekazywania informacji.
- Świadomość dostępnych form pomocy rośnie, natomiast główną barierą osób doświadczających przemocy jest podjęcie przez nich decyzji o zgłoszeniu przemocy.
- Najważniejsze potrzeby instytucji to większe finansowanie, dodatkowe szkolenia, poprawa prestiżu zawodu, superwizja i skuteczniejsza koordynacja działań międzyinstytucjonalnych.

Badanie ankietowe - uczniowie

Ankieta została przeprowadzona przy użyciu ankiety online (CAWI) zamieszczonej na stronie webankieta.pl. Poniżej przedstawione zostały jej wyniki z uwzględnieniem następujących korelacji:

- płeć,
- wiek,
- miejsce zamieszkania,
- sytuacja rodzinna.

Poniżej zostały przedstawione dane dotyczące charakterystyki demograficznej i rodzinnej badanej próby.

Płeć respondentów

W badaniu wzięło udział 1 706 kobiet (54,9%) i 1 399 mężczyzn (45,1%).

Wykres 40. Płeć respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=3 105)

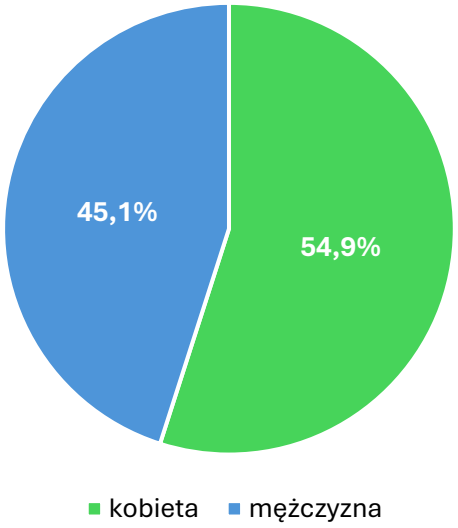

Wiek respondentów

W przypadku wieku respondentów, najliczniejszą grupę badanych stanowiły osoby w wieku między 13-15 lat - 1 925 respondentów (62,0%). Ankietę wypełniło również 1 180 osób (38,0%) w wieku 16-18 lat.

Wykres 41. Wiek respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=3 105)

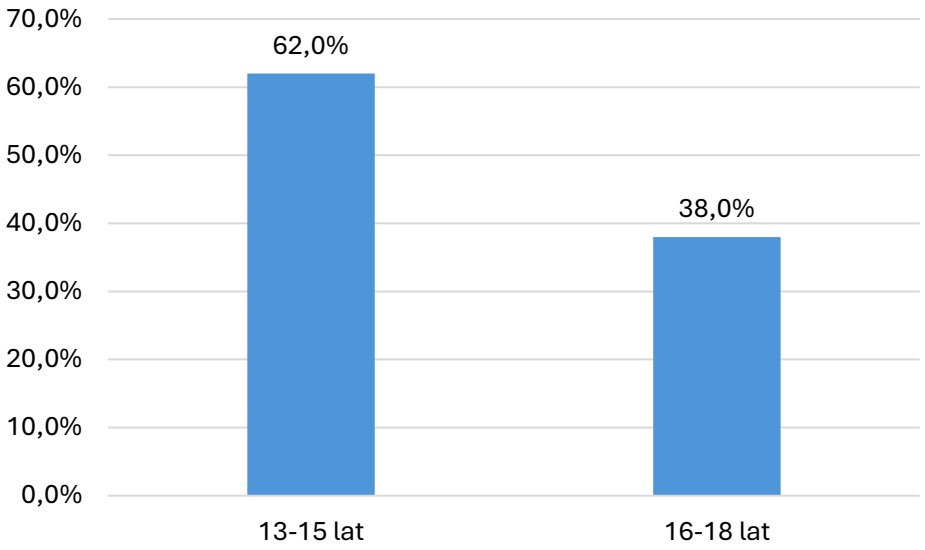

Szkoła respondentów

W momencie realizacji badania 1 640 uczniów (52,8%) uczęszczało do szkoły ponadpodstawowej. Pozostali ankietowani - 1 465 osób (47,2%) byli uczniami szkoły podstawowej.

Wykres 42. Typ szkoły, do której uczęszczali respondenci w momencie badania (N=3 105)

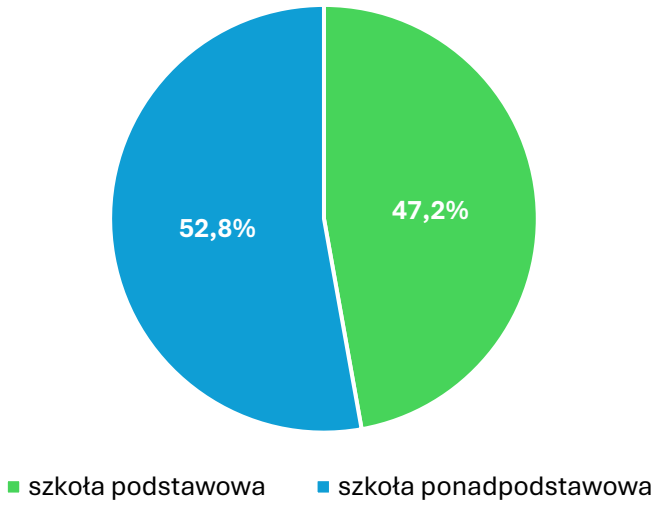

Klasa

W badaniu wzięło udział 1 340 uczniów klas VIII szkół podstawowych, którzy stanowili 43,2% wszystkich ankietowanych. W przypadku uczniów szkół ponadpodstawowych najliczniej reprezentowani są uczniowie klasy III - 742 osoby - stanowią one 23,9% badanej grupy. Uczniowie II klasy szkoły ponadpodstawowej są najmniej liczną grupą w niniejszym badaniu - w ankiecie wzięło udział 377 takich uczniów (12,1% ogółu badanych). Średnio co piąty ankietowany w momencie badania był uczniem klasy I szkoły ponadpodstawowej (20,8%, tj. 646 osób).

Wykres 43. Klasa, do której uczęszczali respondenci w momencie badania (N=3 105)

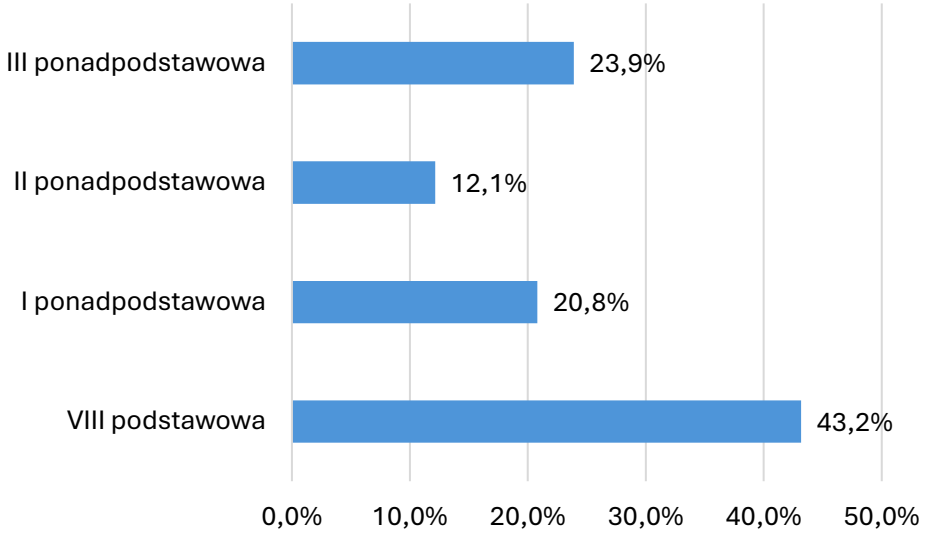

Miejsce zamieszkania

Podobnie jak w przypadku badania dorosłych mieszkańców, uczniowie zostali poproszeni o scharakteryzowanie swojego miejsca zamieszkania. 59,6% badanych uczniów w momencie realizacji badania mieszkało w miastach - było to 1 851 osób. Pozostałe 1 254 uczniów zadeklarowało mieszkanie na terenach wiejskich (40,4%).

Wykres 44. Miejsce zamieszkania respondentów w momencie badania (N=3 105)

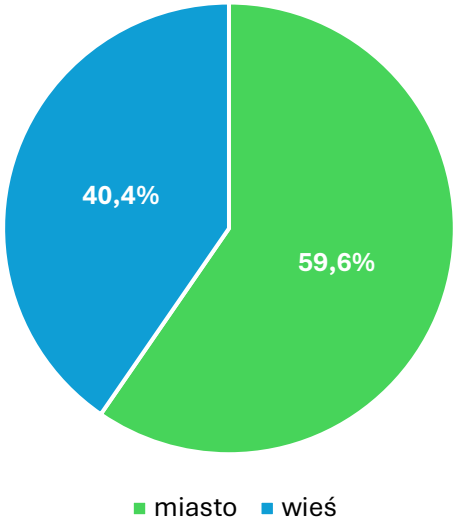

Sytuacja rodzinna badanych uczniów

Aby lepiej zrozumieć wpływ sytuacji rodzinnej na uczniów w kontekście zjawiska przemocy domowej oraz rówieśniczej, ankietowani zostali poproszeni o scharakteryzowanie swojej obecnej sytuacji rodzinnej. Większość uczniów deklarowała, że w momencie badania żyła w pełnej rodzinie, czyli w domu obecne było obydwoje rodziców - takich osób w badanej grupie było 2 071 i stanowili oni 66,7% ogółu ankietowanych. 521 uczniów (16,8%) zadeklarowało, że ich rodzice są rozwiedzeni lub są w separacji. W przypadku 220 ankietowanych (7,1%) jeden z rodziców w momencie badania przebywał za granicą. 5,1% uczniów wskazało, iż jeden z rodziców nie żyje - dotyczyło to 157 uczniów. Badani mieli również możliwość wybrania odpowiedzi, że ich sytuacja rodzinna jest inna niż ta, która została zaproponowana do wyboru. Odpowiedź tą wybrało 136 osób, co stanowiło 4,4% ogólnej liczby ankietowanych. Zestawienie odpowiedzi na pytanie „inna, jaka?" znajduje się w aneksie w tabeli 9.

Wykres 45. Sytuacja rodzinna respondentów w momencie badania (N=3 105)

Definicja przemocy oczami uczniów

W pierwszym pytaniu ankiety uczniowie zostali poproszeni o wskazanie, jakie zachowania w ich mniemaniu mają znamiona przemocy.

Najczęściej wskazywaną odpowiedzą było „wszystkie z powyższych". Wskazało na nią 1 411 badanych (45,4%).

Drugą oraz trzecią najpopularniejszą odpowiedzią było kolejno „uderzanie i kopanie" - wybrało ją 39,7% badanych, czyli 1 231 osób oraz „popychanie/szarpanie" - ta odpowiedź została wybrana przez 1 060 uczniów, czyli 34,1% ankietowanych. Może to sugerować, że dla grupy badawczej **najistotniejszym elementem definiującym zachowanie jako przemocowe jest aspekt fizyczny zachowań.**

Nieznacznie mniej licznie wskazywano takie wymiary przemocy jak „grożenie" - wskazane przez 1 046 badanych, czyli 33,7% ogółu respondentów, „szantażowanie" - wskazane przez 908 osób, czyli 29,2% wszystkich badanych. Tego typu zachowania można zakwalifikować do **wymiaru psychicznego przemocy.**

Co istotne, „dotykanie kogoś wbrew jego woli, naruszanie intymności" było wskazane przez 28,0% ogółu ankietowanych, czyli 868 respondentów. **Można zatem zaobserwować, że również przemoc o charakterze seksualnym jest postrzegana przez ponad jedną czwartą respondentów identyfikowana jako przemoc.**

W przypadku „niszczenia cudzych rzeczy", odpowiedzi „wyśmiewanie" i „wymuszanie pieniędzy" liczba odpowiedzi była do siebie bardzo zbliżona - wybrało ją kolejno 823 (26,5%), 819 (26,4%) i 806 (26,0%) uczniów. **„Wymuszanie pieniędzy" spełnia znamiona przemocy ekonomicznej - można zatem dojść do wniosku, że taką formę przemocy zidentyfikowała ponad jedna czwarta badanych, podobnie jak przemoc seksualną**.

Kolejna najczęściej wskazywana odpowiedź **- „publikowanie obraźliwych wiadomości/zdjęć" mogąca być interpretowana jako jeden z wymiarów cyberprzemocy została wybrana przez niemal jedną czwartą respondentów** - 24,7% badanych, czyli 768 osób.

„Wyzywanie” jako zachowanie mające znamiona przemocy zostało wybrane przez 744 osoby, czyli 24,0% ogółu badanych. W przypadku odpowiedzi „nadmierne krytykowanie” osób, które zdecydowały się zaznaczyć ten typ zachowania było 633 (20,4%).

Jedynie **11,8% badanych - czyli 366 osób wskazało odpowiedź „obgadywanie” jako zachowanie będące przemocą.** Może to być istotna wskazówka szczególnie w kontekście przeprowadzonych wywiadów grupowych (FGI), w których badani pracownicy instytucji pomocowych wskazywali na to, że obgadywanie stanowi jeden z istotnych wymiarów zarówno przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy. Jak podkreślano w wywiadach, obecnie uczniowie bardzo często stosują techniki wykluczania pewnych osób z grupy rówieśniczej poprzez tworzenie grup klasowych/ znajomych w mediach społecznościowych, na których obgaduje się osoby wykluczone z tej zbiorowości, naśmiewa się z nich, obraża i przerabia zdjęcia w wielu przypadkach bez wiedzy osoby, wobec której są stosowane te zachowania.

179 uczniów (5,8%) nie umiało wskazać, jakie zachowanie jest w ich odczuciu przemocą. 36 osób wskazała na odpowiedź „inne zachowania, jakie?” - stanowili oni 1,2% badanej próby. Ich odpowiedzi zostały zamieszczone w aneksie w tabeli 10.

Taka liczebność poszczególnych odpowiedzi, ze szczególnym uwzględnieniem tej najrzadziej występującej może prowadzić do hipotezy, że duża część uczniów zna definicję zachowań przemocowych w ograniczonym zakresie. Można zauważyć, że niemal połowa badanych (45,4%) każde z wymienionych w pytaniu zachowań traktuje jako zachowania przemocowe, jednak jednocześnie **osoby decydujące się na wybór poszczególnych zachowań najczęściej przemoc kojarzą z przemocą fizyczną, psychiczną, seksualną** w jej najbardziej ekstremalnych wymiarach (naruszanie nietykalności cielesnej poprzez ataki fizyczne - „uderzenie/kopanie” oraz „popychanie/szarpanie” przemoc psychiczną - „grożenie, szantażowanie” i o charakterze seksualnym - „dotykanie kogoś wbrew jego woli, naruszanie intymności”). Dopiero siódmą („niszczenie cudzych rzeczy” - choć może by być również wymiar fizyczny przemocy) dziewiątą („wymuszanie pieniędzy”) w kolejności częstotliwości wskazywania była przemoc ekonomiczna.

Wyniki poniższych odpowiedzi mogą prowadzić do wniosku, że należy zintensyfikować działania uświadamiające uczniom o złożoności zjawiska przemocy i jej wielowymiarowości.

Wykres 46. Rodzaje zachowań, które zdaniem respondentów są przemocą (N=3 105)

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Doświadczenie przemocy przez uczniów

Badani po udzieleniu odpowiedzi na pytanie wskazujące na to, w jaki sposób rozumieją oni zjawisko przemocy zostali poproszeni o wskazanie, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyli oni przemocy.

Niemal połowa badanych (46,7%), czyli 1450 osób zadeklarowało, że w ciągu ostatniego roku poprzedzającego badanie nie doświadczyło przemocy. 879 uczniów, czyli 28,3% ich ogólnej liczby nie umiała wskazać, czy doświadczyła przemocy. Co czwarty respondent (25,0%) zadeklarował, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczył on przemocy - było to 776 uczniów.

Interesujący jest wysoki odsetek osób, które nie potrafiły wskazać, czy w omawianym okresie doświadczyły one przemocy. Może to sugerować, że **młodzi ludzie w wielu przypadkach mają trudność z trafną diagnozą dotyczącą tego, które zachowania mają charakter przemocowy.**

Wykres 47. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? (N=3 105)

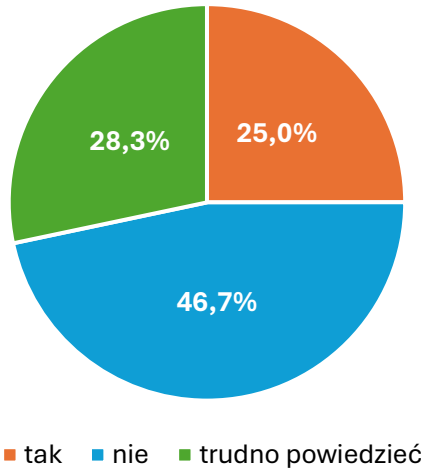

Doświadczenie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na płeć

Jak pokazuje tabela 74, zarówno kobiety, jak i mężczyźni w badanej grupie deklarują podobny poziom styczności z przemocą. Wśród kobiet 24,3% (czyli 414 badanych) wskazało, że doświadczyło przemocy w analizowanym okresie, natomiast wśród mężczyzn odsetek ten wynosi 25,9% (tj. 362 osoby). Różnica jest niewielka i sugeruje, że obie grupy mają porównywalne doświadczenia, a przemoc nie jest zjawiskiem wyraźnie częstszym wśród jednej z nich. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku odpowiedzi „nie”,

gdzie 46,4% kobiet (tj. 792 osoby) i 47,0% mężczyzn (czyli 658 osób) deklaruje brak doświadczeń związanych z przemocą - wyniki te układają się niemal symetrycznie, co może świadczyć o podobnym środowisku społecznym i podobnych sytuacjach, z którymi obie grupy mają kontakt. Minimalne różnice obserwujemy też w odpowiedzi „trudno powiedzieć", którą wskazało 29,3% kobiet (500 osób) i 27,1% mężczyzn (379 osób), co może odzwierciedlać pewne trudności interpretacyjne - na przykład w odniesieniu do przemocy pośredniej lub mniej oczywistej. Kobiety nieznacznie częściej wskazywały na trudność w zidentyfikowaniu doświadczania przemocy.

Wyniki te prowadzą do wniosku, że płeć nie stanowi czynnika wyraźnie różnicującego doświadczenia przemocy przez badanych uczniów - zarówno kobiety, jak i mężczyźni deklarują podobne poziomy kontaktu z tym zjawiskiem. Może to oznaczać, że uczniowie obu płci funkcjonują w szkołach, w których ryzyko doświadczenia przemocy jest porównywalne niezależnie od płci. Jednocześnie **względnie wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" wskazuje na potrzebę pogłębiania wiedzy uczniów na temat różnych form przemocy, w tym tej psychicznej, relacyjnej czy ukrytej, którą trudniej jednoznacznie rozpoznać.** Dlatego w działaniach profilaktycznych warto uwzględnić zarówno perspektywę dziewcząt, jak i chłopców, podkreślając, że każda osoba - niezależnie od płci - może doświadczyć krzywdzenia i ma prawo do wsparcia. Rekomenduje się także rozwijanie wśród uczniów umiejętności identyfikowania subtelnych form przemocy oraz wzmacnianie kompetencji związanych z reagowaniem i zgłaszaniem niepokojących sytuacji, co może istotnie przyczynić się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa w środowisku szkolnym.

Tabela 74. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	24,3%	414	25,9%	362
nie	46,4%	792	47,0%	658
trudno powiedzieć	29,3%	500	27,1%	379

Doświadczenie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na wiek

Zestawienie odpowiedzi na pytanie o doświadczanie przemocy z wiekiem poszczególnych badanych pokazuje, że zarówno uczniowie w wieku 13-15 lat, jak i 16-18 lat opisują swoje doświadczenia w bardzo podobny sposób. W młodszej grupie 25,5% (tj. 491 osób) badanych deklaruje, że doświadczyło przemocy, podczas gdy w starszej odsetek ten wyniósł 24,2% (tj. 285 osób), co oznacza jedynie minimalną różnicę. Zbliżony charakter odpowiedzi można zaobserwować także wśród tych, którzy wskazali, że nie doświadczyli przemocy - 45,4% uczniów (tj. 873 osób) w wieku 13-15 oraz 48,9% (tj. 577 osób) w grupie 16-18 lat. Wyniki te sugerują, że starsi uczniowie nieco częściej uznają, że nie spotkali się z przemocą, choć różnica nie jest wyraźna. Podobny poziom odpowiedzi pojawia się w kategorii „trudno powiedzieć", którą wskazało 29,1% (tj. 561 osób) uczniów młodszych oraz 27,0% (tj. 318 osób) ankietowanych w wieku 16-18. Może to świadczyć o tym, że część młodzieży - niezależnie od wieku - miało trudność z jednoznacznym zaklasyfikowaniem swoich doświadczeń, zwłaszcza w przypadkach mniej oczywistych lub bardziej subtelnych form przemocy.

Z zebranych danych wynika więc, że wiek nie stanowi czynnika znacząco różnicującego doświadczenie przemocy, a różnice pomiędzy grupami pozostają niewielkie. Z uwagi na stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć", warto **w działaniach profilaktycznych położyć większy nacisk na edukację dotyczącą rozpoznawania różnych form przemocy, w tym tych, które nie są bezpośrednie lub fizyczne.** Rekomenduje się także wzmacnianie kompetencji uczniów w zakresie reagowania na sytuacje trudne oraz informowania o dostępnych formach wsparcia, co może przełożyć się zarówno na poprawę poczucia bezpieczeństwa, jak i na większą świadomość tego, jak wyglądają realne doświadczenia przemocy w środowisku szkolnym.

Tabela 75. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na wiek (N= 3 105)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18l lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	25,5%	491	24,2%	285
nie	45,4%	873	48,9%	577
trudno powiedzieć	29,1%	561	27,0%	318

Doświadczenie przemocy przez uczniów – korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Jak wynika z poniższych zestawień - sytuacja rodzinna ma pewne znaczenie dla sposobu, w jaki młodzież postrzega i opisuje swoje doświadczenia przemocy. Wśród uczniów wychowujących się w rodzinie pełnej 22,5% (tj. 466 osób) deklaruje, że doświadczyło przemocy, podczas gdy w grupach, w których występują różne formy niepełności lub swego rodzaju destabilizacji rodzinnej, wartości te są wyższe. Szczególnie widoczne jest to wśród uczniów określających swoją sytuację rodzinną jako „inną", gdzie aż 39,0% badanych (53 osoby) wskazuje, że doświadczyło przemocy. Podwyższony poziom odpowiedzi twierdzących obserwujemy również u młodzieży, której rodzice się rozwiedli lub pozostają w separacji - 30,5%, czyli 159 osób oraz wśród uczniów, którzy stracili jednego z rodziców - 28,0%, czyli 44 osoby. **Wyniki te mogą sugerować, że sytuacje kryzysowe, zmiany struktury rodzinnej lub brak jednego z opiekunów mogą zwiększać podatność na przemoc lub wpływać na sposób jej rozpoznawania.**

Jednocześnie w grupach, które deklarują brak doświadczenia przemocy, najwyższe wartości występują u uczniów pochodzących z rodzin pełnych 48,3% - 1000 osób oraz u tych, których jeden z rodziców przebywa za granicą (48,2%, czyli 106 osób). Może to oznaczać większe poczucie stabilności lub wsparcia emocjonalnego, nawet jeśli fizyczna obecność jednego z rodziców jest ograniczona. Z kolei uczniowie opisujący „inną sytuację rodzinną" znacznie rzadziej deklarują brak kontaktu z przemocą (30,9%, czyli 42 osoby), co potwierdza, że ta grupa jest wyraźnie bardziej narażona na trudne doświadczenia. Różnice widoczne są również w odpowiedziach „trudno powiedzieć", które mieszczą się w przedziale od 25,1% do 30,2%, co wskazuje, że **uczniowie w każdej sytuacji rodzinnej napotykają formy przemocy trudne do jednoznacznego rozpoznania - szczególnie te o charakterze emocjonalnym lub relacyjnym.**

Z zebranych danych wynika, że **sytuacja rodzinna może wpływać na poziom narażenia na przemoc lub na sposób jej interpretacji przez młodzież.** Uczniowie znajdujący się w bardziej obciążających warunkach rodzinnych częściej deklarują doświadczenia krzywdzące, co podkreśla potrzebę objęcia ich szczególną opieką. W działaniach profilaktycznych i wychowawczych warto uwzględniać te różnice, kierując dodatkowe wsparcie do uczniów pochodzących z rodzin niepełnych, w kryzysie lub niestabilnych. Wyniki te mają odzwierciedlenie w wypowiedziach rozmówców z którymi przeprowadzano wywiady w ramach FGI. Osoby zaangażowane we wspieranie rodzin w pieczy zastępczej dostrzegały, że w przypadku dzieci wychowujących się w pieczy zastępczej, w wielu przypadkach dochodzi do ich stygmatyzacji, wykluczania lub nawet aktów przemocy. Rekomenduje się rozwijanie programów wzmacniających w uczniach odporność psychiczną oraz uwrażliwiających ich na problematykę przemocy i rozwijających umiejętności radzenia sobie ze stresem. Istotne jest także zadbanie o edukację dotyczącą rozpoznawania subtelnych form przemocy - zwłaszcza tam, gdzie młodzież częściej wskazuje, że trudno jej jednoznacznie ocenić swoje doświadczenia. Takie podejście może pomóc zmniejszyć ryzyko dalszej wiktymizacji i wspierać budowanie bezpieczniejszego środowiska szkolnego dla wszystkich uczniów, niezależnie od ich sytuacji rodzinnej.

Tabela 76. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N= 3 105)

	Odpowiedź	tak	nie	trudno powiedzieć
Uczniowie - rodzina pełna	%	22,5%	48,3%	29,2%
	Liczba odpowiedzi	466	1000	605
Uczniowie - rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	30,5%	44,3%	25,1%
	Liczba odpowiedzi	159	231	131
Uczniowie - jeden z rodziców przebywa za granicą	%	24,6%	48,2%	27,3%
	Liczba odpowiedzi	54	106	60
Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje	%	28,0%	45,2%	26,8%
	Liczba odpowiedzi	44	71	42
Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	%	39,0%	30,9%	30,2%
	Liczba odpowiedzi	53	42	41

Doświadczenie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Uczniowie pochodzący z miast i wsi deklarują swoje doświadczenia w bardzo zbliżony sposób. Wśród młodzieży mieszkającej w miastach 23,8% badanych (tj. 440 osób) wskazuje, że doświadczyło przemocy, natomiast na wsi odsetek ten wynosi 26,8%, czyli 336 osób. Różnica jest niewielka, co sugeruje, że ryzyko zetknięcia się z przemocą nie jest istotnie zróżnicowane geograficznie, a **kontekst środowiska szkolnego czy rówieśniczego może mieć większy wpływ niż samo miejsce zamieszkania.** Podobne zbieżności zaobserwowano w przypadku odpowiedzi „nie", którą wskazało 47,3% uczniów w mieście oraz 45,8% uczniów mieszkających na wsi, czyli kolejno 876 i 574 osoby, co podkreśla, że niemal połowa młodych osób w obydwu środowiskach nie deklaruje bezpośredniego kontaktu z przemocą. Minimalne różnice pojawiają się także w odpowiedziach „trudno powiedzieć" (28,9% w mieście i 27,4% na wsi), co może świadczyć o tym, że uczniowie niezależnie od miejsca zamieszkania mają podobne trudności w rozpoznawaniu mniej oczywistych form przemocy.

Wyniki te prowadzą do wniosku, że **miejsce zamieszkania nie stanowi istotnego czynnika różnicującego doświadczenie przemocy wśród młodzieży**. Środowisko życia - zarówno miejski, jak i wiejski kontekst - wydaje się kształtować podobny sposób funkcjonowania społecznego i podobny poziom narażenia na zachowania przemocowe. Mimo to wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" pokazuje, że uczniowie w obu środowiskach mogą mieć trudności z jednoznacznym zaklasyfikowaniem pewnych doświadczeń. Dlatego **w działaniach profilaktycznych szkoły - bez względu na lokalizację - warto położyć nacisk na edukację dotyczącą rozpoznawania różnych form przemocy oraz budowanie kompetencji pozwalających na reagowanie w sytuacjach niepokojących.** Rekomenduje się również wzmacnianie roli pedagogów i wychowawców w monitorowaniu dobrostanu uczniów, ponieważ podobny poziom ryzyka w obu środowiskach sugeruje, że **potrzeba wsparcia jest uniwersalna i dotyczy młodzieży niezależnie od miejsca zamieszkania.**

Tabela 77. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N= 3 105)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	23,8%	440	26,8%	336
nie	47,3%	876	45,8%	574
trudno powiedzieć	28,9%	535	27,4%	344

Osoby stosujące wobec uczniów przemoc

Uczniowie deklarujący doświadczenie przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w pytaniu wielokrotnego wyboru mieli możliwość wskazać, która grupa społeczna/osoby stosowały wobec nich przemoc w omawianym okresie. 29 badanych deklarujących doświadczenie przemocy nie odpowiedziało na to pytanie.

Najczęściej wskazywaną odpowiedzią byli „uczniowie ze szkoły" - wybrało ją 61,3% spośród badanych doświadczających przemocy, czyli 458 osób. Drugą najczęściej wskazywaną grupą byli „koledzy i koleżanki spoza szkoły" - wskazało na nich 225 uczniów, czyli 30,1% spośród wszystkich osób doświadczających przemocy. Można zatem zaobserwować, że w przypadku badanych uczniów, **najczęściej występującym rodzajem przemocy ze względu na charakter osoby stosującej przemoc jest przemoc rówieśnicza.**

Kolejną najczęściej wskazywaną odpowiedzią była „nieznajoma osoba" - tę odpowiedź wybrał niemal co piąty ankietowany doświadczający przemocy (19,4% - 145 osób).

Kolejne odpowiedzi w większości dotyczyły doświadczania przemocy ze strony członków rodziny - rodzeństwa oraz mamy - na te osoby wskazywało kolejno 129 (17,3%) i 88 (11,8%) badanych. 11,5%, czyli 86 ankietowanych zdecydowało się uzupełnić dane o inne grupy/osoby, które nie zostały wymienione w przedstawionych odpowiedziach, a ich dokładne wskazania znajdują się w aneksie w tabeli 11.

W przypadku doświadczania przemocy przez tatę, odsetek odpowiedzi jest bardzo zbliżony do tego związanego z doświadczaniem przemocy ze strony mamy - wynosi on 10,8%, co oznacza, że tę odpowiedź wybrało 81 badanych.

Jedynie 35 osób doświadczyło przemocy ze strony dalszych członków rodziny, co stanowi 4,7% odpowiedzi na to pytanie.

4,0% ankietowanych, czyli 30 osób doświadczyło przemocy ze strony babci lub dziadka.

Odpowiedzi na niniejsze pytania wskazują, że najczęściej doświadczaną przez uczniów przemocą jest przemoc rówieśnicza (w tym ze strony rodzeństwa) oraz ta doświadczana ze strony nieznajomych. Warto w tej sytuacji nadmienić, na co wskazują badania, w tym badanie FGI zrealizowane w ramach niniejszej diagnozy, że uczniowie dużą ilość wolnego czasu spędzają w sieci, w której mają możliwość interakcji zarówno ze znajomymi, jak i nieznanymi sobie osobami. Pozwala to postawić hipotezę, że osobami nieznajomymi mogą być osoby z którymi mają kontakt za pośrednictwem Internetu. Wartym uwagi wątkiem jest również to, że zarówno mama jak i tata jest w podobnym odsetku wskazywana jako osoba stosująca przemoc (kolejno 11,5% oraz 10,8%). To również ma swoje odzwierciedlenie w odpowiedziach uzyskanych w toku wywiadów FGI. Badani we wspomnianych wywiadach w wielu przypadkach wskazywali na rodziców jako osoby, które „wspólnie" stosują przemoc poprzez zaniedbanie lub rzadziej poprzez inne formy przemocy.

Wykres 48. Kto stosował wobec Ciebie przemoc? (N=747)

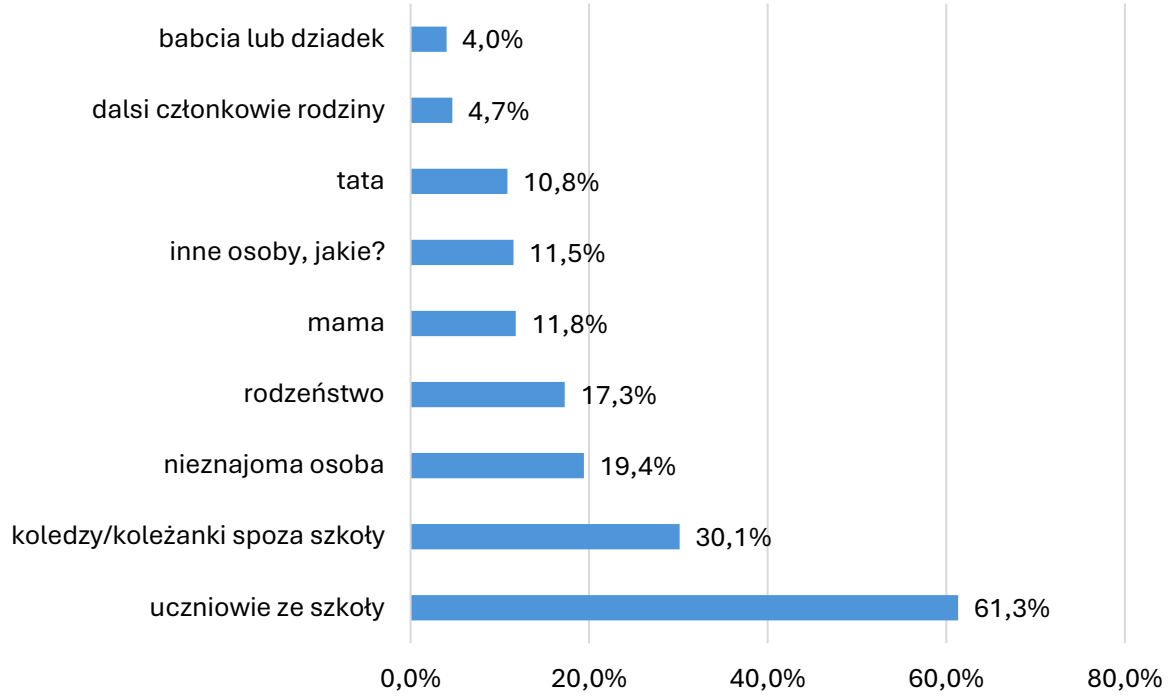

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Ankietowani po wskazaniu, z czyjej strony najczęściej doświadczali przemocy zostali poproszeni o wskazanie, jakiego charakteru była to przemoc. 49 badanych doświadczających przemocy nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

Jak można zaobserwować, liczebności poszczególnych odpowiedzi zdają się pokrywać ze wskazaniami na konkretne grupy społeczne/osoby, które w świetle badań dotyczących przemocy i obserwacji badanych ze zrealizowanych wywiadów FGI najczęściej stosują danych rodzaj przemocy.

Niemal trzy na cztery osoby badane - 74,6%, czyli 541 osób - wskazały, że doświadczyły przemocy związanej z wyzwiskami, groźbami, upokorzeniem, zastraszaniem, wyśmiewaniem.

291 ankietowanych (40,1%) deklarowało, że doświadczyło przemocy fizycznej polegającej na takich zachowaniach jak bicie, kopanie, szarpanie, duszenie, popychanie, spoliczkowanie.

Średnio co piąty badany (20,4%) doświadczył zachowania mającego przejawy przemocy seksualnej. Wskazuje na to odsetek zaznaczonych odpowiedzi „ktoś dotykał mnie w miejsca, w które sobie tego nie życzyłem/am, mówił o moim ciele w sposób który mnie zawstydzał itp.” - tą odpowiedź wybrało 148 uczniów.

Na przemoc wynikającą z zaniedbania („nie miałem/am zapewnionej opieki, kiedy byłem/am chory/a, wsparcia i pomocy od rodziców/opiekunów, kiedy miałem/am problemy, dostawałem/am zbyt mało jedzenia, dlatego przez dłuższy czas byłem/am głodny/a itp.”) wskazało 67 uczniów, czyli 9,2% z badanej grupy.

Najczęściej doznawaną przez ankietowanych uczniów formą przemocy jest przemoc psychiczna, w dalszej kolejności przemoc fizyczna i seksualna. Uwzględniając charakterystykę osób, które stosują przemoc wobec uczniów podobnie jak w przypadku poprzednich pytań, odpowiedzi sugerują, że **warto rozważyć rozwijanie działań edukacyjnych mających na celu minimalizację zachowań przemocowych**. Do takich aktywności można zaliczyć między innymi wszelkiego rodzaju szkolenia z tego, czym jest przemoc, jakie są jej konsekwencje, w jaki sposób można komunikować się bez przemocy oraz jak radzić sobie z w przypadku doświadczania przemocy.

Wykres 49. Jakiego rodzaju przemocy doznałeś/aś? (N=725)

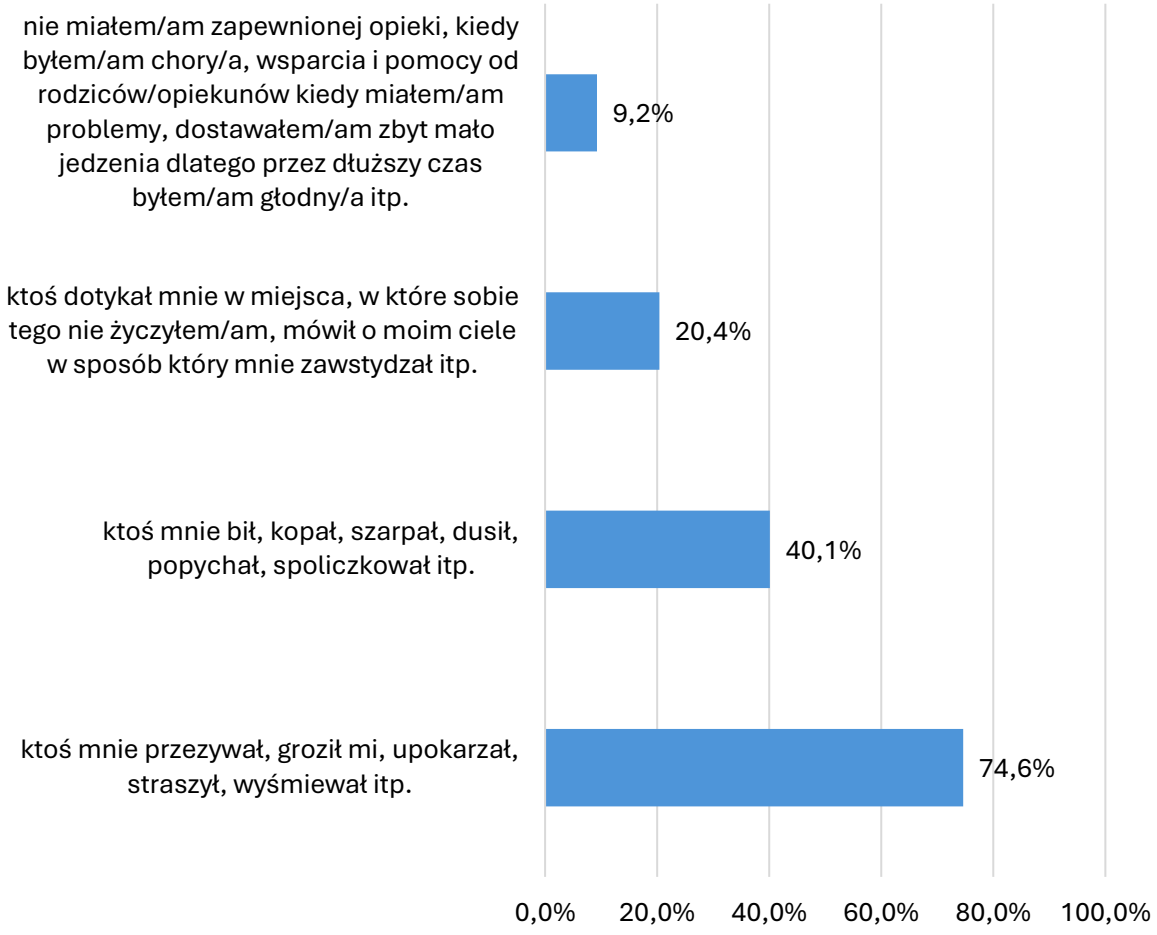

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Stosowanie przemocy przez uczniów

Analogicznie jak w przypadku pytania o doświadczanie przemocy, uczniowie zostali poproszeni o wskazanie, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie zdarzyło im się stosować przemoc.

Niemal 60% badanych (58,9%), czyli 1 828 osób zadeklarowało, że w ostatnim roku nie stosowało przemocy. Co czwarty badany (25,2%) miał trudność z odpowiedzią na to pytanie i wskazał odpowiedź „trudno powiedzieć" - było to 783 uczniów. Odpowiedź „tak" została wybrana przez 494 osoby, czyli 15,9% spośród wszystkich respondentów.

Podobnie jak w przypadku odpowiedzi na pytanie o doświadczenie przemocy przez ankietowanych, warto zwrócić uwagę na to, że stosunkowo duża część badanych nie potrafiła wskazać, czy stosowała ona przemoc. **To może wskazywać na istnienie potrzeby rozwijania działań edukacyjnych i uświadamiających w zakresie zjawiska przemocy wśród uczniów województwa.**

Wykres 50. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? (N=3 105)

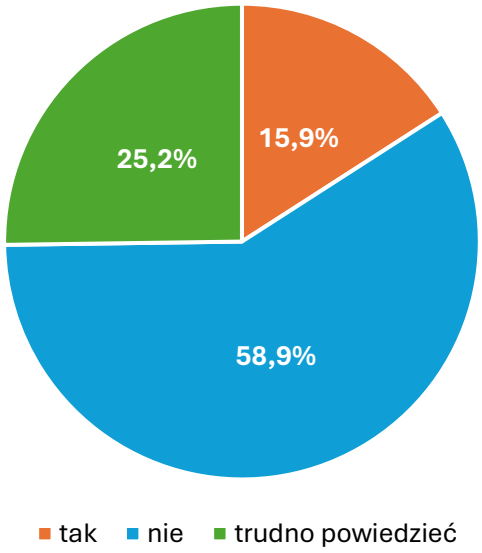

Stosowanie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na płeć

Zestawienie liczebności deklaracji uczniów, czy w ciągu ostatniego roku stosowali przemoc ukazuje wyraźne różnice między kobietami a mężczyznami w badanej grupie. Wśród dziewcząt 12,5% (tj. 213 osób) przyznaje, że dopuściło się przemocy, podczas gdy wśród chłopców wynik ten zauważalnie wyższy i wynosi 20,1%, czyli 281 osób. Może to

sugerować, że chłopcy częściej angażują się w zachowania przemocowe lub częściej identyfikują w ten sposób swoje działania. Jednocześnie kobiety znacznie częściej deklarują, że nie stosowały przemocy - taką odpowiedź wybrało 63,4% badanych – 1 081 osób, w porównaniu do 53,4% mężczyzn (tj. 747 osób). Różnice te mogą wynikać z różnych czynników, takich jak chociażby odmienne wzorce zachowań społecznych lub różnic w sposobie radzenia sobie ze stresem czy emocjami. W przypadku odpowiedzi „trudno powiedzieć" wyniki są do siebie zbliżone (24,2% kobiet i 26,5% mężczyzn, czyli kolejno 412 i 371 osób), co może oznaczać, że **część uczniów nie jest w pełni świadoma tego, które zachowania można uznać za przemoc albo nie potrafi jednoznacznie ocenić swojej roli w sytuacjach konfliktowych.**

Wyniki te wskazują, że płeć jest istotnym czynnikiem różnicującym skłonność do stosowania przemocy, co szczególnie widoczne jest w grupie chłopców. Warto zwrócić uwagę na to, że wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" podkreśla również pewien poziom niejasności w definiowaniu przemocy przez młodzież, niezależnie od płci. **Dlatego rekomenduje się wzmocnienie działań edukacyjnych dotyczących rozpoznawania własnych zachowań jako potencjalnie krzywdzących, a także rozwijanie umiejętności konstruktywnego rozwiązywania konfliktów i komunikacji bez przemocy.** W przypadku chłopców szczególnego znaczenia nabierają programy wspierające radzenie sobie z emocjami i napięciem, natomiast w odniesieniu do dziewcząt warto dbać o umiejętność wyznaczania granic i rozpoznawania, kiedy zachowanie przybiera formę przemocy pośredniej. Kompleksowe działania profilaktyczne mogą przyczynić się do ograniczenia przemocy rówieśniczej i wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa w szkołach na terenie województwa.

Tabela 78. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	12,5%	213	20,1%	281
nie	63,4%	1 081	53,4%	747
trudno powiedzieć	24,2%	412	26,5%	371

Stosowanie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na wiek

Odpowiedzi uczniów dotyczących stosowania przemocy wobec innych osób w ostatniego roku pokazują, że **różnica wieku w niewielkim stopniu różnicuje deklarowane zachowania przemocowe.** W młodszej grupie (13-15 lat) 16,9% uczniów, czyli 326 osób wskazuje, że dopuściło się przemocy - w grupie starszej odsetek ten wynosi 14,2%, czyli 168 osób. Różnica jest niewielka i nie wskazuje na wyraźną tendencję wzrostu lub spadku stosowania przemocy wraz z wiekiem. W obu grupach przeważają odpowiedzi „nie", choć ich odsetek jest wyższy wśród starszych uczniów - 62,0%, w porównaniu do 57,0% wśród młodszych, czyli kolejno 731 i 1 097 osób. Może to oznaczać, że starsi uczniowie rzadziej angażują się w zachowania przemocowe lub częściej potrafią je świadomie kontrolować. W przypadku odpowiedzi „trudno powiedzieć" wyniki również pozostają zbliżone (26,1% - 502 osoby w grupie młodszej i 23,8% - 281 osób w starszej), co może świadczyć o podobnej skali niepewności w ocenie własnych działań, szczególnie w sytuacjach ambiwalentnych lub konfliktowych.

Z zebranych danych wynika, że **wiek nie jest czynnikiem wyraźnie różnicującym skłonność do stosowania przemocy wśród uczniów**, choć można zaobserwować subtelną tendencję mogącą oznaczać nieco większą dojrzałość i umiejętność kontrolowania zachowań przemocowych w starszej grupie wiekowej. Jednocześnie fakt, że co czwarty uczeń - niezależnie od wieku - wybiera odpowiedź „trudno powiedzieć", pokazuje, **że młodzież, niezależnie od wieku, nadal może mieć trudności z rozpoznaniem sytuacji, w których ich zachowanie przekracza granice i przyjmuje formę przemocy.** Dlatego rekomenduje się, aby działania profilaktyczne obejmowały edukację dotyczącą rozpoznawania własnych reakcji, radzenia sobie z emocjami oraz konstruktywnego rozwiązywania konfliktów. **Warto także wzmacniać programy skierowane do młodszych uczniów, którzy częściej deklarują zachowania agresywne, tak aby wspierać ich w rozwijaniu umiejętności społecznych i budowaniu bezpiecznych relacji rówieśniczych.**

Tabela 79. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na wiek (N=3 105)

	uczniowie w wieku 13-15lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	16,9%	326	14,2%	168
nie	57,0%	1 097	62,0%	731
trudno powiedzieć	26,1%	502	23,8%	281

Stosowanie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Deklaracje uczniów dotyczące stosowania przemocy wobec innych osób pokazują wyraźne zróżnicowanie w zależności od sytuacji rodzinnej. Najniższy poziom takich zachowań można zaobserwować wśród młodzieży wychowującej się w rodzinach pełnych, gdzie tylko 13,9% (288 osób) przyznaje, że w minionym roku zdarzyło im się zastosować przemoc. Jednocześnie aż 60,9% - 1 262 uczniów deklaruje, że nie stosowało żadnych form przemocy, a 25,2% (tj. 521 osób) nie potrafiło jednoznacznie ocenić swoich zachowań. Już ta grupa „niepewnych" pokazuje, że część uczniów może mieć trudności z rozpoznawaniem granic przemocy - co może stanowić sygnał dla szkół do wzmocnienia edukacji w tym obszarze.

Sytuacja wygląda mniej korzystnie wśród uczniów, których rodzice są po rozwodzie lub w separacji. W tej grupie 18,2% (tj. 95 osób) młodzieży przyznaje, że stosowało przemoc. Jednocześnie spada odsetek osób, które jednoznacznie zaprzeczają takim zachowaniom (58,0% - 302 osoby). Wyniki te potwierdzają, że zmiany i kryzysy rodzinne - mogą obniżać poczucie bezpieczeństwa, zwiększać napięcie i wpływać na zachowania młodych ludzi. Zaleca się uważne monitorowanie dobrostanu uczniów w sytuacji rozstania rodziców, np. poprzez zwiększenie dostępu do wsparcia psychologicznego i systemowego oraz zapewnienie im, a także rodzicom wsparcia w zakresie adaptacji do nowej sytuacji życiowej.

Nieco niższy, choć wciąż podwyższony, poziom zachowań przemocowych widoczny jest u uczniów, których jeden z rodziców przebywa za granicą (15,0% - 33 osoby). Choć wynik ten jest umiarkowany, to towarzyszy mu wysoki odsetek młodych ludzi, którzy mają trudność ze wskazaniem, czy stosowali oni przemoc – odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" wyniósł 25,9% (tj. 57 osób). To szczególnie ważny sygnał - brak pewności uczniów, czy ich działania można uznać za przemoc, może wynikać z mniejszej obecności

dorosłego opiekuna, rzadszych rozmów o emocjach oraz braku stałego modelowania zachowań w domu. Rekomenduje się wzmacnianie roli szkoły jako środowiska, które nie tylko reaguje na przemoc, ale i uczy podopiecznych identyfikować ją na co dzień.

Jeszcze wyższe wskaźniki dotyczą młodzieży, której jeden z rodziców nie żyje. W tej grupie aż 19,8% uczniów (tj. 31 osób) deklaruje stosowanie przemocy – jest to jeden z najwyższych odsetek w zestawieniu. Jednocześnie niemal co trzeci (30,6% - 48 osób) nie potrafił określić, czy ich zachowania mają charakter przemocowy. Tak wysoki poziom niepewności w tej grupie może wskazywać na trudności emocjonalne związane z przeżywaniem straty, niestabilność środowiska wychowawczego lub obniżone poczucie kontroli nad własnymi reakcjami. Wyniki te sugerują konieczność objęcia takich uczniów oraz ich rodzin rozszerzoną opieką psychologiczną oraz konsekwentnym wsparciem nauczycieli w zakresie radzenia sobie ze stresem i agresją uczniów.

Najbardziej niepokojące wyniki dotyczą grupy uczniów żyjących w „innej sytuacji rodzinnej", gdzie aż 34,6% młodych osób (tj. 47 badanych) przyznało się do stosowania przemocy. To ponad dwa razy wyższy odsetek w stosunku do rodzin pełnych. Jednocześnie tylko 41,2% (tj. 56 osób) deklaruje, że nie stosowało przemocy - to najmniej w całym zestawieniu. Tak wysoki poziom zachowań agresywnych oznacza, że uczniowie w tej grupie mogą doświadczać znaczącej destabilizacji domowej, obciążeń emocjonalnych lub braku jasnych norm wychowawczych. Jest to populacja szczególnie narażona na zachowania ryzykowne i wymagająca priorytetowego wsparcia.

Analiza pokazuje jednoznacznie, że struktura rodziny ma istotny wpływ na skłonność młodzieży szkolnej do stosowania przemocy. Im bardziej sytuacja rodzinna jest zaburzona lub niestabilna, tym częściej uczniowie deklarują zachowania agresywne oraz tym częściej mają trudność z ich jednoznaczną oceną. Jest to wyraźny sygnał, że **przeciwdziałanie przemocy powinno być ściśle powiązane z wspieraniem dobrostanu psychicznego uczniów, szczególnie tych z doświadczeniem straty, rozłąki czy innych stresujących zmian życiowych w rodzinie.**

Działania minimalizujące zjawisko przemocy domowej i rówieśniczej można podjąć poprzez różne **formy aktywności oparte o edukację dotyczącą rozpoznawania**

i zapobiegania przemocy, ponieważ wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" może wskazywać na brak świadomości, czym jest agresja i jakie są jej formy.

Rekomenduje się również zapewnianie wsparcia dla uczniów z rodzin w kryzysie, obejmujące regularne konsultacje psychologiczne, programy mentorstwa oraz zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne. Istotne wydaje się także, biorąc pod uwagę przeprowadzone wywiady FGI, utrzymanie i **rozwijanie współpracy z instytucjami pomocowymi umożliwiające szybsze i skuteczniejsze reagowanie na sytuacje kryzysowe,** a także lepsze zrozumienie specyfiki kryzysów uczniów wynikających z ich sytuacji rodzinnej.

Tabela 80. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu sytuację rodzinną (N=3 105)

	Odpowiedź	tak	nie	trudno powiedzieć
Uczniowie - rodzina pełna	%	13,9%	60,9%	25,2%
	Liczba odpowiedzi	288	1262	521
Uczniowie - rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	18,2%	58,0%	23,8%
	Liczba odpowiedzi	95	302	124
Uczniowie - jeden z rodziców przebywa za granicą	%	15,0%	59,1%	25,9%
	Liczba odpowiedzi	33	130	57
Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje	%	19,8%	49,7%	30,6%
	Liczba odpowiedzi	31	78	48
Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	%	34,6%	41,2%	24,3%
	Liczba odpowiedzi	47	56	33

Stosowanie przemocy przez uczniów - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Odpowiedzi uczniów dotyczące stosowania przemocy wobec innych w ostatnich 12 miesiącach w podziale na miejsce zamieszkania ukazują przede wszystkim **podobieństwo skali zjawiska stosowania przemocy między młodzieżą mieszkającą w mieście i na wsi.** W obu środowiskach większość osób stwierdziło, że nie stosowało przemocy – odpowiednio 58,9% (tj. 1091 osób) w mieście oraz 58,8% (tj. 737 osób) na wsi. **Ten wynik wskazuje, że podstawowa norma społeczna potępiająca przemoc jest stosunkowo stabilna i niezależna od kontekstu miejsca zamieszkania.**

Różnice pojawiają się jednak wśród odpowiedzi twierdzących. Uczniowie z terenów wiejskich częściej przyznawali się do stosowania przemocy (17,5% - 219 osób) niż ich rówieśnicy z miast (14,9% - 275 osób). Choć różnica odsetka odpowiedzi nie jest duża, może ona sugerować większą podatność na zachowania agresywne w środowiskach, w których relacje rówieśnicze są bardziej bezpośrednie. Warto jednak podkreślić, że w obu grupach odsetek osób stosujących przemoc nie jest marginalny oznacza to, że problem przemocy wśród młodzieży ma charakter realny i wymaga systemowego wsparcia.

Interesująca jest, statystyka wyboru odpowiedzi „trudno powiedzieć", którą zaznaczyło 26,2% uczniów z miast (tj. 458 osób) oraz 23,8% uczniów ze wsi (tj. 298 osób). Tak wysoki udział odpowiedzi niejednoznacznych może świadczyć o kilku zjawiskach: niepewności młodzieży, gdzie przebiega granica między konfliktem a przemocą, zinternalizowaniu agresywnych zachowań, traktowanych jako „normalne", lub o obawie przed jednoznacznym przyznaniem się do stosowania przemocy, nawet w anonimowej ankiecie. Ta kategoria odpowiedzi jest szczególnie ważna z perspektywy profilaktyki. Jeśli tak duża grupa uczniów nie potrafi określić, czy stosowała przemoc, wskazuje to na potrzebę edukacji normatywnej, czyli wyjaśniania, jakie zachowania są przekraczaniem granic drugiej osoby.

Aby przeciwdziałać zjawisku stosowania przemocy, szczególnie w kontekście niepewności uczniów co do własnych zachowań, warto rozważyć wzmocnienie edukacji dotyczącej zjawiska przemocy.

Mieszkańcy obszarów większych wykazują nieznacznie wyższy odsetek stosowania przemocy – może to sugerować potrzebę dodatkowego wsparcia szkół w zakresie reagowania na zjawisko przemocy w szkołach wiejskich. W przypadku szkół na terenie miast, warto rozważyć położenie większego akcentu na działania edukacyjne zorientowane na uświadamianie uczniom, jakie zachowania są przemocowe.

Tabela 81. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	14,9%	275	17,5%	219
nie	58,9%	1 091	58,8%	737
trudno powiedzieć	26,2%	485	23,8%	298

Rodzaj przemocy stosowany przez uczniów

Osoby, które stosowały przemoc w odpowiedzi na jej rodzaj najczęściej wskazywały na przemoc o charakterze psychicznym - wskazało na nią 297 osób, czyli 65,6% spośród uczniów stosujących przemoc w ciągu ostatniego roku. Na to pytanie nie odpowiedziało 41 osób deklarujących stosowanie przemocy.

Drugim najczęściej stosowanym przez ankietowanych rodzajem przemocy była przemoc fizyczna. Odpowiedź „biłem/am kogoś, kopałem/am, szarpałem/am, dusiłem/am, popychałem/am, spoliczkowałem/am itp." została wybrana przez 234 osoby, czyli 51,7% badanych.

15,5% respondentów, czyli 70 osób stosujących przemoc wskazało, że ich działania miały znamiona przemocy seksualnej („dotykałem/am kogoś w miejsca, w które sobie ta osoba tego nie życzył/a, mówiłem/am o czyimś ciele w sposób który ją zawstydzał itp.").

Jak można zaobserwować, **doświadczenie przemocy z perspektywy osoby stosującej i doświadczającej przemocy są w pewnym sensie podobne**. Najczęściej stosowaną oraz doświadczaną przemocą jest przemoc psychiczna, w dalszej kolejności przemoc fizyczna oraz seksualna.

Wykres 51. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? (N=453)

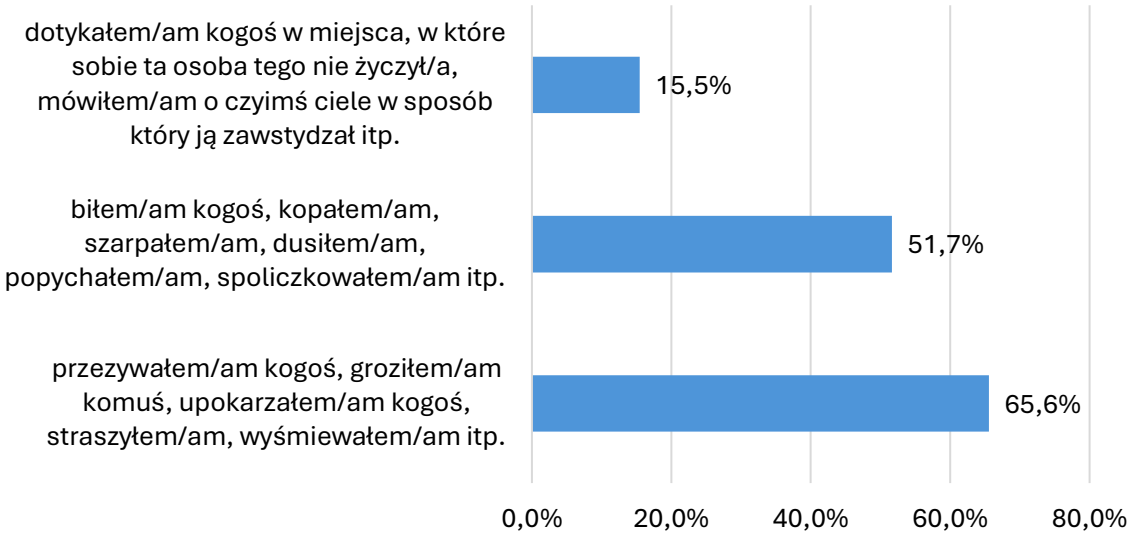

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Wobec kogo uczniowie stosują przemoc

Ankietowani w odpowiedzi na pytanie o to, wobec kogo stosowali przemoc w ciągu ostatnich 12 miesięcy najczęściej wskazywali „uczniów ze szkoły" - tę odpowiedź wybrało 244 ankietowanych, czyli 52,3% badanych z grupy stosującej przemoc. Drugą najczęściej wskazywaną grupą byli koledzy i koleżanki spoza szkoły badanych - deklarację złożyło 206 uczniów (44,1%). Na to pytanie nie odpowiedziało 27 uczniów deklarujących stosowanie przemocy.

Rodzeństwo doświadczało przemocy ze strony 174 badanych (37,3%). Średnio co piąty (20,1%) uczeń w ciągu ostatniego roku stosował przemoc wobec osób nieznajomych - tę odpowiedź wybrało 94 ankietowanych. 47 respondentów (10,1%) wskazało, że stosowało zachowania przemocowe wobec innych osób, niż te wymienione w kwestionariuszu. Dokładne odpowiedzi uczniów znajdują się w aneksie w tabeli 12.

Pozostałe odpowiedzi zostały zaznaczone przez mniej niż co dziesiątego badanego i dotyczyły członków rodziny innych niż rodzeństwo. 42 badanych (9,0%) przyznało, że stosowało przemoc wobec rodziców, 37 osób (7,9%) wobec dalszych członków rodziny, a 30ankietowanych (6,4%) deklarowało stosowanie przemocy wobec babci lub dziadka.

Niniejsze statystyki ukazują, że uczniowie stosujący przemoc biorący udział w badaniu w większości przypadków stosują przemoc rówieśniczą zarówno wobec swoich szkolnych znajomych, kolegów i koleżanek spoza szkoły, jak i wobec rodzeństwa. Przemoc wobec członków rodziny innych niż rodzeństwo dotyczy około co dziesiątego ucznia. To pokazuje, że **w środowisku szkolnym bardzo ważne jest rozwijanie działań edukacyjnych skupiających się nie tylko na zjawisku przemocy domowej, ale również przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy i konsekwencji płynących z jej stosowania**. Podobnie jak w przypadku osób doświadczających przemoc istnieje szansa, że osoby nieznajome to osoby poznane w sieci.

Wykres 52 - Wobec kogo zdarzyło Ci się stosować przemoc? (N=467)

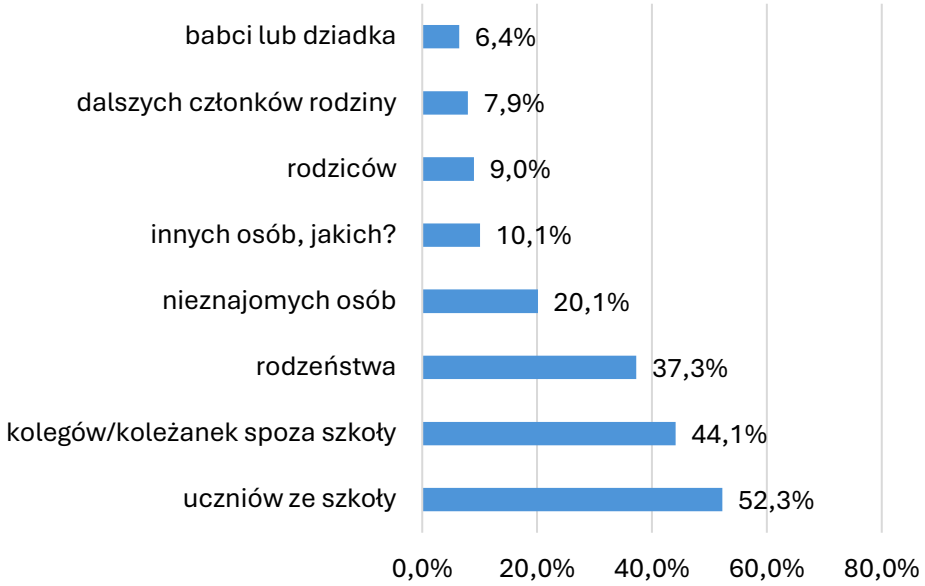

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu

Aby uzyskać pełny obraz sytuacji uczniów w kontekście zjawiska przemocy domowej, w ankiecie pojawiły się również pytania dotyczącego tego, czy respondenci w ciągu ostatniego roku byli świadkami przemocy domowej. Dodatkowym uzasadnieniem wprowadzenia tego bloku pytań jest także fakt, że od 2023 roku w polskim prawodawstwie osoby małoletnie będące świadkami przemocy są równocześnie kwalifikowane jako osoby jej doświadczające.

Zdecydowana większość respondentów - 2 161 uczniów, czyli 69,6% - zadeklarowała, że w ostatnim roku nie była świadkiem sytuacji, w której ktoś w ich domu stosował przemoc. Niemal co piąty respondent (19,4%) zdecydował się wybrać odpowiedź „trudno powiedzieć" - oznacza to, że 603 ankietowanych miało trudność w zidentyfikowaniu, czy było świadkiem przemocy domowej w swoim miejscu zamieszkania. W przypadku około dziesiątego badanego (11,0%) czyli 341 osób.

Podobnie jak w przypadku poprzednich pytań, można zaobserwować, że stosunkowo duża liczba uczniów miała trudność z jednoznacznym wskazaniem tego, czy byli oni świadkami przemocy domowej. **Wskazuje to na pewne niedobory edukacyjne w tym zakresie pewnej grupy respondentów.**

Wykres 53. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? (N=3 105)

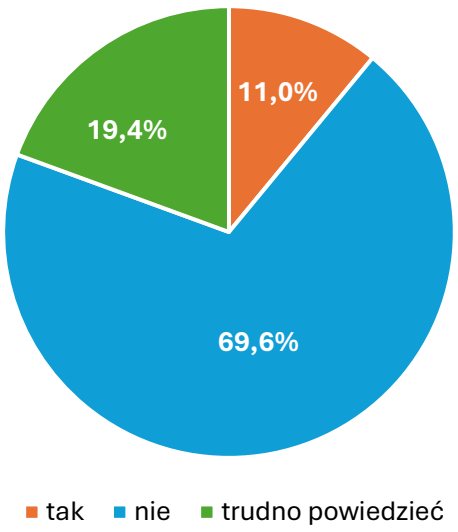

Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu - korelacja ze względu na płeć

Jak można zaobserwować w tabeli 81, doświadczenia dziewcząt i chłopców w badanej grupie są bardzo zbliżone. Wśród kobiet 11,7% badanych (tj. 200 uczennic) deklaruje, że widziało sytuację, w której ktoś w ich domu stosował przemoc, natomiast wśród mężczyzn odsetek ten wynosi 10,1% (tj. 141 uczniów). Tak niewielka różnica sugeruje, że **płeć nie ma istotnego wpływu na prawdopodobieństwo zetknięcia się z przemocą w środowisku domowym.** Podobnie prezentują się dane dotyczące odpowiedzi „nie" – 68,9% kobiet (czyli 1 176 osób) oraz 70,4% mężczyzn (czyli 985 osób) wskazuje, że nie było świadkiem przemocy w swoim domu. Ta wysoka zgodność może świadczyć o tym, że większość młodych osób dorasta w środowisku, które nie ujawnia zachowań przemocowych lub że pewne formy przemocy, szczególnie te o charakterze pośrednim czy emocjonalnym, mogą pozostawać niezauważone. Zbliżone wartości odpowiedzi „trudno powiedzieć" (19,3% u kobiet i 19,5% u mężczyzn, czyli kolejno 330 i 273 osoby) dodatkowo potwierdzają, że młodzież, niezależnie od płci, może mieć trudności w identyfikowaniu nieoczywistych form przemocy występujących w rodzinie.

Wyniki te prowadzą do wniosku, że **płeć nie różnicuje istotnie ryzyka bycia świadkiem przemocy domowej**, a uczniowie w podobnym stopniu mogą mieć kontakt z sytuacjami trudnymi emocjonalnie. Jednocześnie stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" (niemal co piąty respondent niezależnie od płci deklarował tę trudność) sugeruje potrzebę pogłębiania wiedzy młodzieży na temat tego, czym jest przemoc i jak może się ona przejawiać w relacjach rodzinnych. Dlatego rekomenduje się **prowadzenie działań edukacyjnych uwrażliwiających uczniów na subtelne formy krzywdzenia, a także wzmacnianie roli szkoły jako miejsca, w którym można bezpiecznie porozmawiać o sytuacjach budzących niepokój**. Ważne jest również podkreślanie przez osoby edukujące i wychowujące uczniów, że młodzi ludzie mają prawo szukać pomocy. Takie działania mogą realnie zwiększyć poczucie bezpieczeństwa młodzieży i sprzyjać wczesnej identyfikacji problemów związanych z przemocą domową.

Tabela 82. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	11,7%	200	10,1%	141
nie	68,9%	1 176	70,4%	985
trudno powiedzieć	19,3%	330	19,5%	273

Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu - korelacja ze względu na wiek

Analiza dotycząca bycia świadkiem przemocy domowej wśród uczniów pokazuje, że młodsza i starsza grupa deklarują bardzo podobne doświadczenia. Wśród uczniów w wieku 13-15 lat 10,8% badanych (tj. 207 osób) wskazuje, że widziało sytuację przemocy w swoim domu, natomiast w grupie 16-18 lat odsetek ten jest nieznacznie wyższy i wynosi 11,4% (tj.134 osoby). Różnica ta jest minimalna i sugeruje, że wiek nie ma istotnego wpływu na ryzyko zetknięcia się z przemocą domową. Podobną zbieżność widać w odpowiedziach „nie", które dominują w obu grupach - 69,9% wśród młodszych oraz 69,2% wśród starszych uczniów (czyli kolejno 1 345 i 816 osób) deklaruje brak takich doświadczeń. Również odpowiedzi „trudno powiedzieć" układają się niemal identycznie (19,4% i 19,5%, czyli kolejno 373 i 230 osób), co może oznaczać, że uczniowie niezależnie od wieku w podobnym stopniu mają trudność z jednoznacznym rozpoznaniem pewnych zachowań jako przemocowych, zwłaszcza gdy są one subtelne, pośrednie lub emocjonalne.

Niniejsze wyniki ukazują, że **wiek nie różnicuje istotnie doświadczenia bycia świadkiem przemocy domowej**, a młodzież funkcjonuje w podobnych warunkach rodzinnych. Stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" wskazuje, że uczniowie mogą potrzebować wsparcia w lepszym rozumieniu, czym jest przemoc i w jaki sposób może przejawiać się w relacjach domowych. **Rekomenduje się, aby szkoły - zarówno na poziomie młodszych, jak i starszych klas - prowadziły działania edukacyjne zwiększające świadomość dotyczącą przemocy, jej form oraz konsekwencji**. Ważne jest również podkreślanie, że uczniowie mają prawo zgłosić swoje obawy i uzyskać pomoc, jeśli w ich domu dochodzi do sytuacji budzących niepokój.

Tabela 83. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	10,8%	207	11,4%	134
nie	69,9%	1 345	69,2%	816
trudno powiedzieć	19,4%	373	19,5%	230

Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu - korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Korelacja odpowiedzi na niniejsze pytanie pokazuje, że sytuacja rodzinna uczniów może wpływać na ich doświadczenia, choć różnice między grupami nie są bardzo duże. Wśród uczniów wychowujących się w rodzinach pełnych 9,3% (tj. 193 osoby) deklaruje, że widziało sytuację przemocy w domu. Wynik ten jest wyższy w grupach, w których występuje destabilizacja struktury rodzinnej - 14,2% (tj. 74 osoby) wśród uczniów, których rodzice są po rozwodzie lub w separacji, oraz 15,3% (tj. 24 osoby) wśród młodzieży, która straciła jednego z rodziców. Najwyższy poziom zgłoszeń obserwujemy jednak w grupie uczniów określających swoją sytuację rodzinną jako „inną" - aż 20,6% z nich (tj. 28 osób) wskazuje, że było świadkiem przemocy domowej**. Może to sugerować, że niestandardowe lub trudne warunki rodzinne zwiększają prawdopodobieństwo zetknięcia się z zachowaniami krzywdzącymi, lub że uczniowie z takich rodzin częściej potrafią je rozpoznawać.**

W odpowiedziach „nie" również widoczne są pewne różnice. Najwyższy odsetek osób deklarujących brak doświadczeń przemocy w minionym roku dotyczy uczniów z rodzin pełnych (71,8% - 1 486 osób), co wskazuje na stosunkowo wysoki poziom stabilności i bezpieczeństwa w tej grupie. W pozostałych grupach wartości te stopniowo maleją - od 67,7% wśród uczniów (tj. 149 osób), których rodzic przebywa za granicą, przez 66,2% (tj. 345 osób) wśród uczniów z rodzin po rozwodzie, aż do 59,6% (tj. 81 osób) w grupie określającej swoją sytuację jako „inną". **Różnice te mogą wynikać zarówno z większego obciążenia emocjonalnego w rodzinach doświadczających zmian lub kryzysów, jak i z większej dynamiki konfliktów w takich środowiskach**. Odpowiedzi „trudno powiedzieć" pozostają stosunkowo stabilne we wszystkich kategoriach (w zakresie od 18,9% do 22,3%), co pokazuje (podobnie jak w innych analizach korelacji),

że **niezależnie od sytuacji rodzinnej czy innych analizowanych zmiennych, część uczniów ma trudność z jednoznacznym rozpoznaniem, czy obserwowane zachowania stanowią przemoc.**

W oparciu o te dane można stwierdzić, że **niestabilna lub obciążona sytuacja rodzinna może zwiększać ryzyko zetknięcia się z przemocą domową**, choć różnice nie są drastyczne i mogą wynikać również z odmiennych wzorców komunikacji, konfliktów czy napięć emocjonalnych obecnych w różnych typach rodzin. Jednocześnie fakt, że nawet w rodzinach pełnych część uczniów deklaruje bycie świadkiem przemocy, podkreśla, że **zjawisko to może pojawiać się w każdym środowisku.**

W związku z powyższym rekomenduje się, aby **działania profilaktyczne i wychowawcze były kierowane do wszystkich uczniów, niezależnie od ich sytuacji rodzinnej, ze szczególnym wsparciem dla tych, którzy znajdują się w warunkach niestandardowych lub obciążających emocjonalnie.** Szkoły powinny rozwijać działania edukujące młodzież w zakresie rozpoznawania przemocy oraz zachęcać do zgłaszania sytuacji zagrażających bezpieczeństwu domowników. Ważne jest również podkreślanie, że uczniowie mogą liczyć na wsparcie dorosłych w sytuacji bycia świadkiem przemocy, co może pomóc w zmniejszeniu skali przemocy oraz zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa wśród młodzieży.

Tabela 84. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105)

	Odpowiedź	tak	nie	trudno powiedzieć
Uczniowie - rodzina pełna	%	9,3%	71,8%	18,9%
	Liczba odpowiedzi	193	1486	392
Uczniowie - rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	14,2%	66,2%	19,6%
	Liczba odpowiedzi	74	345	102
Uczniowie - jeden z rodziców przebywa za granicą	%	10,0%	67,7%	22,3%
	Liczba odpowiedzi	22	149	49
Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje	%	15,3%	63,7%	21,0%
	Liczba odpowiedzi	24	100	33
Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	%	20,6%	59,6%	19,9%
	Liczba odpowiedzi	28	81	27

Uczniowie jako świadkowie przemocy w domu - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Dane pokazują, że uczniowie mieszkający w mieście i na wsi deklarują bardzo zbliżone doświadczenia w zakresie obserwowania przemocy domowej w ciągu ostatniego roku. Wśród młodzieży z miast 10,6% badanych (czyli 196 uczniów) wskazuje, że było świadkami przemocy domowej, natomiast wśród uczniów mieszkających na wsi odsetek ten wynosi 11,6% (czyli 145 uczniów). Różnica jest minimalna, może oznaczać, że miejsce zamieszkania nie ma istotnego wpływu na ryzyko zetknięcia się z przemocą w środowisku domowym. Podobnie układają się odpowiedzi „nie", które dominują w obu grupach – 69,1% (tj. 1 279 osób) uczniów z miast oraz 70,3% (tj. 882 osoby) uczniów ze wsi deklaruje brak takich doświadczeń. Zbliżona jest również liczba uczniów, którzy wybrali odpowiedź „trudno powiedzieć" (20,3% w miastach i 18,1% na wsi, czyli kolejno 376 i 227 osób), co może świadczyć o tym, że **młodzież niezależnie od miejsca zamieszkania ma trudność w jednoznacznym rozpoznaniu pewnych, mniej oczywistych form przemocy.**

Zestawienie wyników prowadzi do wniosku, że **miejsce zamieszkania nie różnicuje istotnie doświadczenia bycia świadkiem przemocy domowej**, a uczniowie zarówno z obszarów miejskich, jak i wiejskich mogą napotykać podobne sytuacje i wyzwania emocjonalne związane z funkcjonowaniem rodziny. Jednocześnie fakt, że część młodzieży zaznacza odpowiedź „trudno powiedzieć", pokazuje, że niezależnie od środowiska uczniowie mogą mieć trudność z właściwą oceną zachowań mogących mieć znamiona przemocy.

W związku z tym zaleca się, aby **działania profilaktyczne i edukacyjne dotyczące przemocy były prowadzone zarówno w szkołach miejskich, jak i wiejskich, z podobnym naciskiem na rozwijanie kompetencji uczniów w zakresie rozpoznawania zachowań przemocowych oraz sięgania po pomoc w sytuacjach budzących niepokój**. Szkoły mogą odgrywać kluczową rolę w budowaniu świadomości związanej z przemocą domową, podkreślając, że każdy uczeń – niezależnie od miejsca zamieszkania – ma prawo do bezpieczeństwa i wsparcia.

Tabela 85. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	10,6%	196	11,6%	145
nie	69,1%	1 279	70,3%	882
trudno powiedzieć	20,3%	376	18,1%	227

Obserwacje uczniów dotyczące stosowania przemocy w ich domach

Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliło 38 badanych deklarujących bycie świadkiem przemocy w domu. Uczniowie najczęściej byli świadkami stosowania przemocy przez rodzeństwo - przemoc ze strony braci lub sióstr zaobserwowało 106 respondentów, czyli 35,0% analizowanej grupy badawczej. Nieznacznie rzadziej uczniowie wybierali odpowiedź „inne, jakie?" - na inne osoby nie wymienione w ankiecie wskazało 99 osób, czyli 32,7% badanych. Dokładne zestawienie odpowiedzi znajduje się w aneksie w tabeli 13.

Jeśli zaś chodzi o bycie świadkiem stosowania przemocy przez rodziców, to 98 osób (32,3%) zaobserwowało takie zachowania u taty, natomiast 82 (27,1%) u mamy.

W przypadku dalszych członków rodziny takich jak na przykład wujek lub ciocia, to świadkami przemocy z ich strony było 32 uczniów, co stanowi 10,6% osób odpowiadających na to pytanie.

Grupą, wśród której zaobserwowano najmniej zachowań przemocowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy byli babcia lub dziadek (9,6%, tj. 29 osób).

Oznacza to, że **uczniowie najczęściej obserwowali zachowania przemocowe w najbliższym otoczeniu ze strony ich rodziców oraz rodzeństwo.** To pokazuje, że aby skutecznie zapobiegać temu zjawisku, należy pamiętać o tym, że przemoc oddziałuje nie tylko na osoby w nią bezpośrednio uwikłane, czyli osoby stosujące i doświadczające, ale i otoczenie. **Obserwacja tego typu zachowań może pogarszać dobrostan psychiczny świadków, a także stwarza ryzyko adaptacji do środowiska przemocowego, a w dalszej perspektywie powielania zaobserwowanych schematów w przyszłości i podtrzymanie funkcjonowania przemocowych mechanizmów**.

Wykres 54. Kto stosował przemoc w Twoim domu (kiedy byłeś/aś jej świadkiem)? (N=303)

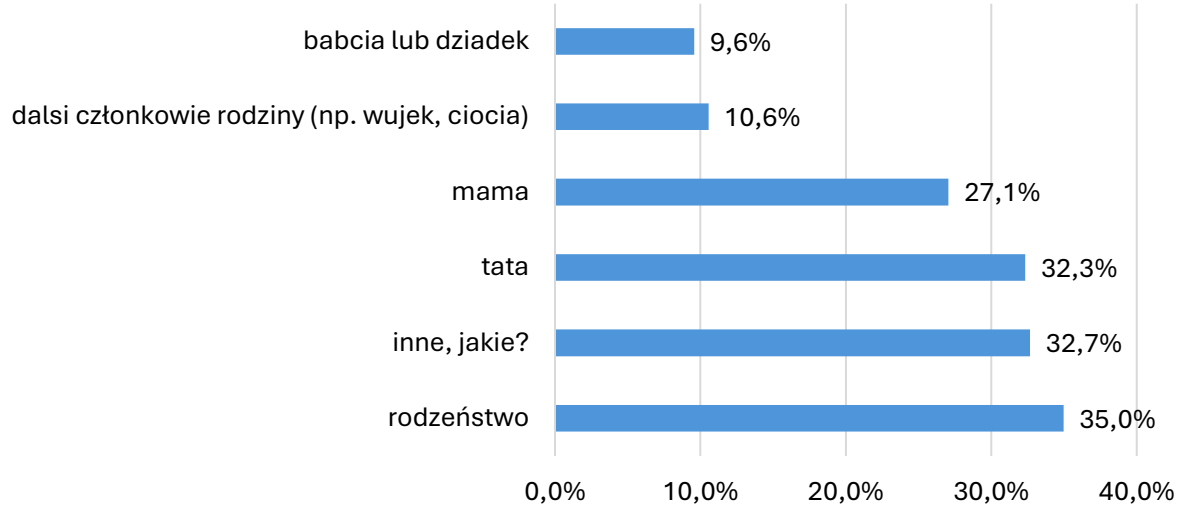

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Rodzaj przemocy, której uczniowie byli świadkami w domu

Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliło 38 badanych deklarujących bycie świadkiem przemocy w domu. W odpowiedzi na pytanie o to, jakiego rodzaju zachowania zostały zaobserwowane przez ankietowanych, najczęściej wskazywano akty przemocy psychicznej - 191 uczniów (63,9%) zgłosiło, że było świadkami krzyków, wyzywania oraz obrażania.

W dalszej kolejności wskazywano na przemoc o charakterze fizycznym polegającą na biciu, popychaniu i szarpaniu - świadkami takich zachowań było 140 respondentów (46,2%).

Ponad jeden na trzech badanych zadeklarował, że zaobserwował w swoim domu przemoc psychiczną polegającą na wyśmiewaniu, ośmieszaniu i upokarzaniu - odpowiedź ta została wybrana 109 razy (36,0%).

Uczniowie mieli możliwość na wskazanie zachowań, które nie zostały zawarte w kwestionariuszu. Na wpisanie innych form przemocy zdecydował się około co piąty badany (19,1%) - odpowiedzi wszystkich 58 respondentów znajdują się w aneksie w tabeli 14.

11,7% uczniów, czyli 45 osób zadeklarowało, że w ciągu ostatniego roku było świadkiem przemocy o charakterze seksualnym („dotykanie wbrew woli/zmuszanie do zachowań naruszających granice intymności").

Około co dziesiąty badany (10,2%) zaobserwował w swoim otoczeniu rodzinnym występowanie jednej z form cyberprzemocy polegającej na rozpowszechnianiu obraźliwych materiałów w postaci wiadomości lub zdjęć.

Najczęściej obserwowanymi przez uczniów zachowaniami są te związane z przemocą psychiczną, a w dalszej kolejności przemocą fizyczną. Wyniki ukazują, jak istotne jest **zaszczepianie w społeczeństwie zasad komunikacji bez przemocy, wsparcie rodziców w procesie wychowywania dzieci** oraz propagowanie skutecznych metod wychowawczych mogących stanowić dla osób stosujących przemoc alternatywę, a także wsparcie w uzdrowieniu środowiska domowego.

Wykres 55. Jakie to były zachowania? (N= 303)

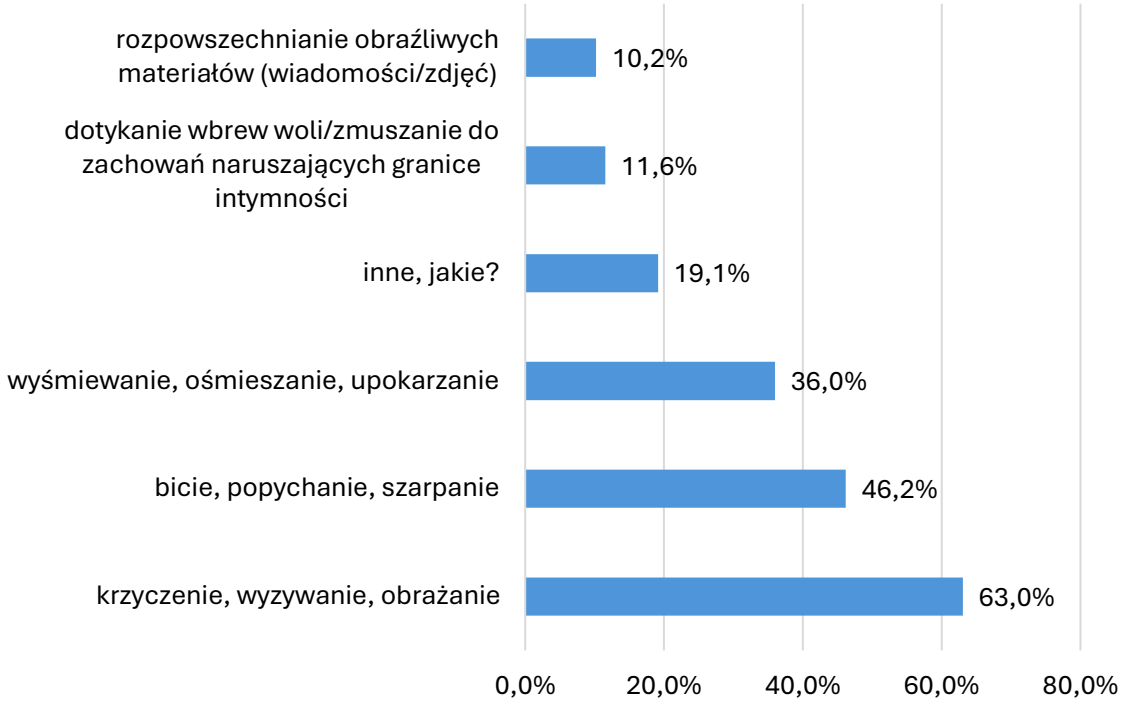

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole

Młodzi ludzie w wieku szkolnym zazwyczaj większość swojego czasu przebywają ze swoją najbliższą rodziną oraz w środowisku szkolnym. Aby dogłębnie poznać ich doświadczenia związane ze zjawiskiem przemocy, ankietowani zostali poproszeni o wskazanie, czy i jeśli tak to jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego zaobserwowali oni zachowania przemocowe w swojej szkole.

Niemal połowa badanych (45,0%) zadeklarowała, że nie zaobserwowała problemu przemocy w swojej szkole w ciągu ostatniego roku szkolnego - taką odpowiedź wybrało 1 397 uczniów. Oznacza to, że **ponad połowa badanych (55,0%) przynajmniej raz była świadkiem przemocy rówieśniczej w swojej szkole.**

Najczyściej obserwowane były akty przemocy, które można nazwać incydentalnymi. 689 respondentów (czyli 22,2%) było świadkiem przemocy między 1 a 3 razy.

16,7% ankietowanych, czyli 519 osób zgłosiło, że było świadkami przemocy mogącej mieć znamiona przemocy ciągłej - występującej więcej niż 9 razy.

Nieco rzadziej wskazywano częstotliwość obserwowania przemocy o charakterze umiarkowanym względem dwóch poprzednich liczebności. 367 uczniów (11,8%) miało okazję obserwować przemoc w szkole od 4 do 6 razy. Najrzadziej badani deklarowali obserwowanie przemocy w przedziale między 7 a 9 razy - tę odpowiedź wybrało 133 badanych, czyli jedynie 4,3% całej próby badawczej.

Powyższe dane prowadzą do **wniosku, że przemoc rówieśnicza najczęściej ma charakter incydentalny lub ciągły**. Pojedyncze akty przemocy mogą wynikać z szeregu czynników takich jak stres, trudności emocjonalne lub presja otoczenia. W przypadku występowania jednorazowych lub maksymalnie kilkukrotnych aktów przemocy w ciągu roku szkolnego, warto rozważyć wprowadzenie aktywności uczących młodych ludzi radzić sobie z trudnościami, stresem i wyzwaniami jakie stawia przed nimi życie szkolne oraz prywatne.

W przypadku przemocy mającej znamiona sytuacji ciągłej (ponad 9 zaobserwowanych przypadków w ciągu roku szkolnego) należy zastosować dodatkowe metody uzdrawiające sytuację w szkole. Zgodnie z odpowiedziami uczniów na inne pytania w niniejszej ankiecie

oraz refleksjami przedstawicielami instytucji pomocowych podczas wywiadów FGI, w tym przypadku **należy skupić działania naprawcze nie tylko na osobach stosujących przemoc, ale także na kadrze nauczycielskiej oraz przede wszystkim rodzicach.** W takiej sytuacji działania edukacyjne powinny stawiać nacisk na uświadomienie osoby stosującej przemoc oraz jego rodziców o konsekwencjach takiego zachowania. **Nauczyciele z kolei powinni być dodatkowo szkoleni z zakresu przeciwdziałania zjawisku przemocy rówieśniczej i okazywania wsparcia osobom doświadczającym przemocy, a także komunikacji z rodzicami**, gdyż ta, jak donoszą w wywiadach FGI pracownicy podmiotów udzielających wsparcia, potrafi być bardzo utrudniona.

Wykres 56. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? (N=3 105)

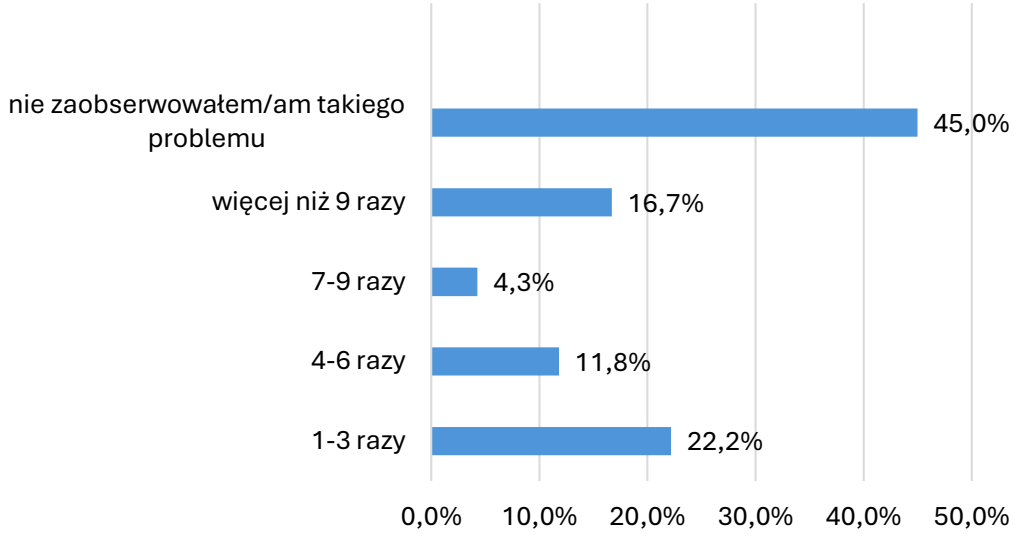

Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole - korelacja ze względu na płeć

Analiza odpowiedzi dotyczących częstotliwości obserwowania przemocy między uczniami w ciągu ostatniego roku szkolnego w podziale na płeć pokazuje, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni mają bardzo zbliżone doświadczenia. Największa część badanej młodzieży - 45,1% kobiet oraz 44,9% mężczyzn, czyli 769 i 628 respondentów - deklaruje, że nie zauważyła takich problemów w swojej szkole. Może to świadczyć o relatywnie pozytywnej ocenie klimatu rówieśniczego bądź, odnosząc się do odpowiedzi z poprzednich pytań, że część przypadków przemocy nie jest przez uczniów dostrzegana bądź interpretowana jako zjawisko przemocowe.

Wśród osób, które zaobserwowały przemoc, najczęściej wskazywaną kategorią jest przemoc o charakterze incydentalnym („1-3 razy"), co potwierdziło 23,7% (tj. 405 osób) kobiet oraz 20,3% (czyli 284) mężczyzn. Oznacza to, że akty przemocy, choć stosunkowo rzadkie, wciąż pojawiają się doświadczeniach znaczącej części uczniów. W kolejnych przedziałach częstotliwości odpowiedzi nieznacznie różnią się od siebie - przemoc obserwowaną 4-6 razy deklaruje 11,6% kobiet oraz 12,1% mężczyzn (czyli kolejno 198 i 169 osoby). 4,4% kobiet i 4,2% mężczyzn – kolejno 75 i 58 osób – zadeklarowało, że zaobserwowało między 7 a 9 aktów przemocy w ostatnim roku. Warto także zwrócić uwagę na osoby, które deklarują częstszy kontakt z przemocą, czyli więcej niż 9 razy w roku szkolnym. W tej grupie 18,6% mężczyzn (tj. 260 osób) oraz 15,2% kobiet (tj. 259 osób) wskazuje, że wielokrotnie obserwowało akty przemocy między rówieśnikami. Może to sugerować, że chłopcy częściej znajdują się w sytuacjach, w których przemoc jest bardziej widoczna, lub że częściej funkcjonują w grupach, w których dochodzi do konfliktów.

Chociaż niemal połowa uczniów nie dostrzega problemu przemocy w swojej szkole, to wciąż znacząca grupa ma z nią kontakt, a wśród chłopców nieco częściej pojawiają się obserwacje nasilonych lub wielokrotnych aktów przemocy. Warto pamiętać, że brak obserwacji nie zawsze oznacza brak przemocy - wiele jej form, takich jak przemoc psychiczna czy wykluczanie, może pozostawać ukrytych przed wzrokiem rówieśników.

Rekomenduje się, aby szkoły systematycznie wzmacniały działania profilaktyczne, szczególnie te dotyczące rozpoznawania subtelnych form przemocy i reagowania na nie. **Ważne jest również budowanie kultury otwartości i bezpieczeństwa w szkołach, w której uczniowie czują, że mogą zgłaszać incydenty bez obawy przed konsekwencjami**. Potrzeba ta została również zasygnalizowana przez respondentów wywiadów FGI.

Tabela 86. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1-3 razy	23,7%	405	20,3%	284
4-6 razy	11,6%	198	12,1%	169
7-9 razy	4,4%	75	4,1%	58
więcej niż 9 razy	15,2%	259	18,6%	260
nie zaobserwowałem/am takiego problemu	45,1%	769	44,9%	628

Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole - korelacja ze względu na wiek

Analiza częstotliwości obserwowania przemocy rówieśniczej w szkole w ciągu ostatniego roku szkolnego pokazuje, że doświadczenia młodszych i starszych uczniów różnią się w pewnym stopniu, choć ogólny obraz pozostaje zbliżony. Wśród uczniów w wieku 13-15 lat 24,1% (tj. 463 osoby) wskazało, że widziało przemoc 1-3 razy, podczas gdy wśród starszych uczniów (16-18 lat) wynik ten jest niższy i wynosi 19,2% (tj. 226 osób). Podobna tendencja pojawia się w przedziale 4-6 razy - 12,6% młodszych i 10,5% starszych ankietowanych (czyli kolejno 243 i 124 osoby) obserwowało przemoc w tej częstotliwości. Może to oznaczać, że młodsi uczniowie częściej spotykają się z przemocą rówieśniczą lub są bardziej wrażliwi na jej dostrzeganie.

Różnice widoczne są także przy rzadziej zgłaszanych przypadkach. Zachowania przemocowe obserwowane 7-9 razy deklaruje 5,0% (tj. 96 osób) młodszych uczniów oraz 3,1% (tj. 37 osób) starszych, a częściej niż 9 razy - 17,3% (czyli 332 osoby) w grupie 13-15 lat i 15,9% (tj. 187 osób) w grupie starszej. Choć różnice nie są duże, wyniki te mogą wskazywać, że **młodsi uczniowie częściej funkcjonują w środowiskach, w których przemoc jest bardziej widoczna lub częściej przyciąga ich uwagę**. Najbardziej wyraźna rozbieżność pojawia się jednak w odpowiedziach „nie zaobserwowałem/am takiego problemu”: 41,1% uczniów młodszych – 791 osób oraz aż 51,4% uczniów starszych - 606 osób deklaruje brak kontaktu z przemocą. Oznacza to, że **starsza młodzież częściej ocenia swoje środowisko szkolne jako pozbawione przemocy lub rzadziej dostrzega jej przejawy.**

Wyniki te prowadzą do wniosku, że młodsi uczniowie częściej niż starsi zauważają przemoc rówieśniczą, co może wynikać z większej liczby sytuacji konfliktowych w tej grupie wiekowej lub większej wrażliwości na zachowania agresywne. Jednocześnie wysoki odsetek starszych uczniów deklarujących brak obserwacji przemocy może oznaczać, że przemoc staje się mniej widoczna w starszych klasach, przybiera bardziej subtelne formy lub że starsi uczniowie są mniej skłonni klasyfikować pewne zachowania jako przemoc.

Dlatego rekomenduje się, aby działania profilaktyczne były szczególnie wzmacniane w młodszych rocznikach, gdzie przemoc jest częściej zauważana, ale nie powinny pomijać starszych uczniów - zwłaszcza w zakresie edukacji dotyczącej subtelnych form agresji, np. wykluczania czy przemocy relacyjnej. Warto również dbać o systematyczny monitoring atmosfery szkolnej, tak aby reagować na pojawiające się problemy, zanim staną się one trwałym elementem funkcjonowania grup rówieśniczych.

Tabela 87. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1-3 razy	24,1%	463	19,2%	226
4-6 razy	12,6%	243	10,5%	124
7-9 razy	5,0%	96	3,1%	37
więcej niż 9 razy	17,3%	332	15,9%	187
nie zaobserwowałem/am takiego problemu	41,1%	791	51,4%	606

Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole - korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Analiza częstotliwości obserwowania przemocy rówieśniczej w szkole w ciągu ostatniego roku szkolnego pokazuje, że sytuacja rodzinna uczniów wpływa w pewnym stopniu na to, jak często dostrzegają oni takie zachowania. W grupie uczniów wychowujących się w rodzinie pełnej 22,9% (tj. 475 osób) badanych wskazuje, że widziało przemoc 1-3 razy, natomiast wśród uczniów, których rodzice są po rozwodzie lub w separacji, wynik jest nieco wyższy i wynosi 24,2% (126 osób). Podobne wartości pojawiają się również w grupie

uczniów, gdy jeden z rodziców przebywa za granicą (16,8%, czyli 37 osób) lub gdy jeden z rodziców nie żyje (16,6%, czyli 26 osób). W grupie określającej swoją sytuację rodzinną jako „inną" wartość ta wynosi 18,4% - 25 osób. **Dane te sugerują, że uczniowie z rodzin w kryzysie lub niestabilnych mogą nieco częściej zauważać przemoc w relacjach rówieśniczych, choć różnice nie są bardzo duże.**

Różnice widoczne są również w kategorii 4-6 obserwacji. Wśród uczniów, których rodzice są w separacji, wynik wynosi 12,7% (czyli 66 osób), a wśród uczniów, których rodzic przebywa za granicą - 15,9% (czyli 35 osób), co jest wartością wyraźnie wyższą niż w grupie rodzin pełnych (11,5%, czyli 18 osób). W przypadku rzadziej zgłaszanych epizodów, takich jak 7-9 obserwacji przemocy, wartości wynoszą od 4,1% do 6,4%, przy czym najwyższy wynik odnotowano wśród uczniów, którzy stracili jednego z rodziców (6,4% - 10 osób). Wyraźne różnice w odsetkach pojawiają się jednak w kategorii częstych obserwacji - więcej niż 9 razy. W rodzinach pełnych odsetek ten wynosi 15,5% - 321 osób, natomiast w rodzinach z jednym rodzicem - aż 22,9% - 36 osób, a w grupie o „innej" sytuacji rodzinnej - 28,7% - 39 osób. Wyniki te mogą sugerować, że destabilizacja środowiska rodzinnego może wiązać się z częstszym kontaktem z zachowaniami przemocowymi w szkole lub większą wrażliwością na ich dostrzeganie.

W odpowiedziach dotyczących braku obserwacji przemocy również pojawiają się interesujące różnice. Najczęściej brak takich sytuacji deklarują uczniowie, gdy jeden z rodziców przebywa za granicą (47,7%, czyli 105 osób) oraz uczniowie z rodzin pełnych (46,0%, czyli 952 osoby). Natomiast wśród uczniów, którzy określają swoją sytuację rodzinną jako „inną", wynik ten jest najniższy - 40,4%, czyli 55 osób. **Może to oznaczać, że młodzież funkcjonująca w bardziej obciążonych lub niestandardowych warunkach rodzinnych częściej dostrzega konflikty lub napięcia również w środowisku szkolnym.**

Wyniki te mogą prowadzić do wniosku, że **stabilność sytuacji rodzinnej może mieć znaczenie dla sposobu, w jaki uczniowie postrzegają i obserwują przemoc między rówieśnikami. Tam, gdzie sytuacja rodzinna jest trudniejsza lub mniej przewidywalna, uczniowie częściej deklarują kontakt z przemocą szkolną, w tym jej częstszymi przejawami. Jednocześnie dane te podkreślają, że przemoc rówieśnicza może występować w każdej grupie, niezależnie od sytuacji rodzinnej.**

Dlatego zaleca się, aby **szkoły zwracały szczególną uwagę na uczniów pochodzących z rodzin w kryzysie, rozbitych lub charakteryzujących się niestandardową strukturą.** Uczniowie ci mogą potrzebować dodatkowego wsparcia emocjonalnego oraz wsparcia w zakresie radzenia sobie z napięciem i konfliktami. Jednocześnie działania profilaktyczne powinny być kierowane do całej społeczności szkolnej, aby budować kulturę reagowania na przemoc i zwiększać świadomość jej różnych form, również tych nieoczywistych.

Tabela 88. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105)

	Odp.	1-3 razy	4-6 razy	7-9 razy	więcej niż 9 razy	nie zaobserwowałem/am takiego problemu
Uczniowie - rodzina pełna	%	22,9%	11,5%	4,1%	15,5%	46,0%
	Liczba odp.	475	239	84	321	952
Uczniowie - rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	24,2%	12,7%	4,2%	17,1%	41,8%
	Liczba odp.	126	66	22	89	218
Uczniowie - jeden z rodziców przebywa za granicą	%	16,8%	15,9%	4,1%	15,5%	47,7%
	Liczba odp.	37	35	9	34	105
Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje	%	16,6%	11,5%	6,4%	22,9%	42,7%
	Liczba odp.	26	18	10	36	67
Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	%	18,4%	6,6%	5,9%	28,7%	40,4%
	Liczba odp.	25	9	8	39	55

Uczniowie jako świadkowie przemocy rówieśniczej w szkole - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Analiza częstotliwości obserwowania przemocy rówieśniczej w szkole pokazuje pewne różnice między uczniami mieszkającymi w mieście, a tymi z terenów wiejskich. Wśród uczniów z miast 21,4% (tj. 396 osób) deklaruje, że widziało przemoc 1-3 razy w roku szkolnym, podczas gdy na wsi wynik ten jest wyższy i wynosi 23,4% (tj. 293 osoby). Podobna zależność pojawia się w przedziale 4-6 obserwacji - 11,6% uczniów z miasta (tj. 215 osób) oraz 12,1% uczniów z terenów wiejskich (tj. 152 osoby) zauważyło przemoc w tej częstotliwości. Różnice te nie są duże, ale mogą sugerować, że **uczniowie ze wsi nieco częściej dostrzegają przemoc między rówieśnikami lub że zjawisko to jest w ich środowisku bardziej widoczne.**

Najbardziej wyrazista różnica pojawia się przy rzadziej zgłaszanych, lecz bardziej nasilonych formach kontaktu z przemocą. Przemoc obserwowaną 7-9 razy wskazuje 3,6% uczniów z miast (tj. 67 osób) oraz 5,3% uczniów ze wsi (tj. 66 osób), natomiast częstotliwość przekraczającą 9 obserwacji zgłasza 15,0% uczniów z miast (czyli 277 osób) i aż 19,3% uczniów mieszkających na wsi (czyli 242 osoby). Może to oznaczać, że młodzież wiejska częściej styka się z powtarzającymi się epizodami przemocy lub funkcjonuje w środowiskach, w których konflikty są bardziej widoczne. Jednocześnie brak obserwacji przemocy deklaruje 48,4% uczniów z miasta (tj. 896 osób), podczas gdy na wsi odsetek ten wynosi 40,0% (tj. 501 osób). Wskazuje to, że środowisko miejskie jest częściej postrzegane jako wolne od widocznych aktów przemocy rówieśniczej, co może wynikać zarówno z różnic w organizacji życia szkolnego, jak i z innego charakteru relacji między uczniami.

Wskazuje to na to, że **młodzież mieszkająca na wsi częściej niż uczniowie z miast dostrzega przemoc rówieśniczą, szczególnie w formach powtarzających się i bardziej intensywnych.** Jednocześnie wysoki odsetek uczniów z miasta deklarujących brak kontaktu z przemocą może sugerować, że **w środowiskach miejskich może być ona mniej widoczna lub przybierać bardziej subtelne formy, które trudniej zauważyć.**

Z tego względu warto, aby **szkoły wiejskie objąć szczególnym wsparciem w obszarze przeciwdziałania przemocy, ze szczególnym naciskiem na monitorowanie relacji rówieśniczych i szybkie reagowanie na sygnały dotyczące zachowań przemocowych**. W szkołach miejskich natomiast **warto rozwijać działania związane z rozpoznawaniem przemocy ukrytej - relacyjnej, emocjonalnej czy cyfrowej - która może być mniej widoczna, ale równie dotkliwa**. W obu środowiskach ważne jest budowanie kultury otwartości i zgłaszania problemów, aby uczniowie czuli, że ich bezpieczeństwo jest priorytetem.

Tabela 89. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
1-3 razy	21,4%	396	23,4%	293
4-6 razy	11,6%	215	12,1%	152
7-9 razy	3,6%	67	5,3%	66
więcej niż 9 razy	15,0%	277	19,3%	242
nie zaobserwowałem/am takiego problemu	48,4%	896	40,0%	501

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy

Istotnym wymiarem diagnozy sytuacji przemocy domowej oraz przemocy rówieśniczej jest próba udzielenia odpowiedzi na to, czy uczniowie dają przyzwolenie na stosowanie przemocy w niektórych sytuacjach takich jak moment, gdy ktoś ich zdenerwuje.

Większość uczniów deklaruje, że bezwzględnie sprzeciwia się stosowaniu przemocy niezależnie od sytuacji - odpowiedź „nie" wybrało 1 227 uczniów, czyli 39,5% wszystkich pytanych.

Nieznacznie rzadziej badani wybierali odpowiedź „trudno powiedzieć" - zdecydowało się na nią 1 162 uczniów, czyli 37,4% ankietowanych.

Niemal co czwarty respondent (23,1%) stwierdził, że przemoc może być stosowana w niektórych sytuacjach - osób deklarujących taki stosunek do przemocy było 716.

Niniejsze wyniki można odebrać jako niepokojące. Bardzo duży odsetek uczniów miał trudności w ocenie, czy można stosować przemoc w określonych okolicznościach. Również liczba osób deklarujących przyzwolenie na taką formę reakcji jest stosunkowo wysoka. Należy rozważyć **rozwijanie działań uświadamiających o konsekwencjach stosowania przemocy** zarówno pod kątem prawnym, jak i społecznym. Pomocne mogą być także **wszelkiego rodzaju aktywności rozwijające w młodych osobach empatię i wrażliwość na drugiego człowieka,** co sugerowali rozmówcy w wywiadach FGI.

Wykres 57. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? (N=3 105)

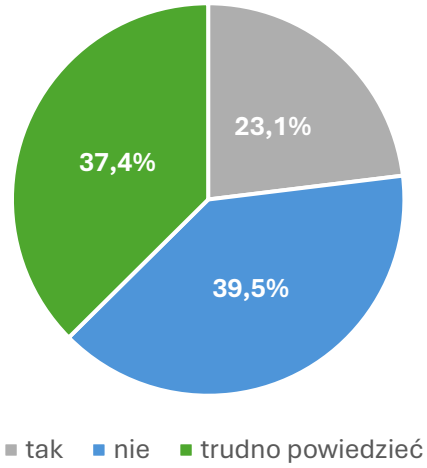

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy – korelacja ze względu na płeć

Analiza odpowiedzi dotyczących akceptacji przemocy w określonych sytuacjach pokazuje istotne różnice między uczniami a uczennicami w sposobie postrzegania zachowań agresywnych. Wśród kobiet 18,0% (tj. 307 osób) uważa, że w niektórych okolicznościach można użyć przemocy - na przykład wtedy, gdy ktoś wywołuje zdenerwowanie. Wśród mężczyzn odsetek ten jest zdecydowanie wyższy i wynosi 29,2% (tj. 409 osób). Może to oznaczać, że **chłopcy częściej dopuszczają możliwość usprawiedliwienia agresji lub częściej funkcjonują w środowiskach, w których przemoc jest postrzegana jako dopuszczalna forma reakcji na frustrację.**

Jednocześnie odmowę akceptacji przemocy deklaruje 45,8% kobiet (tj. 781 uczennic) oraz tylko 31,9% mężczyzn (tj. 446 uczniów). Wynik ten pokazuje, że dziewczęta częściej przyjmują postawę jednoznacznie potępiającą przemoc, podczas gdy chłopcy pozostają wobec niej bardziej ambiwalentni. Potwierdzają to także odpowiedzi „trudno powiedzieć", które zaznaczyło 36,2% kobiet oraz 38,9% mężczyzn (czyli kolejno 618 i 544 osoby). Wysoki poziom niepewności w obu grupach może świadczyć o tym, że **młodzież miewa trudność z jednoznacznym rozpoznaniem granic pomiędzy asertywnością, obroną a przemocą, zwłaszcza w sytuacjach obciążających emocjonalnie.**

Oznacza to, że **mężczyźni częściej niż kobiety dopuszczają możliwość stosowania przemocy w wybranych sytuacjach, a jednocześnie obie grupy w znaczącym stopniu mają trudność z jednoznaczną oceną moralną takich zachowań.** Może to wskazywać

na potrzebę wzmacniania kompetencji emocjonalnych uczniów, szczególnie w obszarze radzenia sobie ze złością, stresem i konfliktami rówieśniczymi - tak, aby nie były one odreagowywane w formie agresji.

Dlatego warto rozważyć intensyfikację działań edukacyjnych dotyczących konstruktywnego reagowania na emocje, rozwiązywania sporów i ukazywania granic przemocy. **Warto również rozwijać programy profilaktyczne skierowane szczególnie do chłopców, których odpowiedzi wskazują na większą skłonność do akceptacji przemocy jako środka obrony lub odpowiedzi na frustrację**. Wzmocnienie umiejętności społecznych i emocjonalnych uczniów może realnie przyczynić się do ograniczenia przemocowych zachowań w środowisku szkolnym.

Tabela 90. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	18,0%	307	29,2%	409
nie	45,8%	781	31,9%	446
trudno powiedzieć	36,2%	618	38,9%	544

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy – korelacja ze względu na wiek

Jak ukazuje tabela 90, zarówno młodsi, jak i starsi uczniowie mają bardzo zbliżone stanowiska w kwestii przyzwolenia na stosowanie przemocy w wybranych przypadkach. Wśród uczniów w wieku 13-15 lat 23,4% (tj. 451 osób) deklaruje, że dopuszcza użycie przemocy w określonych okolicznościach, podczas gdy w grupie starszej (16-18 lat) wynik ten wynosi 22,5%, czyli 265 osób. Różnica jest niewielka, co sugeruje, że wiek nie odgrywa istotnej roli w akceptacji agresji jako sposobu radzenia sobie z emocjami czy konfliktami.

Odpowiedź „nie” wybrało 40,3% młodszych uczniów (tj. 776 osób) oraz 38,2% starszych (tj. 451 osób), co wskazuje, że w obu grupach mniej niż połowa młodzieży jednoznacznie odrzuca możliwość stosowania przemocy. To stosunkowo niskie wartości i mogą świadczyć o tym, że uczniowie – niezależnie od wieku – nie mają wystarczająco ugruntowanej postawy sprzeciwiającej się przemocy. Jednocześnie wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” (36,3% wśród młodszych i 39,3% wśród starszych, czyli kolejno 698 i 464 osoby) sugeruje, że **młodzież ma trudność z jednoznacznym**

określeniem granic, w których agresja przestaje być reakcją emocjonalną, a staje się przemocą wobec drugiej osoby.

W oparciu o poniższe zestawienia można dojść do wniosku, że zarówno młodsi, jak i starsi uczniowie wykazują znaczną niepewność w ocenie dopuszczalności przemocy, a znaczna część z nich pozostawia sobie „furtkę" na jej usprawiedliwienie. Świadczy to o **potrzebie wzmocnienia edukacji dotyczącej radzenia sobie ze stresem i złością, a także budowania jasnych norm społecznych wskazujących, że przemoc nie jest akceptowalną formą zachowania - niezależnie od okoliczności.**

W związku z tym warto rozważyć wprowadzenie lub **rozwijanie działań profilaktycznych skierowanych do wszystkich grup wiekowych, ze szczególnym naciskiem na rozwijanie kompetencji emocjonalnych oraz uczenie konstruktywnych form reagowania w sytuacjach trudnych, a także komunikacji bez przemocy.** Programy szkolne powinny podkreślać, że frustracja lub zdenerwowanie nie usprawiedliwiają zachowań mających znamiona przemocy, a wsparcie nauczycieli i pedagogów powinno pomagać uczniom w wypracowaniu alternatywnych strategii radzenia sobie z emocjami.

Tabela 91. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na wiek (N=3 105)

	uczniowie w wieku 13-15lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	23,4%	451	22,5%	265
nie	40,3%	776	38,2%	451
trudno powiedzieć	36,3%	698	39,3%	464

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy – korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Analiza przekonań uczniów dotyczących dopuszczalności użycia przemocy pokazuje, że sytuacja rodzinna może mieć wpływ na to, jak młodzież postrzega agresję w relacjach społecznych. W rodzinach pełnych 21,3% uczniów (czyli 441 osób) uważa, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy, natomiast podobny odsetek pojawia się wśród uczniów, których jeden z rodziców przebywa za granicą (21,8% - 48 osób). Wyższą akceptację przemocy deklarują uczniowie z rodzin po rozwodzie lub w separacji (25,5% - 133 osoby), a taki sam wynik obserwujemy w grupie młodzieży, która straciła

jednego z rodziców (25,5% - 40 osób). Najwyższy poziom akceptacji przemocy pojawia się jednak wśród uczniów określających swoją sytuację rodzinną jako „inną" - aż 39,7% badanych (czyli 54 uczniów) dopuszcza możliwość jej stosowania. **Wyniki te mogą sugerować, że destabilizacja emocjonalna lub trudniejsze warunki rodzinne wpływają na postrzeganie przemocy jako bardziej dopuszczalnej reakcji.**

Równie interesujące są odpowiedzi odrzucające możliwość stosowania przemocy. Najczęściej pojawiają się one wśród uczniów z rodzin pełnych (41,2%, czyli 854 osoby) oraz w grupie, gdzie jeden z rodziców nie żyje (42,0%, czyli 66 osób). Może to wskazywać, że w tych środowiskach panują bardziej jednoznaczne normy dotyczące nieakceptowania agresji. W rodzinach po rozwodzie oraz w rodzinach, w których rodzic przebywa za granicą, odpowiedzi „nie" pojawiają się rzadziej (odpowiednio 37,0% i 32,3%, czyli kolejno 193 i 71 osób), co może świadczyć o większej niepewności lub większej ekspozycji na zachowania konfliktowe. Najniższy odsetek odpowiedzi odrzucających przemoc pojawia się w grupie o „innej" sytuacji rodzinnej - 31,6%, czyli 43 osoby, co w połączeniu z wysokim odsetkiem odpowiedzi „tak" wskazuje na większą podatność na usprawiedliwianie zachowań agresywnych.

Odpowiedzi „trudno powiedzieć" również są zróżnicowane w zależności od sytuacji rodzinnej ankietowanego. Najwyższy poziom niepewności pojawia się wśród uczniów, których rodzic przebywa za granicą (45,9% - 101 osób), co może świadczyć o ich mniejszej stabilności emocjonalnej lub trudności w zdefiniowaniu granic przemocy. W grupach pozostałych wartości wahają się od 28,7% do 37,5%), co pokazuje, że niezależnie od środowiska stosunkowo duża część młodzieży ma problem z jednoznaczną oceną dopuszczalności przemocy.

Można zatem wyciągnąć wniosek, że niestandardowa i trudniejsza sytuacja rodzinna wiąże się z większą akceptacją przemocy oraz większą niepewnością w ocenianiu jej dopuszczalności. Może to oznaczać, że uczniowie z takich środowisk częściej funkcjonują w warunkach napięcia i konfliktów, co wpływa na ich postrzeganie zachowań przemocowych jako bardziej zrozumiałych lub dopuszczalnych.

Rekomenduje się, aby szkoły szczególnie wspierały uczniów z rodzin w kryzysie, po rozwodzie, w sytuacji emigracji zarobkowej rodzica czy w innych niestandardowych układach rodzinnych. Ważne jest rozwijanie kompetencji emocjonalnych, uczenie konstruktywnego radzenia sobie ze złością i frustracją, a także jasne komunikowanie, że przemoc - niezależnie od okoliczności - nie jest akceptowalną formą zachowania**. Warto również wzmacniać system wsparcia psychologicznego, który pomoże uczniom, a w szczególności młodzieży z trudniejszych środowisk, w budowaniu bezpiecznych i nie przemocowych strategii reagowania.**

Tabela 92. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105)

	Odpowiedź	tak	nie	trudno powiedzieć
Uczniowie - rodzina pełna	%	21,3%	41,2%	37,5%
	Liczba odpowiedzi	441	854	776
Uczniowie - rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	25,5%	37,0%	37,4%
	Liczba odpowiedzi	133	193	195
Uczniowie - jeden z rodziców przebywa za granicą	%	21,8%	32,3%	45,9%
	Liczba odpowiedzi	48	71	101
Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje	%	25,5%	42,0%	32,5%
	Liczba odpowiedzi	40	66	51
Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	%	39,7%	31,6%	28,7%
	Liczba odpowiedzi	54	43	39

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Analizy korelacji ze względu na miejsce zamieszkania ukazują, że te zmienne nie różnicują postaw młodzieży w sposób znaczący, choć widoczne są pewne subtelne różnice. Wśród uczniów mieszkających w mieście 23,6% badanych (tj. 436 osoby) uważa, że czasem można użyć przemocy, natomiast na wsi odsetek ten jest nieco niższy i wynosi 22,3% (tj. 280 osób). Różnica ta jest niewielka, co sugeruje, że **środowisko miejskie lub wiejskie nie wpływa istotnie na poziom akceptacji przemocy jako formy reakcji na przykład zdenerwowanie.**

Odpowiedź „nie” częściej wybierali uczniowie mieszkający na wsi (41,8% - 524 osoby) niż ci z miast (38,0% - 703 osoby). Może to wskazywać na to, że młodzież wiejska częściej przyjmuje jednoznacznie negatywną postawę wobec przemocy lub funkcjonuje w środowiskach, w których normy dotyczące odrzucenia agresji są bardziej utrwalone. Mimo to, **w obu grupach mniej niż połowa badanych konsekwentnie odrzuca możliwość stosowania przemocy, co może być sygnałem do wzmocnienia działań wychowawczych w szkołach.**

Wysokie odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć” - 38,5% w mieście (tj. 712 uczniów) i 35,9% na wsi (tj. 450 uczniów) - wskazują na to, że **znaczna część młodzieży miała trudność z jednoznaczną oceną dopuszczalności zachowań o charakterze przemocowym**. Można przypuszczać, że uczniowie nie zawsze potrafią odróżnić przemoc od silnej emocjonalnej reakcji lub mają problem z oceną, gdzie przebiega granica między obroną własną a agresją.

Niniejsze dane wskazują, że niezależnie od miejsca zamieszkania młodzież wykazuje znaczną niepewność w ocenie przemocy oraz częściowo dopuszcza jej stosowanie w wybranych sytuacjach. Oznacza to, że zarówno w szkołach miejskich, jak i wiejskich potrzebne są **działania edukacyjne wzmacniające świadomość w zakresie radzenia sobie ze złością, rozwiązywania konfliktów i rozpoznawania zachowań przemocowych**.

Dlatego rekomenduje się, aby placówki edukacyjne - bez względu na lokalizację - systematycznie podejmowały działania profilaktyczne ukierunkowane na rozwijanie kompetencji emocjonalnych uczniów. Ważne jest również tworzenie bezpiecznej przestrzeni do rozmów o trudnych emocjach oraz modelowanie alternatywnych sposobów reagowania na stres czy frustrację. Wzmocnienie tych umiejętności może ograniczyć ryzyko reagowania przemocą i poprawić ogólny klimat społeczny w szkołach.

Tabela 93. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
tak	23,6%	436	22,3%	280
nie	38,0%	703	41,8%	524
trudno powiedzieć	38,5%	712	35,9%	450

Osoby, do których uczniowie zwróciliby się o pomoc

Aby działania pomocowe zmierzające do minimalizacji zjawiska przemocy wśród uczniów były skuteczne, problem nie może mieć charakteru ukrytego. Uczniowie powinni czuć zaufanie do osób z ich otoczenia i zgłaszać wszelkie zachowania mające znamiona przemocy.

W niniejszym pytaniu uczniowie mieli za zadanie wskazać, do kogo by się zgłosili w sytuacji doznawania przez siebie lub osobę z jej otoczenia przemocy domowej lub rówieśniczej. Ponad połowa badanych (50,9%) zadeklarowała, że w takiej sytuacji zwróciłaby się po pomoc do rodziców/opiekunów - taką odpowiedź wybrało 1 579 uczniów.

Około 30% badanych w sytuacji doświadczenia bądź zaobserwowania przemocy w swoim otoczeniu zgłosiłaby się do nauczycieli oraz kolegów i koleżanek - na tę opcję zdecydowało się kolejno 942 (30,3%) i 907 (29,2%) uczniów.

Nieco mniej popularną odpowiedzią było zgłoszenie się do psychologa/pedagoga szkolnego - taką drogę uzyskania pomocy wybrałoby 825 badanych (26,6%).

Nieco ponad co piąty badany zdecydowałby się na zmaganie z problemem samodzielnie lub zgłosiłby się na policję - takiej odpowiedzi udzieliło kolejno 667 (21,5%) i 658 (21,2%) uczniów. 15,2% uczniów w przypadku pojawienia się takiej sytuacji nie wiedziałoby, do kogo może się zwrócić - trudność ta została zadeklarowana przez 473 ankietowanych. 11,5% badanych, czyli 356 uczniów po pomoc zwróciłoby się do babci lub dziadka, a jedynie 7,5% osób, czyli 234 respondentów poszukiwałoby pomocy w Internecie. 82 osoby (2,6%) zdecydowały się na wskazanie innych miejsc lub osób nie wskazanych w kwestionariuszu, u których poszukiwałyby wsparcia - dokładne odpowiedzi tych badanych znajdują się w aneksie w tabeli 15.

Jak można zaobserwować, **uczniowie mają dość zróżnicowane pomysły na to, do kogo się zwrócić w sytuacji zetknięcia się z przemocą w swoim otoczeniu**. To pokazuje, że istnieje jeszcze duże pole do poprawy w zakresie budowania zaufania do poszczególnych podmiotów oraz osób mogących udzielić wsparcia. Należy także zwrócić uwagę na stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi wskazujących, że uczniowie staraliby się poradzić sobie samodzielnie - w pewnych przypadkach może to być dla nich

rozwijające, jednak w wielu sytuacjach niebezpieczne. Należy wskazywać młodym ludziom, że zjawisko przemocy domowej to poważny problem społeczny wymagający często współpracy z osobami z zewnątrz. Sugeruje się także prowadzenie działań uświadamiających, do kogo osoba dostrzegająca w swoim otoczeniu przemoc może się zwrócić celem uzyskania rzetelnej pomocy oraz wsparcia dla siebie i innych.

Wykres 58. Do kogo zwróciłbyś/abyś się o pomoc, gdybyś Ty lub ktoś z Twojego otoczenia doznawał przemocy domowej lub rówieśniczej? (N=3 105)

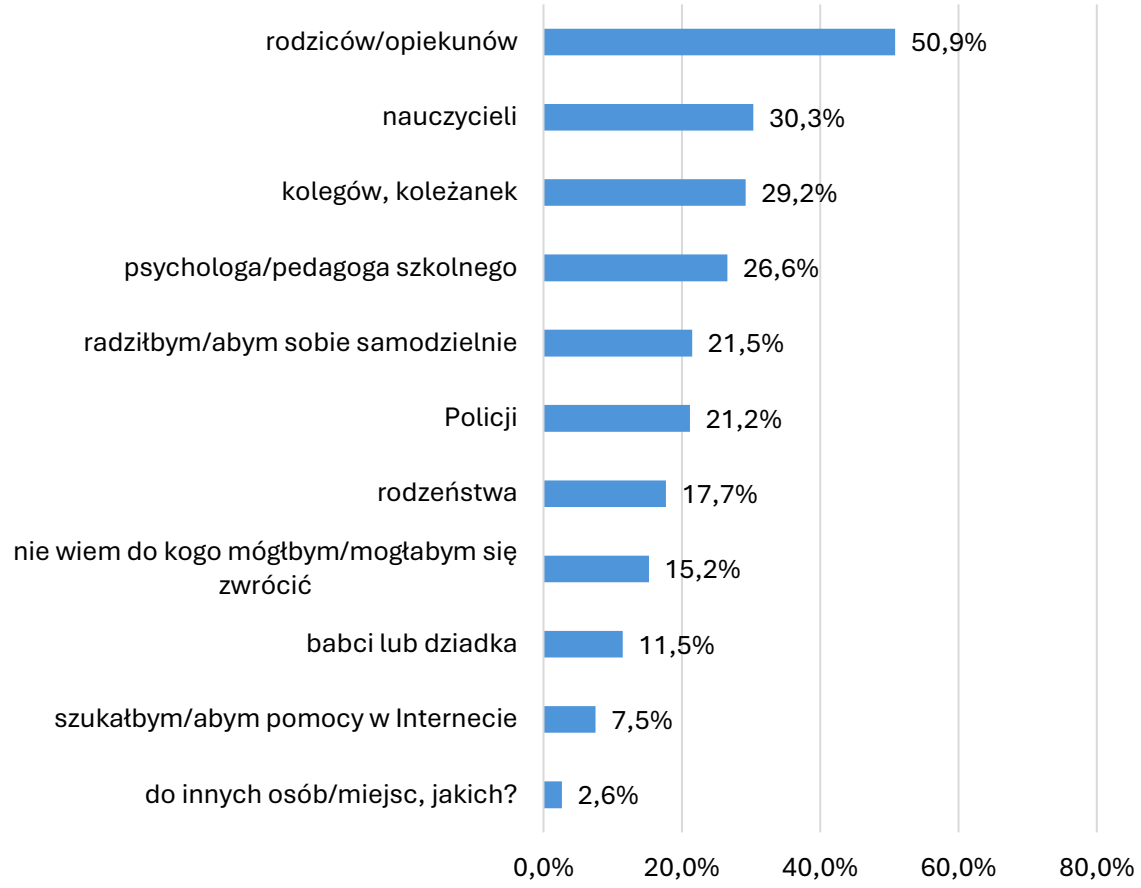

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Zjawisko cyberprzemocy wśród uczniów

Rozwój technologii cyfrowych i komunikacyjnych, poza zwiększeniem możliwości wymiany informacji, generuje nową przestrzeń występowania zachowań przemocowych. Aby lepiej poznać to zjawisko w środowisku szkolnym uczniowie zostali poproszeni o zdefiniowanie pojęcia cyberprzemocy a następnie wskazanie, czy w ciągu ostatniego roku doświadczyli bądź stosowali oni poszczególne formy cyberprzemocy. Dodatkowo, respondentom zadano pytania dotyczące nawiązywania kontaktu z uczniami przez dorosłych nieznajomych za pośrednictwem technologii cyfrowych.

Definicja cyberprzemocy oczami uczniów

Dla badanych uczniów cyberprzemoc charakteryzuje przede wszystkim publikowanie obraźliwych treści na czyiś temat w Internecie. Na tę cechę przemocy cyfrowej wskazało 62,7% ankietowanych, czyli 1 948 osób. Niemal 60% respondentów (58,9%, czyli 1 829 osób) zwróciło uwagę również na to, że cyberprzemocą można także nazwać dodawanie negatywnych i obraźliwych komentarzy. Dla około połowy uczniów to zjawisko charakteryzuje się również „otrzymywaniem nachalnych, niechcianych treści/ wiadomości przez komunikatory elektroniczne" oraz „publikowaniem czyjegoś wizerunku bez jego wiedzy lub zgody" - te odpowiedzi zostały wskazane przez kolejno 1 660 (53,5%) i 1 656 (53,3%) ankietowanych. Nieco rzadziej badani postrzegali cyberprzemoc jako włamywanie się na konta internetowe (45,0%) - taką odpowiedź wybrało 1 396 uczniów. 43,9% badanych, czyli 1 364 osoby tę formę przemocy kojarzyły z podszywaniem się.

Co ciekawe, średnio co piąty uczeń (20,1%) nie umiał wskazać, czym dla niego jest cyberprzemoc. Oznacza to, że 624 ankietowanych ma trudność w zdefiniowaniu tej formy przemocy.

57 respondentów (1,8%) zdecydowało się wskazać na inne działania, które w ich odczuciu mają wymiar przemocy cyfrowej - ich dokładne odpowiedzi znajdują się w aneksie w tabeli 16.

Jak można wyczytać z niniejszych statystyk, pomimo, że osoby młode urodziły się w czasach powszechnego dostępu do najnowszych technologii komunikacyjnych, to ich wiedza dotycząca tego, czym jest cyberprzemoc wciąż nie jest pełna. Oznacza to, że **należy intensyfikować działania edukacyjne oraz uświadamiające dotyczącego tego, jakie działania podejmowane za pośrednictwem technologii cyfrowych mają znamiona przemocy** pomimo, iż można odnieść niekiedy mylne wrażenie, że osoby młode które od najmłodszych lat mają styczność w mniejszym bądź większym stopniu z technologią powinny mieć dużą wiedzę na temat negatywnych zjawisk występujących w sieci oraz komunikatorach.

Wykres 59. Czym według Ciebie jest cyberprzemoc? (N=3 105)

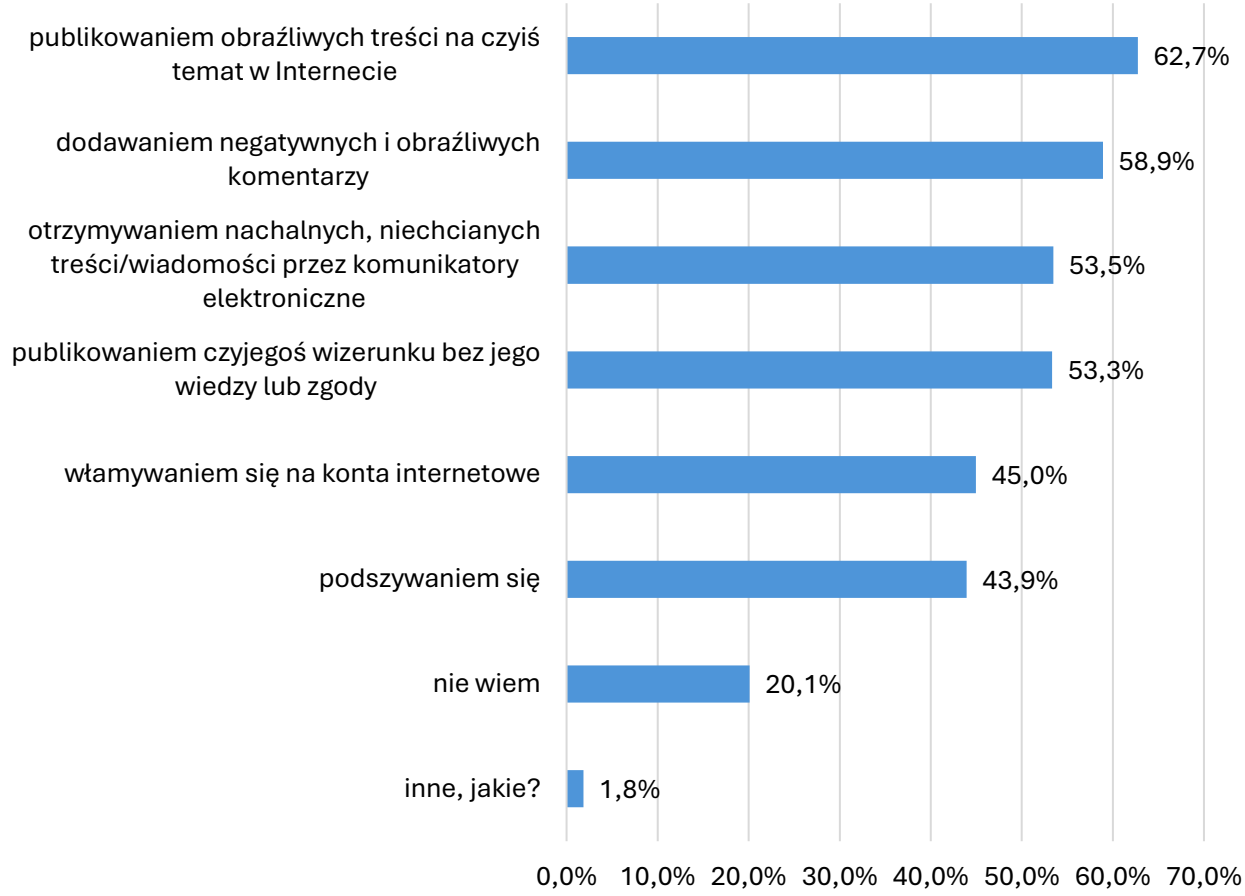

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy

Ponad połowa ankietowanych zadeklarowała, że w ciągu ostatnich 12 miesiącach nie doświadczyła cyberprzemocy - odpowiedź wybrało 1 358 osób, czyli 56,5% badanych.

Najczęstszą formą cyberprzemocy doświadczaną przez uczniów było „otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe" - na takie działania wskazało 397 badanych (16,2%). 13,6% respondentów, czyli 334 osoby stwierdziły, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy spotkało się z otrzymywaniem negatywnych i obraźliwych komentarzy przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe.
13,6% uczniów, czyli 333 osoby nie wiedziały, czy zdarzyło im się doświadczyć przemocy o charakterze cyfrowym.

Około co dziesiąty badany (10,6%), czyli 261 osób zadeklarowało, że w ich przypadku doszło/dochodziło do rozpowszechniania treści z ich wizerunkiem bez pozwolenia.
9,1% uczniów, czyli 222 osoby doświadczyły podszywania się pod nich w Internecie poprzez takie działania jak na przykład tworzenie fałszywych kont lub wysyłanie wiadomości. 8,3% ankietowanych (203 badanych) zadeklarowało, że mieli do czynienia z włamaniami na ich konta internetowe lub/i przejęciem danych do logowania. 36 uczniów (1,5%) zdecydowało się wskazać inne formy cyberprzemocy, które nie zostały ujęte w kwestionariuszu, a których doświadczyli w ciągu ostatniego roku - dokładne odpowiedzi respondentów znajdują się w aneksie w tabeli 17.

Około co dziesiąty badany doświadczył poważnych form cyberprzemocy związanych z kradzieżą tożsamości. Wielu badanych zadeklarowało, że spotkało się z otrzymywaniem niechcianych wiadomości i działaniami mogącymi zostać określonymi zbiorczo mianem hejtu. Te odpowiedzi pokazują, jak istotna jest nie tylko profilaktyka oraz edukacja w zakresie przeciwdziałania cyberprzemocy, ale również aktywność w zakresie minimalizowania skutków jej występowania i radzenia sobie z hejtem. **Uczniowie dotknięci cyberprzemocą oraz ich opiekunowie prawni i nauczyciele powinni posiadać narzędzia umożliwiające radzenie sobie ze skutkami przemocy cyfrowej celem zapewnienia im dobrostanu psychicznego oraz możliwości sprawnego**

reagowania natychmiast po pojawieniu się niebezpieczeństw związanych z tą formą przemocy.

Wykres 60. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? (N=2 453)

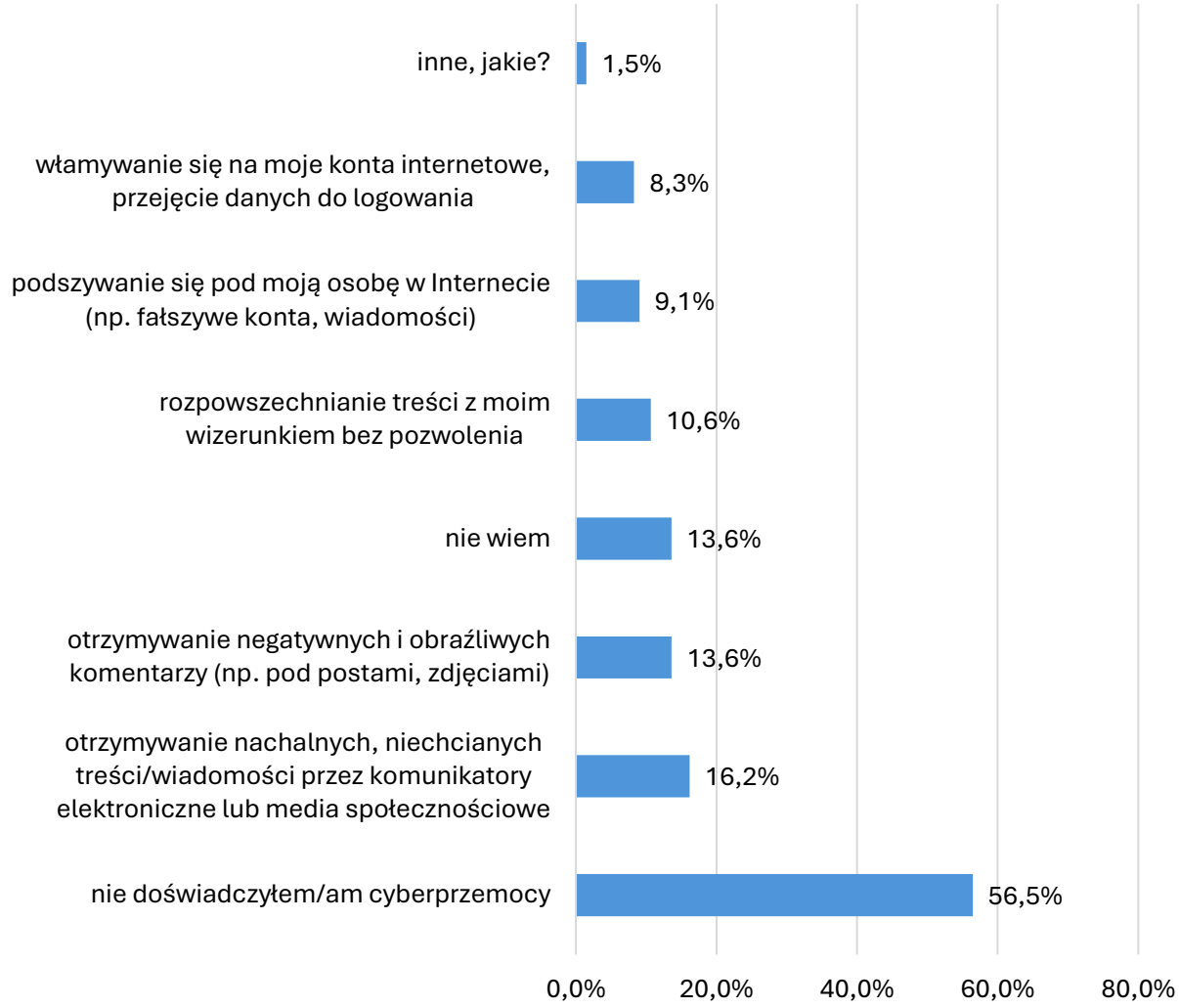

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na płeć

Analiza danych dotyczących doświadczeń cyberprzemocy wśród uczniów pokazuje, że zarówno dziewczęta, jak i chłopcy mieli kontakt z różnymi formami agresji internetowej, jednak w części kategorii widoczne są wyraźne różnice. Najczęściej wskazywaną formą cyberprzemocy są nachalne, niechciane wiadomości lub treści otrzymywane za pośrednictwem komunikatorów i mediów społecznościowych. Doświadczyło ich 18,2% dziewcząt (257 osób) oraz 13,4% chłopców (czyli 140 osób),

co może oznaczać, że dziewczęta częściej stają się adresatkami uporczywych lub niepożądanych kontaktów online.

Ważną kategorią jest również otrzymywanie negatywnych lub obraźliwych komentarzy, które deklaruje 15,2% dziewcząt (czyli 214 osób) i 11,5% (czyli 120 osób) chłopców. W tym obszarze kobiety częściej niż mężczyźni doświadczają przemocy. Podszywanie się pod czyjąś tożsamość w Internecie dotyczy 8,7% dziewcząt oraz 9,6% chłopców - różnica może sugerować, że chłopcy nieznacznie częściej doświadczają działań mających na celu manipulowanie wizerunkiem lub relacjami społecznymi.

Niektórzy badani doświadczyli również takich form cyberprzemocy jak włamywanie się na konta internetowe i przejmowanie danych – takie doświadczenie deklaruje 7,2% dziewcząt, czyli 101 badanych oraz 9,7% chłopców, czyli 102 osoby. Rozpowszechnianie treści z wizerunkiem bez zgody, choć rzadkie, również występuje - 11,1% dziewcząt (tj. 156 osób) i 10,03% chłopców (tj. 105 osób) doświadczyło tego typu naruszenia prywatności. Co ciekawe, niemal identyczny odsetek dziewcząt i chłopców (po 13,6%, czyli kolejno 191 i 142 osoby) nie był w stanie określić, czy doświadczył cyberprzemocy. Wskazuje to na duże trudności części młodzieży w rozpoznawaniu zachowań przemocowych w środowisku cyfrowym, co może wynikać m.in. z normalizacji agresji internetowej, przyzwyczajenia do wrogich treści lub braku wiedzy na temat tego, czym właściwie jest cyberprzemoc.
1,4% uczennic (tj.16 osób) i 2,0% uczniów (tj. 21 osób) zgłosiło, że doświadczyło innych form przemocy niezawartych w kwestionariuszu.

Równocześnie jednak, ponad połowa badanych, czyli 55,7% uczennic (tj. 783 osoby) i 57,5% uczniów (tj. 602 osoby) stwierdziło, że nie doświadczyło cyberprzemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Wyniki te mogą oznaczać, że uczniowie mają realny kontakt z różnymi formami cyberprzemocy, lecz jednocześnie wykazują stosunkowo wysoki poziom niepewności w ich identyfikowaniu. **Dziewczęta nieco częściej doświadczają uporczywych kontaktów online, natomiast chłopcy częściej wskazują na działania związane z podszywaniem się lub włamywaniem na konta internetowe i przejmowaniem**

danych do logowania. Jednocześnie problemem przekrojowym pozostaje brak świadomości młodzieży dotyczącej tego, które zachowania stanowią cyberprzemoc. Niniejsze dane sugerują, że warto rozważyć podjęcie dodatkowych działań edukacyjnych ukierunkowanych na rozpoznawanie cyberagresji, w tym jej mniej oczywistych form. Ważne jest także wzmacnianie kompetencji cyfrowych uczniów - szczególnie w zakresie bezpieczeństwa kont, ochrony prywatności oraz reagowania na internetowe nadużycia. Programy profilaktyczne powinny również podkreślać, że cyberprzemoc ma realne konsekwencje emocjonalne i prawne, a młodzież powinna mieć świadomość, gdzie i w jaki sposób zgłaszać zagrożenia. Tego typu działania mogą znacząco poprawić bezpieczeństwo cyfrowe uczniów oraz ich zdolność do ochrony siebie i innych w przestrzeni internetowej.

Tabela 94. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na płeć (N=2 453)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odp.	%	Liczba odp.
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	18,3%	257	13,4%	140
otrzymywanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	15,2%	214	11,5%	120
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,7%	122	9,6%	100
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	7,2%	101	9,7%	102
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	11,1%	156	10,0%	105
inne, jakie?	1,14%	16	2,0%	21
nie wiem	13,6%	191	13,6%	142
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	55,7%	783	57,5%	602

Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na wiek

Analiza danych dotyczących doświadczeń cyberprzemocy ujawnia, że zarówno młodsi (13-15 lat), jak i starsi uczniowie (16-18 lat) spotykają się z różnymi formami przemocy, choć jej natężenie jest w obu grupach zbliżone. Najczęściej wskazywaną formą są nachalne, niechciane wiadomości lub treści wysyłane przez komunikatory i media społecznościowe. Doświadczyło ich 14,8% młodszych (tj. 230 osób) oraz 18,6% starszych uczniów (tj. 167 osób), co sugeruje, że **starsza młodzież jest bardziej**

narażona na uporczywy kontakt cyfrowy - prawdopodobnie z uwagi na większą aktywność online.

Podobnie wygląda sytuacja w przypadku otrzymywania negatywnych lub obraźliwych komentarzy, których doświadczyło 13,4% młodszych (tj. 208 osób) i 14,0% starszych uczniów (tj. 126 osób). **Różnice są niewielkie, co wskazuje, że hejt internetowy dotyka obu grup w podobnym stopniu.** Podszywanie się pod czyjąś tożsamość częściej dotyczy uczniów starszych (10,7% - 96 osób) niż młodszych (8,1% - 126 osób). Może to wynikać z większej liczby kont internetowych na różnych platformach (w tym w bankach) i aktywności starszych uczniów w mediach społecznościowych, a tym samym większej liczby okazji do nadużyć.

Znacząca różnica pojawia się natomiast w przypadku włamań na konta internetowe - takich incydentów doświadczyło 6,5% młodszych uczniów (czyli 101 osób), podczas gdy wśród starszych odsetek ten jest niemal dwukrotnie wyższy i wynosi 11,4% (102 osoby). **Starsza młodzież częściej korzysta z różnych platform i serwisów, co może zwiększać ryzyko nieuprawnionego dostępu do ich danych.**

Rozpowszechnianie treści z wizerunkiem bez zgody pojawia się w obu grupach na podobnym poziomie (10,6% u młodszych i 10,7% u starszych, czyli kolejno 165 i 96 osób), co wskazuje, że ten rodzaj cyberprzemocy może nie zależeć od wieku, lecz od na przykład dynamiki relacji rówieśniczych. Kategoria „inne działania" utrzymuje się na niskim i identycznym poziomie zarówno w przypadku uczniów w wieku 13-15 jak i 16-18 lat (1,5% w obu grupach, czyli kolejno 24 i 13 osób), **co może oznaczać, że najczęściej cyberprzemoc mieści się w standardowych, rozpoznawanych przez młodzież formach.**

Niepokoić może stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem" - 14,7% wśród młodszych (tj. 229 osób) oraz 11,6% (tj. 104 osoby) wśród starszych uczniów - wskazuje, że **część młodzieży ma trudność z oceną, czy to, czego doświadczyli, należy już uznać za cyberprzemoc.**

Jednocześnie ponad połowa uczniów w obu grupach (56,4% młodszych i 56,6% starszych, czyli kolejno 877 i 508 osób) deklaruje, że nie doświadczyła cyberprzemocy, co może oznaczać, że **znaczna część młodzieży nie styka się z tego rodzaju**

zagrożeniami - lub że część uczniów nie rozpoznaje subtelnych form agresji cyfrowej.

Może to świadczyć o tym, że **starsza młodzież (w wieku 15-18 lat) nieco częściej niż młodsza (w wieku 13-15 lat) doświadcza poważniejszych form cyberprzemocy**, takich jak włamania na konta czy uporczywy kontakt online. Jednocześnie uczniowie niezależnie od wieku w podobnym stopniu doświadczają hejtu, naruszeń wizerunku oraz podszywania się pod tożsamość.

Dlatego rekomenduje się, aby działania profilaktyczne były dostosowane do potrzeb różnych grup wiekowych i tworzone w oparciu o monitorowaną aktywność w sieci małoletnich w różnym wieku. **W młodszych rocznikach warto szczególnie podkreślać zasady bezpieczeństwa cyfrowego oraz reagowanie na hejt, natomiast w starszych klasach należy wzmocnić edukację dotyczącą ochrony kont, prywatności oraz konsekwencji prawnych cyberprzemocy.** W każdej grupie wiekowej warto rozwijać kompetencje rozpoznawania cyberzagrożeń, ponieważ wysoki poziom odpowiedzi „nie wiem" wskazuje na potrzebę lepszego zrozumienia, czym jest cyberprzemoc i jak jej przeciwdziałać.

Tabela 95. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na wiek (N=2 453)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odp.	%	Liczba odp.
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	14,8%	230	18,6%	167
otrzymywanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	13,4%	208	14,0%	126
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,1%	126	10,7%	96
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	6,5%	101	11,4%	102
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	10,6%	165	10,7%	96
inne, jakie?	1,5%	24	1,5%	13
nie wiem	14,7%	229	11,6%	104
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	56,4%	877	56,6%	508

Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Zebrane wyniki podzielone pod kątem sytuacji rodzinnej ankietowanych pokazują, że ekspozycja na różne formy przemocy internetowej jest wyraźnie zróżnicowana, a **największe ryzyko dotyczy uczniów znajdujących się w bardziej niestandardowych lub obciążonych kontekstach rodzinnych**. Wśród uczniów z rodzin pełnych 15,2% (249 osób) doświadczyło nachalnych, niechcianych wiadomości, podczas gdy w grupie o „innej" sytuacji rodzinnej odsetek ten wzrasta do 24,2% (tj. 23 osoby). Podobnie wygląda sytuacja uczniów w rodzinach z doświadczeniem rozwodzie (17,9%, czyli 78 badanych) oraz tam, gdzie rodzic przebywa za granicą (18,1%, czyli 30 badanych), **co może wskazywać, że destabilizacja relacji rodzinnych zwiększa podatność na uporczywe kontakty online.**

Jeszcze wyraźniej widać to w przypadku otrzymywania negatywnych lub obraźliwych komentarzy. W rodzinach pełnych deklaruje je 12,6% uczniów (tj. 207 badanych), natomiast w rodzinach, gdzie jeden z rodziców nie żyje, aż 19,8% (tj. 22 osoby). Wysokie wartości pojawiają się także w rodzinach z rodzicem pracującym za granicą (17,5% - 29 osób) - m**oże to oznaczać większe narażenie tych uczniów na konflikty rówieśnicze w sieci lub mniejszą stabilność wsparcia emocjonalnego.**

Podszywanie się pod ucznia (tworzenie fałszywych kont) również częściej dotyczy grup w trudniejszej/skomplikowanej sytuacji rodzinnej: jedynie 8,3% uczniów z rodzin pełnych (tj. 137 osób), ale aż 15,1% tam, gdzie rodzic przebywa za granicą (tj. 25 osób), oraz 14,7% w grupie o „innej" sytuacji rodzinnej (tj. 14 osób). Podobny wzorzec widoczny jest w przypadku włamań na konta - wartości rosną od 7,3% (czyli 120 osób) w rodzinach pełnych do 13,3% (czyli 22 osoby) w rodzinach z rodzicem na emigracji oraz 15,8% (tj. 15 osób) w rodzinach o „innej" strukturze.

Rozpowszechnianie treści z wizerunkiem ucznia, choć ogólnie rzadsze, również częściej dotyczy uczniów w trudniejszych sytuacjach rodzinnych. W rodzinach pełnych doświadcza tego 10,0% (165 uczniów), ale w rodzinach, gdzie jeden z rodziców nie żyje już 15,3% (17 uczniów), a w rodzinach o „innej" strukturze - 16,8% (16 osób). **Świadczy to o wyraźnym związku między skomplikowaną sytuacją rodzinną a ryzykiem naruszeń prywatności online.**

Największe różnice odnotowujemy jednak w kategorii „inne formy cyberprzemocy", gdzie w rodzinach pełnych wskaźnik wynosi zaledwie 1,0% (tj. 16 osób), a w rodzinach o „innej" strukturze - aż 10,5% (tj. 10 osób). Może to oznaczać, że uczniowie w bardziej niestandardowych środowiskach doświadczają specyficznych, nieszablonowych form agresji, które nie mieszczą się w tradycyjnych klasyfikacjach takich jak ta zaproponowana w kwestionariuszu.

Warto zwrócić uwagę na odpowiedzi „nie wiem", które najczęściej pojawiają się wśród uczniów z rodzin o „innej" sytuacji rodzinnej (21,1% - czyli 20 osób), co może świadczyć o trudności w rozpoznawaniu cyberprzemocy lub o wysokim poziomie chaosu informacyjnego i emocjonalnego w ich środowisku.

Najwięcej uczniów deklarujących brak doświadczeń cyberprzemocy pochodzi z rodzin pełnych (58,1% - czyli 955 osób) oraz rodzin po rozwodzie (58,6% - czyli 256 osób). W pozostałych grupach wartości te są wyraźnie niższe - szczególnie w rodzinach z jednym rodzicem pracującym za granicą (47,6% - czyli 79 osób) oraz w rodzinach o „innej" strukturze (44,2% - czyli 42 osoby).

Niniejsze dane wskazują, że stabilność sytuacji rodzinnej odgrywa istotną rolę w ochronie uczniów przed cyberprzemocą, a młodzież z rodzin w kryzysie, migracyjnych oraz niestandardowych jest szczególnie narażona na różnorodne formy agresji cyfrowej, zwłaszcza te bardziej dotkliwe, jak włamania, podszywanie się czy naruszenia wizerunku.

Z tego względu rekomenduje się, aby szkoły i instytucje wspierające młodzież objęły te grupy szczególną opieką - zarówno poprzez edukację cyfrową, jak i wsparcie emocjonalne. **Ważne jest wzmacnianie kompetencji uczniów w zakresie ochrony prywatności, rozpoznawania cyberprzemocy oraz reagowania na nadużycia.** Równocześnie warto rozwijać działania skierowane do nauczycieli i rodziców, zwłaszcza w rodzinach obciążonych kryzysem lub z doświadczeniem migracji jednego z rodziców, aby zwiększyć ich świadomość ryzyka oraz możliwości wspierania dzieci.

Tabela 96. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=2 453)

	rodzina pełna		rodzice rozwiedli się lub są w separacji		jeden z rodziców przebywa za granicą	
Odpowiedź	%	L. odp.	%	L. odp.	%	L. odp.
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	15,2%	249	17,9%	78	18,1%	30
otrzymywanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	12,6%	207	14,0%	61	17,5%	29
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,3%	137	8,2%	36	15,1%	25
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	7,3%	120	7,3%	32	13,3%	22
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	10,0%	165	10,3%	45	10,8%	18
inne, jakie?	1,0%	16	0,7%	3	1,8%	3
nie wiem	14,1%	231	11,0%	48	11,5%	19
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	58,1%	955	58,6%	256	47,6%	79

	z rodziców nie żyje		inna sytuacja rodzinna	
Odpowiedź	%	L. odp.	%	L. odp.
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	15,3%	17	24,2%	23
otrzymywanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	19,8%	22	15,8%	15
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	9,0%	10	14,7%	14
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	12,6%	14	15,8%	15
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	15,3%	17	16,8%	16
inne, jakie?	4,5%	5	10,5%	10
nie wiem	13,5%	15	21,1%	20
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	47,8%	53	44,2%	42

Doświadczanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Analiza danych dotyczących doświadczeń cyberprzemocy w podziale na miejsce zamieszkania pokazuje, że uczniowie z miasta i ze wsi doświadczają jej w bardzo zbliżonym stopniu, a **różnice między grupami są niewielkie i nie wskazują na wyraźnie odmienne wzorce narażenia.** Najczęściej występującą formą cyberprzemocy są nachalne, niechciane wiadomości - doświadcza ich 16,4% (tj. 237 osób) uczniów z miast oraz 15,9% (tj. 160 osób) uczniów ze wsi, co sugeruje, że to zjawisko jest stosunkowo powszechne i niezależne od środowiska lokalnego.

Podobne proporcje obserwujemy w przypadku obraźliwych komentarzy w sieci: 13,5% uczniów z obszarów miejskich (tj. 195 osób) oraz 13,8% (tj. 139 osób) uczniów wiejskich zgłasza, że spotkało się z hejtem internetowym. **Wskazuje to na ujednolicenie doświadczeń młodzieży, co może wynikać z intensywnego i podobnego sposobu korzystania z mediów społecznościowych niezależnie od miejsca zamieszkania.**

Nieco większe różnice pojawiają się przy podszywaniu się pod ucznia. Takiej sytuacji doświadczyło 8,3% młodzieży z miasta (czyli 120 osób), ale już 10,1% uczniów ze wsi (czyli 102 osoby). Może to oznaczać, że w środowiskach wiejskich, gdzie więzi społeczne są bardziej zwarte, podszywanie się może mieć silniejszy efekt społeczny i być częściej stosowaną formą nacisku lub ośmieszenia. W przypadku włamań na konta, dane są prawie identyczne - 8,4% w mieście i 8,1% na wsi (czyli kolejno 121 i 82 osoby), co potwierdza, że ryzyko technicznych form cyberprzemocy jest jednakowe.

W odniesieniu do rozpowszechniania treści z wizerunkiem ucznia bez zgody częściej wskazywali na to uczniowie z miasta (11,5%, tj. 166 osób) niż ze wsi (9,4%, tj. 95 osób). Może to wynikać z większej aktywności młodzieży miejskiej na profilach publicznych oraz częstszego publikowania fotografii. Z kolei kategoria „inne formy cyberprzemocy" pozostaje marginalna - 1,6% w mieście i 1,4% na wsi (czyli kolejno 23 i 14 osób).

Zbliżony poziom odpowiedzi pojawia się w kategorii „nie wiem", gdzie 13,4% uczniów z miast (czyli 193 osoby) i 13,9% uczniów ze wsi (czyli 140 osób) ma trudność z oceną, czy dane zachowanie jest cyberprzemocą. W obu grupach ponad połowa młodzieży deklaruje, że nie doświadczyła cyberprzemocy: 56,8% uczniów z miasta (tj. 821 osób) oraz 56,0% uczniów ze wsi (tj. 564 osoby), co potwierdza, że rozkład doświadczeń jest praktycznie równy.

Wyniki te oznaczają, że w przypadku badanej grupy **miejsce zamieszkania nie jest czynnikiem silnie różnicującym doświadczenia cyberprzemocy, a młodzież z miasta i wsi funkcjonuje w bardzo podobnych warunkach cyfrowych.** Oznacza to także, że profilaktyka nie powinna być różnicowana terytorialnie - zamiast tego **warto koncentrować się na wspólnych wyzwaniach, takich jak rozpoznawanie cyberprzemocy, reagowanie na nią oraz wzmacnianie odpowiedzialnych zachowań online.**

Poleca się organizowanie/rozwijanie istniejących programów edukacyjnych zarówno w szkołach miejskich, jak i wiejskich, z naciskiem na bezpieczeństwo kont, ochronę wizerunku oraz wsparcie psychologiczne dla uczniów doświadczających cyfrowej formy przemocy. **Warto również rozwijać kompetencje nauczycieli i rodziców, aby byli w stanie skutecznie wspierać uczniów niezależnie od środowiska, w którym żyją.**

Tabela 97. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=2 453)

	miasto		wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
otrzymywanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	16,4%	237	15,9%	160
otrzymywanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	13,5%	195	13,8%	139
podszywanie się pod moją osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	8,3%	120	10,1%	102
włamywanie się na moje konta internetowe, przejęcie danych do logowania	8,4%	121	8,1%	82
rozpowszechnianie treści z moim wizerunkiem bez pozwolenia	11,5%	166	9,4%	95
inne, jakie?	1,6%	23	1,4%	14
nie wiem	13,4%	193	13,9%	140
nie doświadczyłem/am cyberprzemocy	56,8%	821	56,0%	564

Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy

Ponad trzy czwarte uczniów (75,6%, tj. 1 848 osób) deklaruje, że w ostatnim roku nie stosowało cyberprzemocy. Około co dziesiąty ankietowany (10,2%, tj. 250 osób) stwierdził, że nie wie, czy stosował on przemoc cyfrową. 181 respondentów (7,4%) wskazało, że stosowało przemoc polegającą na publikowaniu negatywnych i obraźliwych komentarzy. „Wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe" zostało scharakteryzowane jako stosowana forma przemocy przez 168 uczniów, czyli 6,9% badanych. 144 ankietowanych (5,9%) przyznało, że w ostatnim roku podszywało się pod inną osobę w Internecie. Jeśli zaś chodzi o włamywanie się na czyjeś konta - takie działania były podejmowane przez 108 respondentów (4,4%). W przypadku rozpowszechniania treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia, to taki rodzaj przemocy stosowało 103 uczniów (4,2%). Inne, niewymienione w kwestionariuszu formy stosowanej przemocy zostały wskazane przez 28 uczniów (1,1%).

Zebrane informacje potwierdzają, że choć skala zjawiska nie wydaje się statystycznie duża, to różnorodność i potencjalna szkodliwość wskazywanych przez uczniów działań przemocowych wymagają kontynuowania działań profilaktycznych i edukacji w zakresie możliwych konsekwencji prawnych i społecznych stosowania cyberprzemocy. **Rekomenduje się dalsze rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów, wzmacnianie programów edukacyjnych dotyczących odpowiedzialnego korzystania z Internetu oraz angażowanie rodziców i nauczycieli w monitorowanie i przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym w środowisku online.**

Wykres 61. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? (N= 2 446)

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na płeć

Analiza danych dotyczących stosowania cyberprzemocy przez uczniów w podziale na płeć pokazuje, że choć większość młodzieży deklaruje, iż nie dopuszczała się takich działań, to jednak pewne różnice między dziewczętami a chłopcami są zauważalne. Aż 79,6% dziewcząt (tj. 1 114 uczennic) oraz 70,1% chłopców (tj. 734 uczniów) stwierdziło, że nie stosowało cyberprzemocy w ciągu ostatniego roku – **oznacza to, że odsetek jest wyraźnie wyższy wśród uczniów niż uczennic.** Może to sugerować większą skłonność chłopców do podejmowania działań impulsywnych lub przemocowym w środowisku cyfrowym.

W przypadku wysyłania nachalnych, niechcianych wiadomości chłopcy także osiągają wyższy wynik (7,6%, czyli 80 osób) w porównaniu z dziewczętami (6,3%, czyli 88 osób). Podobna tendencja dotyczy publikowania obraźliwych komentarzy - praktykę tę deklaruje

8,2% chłopców (tj. 86 osób) oraz 6,8% dziewcząt (tj. 95 osób). Oznacza to, że **chłopcy częściej angażują się w działania o charakterze jawnym i widocznym dla szerszego grona odbiorców, co wymaga uwzględnienia w programach profilaktycznych.**

Różnice pojawiają się również w bardziej złożonych formach cyberprzemocy. Podszywanie się pod inną osobę deklaruje 6,7% chłopców (tj. 70 osób) i 5,3% dziewcząt (tj. 74 osoby), natomiast włamania na cudze konta - 5,3% chłopców (tj. 55 osób) wobec 3,8% dziewcząt (tj. 53 osoby). Podobny rozkład widać w rozpowszechnianiu cudzych treści wizerunkowych bez zgody, gdzie również chłopcy (4,8% - 50 osób) przewyższają dziewczęta (3,8% - 53 osoby). Pokazuje to, że **chłopcy są bardziej skłonni nie tylko do przemocowych działań komunikacyjnych, ale także do form cyberprzemocy wymagających pewnej inicjatywy technicznej lub świadomego naruszenia prywatności.**

Podobnie jak w przypadku analiz korelacji innych zmiennych warto zwrócić uwagę na odsetek odpowiedzi wskazujących na liczbę uczniów, którzy nie wiedzą, czy stosowali cyberprzemoc. 8,9% dziewcząt (tj. 125 osób) oraz 11,9% chłopców (tj. 125 osób) nie potrafi ocenić, czy ich zachowanie mogło stanowić cyberprzemoc. **To może świadczyć o mniejszej świadomości granic między konfliktem a przemocą wśród uczniów lub o częstszym doświadczaniu przez nich niejednoznacznych sytuacji online.**

Na inne, niewspomniane w kwestionariuszu formy przemocy wskazało 0,7% uczennic (tj. 10 osób) i 1,7% uczniów (tj. 18 uczennic).

Wnioski płynące z analizy wskazują, że **działania profilaktyczne powinny szczególnie uwzględniać chłopców, którzy częściej deklarują stosowanie różnorodnych form cyberprzemocy**. Niezbędna jest praca nad rozwijaniem empatii, kontroli impulsów oraz świadomości konsekwencji działań podejmowanych w przestrzeni cyfrowej. Na potrzebę budowania świadomości wśród osób młodych wspominali także respondenci podczas zrealizowanych wywiadów FGI. **Jednocześnie warto wzmacniać umiejętności rozpoznawania cyberprzemocy wśród wszystkich uczniów, ponieważ stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem” świadczy o potrzebie lepszego zrozumienia tego zjawiska.**

Rekomenduje się również rozwijanie programów edukacyjnych obejmujących zarówno profilaktykę przemocy cyfrowej, jak i odpowiedzialne korzystanie z technologii.

Tabela 98. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na płeć (N= 2 446)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	6,3%	88	7,6%	80
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	6,8%	95	8,2%	86
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	5,3%	74	6,7%	70
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	3,8%	53	5,3%	55
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	3,8%	53	4,8%	50
inne, jakie?	0,7%	10	1,7%	18
nie wiem	8,9%	125	11,9%	125
nie stosowałem/am cyberprzemocy	79,6%	1114	70,1%	734

Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na wiek

Zarówno młodsi (13-15 lat), jak i starsi uczniowie (16-18 lat) rzadko przyznają się do stosowania agresji cyfrowej, a różnice pomiędzy tymi grupami wiekowymi w badanej próbie są niewielkie. Wysyłanie nachalnych, niechcianych wiadomości deklaruje 6,4% uczniów młodszych (tj. 100 osób) i 7,6% starszych (tj. 68 osób), co sugeruje, że starsza młodzież minimalnie częściej stosuje tę formę cyberprzemocy. Podobny trend obserwujemy w przypadku publikowania obraźliwych komentarzy - praktykę tę zgłasza 6,9% młodszych (tj. 107 osób) oraz 8,3% starszych uczniów (tj. 74 osoby), co może wskazywać na to, że starsi uczniowie są bardziej aktywni w przestrzeni publicznej mediów społecznościowych, a tym samym częściej angażują się w działania naruszające dobro innych.

Różnice są jeszcze bardziej widoczne w przypadku podszywania się pod inną osobę w Internecie. W grupie młodszej dotyczy to 5,2% uczniów (czyli 81 osób), natomiast w grupie starszej już 7,1% (czyli 63 osoby), co może wynikać z większej znajomości narzędzi internetowych oraz większej śmiałości starszych uczniów w podejmowaniu bardziej manipulacyjnych zachowań. Podobnie wygląda sytuacja przy włamaniu na czyjeś konto - takich działań w ciągu ostatniego roku dopuszczało się 3,9% młodszych (tj. 61 osób) i 5,3% starszych (tj. 47 osób), co potwierdza, że **wraz z wiekiem rośnie zarówno kompetencja cyfrowa, jak i ryzyko nadużyć.**

Rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej zgody pozostaje stosunkowo rzadkie - 3,8% młodszych (tj. 59 osób) i 4,9% starszych uczniów (tj. 44 osoby) deklaruje takie zachowania, co ponownie potwierdza, że starsza młodzież częściej korzysta z form przemocy cyfrowej wymagających większego zaawansowania technologicznego. Kategoria „inne formy cyberprzemocy" pozostaje marginalna w obu grupach (1,0% w przypadku uczniów w wieku 13-15 lat – 15 osób i 1,5% w przypadku uczniów w wieku 16-18 lat – 13 osób).

Warto zauważyć, że młodsi uczniowie częściej zaznaczają odpowiedź „nie wiem" (10,8% - 167 osób) niż starsi (9,3% - 83 osoby), co może świadczyć o mniejszej świadomości osób młodszych dotyczących norm zachowań w sieci lub trudności w rozpoznaniu, że pewne działania mogą stanowić cyberprzemoc.

Jednocześnie bardzo wysoki odsetek uczniów deklaruje, że nie stosował cyberprzemocy - 75,4% młodszych (tj. 1 171 osób) oraz 75,9% starszych (tj. 667 osób). **Wartości te oznaczają, że w obu grupach większość młodzieży nie angażuje się w działania krzywdzące czy przemocowe, co należy uznać za pozytywny sygnał.**

Wyniki wskazują, że młodzież w wieku 16-18 lat nieco częściej niż uczniowie w wieku 13-15 lat wykazuje zachowania o charakterze cyberprzemocy, szczególnie w przypadku tych wymagających większej sprawności technicznej lub większego zaangażowania. **Różnice nie są jednak na tyle duże, by uznać wiek za czynnik silnie determinujący tego typu działania.**

W związku z tym rekomenduje się, aby działania profilaktyczne obejmowały całą młodzież szkolną, niezależnie od wieku, ale z pewnym akcentem na uczniów starszych - zwłaszcza w obszarach związanych z włamaniami na konta, podszywaniem się pod inne osoby oraz publikowaniem obraźliwych treści. Jednocześnie warto kontynuować edukację dotyczącą rozpoznawania cyberprzemocy wśród młodszych uczniów, u których odsetek niepewności jest wyższy. Skuteczna profilaktyka powinna łączyć rozwijanie kompetencji społecznych, technicznych i emocjonalnych, aby młodzież potrafiła zarówno unikać stosowania cyberprzemocy, jak i właściwie reagować na jej przejawy. Istotne jest także promowanie wśród osób młodych wiedzy o konsekwencjach stosowania przemocy w sieci i obalania mitu o byciu anonimowym w Internecie.

Tabela 99. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na wiek (N= 2 446)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	6,4%	100	7,6%	68
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	6,9%	107	8,3%	74
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	5,2%	81	7,1%	63
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	3,9%	61	5,3%	47
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	3,8%	59	4,9%	44
inne, jakie?	1,0%	15	1,5%	13
nie wiem	10,8 %	167	9,3%	83
nie stosowałem/am cyberprzemocy	75,4 %	1 171	75,9%	677

Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Dane dotyczące stosowania cyberprzemocy w podziale na sytuację rodzinną wskazują, że uczniowie z rodzin pełnych najrzadziej deklarują podejmowanie działań o charakterze przemocy cyfrowej, natomiast najwyższe odsetki stosujących przemoc dotyczą młodzieży funkcjonującej w bardziej obciążonych lub niestandardowych strukturach rodzinnych.

Wysyłanie nachalnych, niechcianych wiadomości występuje u 5,9% uczniów z rodzin pełnych (tj. 96 osób), ale już u 12,7% uczniów (tj. 12 osób), których rodzic przebywa za granicą oraz u 13,4% uczniów (tj. 13 osób) z rodzin o „innej" sytuacji rodzinnej. Podobny trend można zaobserwować w przypadku publikowania obraźliwych komentarzy - 6,5% (tj. 107 osób) w rodzinach pełnych, a aż 12,7% (tj. 21 osób) w rodzinach w których jeden z rodziców jest na emigracji i 15,5% (tj. 15 osób) w rodzinach o „innej" strukturze. Oznacza to, że destabilizacja relacji rodzinnych sprzyja częstszemu angażowaniu się w przemoc internetową.

Podszywanie się pod inną osobę w Internecie również częściej deklarują uczniowie z rodzin o skomplikowanej sytuacji - wyniki wahają się od 4,9% (czyli 81 osób) w rodzinach pełnych do 11,3% (czyli 11 osób) w rodzinach o innej sytuacji rodzinnej. Zbliżony rozkład obserwujemy przy włamaniu na cudze konta, gdzie najwyższy odsetek (11,3% - 11 osób) również dotyczy uczniów z rodzin o nietypowej strukturze, a najniższy - rodzin pełnych (4,1%, czyli 68 osób). Co istotne, rozsyłanie treści z wizerunkiem innej osoby jest szczególnie częste w grupie uczniów z rodzin „innych" (11,3% - 11 osób), podczas gdy w pozostałych grupach wynik ten spada do 2,4-4,5%.

Warto zwrócić uwagę na kategorię „inne formy cyberprzemocy", gdzie również pojawia się silny kontrast: w rodzinach pełnych jest to jedynie 0,9% (czyli 15 osób), podczas gdy w rodzinach o innej sytuacji rodzinnej aż 11,3% (czyli 11 osób), co **może wskazywać na występowanie bardziej nietypowych i trudnych do sklasyfikowania form przemocy cyfrowej w tej grupie.**

Duże zróżnicowanie odsetka odpowiedzi „nie wiem" może wiązać się z trudnością w rozpoznaniu przez uczniów własnych zachowań jako krzywdzących. W rodzinach

pełnych dotyczy to 9,5% (czyli 155 osób), natomiast w rodzinach, gdzie rodzic nie żyje - 15,3% czyli 17 osób), a w rodzinach o „innej" strukturze - aż 20,6% (czyli 20 osób), co sugeruje, że **uczniowie w bardziej obciążających/skomplikowanych warunkach rodzinnych mogą mieć większy problem z interpretacją i świadomością norm cyfrowych.**

Równocześnie dane jasno wskazują, że odsetek młodzieży deklarującej brak stosowania cyberprzemocy maleje wraz z narastającymi trudnościami rodzinnymi/poziomem skomplikowania jej struktury: 78,0% w rodzinach pełnych (czyli 1 280 uczniów), 74,0% w rodzinach po rozwodzie (319 uczniów), 71,7% w rodzinach z jednym z rodziców poza granicami kraju (119 uczniów), 65,8% gdy jeden z rodziców nie żyje (73 osoby) i jedynie 58,8% w rodzinach o „innej" strukturze (57 osób). **Oznacza to, że sytuacja rodzinna jest istotnym czynnikiem ryzyka, wpływającym na większą tendencję do stosowania cyberprzemocy.**

W oparciu o powyższe dane można stwierdzić, że najbardziej narażoną grupą są uczniowie z rodzin niestandardowych oraz przeżywających poważne trudności, którzy nie tylko częściej stosują cyberprzemoc, ale także częściej nie potrafią ocenić, czy ich zachowania wpisują się w jej definicję.

Z tego względu rekomenduje się, aby szkoły oraz instytucje wspierające młodzież zwracały szczególną uwagę na uczniów z rodzin w kryzysie lub o nieszablonowej sytuacji, obejmując ich zarówno wsparciem emocjonalnym, jak i edukacją dotyczącą bezpiecznych i odpowiedzialnych zachowań online.

Tabela 100. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N= 2 446)

	rodzina pełna		rodzice rozwiedli się lub są w separacji		jeden z rodziców przebywa za granicą	
Odpowiedź	%	L. odp.	%	L. odp.	%	L. odp.
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	5,9%	96	6,7%	29	12,7 %	21
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	6,5%	107	7,2%	31	12,7 %	21
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	4,9%	81	6,0%	26	9,6%	16
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	4,1%	68	3,5%	15	4,8%	8
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	4,0%	66	3,9%	17	2,4%	4
inne, jakie?	0,9%	15	0,2%	1	0,6%	1
nie wiem	9,5%	155	10,4 %	45	7,8%	13
nie stosowałem/am cyberprzemocy	78,0 %	128 0	74,0 %	319	71,7 %	119

	Uczniowie - jeden z rodziców nie żyje		Uczniowie - inna sytuacja rodzinna	
Odpowiedź	%	L. odp.	%	L. odp.
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	8,1%	9	13,4%	13
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	6,3%	7	15,5%	15
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	9,0%	10	11,3%	11
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	5,4%	6	11,3%	11
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	4,5%	5	11,3%	11
inne, jakie?	0,0%	0	11,3%	11
nie wiem	15,3%	17	20,6%	20
nie stosowałem/am cyberprzemocy	65,8%	73	58,8%	57

Stosowanie przez uczniów cyberprzemocy – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Analiza danych dotyczących stosowania cyberprzemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w podziale na miejsce zamieszkania wskazuje, że uczniowie z miast i wsi podejmują działania o charakterze przemocy cyfrowej z podobną częstotliwością, a różnice między grupami są niewielkie. Wysyłanie nachalnych, niechcianych wiadomości deklaruje 6,8% (tj. 98 osób) młodzieży miejskiej oraz 7,0% (tj. 70 osób) uczniów ze wsi, co sugeruje, że impulsywna lub natarczywa komunikacja cyfrowa jest zjawiskiem równie rozpowszechnionym w obu badanych środowiskach.

W przypadku publikowania obraźliwych komentarzy zauważalna jest niewielka różnica odsetka odpowiedzi – zachowanie to częściej deklarują uczniowie z miasta (7,9% – 114 osób) niż ze wsi (6,7% – 67 osób). Rozbieżność ta może wynikać z większej aktywności młodzieży miejskiej w mediach społecznościowych lub bardziej otwartej formy komunikacji, która sprzyja komentarzom o charakterze oceniającym czy agresywnym. Z kolei podszywanie się pod inną osobę występuje nieznacznie częściej na wsi (6,3% - 63 osoby) niż w mieście (5,6% - 81 osób), co może sugerować, że **w mniejszych społecznościach manipulacja tożsamością online może być wykorzystywana jako narzędzie wpływu w relacjach rówieśniczych.**

Zbliżone wartości pojawiają się również przy działaniach bardziej technicznych, takich jak włamania na cudze konta czy przejmowanie danych - 4,7% w mieście i 4,0% na wsi (kolejno 68 i 40 osób) oraz przy rozpowszechnianiu treści z wizerunkiem innej osoby, gdzie różnice również są minimalne (4,4% w mieście, 4,0% na wsi – kolejno 63 i 40 osób). **Wskazuje to, że dostęp do technologii i kompetencje cyfrowe są w obu środowiskach na tyle podobnym poziomie, że nie prowadzą do wyraźnego zróżnicowania tych form cyberprzemocy.**

Kategorie rzadziej zgłaszane, takie jak „inne formy cyberprzemocy", również utrzymują się na zbliżonym poziomie (1,1% w mieście, 1,2% na wsi – kolejno 15 i 12 osób), co potwierdza, że ogólny profil zachowań jest bardzo podobny. Również udział osób mających trudność z oceną własnych działań („nie wiem") rozkłada się prawie identycznie - 10,4% uczniów z miasta i 10,0% ze wsi (czyli kolejno 150 i 100 osób).

Najistotniejszą informacją pozostaje fakt, że większość badanych uczniów nie stosowała cyberprzemocy - deklaruje to 74,8% uczniów miejskich oraz 76,7% uczniów wiejskich (czyli kolejno 1 079 i 796 osób).

Oznacza to, że miejsce zamieszkania w przypadku badanej grupy nie jest czynnikiem silnie różnicującym skłonność do agresji cyfrowej, a uczniowie z obu środowisk funkcjonują podobnie w przestrzeni online.

Z analizy wynika, że działania profilaktyczne nie powinny być projektowane inaczej dla szkół miejskich i wiejskich, lecz raczej koncentrować się na uniwersalnych potrzebach młodzieży. Niezależnie od miejsca zamieszkania uczniowie powinni mieć możliwość rozwijania kompetencji społecznych i cyfrowych, takich jak odpowiedzialna komunikacja, rozpoznawanie granic między żartem a przemocą, ochrona prywatności oraz reagowanie na nadużycia. Wskazane jest również wzmacnianie świadomości konsekwencji prawnych i emocjonalnych cyberprzemocy, a także zapewnienie młodzieży bezpiecznych przestrzeni do rozmowy o własnych doświadczeniach online.

Tabela 101. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N= 2 446)

	miasto		Wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
wysyłanie nachalnych, niechcianych treści/wiadomości przez komunikatory elektroniczne lub media społecznościowe	6,8%	98	7,0%	70
publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy (np. pod postami, zdjęciami)	7,9%	114	6,7%	67
podszywanie się pod inną osobę w Internecie (np. fałszywe konta, wiadomości)	5,6%	81	6,3%	63
włamywanie się na czyjeś konta internetowe, przejęcie danych do logowania	4,7%	68	4,0%	40
rozpowszechnianie treści z wizerunkiem innej osoby bez jej pozwolenia	4,4%	63	4,0%	40
inne, jakie?	1,1%	16	1,2%	12
nie wiem	10,4%	150	10,0%	100
nie stosowałem/am cyberprzemocy	74,8%	1079	76,7%	769

Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem Sieci

Kolejne pytanie związane było z chęcią uzyskania od uczniów informacji dotyczących sytuacji, w których dorosłe, nieznane im osoby próbowały nawiązać z nimi kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych. Dane te pozwalają ocenić skalę oraz częstotliwość występowania takich zdarzeń w społeczności szkolnej.

Zdecydowana większość uczniów deklaruje, że nie miała do czynienia z tego typu sytuacjami - odpowiedź „nie zdarzyła mi się taka sytuacja" została wybrana przez 1 849 osób, czyli 59,6% wszystkich badanych.

Niemal co trzeci respondent (31,0%, tj. 961 osób) potwierdził, że otrzymał zaproszenie do znajomych od nieznanej sobie osoby, a 22,1% ankietowanych, tj. 686 uczniów zadeklarowała, że otrzymywała od takich osób wiadomości. W przypadku około co dziesiątego badanego (11,7%, czyli 362 osób) dochodziło do sytuacji, w której otrzymywał on zdjęcia od osób nieznajomych.

266 uczniów (tj. 8,6%) przyznała, że osoby nieznajome proponowały im bliższą relację lub spotkanie. W przypadku 242 osób, czyli 7,8% ankietowanych występowała sytuacja, w której obce osoby prosiły o wysłanie im zdjęcia swojego, lub kolegi bądź koleżanki.

Jak można zaobserwować, większość badanych uczniów deklaruje, że w ich przypadku nie dochodziło do interakcji między nimi a nieznajomymi osobami w sieci. Jednocześnie jednak, biorąc pod uwagę same wartości liczbowe, można zauważyć, że w kilkuset przypadkach taka interakcja z obcymi osobami miała miejsce i **dochodzi do sytuacji, gdy osoby nieznane próbują nawiązać kontakt lub bliższą relację z uczniami. To bardzo niebezpieczne zjawisko, które wymaga interwencji w postaci budowania świadomości młodych osób dotyczących zagrożeń płynących z takich interakcji.**

Wykres 62. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? (N=3 105)

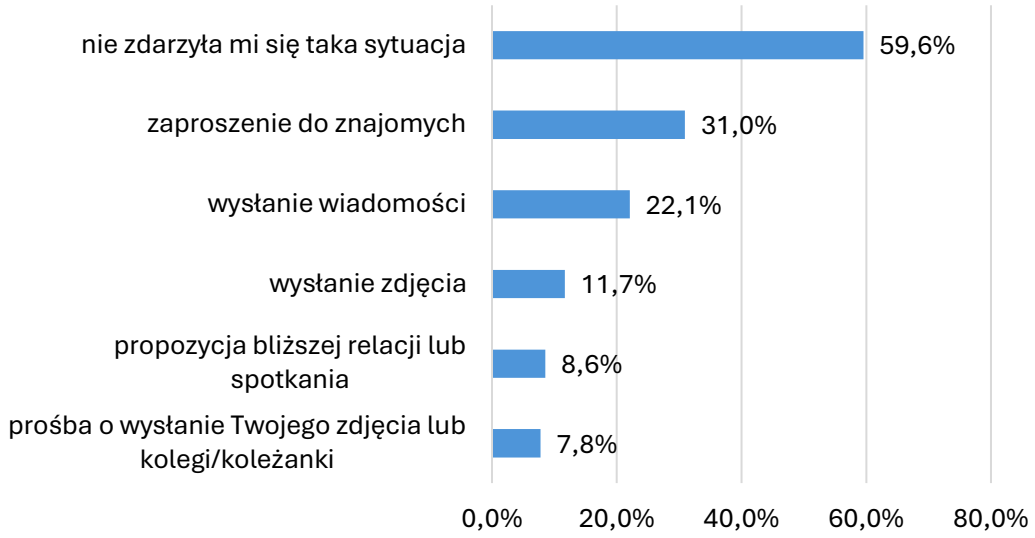

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem sieci - korelacja ze względu na płeć

W badanej grupie uczniów zauważalne są wyraźne różnice między dziewczętami a chłopcami w zakresie prób nawiązania kontaktu przez dorosłe, nieznane osoby za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów. uczennice zdecydowanie częściej deklarują, że ktoś dorosły próbował wejść z nimi w interakcję online. Najczęściej dotyczyło to wysłania zaproszenia do znajomych, co zgłosiło 38,3% dziewcząt wobec 22,0% chłopców (czyli kolejno 653 i 308 osób). Podobne proporcje obserwujemy w przypadku otrzymywania wiadomości – doświadczenia tego typu wskazało 26,9% dziewcząt, podczas gdy wśród chłopców było to 16,2% (czyli kolejno 459 i 227 osób). Różnice widoczne są również w bardziej bezpośrednich formach kontaktu, takich jak przesyłanie zdjęć (13,4% vs 9,5%, czyli kolejno 229 i 133 osoby) czy prośba o przesłanie własnego zdjęcia bądź wizerunku znajomego (9,9% vs 5,2%, czyli 169 i 73 osoby). W przypadku propozycji bliższej relacji lub spotkania dziewczęta także zdecydowanie częściej wskazywały, że miały z tym do czynienia (10,9% w porównaniu z 5,7%, czyli kolejno186 i 80 osób).

Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że to chłopcy znacznie częściej deklarują, że nie doświadczyli żadnej z opisanych sytuacji – taką odpowiedź zaznaczyło 68,6% chłopców (tj. 960 osób), przy 52,1% dziewcząt (tj. 889 osób). **Może to sugerować nie tylko większe ryzyko tego rodzaju sytuacji w przypadku dziewcząt, lecz także różne style korzystania z Internetu lub odmienne strategie ujawniania niepokojących sytuacji.**
Z przeprowadzonej analizy wynika, że dziewczęta znajdują się w grupie wyraźnie podwyższonego ryzyka w zakresie niepożądanych kontaktów online ze strony dorosłych. Warto podkreślić, że tego typu zachowania mogą stanowić wstęp do poważniejszych form zagrożeń, takich jak grooming[32] czy próby manipulacji emocjonalnej. Z tego powodu kluczowe jest systematyczne wzmacnianie świadomości młodzieży na temat bezpiecznych zachowań w sieci.

Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, że **działania profilaktyczne powinny być szczególnie kierowane do dziewcząt, które częściej stają się adresatkami niekoniecznie pożądanych prób kontaktu ze strony nieznajomych dorosłych.** Jednocześnie nie należy pomijać chłopców – choć odsetek ich doświadczeń jest mniejszy, również w tej grupie ryzyko nie jest zerowe. **Skuteczne mogą być zajęcia edukacyjne związane z rozpoznawaniem sygnałów ostrzegawczych oraz z praktycznymi sposobami reagowania, takimi jak blokowanie użytkownika, zgłaszanie treści czy informowanie zaufanej osoby dorosłej.**
Warto także wdrażać programy wzmacniające kompetencje cyfrowe młodzieży, szczególnie w obszarze ustawień prywatności, ochrony wizerunku oraz zasad udostępniania treści w przestrzeni internetowej. Jednym z istotnych zaleceń jest również budowanie środowiska, w którym młodzi ludzie czują się bezpiecznie i niezwłocznie zgłaszają niepokojące sytuacje – zarówno w domu, jak i w szkole. Dzięki temu możliwe

[32] ***„Grooming**, czyli jedna z form cyberprzemocy – to tzw. uwodzenie małoletnich za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej. Mechanizm ten polega na tym, że osoba, która jest sprawcą przemocy, nawiązuje kontakt z osobą małoletnią poniżej 15 roku życia w celu wykorzystania seksualnego. Od ponad dekady grooming jest w Polsce formalnie uznawany za przestępstwo uregulowane w art. 200a Kodeksu karnego. Jest formą przemocy, nawet jeśli nie dojdzie do bezpośredniego kontaktu seksualnego, ponieważ wykorzystuje różne formy manipulacji, szantażu czy zastraszania."* Źródło: Stołeczny Magazyn Policyjny, Child Grooming, czyli „uwodzenie dzieci przez Internet", https://magazyn-ksp.policja.gov.pl/ [dostęp 08.12.2025 r.]

będzie szybkie reagowanie na potencjalne zagrożenia i ograniczenie ryzyka eskalacji niepożądanych działań online.

Tabela 102. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105)

	kobieta		mężczyzna	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
zaproszenie do znajomych	38,3%	653	22,0%	308
wysłanie wiadomości	26,9%	459	16,2%	227
wysłanie zdjęcia	13,4%	229	9,5%	133
prośba o wysłanie Twojego zdjęcia lub kolegi/koleżanki	9,9%	169	5,2%	73
propozycja bliższej relacji lub spotkania	10,9%	186	5,7%	80
nie zdarzyła mi się taka sytuacja	52,1%	889	68,6%	960

Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem sieci korelacja ze względu na wiek

Wśród badanych uczniów widoczne są pewne różnice pomiędzy młodszą (w wieku 13-15 lat) a starszą młodzieżą (w wieku 16-18 lat) w zakresie doświadczeń związanych z próbami nawiązania kontaktu przez dorosłe, nieznane osoby w Internecie. Choć oba roczniki deklarują podobny poziom tego typu sytuacji, w większości przypadków to **uczniowie starsi – w wieku 16-18 lat – częściej zgłaszają, że dorosły próbował do nich dotrzeć za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów.** Najbardziej powszechną formą kontaktu było zaproszenie do znajomych, wskazane przez 30,1% młodszych uczniów oraz 32,4% starszych (czyli kolejno 579 i 382 osoby). Również wysyłanie wiadomości pojawia się częściej w grupie starszej (24,2% - 286 osób) niż młodszej (20,8% - 400 osób).

Należy także zwrócić uwagę na to, że różnice nasilają się przy bardziej bezpośrednich formach kontaktu, takich jak przesyłanie zdjęć (10,4% vs 13,6%, czyli kolejno 201 i 161 osób) czy prośba o wysłanie wizerunku ucznia bądź jego kolegi/koleżanki (6,4% vs 10,1%, czyli kolejno 123 i 119 osób). Jeszcze wyraźniej widać to w przypadku propozycji bliższej relacji lub spotkania, którą odnotowało 7,2% uczniów (tj. 138 osób) 13-15-letnich oraz 10,9% (tj. 128 osób) uczniów starszych. **Dane te mogą oznaczać, że starsza młodzież częściej porusza się w przestrzeniach cyfrowych bardziej sprzyjających**

kontaktom z osobami dorosłymi, co zwiększa ich narażenie na potencjalne zagrożenia.

Jednocześnie nieco większa część młodszych uczniów deklaruje, że nie doświadczyli żadnej z opisanych sytuacji (60,8% wobec 57,5% wśród starszych, czyli kolejno 1 171 i 678 osób). **Może to świadczyć o bardziej ograniczonej aktywności online wśród młodszej młodzieży, ale również o mniejszej świadomości tego, co może być próbą kontaktu o charakterze ryzykownym.**

Skala zjawiska w obu grupach wiekowych pokazuje, że młodzież – niezależnie od wieku – **jest realnie narażona na kontakt ze strony dorosłych nieznajomych, co wymaga systematycznej edukacji dotyczącej bezpieczeństwa cyfrowego**. Warto podkreślić, że nawet pojedyncze przypadki przesyłania wizerunku czy propozycji spotkania mogą stanowić poważne zagrożenie i być początkiem prób manipulacji lub nadużyć.

Z danych wynika jednoznacznie, że **starsza młodzież częściej doświadcza sytuacji potencjalnie niebezpiecznych.** To wskazuje na potrzebę prowadzenia działań profilaktycznych skierowanych szczególnie do uczniów szkół ponadpodstawowych, którzy powinni być wyposażeni w praktyczne kompetencje umożliwiające rozpoznanie sytuacji ryzykownych w Internecie. **Jednocześnie ważne jest, aby młodsi uczniowie również otrzymywali wsparcie – etap wczesnej edukacji cyfrowej może istotnie obniżyć ich podatność na negatywne doświadczenia w przyszłości.**

Rekomenduje się wzmacnianie programów dotyczących ochrony wizerunku, zasad udostępniania danych osobowych oraz reagowania na niewłaściwe zachowania dorosłych w sieci. Systematyczne rozmowy z młodzieżą oraz edukacja rodziców mogą stanowić istotny czynnik chroniący przed eskalacją zachowań o charakterze przemocowym lub nadużywającym relacji online.

Tabela 103. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105)

	uczniowie w wieku 13-15 lat		uczniowie w wieku 16-18 lat	
Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	%	Liczba odpowiedzi
zaproszenie do znajomych	30,1%	579	32,4%	382
wysłanie wiadomości	20,8%	400	24,2%	286
wysłanie zdjęcia	10,4%	201	13,6%	161
prośba o wysłanie Twojego zdjęcia lub kolegi/koleżanki	6,4%	123	10,1%	119
propozycja bliższej relacji lub spotkania	7,2%	138	10,9%	128
nie zdarzyła mi się taka sytuacja	60,8%	1 171	57,5%	678

Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem sieci korelacja ze względu na sytuację rodzinną

Dane wskazują, że **doświadczenia uczniów związane z próbami nawiązania kontaktu przez dorosłe, nieznane osoby różnią się w zależności od sytuacji rodzinnej badanych.** Choć we wszystkich grupach odnotowano przypadki tego typu zachowań, ich natężenie jest wyraźnie zróżnicowane – szczególnie widoczne jest to w grupach uczniów znajdujących się w bardziej złożonych lub obciążonych sytuacjach rodzinnych. Najniższy poziom kontaktów tego rodzaju deklarują uczniowie z pełnych rodzin, choć i w tej grupie skala zjawiska jest zauważalna. Zaproszenia do znajomych zgłasza tu 29,4% uczniów (czyli 608 osób), natomiast wysłanie wiadomości – 20,6% (427 osób). Znacznie częściej doświadczenie to dotyczy młodzieży z rodzin rozdzielonych – np. wśród uczniów, których rodzice są w separacji lub po rozwodzie, zaproszenia do znajomych otrzymało aż 32,4% (czyli 169 osób), a wiadomości – 26,1% (czyli 136 osób). Podobnie wysoki poziom tych kontaktów obserwujemy w przypadku uczniów, których jeden z rodziców przebywa za granicą (kolejno 31,4% i 24,6%, czyli kolejno 69 i 54 osoby).

Jeszcze wyraźniejsze różnice pojawiają się przy bardziej ryzykownych formach kontaktu. Uczniowie, którzy stracili jednego z rodziców, częściej niż pozostali uczniowie zgłaszają, że otrzymali wysłanie zdjęcia (17,8% - 28 osób) lub prośbę o przesłanie swojego zdjęcia bądź zdjęcia kolegi/koleżanki (9,6% - 15 osób). Najwyższe wyniki w tej kategorii odnotowano jednak w grupie młodzieży deklarującej „inną sytuację rodzinną", gdzie

17,7% (24 osoby) otrzymało zdjęcie od dorosłej osoby, a 15,4% (21 osób) otrzymało prośbę o przesłanie własnej fotografii. To samo dotyczy propozycji bliższej relacji lub spotkania – w grupach bardziej obciążonych rodzinnie ta forma kontaktu pojawia się od 14% (22 osoby) - w sytuacji, gdy jeden z rodziców nie żyje do nawet 16,9% (tj. 23 osoby) - w rodzinach o „innej" sytuacji niż te wskazane w kwestionariuszu, podczas gdy w pełnych rodzinach wynosi 7,8% (tj. 161 osób).

Największy odsetek uczniów deklarujących, że taka sytuacja w ogóle im się nie zdarzyła, występuje w rodzinach pełnych (62,2% - 1 289 osób). W grupach o bardziej skomplikowanej strukturze rodzinnej ten odsetek spada stopniowo (55,3%, czyli 288 osób w rodzinach w separacji lub po rozwodzie, 58,2%, tj. 128 osób, w rodzinach w których jeden rodzic przebywa zza granicą, 47,9%, tj. 78 osób, osiągając najniższy poziom wśród uczniów w innej, nietypowej sytuacji rodzinnej (48,5% - 66 osób). **Można więc wnioskować, że badani uczniowie funkcjonujący w rodzinach innych niż pełna częściej doświadczają zachowań ryzykownych ze strony nieznajomych dorosłych online – być może wynika to z większej aktywności w sieci, większego zapotrzebowania na relacje lub niższego poczucia bezpieczeństwa, to jednak wymaga dalszych analiz.**

Poniższe dane ukazują, że sytuacja rodzinna stanowi istotny czynnik ryzyka w kontekście niepożądanych kontaktów online ze strony dorosłych. Uczniowie z rodzin niepełnych, rozdzielonych czy niestandardowych znacznie częściej odbierają wiadomości, zdjęcia, propozycje spotkania lub prośby o udostępnienie własnego wizerunku. **Dane te podkreślają, że działania profilaktyczne powinny być szczególnie ukierunkowane na uczniów znajdujących się w mniej stabilnych sytuacjach rodzinnych, którzy mogą być bardziej podatni na manipulację czy próby nawiązania niebezpiecznych relacji w sieci.**

Rekomenduje się wzmacnianie edukacji cyfrowej i społecznej w szkołach, ze szczególnym naciskiem na budowanie świadomości zagrożeń oraz rozwijanie kompetencji pozwalających rozpoznawać i zgłaszać niepokojące zachowania dorosłych w Internecie. Ważnym obszarem jest również wsparcie emocjonalne uczniów, którzy z racji swojej złożonej sytuacji rodzinnej mogą szukać kontaktu i akceptacji w przestrzeni

online. Współpraca szkoły z rodzicami i opiekunami, a także dostęp do specjalistów (psychologów, pedagogów) mogą skutecznie ograniczyć ryzyko wystąpienia takich sytuacji i stanowić realną barierę ochronną dla młodzieży.

Tabela 104. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105)

	Odpowiedź	zaproszenie do znajomych	wysłanie wiadomości	wysłanie zdjęcia	prośba o wysłanie Twojego zdjęcia lub kolegi/koleżanki	propozycja bliższej relacji lub spotkania	nie zdarzyła mi się taka sytuacja
rodzina pełna	%	29,4%	20,6%	9,9%	6,7%	7,8%	62,2%
	Liczba odpowiedzi	608	427	204	139	161	1289
rodzice rozwiedli się lub są w separacji	%	32,4%	26,1%	15,2%	10,2%	8,3%	55,3%
	Liczba odpowiedzi	169	136	79	53	43	288
jeden z rodziców przebywa za granicą	%	31,4%	24,6%	12,3%	6,4%	7,7%	58,2%
	Liczba odpowiedzi	69	54	27	14	17	128
jeden z rodziców nie żyje	%	38,2%	24,8%	17,8%	9,6%	14,0%	49,7%
	Liczba odpowiedzi	60	39	28	15	22	78
inna sytuacja rodzinna	%	40,4%	22,1%	17,7%	15,4%	16,9%	48,5%
	Liczba odpowiedzi	55	30	24	21	23	66

Nawiązywanie z uczniami kontaktu przez nieznajomych za pośrednictwem sieci korelacja ze względu na miejsce zamieszkania

Niniejsze zestawienie pokazuje, że **skala prób nawiązania kontaktu przez dorosłe, nieznane osoby jest zbliżona wśród uczniów mieszkających w mieście i na wsi, choć w kilku obszarach uwidaczniają się subtelne różnice.** Najczęściej zgłaszanym sposobem inicjowania kontaktu było zaproszenie do znajomych, którego doświadczyło 30,2% uczniów z miast i 32,1% uczniów ze wsi (czyli kolejno 559 i 402 osoby). **Oznacza to, że dla obu grup jest to najczęstszy kanał kontaktu spośród wszystkich wymienionych – co może wynikać z tego, że jest on najłatwiejszy do „zamaskowania" jako neutralny czy niewzbudzający podejrzeń.**

W przypadku wysłania wiadomości różnice są minimalne: 22,6% uczniów miejskich i 21,3% uczniów z obszarów wiejskich (czyli kolejno 419 i 267 osób). Podobnie wygląda sytuacja przy wysłaniu zdjęcia – tego typu zachowań doświadczyło 12,2% młodzieży z miasta oraz 10,9% z terenów wiejskich (czyli kolejno 225 i 137 osób). Równie zbliżone wartości występują przy bardziej ryzykownych formach kontaktu, takich jak prośba o zdjęcie respondenta lub jego znajomych (7,7% w mieście i 8,0% na wsi, czyli kolejno 152 i 100 osób) oraz propozycja bliższej relacji lub spotkania (8,3% w mieście i 8,9% na wsi, czyli kolejno 154 i 112 osób).

Nieco większe różnice widoczne są w deklaracji braku takich doświadczeń: 60,5% uczniów z miasta oraz 58,2% ze wsi (czyli kolejno 1 119 i 730 osób) wskazuje, że nie spotkało się z żadną formą kontaktu ze strony dorosłej nieznajomej osoby. **Oznacza to, że młodzież mieszkająca na wsi nieznacznie częściej doświadcza tego typu zdarzeń.**

Zestawienie niniejszego odsetka poszczególnych odpowiedzi pokazuje, że niezależnie od miejsca zamieszkania **badani uczniowie są w podobnym stopniu narażeni na próby kontaktu ze strony dorosłych nieznajomych w środowisku internetowym**. Choć różnice między miastem a wsią są stosunkowo niewielkie, nieco większe odsetki wskazujące na poszczególne formy kontaktu obcych dorosłych z uczniami z obszarów wiejskich mogą wynikać z mniejszej dostępności specjalistycznej edukacji cyfrowej czy mniejszego nadzoru dorosłych.

W oparciu o te dane rekomenduje się kontynuowanie i rozszerzanie działań profilaktycznych w szkołach każdego typu – szczególnie tych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu, rozpoznawania podejrzanych kontaktów i reagowania na nie. Istotne jest również stałe zwiększenie dostępu do wsparcia psychologiczno-pedagogicznego na terenach wiejskich, gdzie uczniowie mogą mieć mniej możliwości zgłoszenia niepokojących sytuacji oraz angażowanie rodziców w działania edukacyjne, aby lepiej rozumieli mechanizmy niebezpiecznych zachowań online i potrafili wspierać swoje dzieci w bezpieczeństwie cyfrowym. Należy również rozwijać działania z zakresu ogólnych kampanii społecznych, podkreślających, że każda próba kontaktu ze strony dorosłej nieznajomej osoby powinna zostać potraktowana jako potencjalnie ryzykowna.

Tabela 105. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=3 105)

	miasto		Wieś	
Odpowiedź	%	Liczba odp.	%	Liczba odp.
zaproszenie do znajomych	30,2 %	559	32,1%	402
wysłanie wiadomości	22,6 %	419	21,3%	267
wysłanie zdjęcia	12,2 %	225	10,9%	137
prośba o wysłanie Twojego zdjęcia lub kolegi/koleżanki	7,7%	142	8,0%	100
propozycja bliższej relacji lub spotkania	8,3%	154	8,9%	112
nie zdarzyła mi się taka sytuacja	60,5 %	1 119	58,2%	730

Ocena zajęć profilaktycznych z zakresu przemocy domowej, przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy

W ramach podsumowania niniejszej ankiety uczniowie zostali poproszeni o wskazanie, czy w ciągu ostatniego roku szkolnego poprzedzającego badanie brali oni udział w zajęciach szkolnych związanych z profilaktyką dotycząca przemocy domowej, rówieśniczej oraz cyberprzemocy. Równocześnie badani mieli wskazać, czy jeśli brali udział w tych zajęciach, to czy były one dla nich rozwijające. Zapytano ich także o to, jakie są ich refleksje na temat najskuteczniejszej formy zajęć profilaktycznych.

Udział i ocena szkolnych zajęć profilaktycznych

W przypadku wszystkich typów zajęć profilaktycznych, czyli tych związanych z cyberprzemocą, przemocą rówieśniczą oraz przemocą domową ponad połowa badanych zadeklarowała, że w takich aktywnościach nie uczestniczyła.

Największy odsetek uczniów nie uczestniczył w zajęciach z zakresu przemocy domowej (66,5% tj. 2 065 osób). W przypadku zajęć z zakresu profilaktyki przemocy rówieśniczej, 1 747 (56,3%) ankietowanych deklarowało brak uczestnictwa w tego typu aktywności. W przypadku zajęć profilaktycznych z zakresu przemocy domowej - 54,1% badanych (tj.1 681 osób) w nich nie uczestniczyło.

Osoby, które miały okazję uczestniczyć w tego typu spotkaniach, najbardziej pozytywnie oceniały wyniesioną wiedzę z zajęć z zakresu profilaktyki cyberprzemocy - 918 osób, czyli 29,6% ankietowanych zgodziła się ze stwierdzeniem, że „brałem/am udział i wiele się dowiedziałem/am". W przypadku zajęć z zakresu przemocy rówieśniczej oraz przemocy domowej odsetek pozytywnych wrażeń z aktywności wynosił kolejno - 26,6% (827 badanych) oraz 21,9% (681 badanych). Pozostali badani, którzy brali udział w zajęciach, stwierdzili, że te zajęcia nie poszerzyły ich wiedzy („brałem/am udział, ale zajęcia nic nie wniosły").

W oparciu o niniejsze dane można dojść do wniosku, że duża część uczniów nie uczestniczy, bądź nie ma możliwości uczestniczyć w tego typu zajęciach. **Sugeruje się podjęcie kroków mających na celu zachęcenie uczniów do tego rodzaju aktywności, a także analizę programów zajęć pod kątem ich atrakcyjności dla konkretnej grupy**

odbiorców. Osoby z instytucji udzielających wsparcia w ramach wywiadów FGI wskazały na potrzebę wprowadzania obligatoryjności części zajęć szczególnie w stosunku do osób stosujących przemoc, a także podkreślały, że zajęcie te muszą być atrakcyjne dla uczniów. Wymiar atrakcyjności według zebranych informacji z wywiadów można osiągnąć na przykład poprzez zaproszenie przedstawicieli z zewnętrznych instytucji, operowanie na przykładach, a także rozpowszechnianie wiedzy na temat skutków prawnych i społecznych stosowania przemocy.

Wykres 63. Czy w ciągu ostatniego roku szkolnego brałeś/aś udział w szkolnych zajęciach profilaktycznych dotyczących przemocy domowej, rówieśniczej i cyberprzemocy? (N=3 105)

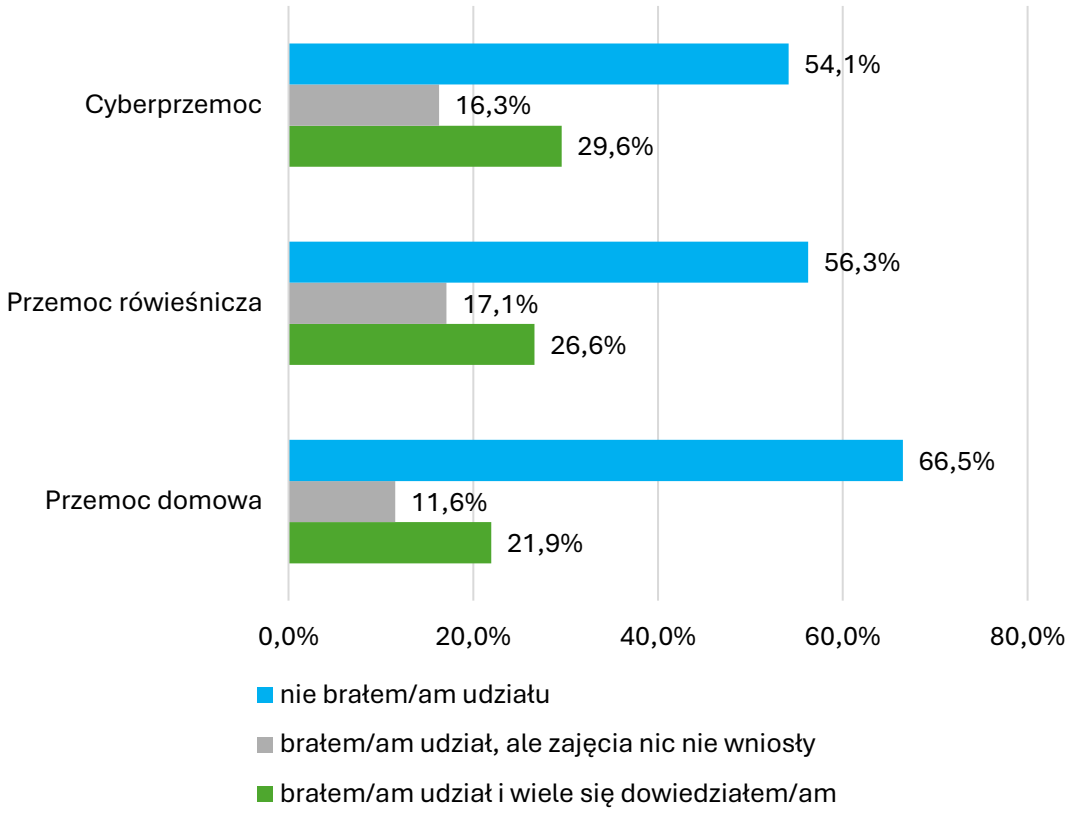

Najefektywniejsze i najciekawsze formy zajęć profilaktycznych z perspektywy uczniów

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu miało na celu uzyskanie informacji od uczniów, jakie formy zajęć profilaktycznych są ich zdaniem najbardziej atrakcyjne w wymiarze efektywności przekazywania wiedzy oraz wzbudzania zainteresowania.

Uczniowie najczęściej wskazywali na zajęcia z przedstawicielami zawodu psychologa, pedagoga lub specjalisty - tę odpowiedź wybrało 1 027 respondentów (33,1%). Niemal co trzeci uczeń (32,1%, tj. 995 osób) nie potrafił wskazać, jaka forma zajęć byłaby dla niego najciekawsza i najefektywniejsza. Średnio co czwarty badany (24,1%, tj. 747 osób) stwierdził, że najatrakcyjniejsze zajęcia byłyby, prowadzone przez przedstawicieli policji. Część uczniów docenia również sposób nauki przez zabawę - 19,2% badanych, czyli 587 osób stwierdziła, że atrakcyjną formą zajęć mogłyby być spektakle, lub musicale profilaktyczne. Kolejną formą zajęć, którą niektórzy uczniowie doceniliby realizowanie zajęć z wykorzystaniem form multimedialnych - na taki sposób wskazało 543 badanych, czyli 17,5% ankietowanych. Część osób wypełniających kwestionariusz (12,8% tj. 396 badanych) stwierdziła, że żadna z wymienionych form zajęć nie byłaby dla nich atrakcyjna. 97 uczniów (3,1%) zdecydowało się wskazać własne pomysły na realizację tego typu zajęć - pełna lista ich odpowiedzi znajduje się w aneksie w tabeli 18.

Uzyskane dane wskazują, że **uczniowie preferują przede wszystkim kontakt z profesjonalistami, którzy mogą udzielić rzetelnych informacji i wesprzeć ich w zrozumieniu poruszanych zagadnień**. Jednocześnie wysoki odsetek osób niezdecydowanych sugeruje potrzebę szerszego zaprezentowania różnorodnych form profilaktyki. Widoczne jest także **zainteresowanie metodami angażującymi** - zarówno spotkaniami z przedstawicielami służb, jak i działaniami o charakterze artystycznym czy multimedialnym.

Zaleca się rozszerzanie oferty zajęć profilaktycznych o spotkania z psychologami, pedagogami i specjalistami, przy jednoczesnym wzmacnianiu elementów interaktywnych. Warto również włączyć do programu formy artystyczne oraz nowoczesne narzędzia multimedialne, aby odpowiadać na zróżnicowane potrzeby uczniów. **Z uwagi**

na wysoki poziom niezdecydowania część działań powinna mieć charakter prezentacyjno-informacyjny, umożliwiający uczniom poznanie różnych sposobów.

Wykres 64. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza? (N=3 105)

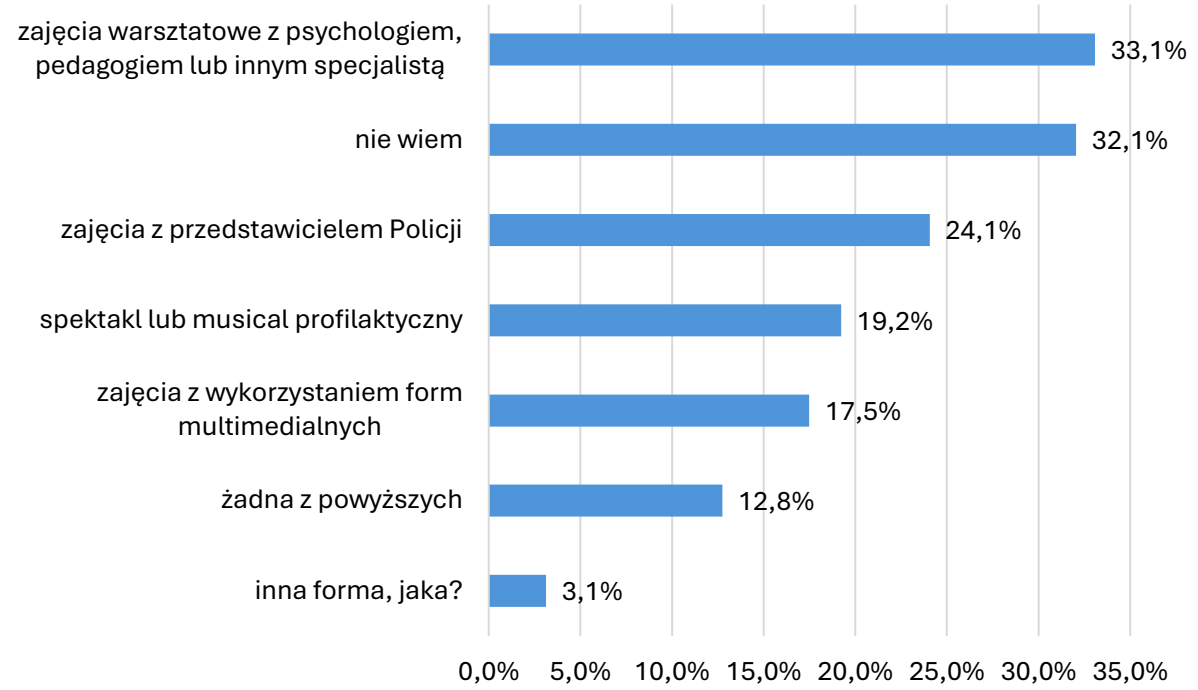

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Najważniejsze wnioski ogólne

Uczniowie jako osoby doświadczające przemocy

- **Co czwarty uczeń deklaruje, że doświadczył przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy** (25,0%). Jednocześnie 28,3% nie potrafiło ocenić, czy doświadczyło przemocy. Może to oznaczać, że osoby młode mają trudność, w trafnym rozpoznaniu zachowań o charakterze przemocowym.
- **Przemoc psychiczna jest najpowszechniejszą formą doznawanej przemocy** - doświadczyło jej 74,6% osób deklarujących doświadczenie przemocy. W dalszej kolejności wskazywana była przemoc fizyczna (40,1%) oraz seksualna (20,4%).
- Najczęściej uczniowie doświadczali przemocy ze strony innych uczniów (61,3%).
- Ponad połowa uczniów zadeklarowała, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie doświadczyła cyberprzemocy (56,5%), **podczas gdy 29,9% odpowiedziało, że doświadczyło jej w jednej lub kilku formach, a 13,6% nie potrafiło ocenić, czy doświadczyło przemocy o charakterze cyfrowym.**
- *Uczniowie określający swoją sytuację rodzinną jako „inną" deklarują najwyższy odsetek doświadczania przemocy - 39,0%.*

Rysunek 7. Doświadczanie przemocy wśród uczniów

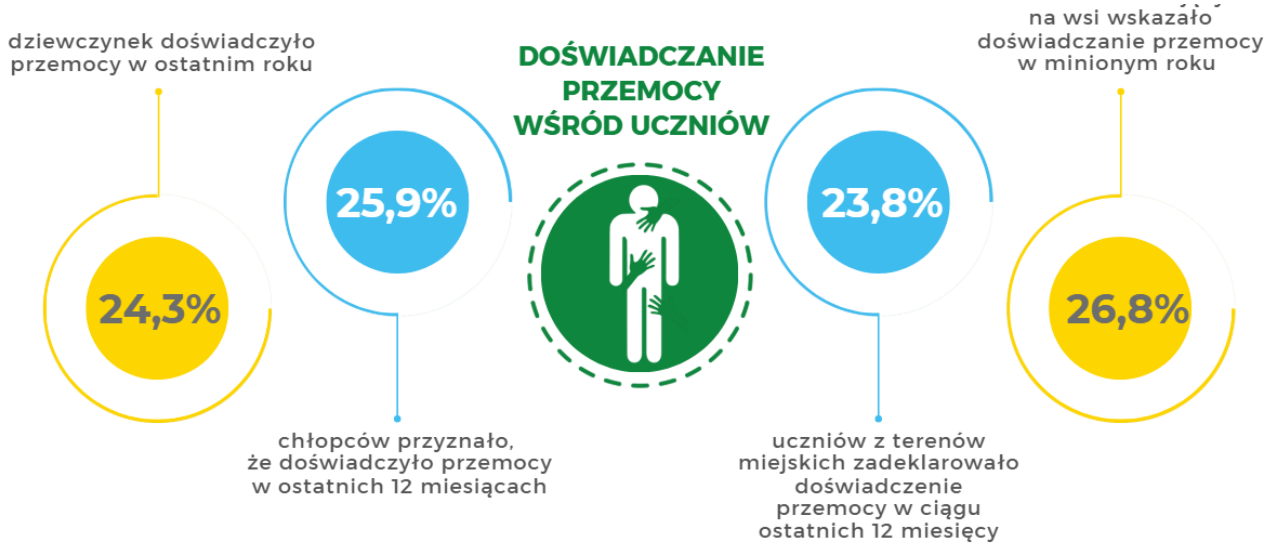

Źródło: opracowanie własne

Uczniowie jako świadkowie przemocy

- **11,0% respondentów zadeklarowało, że było świadkiem sytuacji, w której ktoś w ich domu stosował przemoc w ciągu ostatnich 12 miesięcy**, a 19,4% respondentów miało trudność z jednoznacznym wskazaniem, czy było świadkiem przemocy domowej.
- Badani najczęściej zaobserwowali w swoim otoczeniu **przemoc psychiczną** polegającą na krzyczeniu, wyzywaniu i obrażaniu (63,9%).
- Zaobserwowane zachowania przemocowe w otoczeniu ankietowanych najczęściej przejawiało **rodzeństwo** (35,0%), a w dalszej kolejności **rodzice**, czyli tata (32,3%) i mama (27,1%).
- Sytuacja rodzinna ma wpływ na skalę obserwacji przemocy w domu - 9,3% uczniów z rodzin pełnych deklarowało bycie świadkiem przemocy. W przypadku innej sytuacji rodzinnej odsetek ten rósł i osiągnął najwyższy poziom (20,6%) w przypadku uczniów określających swoją sytuację rodzinną jako „inną".

Uczniowie jako osoby stosujące przemoc

- **15,9% respondentów zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy stosowało przemoc wobec drugiej osoby**. Średnio co czwarty uczeń, tj. **25,2%**, miał **trudność z odpowiedzią**, co wskazuje na potrzebę działań edukacyjnych
  i uświadamiających w zakresie definicji przemocy.
- Najczęściej stosowaną przez uczniów formą przemocy była ta **psychiczna** (wyzywanie, grożenie, upokarzanie) - przyznało się do niej **65,6%** badanych.
- Stosowana przemoc miała najczęściej **charakter rówieśniczy** - była skierowana do uczniów ze szkoły (52,3%), a w dalszej kolejności wobec kolegów i koleżanek spoza szkoły (44,1%).
- Sytuacja rodzinna ma wpływ na skalę stosowania przemocy przez badanych - uczniowie opisujący swoją sytuację rodzinną jako „inną" najczęściej deklarowali stosowanie przemocy (34,6%). Dla porównania, w przypadku rodzin pełnych, odsetek wyniósł 13,9%.

➔ **10,2%** ankietowanych nie potrafiło jednoznacznie ocenić, czy stosowało przemoc cyfrową, a najczęściej stosowaną formą przemocy była ta polegająca na publikowaniu negatywnych i obraźliwych komentarzy (7,4%).

Rysunek 8. Stosowanie przemocy wśród uczniów

Źródło: opracowanie własne

Kontakty z nieznajomymi w sieci

- Większość uczniów (59,6%) zadeklarowało, że nie zdarzyło im się, aby dorosła, nieznana im osoba próbowała nawiązać z nimi kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych. Jednocześnie, w przypadku pozostałych uczniów miała miejsce, co wskazuje na to, że **nieznane osoby podejmują próby nawiązania kontaktu lub bliższej relacji z uczniami, co jest zjawiskiem niebezpiecznym.**
- Najczęstszą formą kontaktu osób nieznajomych z uczniami jest wysyłanie im zaproszeń do znajomych (31,0%).
- **Próby i nawiązywanie kontaktu przez osoby obce w sieci częściej dotyczą uczennic niż uczniów.** Oznacza to, że kobiety stanowią grupę bardziej narażoną na niebezpieczne kontakty w Internecie.

Przyzwolenie uczniów na stosowanie przemocy

- Przyzwolenie na stosowanie przemocy jest zjawiskiem niepokojącym, gdyż **niemal co czwarty uczeń (23,1%) dopuszcza możliwość użycia przemocy w niektórych sytuacjach (np. w przypadku zdenerwowania).**
- Bezwzględny sprzeciw wobec przemocy deklaruje 39,5% uczniów.
- Duży odsetek uczniów (37,4%) miał trudności z jednoznaczną oceną dopuszczalności przemocy („trudno powiedzieć”), co wskazuje na niepewność młodzieży co do granic agresji
- Płeć jest istotnym czynnikiem różnicującym skłonność do akceptacji przemocy. Mężczyźni (chłopcy) częściej dopuszczają użycie przemocy w określonych sytuacjach (29,2%) niż kobiety (18,0%).
- **Sytuacja rodzinna wpływa na postrzeganie przemocy, a niestandardowa lub trudna sytuacja rodzinna wiąże się z większą akceptacją przemocy**. Najwyższy poziom akceptacji przemocy pojawia się wśród uczniów o „innej sytuacji rodzinnej” – aż 39,7% w tej grupie dopuszcza jej stosowanie, w porównaniu do 21,3% w rodzinach pełnych. Podwyższony poziom akceptacji występuje również u uczniów z rodzin po rozwodzie/separacji (25,5%) oraz tych, u których jeden

z rodziców nie żyje (25,5%). Najwyższy poziom niepewności („trudno powiedzieć") w ocenie dopuszczalności przemocy dotyczy uczniów, których rodzic przebywa za granicą (45,9%). Najniższy odsetek odpowiedzi odrzucających przemoc pojawia się w grupie o „innej" sytuacji rodzinnej (31,6%), co wskazuje na większą podatność na usprawiedliwianie zachowań przemocowych.

- Miejsce zamieszkania **nie różnicuje postaw młodzieży w sposób znaczący** w kwestii przyzwolenia na przemoc.

Profilaktyka - uczestnictwo

- Ponad połowa badanych uczniów zadeklarowała, że nie uczestniczyła w szkolnych zajęciach profilaktycznych związanych z przemocą. Największy odsetek uczniów **nie brał udziału** w zajęciach dotyczących **przemocy domowej** (**66,5%**). Brak uczestnictwa w zajęciach z zakresu przemocy rówieśniczej zadeklarowało 56,3% ankietowanych. W przypadku zajęć z zakresu **profilaktyki cyberprzemocy** nie uczestniczyło w nich **54,1%** badanych.
- Jeśli zaś chodzi o poziom satysfakcji uczniów, którzy uczestniczyli w wyżej wymienionych aktywnościach, to **najwyższy odsetek osób zadowolonych był wśród osób biorących udział w zajęciach z zakresu profilaktyki cyberprzemocy** (29,6%). W przypadku zajęć z zakresu przemocy rówieśniczej odsetek ten wyniósł 26,6%. **Najrzadziej pozytywnie oceniano zajęcia dotyczące profilaktyki przemocy domowej** - 21,9% pozytywnych opinii.
- Wysoki odsetek osób niebiorących udziału w tego typu aktywnościach edukacyjnych oraz istotny odsetek osób stwierdzających, że zajęcia nie były rozwijające wskazuje, że **należy zweryfikować liczebność tego typu zajęć w placówkach oświatowych i podejmować działania polegające na zwiększeniu ilości tego typu aktywności oraz podnieść ich poziom atrakcyjności dla uczniów.**

Profilaktyka - najskuteczniejsze metody edukacyjne

- **Najczęściej wskazywaną formą zajęć profilaktycznych, które mogłyby być atrakcyjne dla uczniów były te, które prowadziliby specjaliści w danej** dziedzinie - na taką formę wskazało 33,1%.
- Co ważne, **niemal co trzeci uczeń (32,1%) nie potrafił wskazać, jaka forma zajęć byłaby dla niego atrakcyjna** - sugeruje to potrzebę szerszego zaprezentowania różnorodnych form profilaktyki.
- Analiza innych najczęściej wskazywanych odpowiedzi pozwala sądzić, że **dla osób młodych najefektywniejszymi i najbardziej interesującymi metodami są te, które pozwalają dostarczyć rzetelnych informacji w angażującej formie.**

Analiza wyników z uwzględnieniem zmiennych niezależnych - korelacje

Płeć

- **Płeć jest istotnym czynnikiem różnicującym przede wszystkim w kontekście stosowania przemocy (zarówno tradycyjnej, jak i cyberprzemocy) oraz narażenia na niepożądane kontakty z dorosłymi nieznajomymi w sieci**, natomiast ma minimalny wpływ na samo doświadczanie przemocy (wiktymizację) czy bycie jej świadkiem.
- **W zakresie doświadczania przemocy obie grupy mają porównywalne doświadczania** - przemocy doznało 24,3% kobiet, i 25,9% mężczyzn.
- **Uczennice nieznacznie częściej miały trudność w zdefiniowaniu swoich doświadczeń jako naznaczonych przemocą** - 29,3% do 27,1% chłopców.
- **Kobiety częściej doświadczały cyberprzemocy** (18,3% do 13,4% w przypadku mężczyzn) oraz różnej formy. Uczennice najczęściej spotykały się z formami przemocy zorientowanymi na uporczywe kontakty online oraz hejt, natomiast uczniowie z przypadkami włamań na konta.
- **Płeć nie miała istotnego wpływu na prawdopodobieństwo zetknięcia się z przemocą w środowisku domowym,** jednak chłopcy nieznacznie częściej deklarowali znajdowanie się w sytuacjach, w których byli świadkami przemocy rówieśniczej (18,6% do 15,2% w przypadku dziewcząt). Oznaczać to może, że w ich otoczeniu przemoc jest bardziej widoczna lub częściej funkcjonują w grupach, gdzie dochodzi do eskalacji konfliktów.
- **Płeć jest istotnym czynnikiem różnicującym skłonność do stosowania przemocy -** 20,1% uczniów i 12,5% uczennic przyznało, że w minionym roku stosowało przemoc wobec innych. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku stosowania cyberprzemocy - 79,6% kobiet deklaruje jej niestosowanie. W przypadku chłopców odsetek ten wyniósł 70,1%.
- Dziewczęta częściej przyjmują postawę odrzucającą jednoznacznie stosowanie przemocy niezależnie od okoliczności (45,8% do 31,9% u chłopców). Chłopcy z kolei częściej dopuszczają możliwość usprawiedliwienia przemocy w wybranych sytuacjach (29,2% do 18,0% w przypadku dziewcząt).

- **W przypadku kontaktu z nieznajomymi, uczennice znajdują się wyraźnie w grupie podwyższonego ryzyka.** Aż 38,0% badanych otrzymało zaproszenie do znajomych w mediach społecznościowych od obcych osób. Dla porównania - otrzymanie zaproszenia zgłosiło 22,0% chłopców. Również w przypadku innych wymiarów tego typu kontaktu dziewczynki częściej są adresatkami wiadomości ze strony nieznanych im osób w sieci (9,9% do 5,2% chłopców). Różnice są widoczne także w przypadku bardziej bezpośrednich i ryzykownych form kontaktu takich jak otrzymywanie zdjęć (13,4%, w przypadku chłopców taka sytuacja dotyczyła 9,5% badanych). Ponadto, 9,9% uczennic zgłosiło, że spotkało się z prośbą o przesłanie swojego zdjęcia lub wizerunku znajomego. Najbardziej niepokojący jest stosunkowo wysoki odsetek sytuacji, w której obce osoby proponowały uczennicom spotkanie - z taką formą kontaktu spotkało się aż 10,9% uczennic i 5,7% uczniów.

Wiek

- **Wiek nie jest czynnikiem znacząco różnicującym doświadczanie przemocy (wiktymizację) ani bycie świadkiem przemocy domowej**. Występują jednak subtelne różnice w zakresie stosowania i doświadczania cyberprzemocy oraz obserwowania przemocy rówieśniczej, wskazujące na **większą widoczność niektórych problemów w młodszych rocznikach lub większą ekspozycję na zagrożenia online w starszych rocznikach.**
- Starsi uczniowie (wiek 16-18 lat) minimalnie częściej deklarują brak doświadczeń przemocy (48,9% do 45,4% w przypadku uczniów w wieku 13-15 lat).
- Uczniowie w wieku 13-15 nieznacznie częściej deklarują stosowanie przemocy (16,9% do 14,2%).
- Starsi uczniowie z kolei częściej wskazywali, iż stosowali przemoc (62,0% do 57,0%).
- **Wiek nie różnicuje częstotliwości bycia świadkiem przemocy domowej.** W przypadku przemocy rówieśniczej młodsi badani nieznacznie częściej zauważali przemoc o charakterze incydentalnym (24,1% do 19,2%). Również w przypadku obserwacji przemocy rówieśniczej o charakterze stałym („więcej niż 9 razy") osoby młode częściej zgłaszały sytuację, w której były świadkami

przemocy. Różnica była jednak niewielka (17,3% do 15,9%). Starsze osoby znacznie częściej oceniają swoje środowisko szkolne jako pozbawione przemocy (51,4% do 41,1% w przypadku uczniów wieku 13-15 lat).

- W przypadku zagadnienia akceptacji przemocy **wiek nie odgrywał roli czynnika różnicującego postrzeganie przemocy jako sposobu reagowania w określonych sytuacjach** - akceptację wyraziło 23,4% uczniów w wieku 13-15 lat i 22,5% uczniów w wieku 16-18 lat.
- **Poszczególne formy cyberprzemocy różnicują doświadczania uczniów w różnym przedziale wiekowym**. Osoby w wieku 16-18 lat częściej deklarowały, że, miały do czynienia z uporczywym kontaktem online (18,6% do 14,8%). Różnica doświadczeń w zakresie włamań na konta była niemal dwukrotna - 11,4% osób w wieku 16-18 lat miało do czynienia z taką formą przemocy cyfrowej. W przypadku uczniów w wieku 13-15 lat, taka sytuacja spotkała 6,5% badanych. Podobnie problem podszywania się pod ankietowanych częściej dotyczy osób starszych (10,7% do 8,1%).
- **Osoby starsze deklarują, że nieznacznie częściej angażują się w działania mające znamiona hejtu** („publikowanie negatywnych i obraźliwych komentarzy") - 8,3% do 6,9% w przypadku uczniów w wieku 13-15 lat. Osoby w wieku 16-18 lat częściej deklarują zachowania mające znamiona cyberprzemocy w zakresie bardziej zaawansowanych technicznie metod krzywdzenia innych - 5,3% osób w wieku 16-18 lat przyznało, że dokonywało włamań na czyjeś konto. W przypadku osób młodszych odsetek ten wyniósł 3,9%.
- Jeśli chodzi o próby nawiązania kontaktu z uczniami („wysłanie zaproszenia do znajomych") przez obce osoby w sieci, to **uczniowie starsi nieznacznie częściej doświadczali tego typu niebezpiecznych zachowań** (32,4% do 30,1%). Starsze osoby są bardziej narażone na bezpośrednie i ryzykowne formy kontaktu takie jak propozycja bliższej relacji/spotkania (10,9% do 7,2%).
- **Młodsi uczniowie częściej zgłaszali, że nie doświadczyli sytuacji kontaktu ze strony obcych im osób w Internecie** (60,8% do 57,5%).

Sytuacja rodzinna

- **Sytuacja rodzinna jest istotnym czynnikiem wpływającym na poziom narażenia uczniów na przemoc**, ich skłonność do jej stosowania oraz sposób, w jaki postrzegają i oceniają zachowania tego typu, zarówno w świecie realnym, jak i cyfrowym. **Stabilność rodzinna, zwłaszcza w rodzinach pełnych, działa jako czynnik ochronny.**
- **Uczniowie określający swoją sytuację rodzinną jako „inną" deklarują najwyższy odsetek doświadczania przemocy** (39,0%), w porównaniu do 22,5% w rodzinach pełnych. Podwyższone ryzyko wiktymizacji występuje również u młodzieży, której rodzice się rozwiedli lub są w separacji (30,5%) oraz tych, którzy stracili jednego z rodziców (28,0%). Najwyższy odsetek uczniów deklarujących brak doświadczenia przemocy (48,3%) pochodzi z rodzin pełnych.
- **Struktura rodziny ma istotny wpływ na skłonność do stosowania przemocy.** Najwyższe ryzyko dotyczy grupy „inna sytuacja rodzinna", gdzie aż 34,6% przyznało się do stosowania przemocy - to ponad dwukrotnie więcej niż w rodzinach pełnych (13,9%). Uczniowie, których jeden z rodziców nie żyje, również charakteryzują się wysokim wskaźnikiem stosowania przemocy (19,8%). **Im bardziej sytuacja rodzinna jest zaburzona, tym częściej uczniowie mają trudność z jednoznaczną oceną swoich zachowań** (np. 30,6% w grupie, gdzie jeden rodzic nie żyje, nie potrafiło określić, czy stosowało przemoc).
- **Niestandardowe lub trudne warunki rodzinne zwiększają prawdopodobieństwo zetknięcia się z zachowaniami krzywdzącymi**. Najwyższy odsetek bycia świadkiem przemocy domowej zadeklarowali uczniowie w grupie „inna sytuacja rodzinna" (20,6%). Najniższy odsetek bycia świadkiem przemocy domowej dotyczył uczniów z rodzin pełnych (9,3%). **Wszystkie grupy (niezależnie od sytuacji rodzinnej) wykazywały podobną trudność w jednoznacznym rozpoznaniu, czy obserwowane zachowania stanowią przemoc** (odpowiedzi „trudno powiedzieć" wahały się w zakresie od 18,9% do 22,3%).

- **Destabilizacja środowiska rodzinnego może wiązać się z częstszym kontaktem z zachowaniami przemocowymi w szkole**. Obserwowanie częstych aktów przemocy (więcej niż 9 razy) zgłosiło 28,7% uczniów z grupy „inna sytuacja rodzinna", w porównaniu do 15,5% w rodzinach pełnych. Młodzież funkcjonująca w bardziej obciążonych lub niestandardowych warunkach rodzinnych częściej dostrzega konflikty w środowisku szkolnym (np. 40,4% uczniów z grupy „inna sytuacja rodzinna" deklaruje brak obserwacji przemocy, podczas gdy w rodzinach pełnych jest to 46,0%).
- **Niestandardowa i trudniejsza sytuacja rodzinna wiąże się z większą akceptacją przemocy.** Najwyższy poziom akceptacji (uważa, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy) pojawia się wśród uczniów o „innej sytuacji rodzinnej" - 39,7%. W rodzinach pełnych akceptację przemocy deklaruje 21,3% uczniów. Najwyższy poziom niepewności („trudno powiedzieć") w ocenie dopuszczalności przemocy pojawia się wśród uczniów, których rodzic przebywa za granicą (45,9%), co może świadczyć o ich mniejszej stabilności emocjonalnej lub trudności w zdefiniowaniu granic przemocy.
- **Stabilność sytuacji rodzinnej odgrywa istotną rolę w ochronie przed cyberprzemocą**. Młodzież z rodzin w kryzysie jest szczególnie narażona na agresję cyfrową. Największe narażenie na nachalne wiadomości (24,2%) oraz rozpowszechnianie wizerunku bez pozwolenia (16,8%) występuje w grupie „inna sytuacja rodzinna", do odpowiednio 15,2% i 10,0% w rodzinach pełnych.
- Uczniowie z grupy „inna sytuacja rodzinna" najrzadziej deklarują brak stosowania cyberprzemocy (58,8%), w porównaniu do 78,0% w rodzinach pełnych. Najwyższe odsetki stosowania najbardziej szkodliwych form (włamania na konta, podszywanie się) występują w grupach „inna sytuacja rodzinna" (np. włamania: 11,3%). Niepewność co do stosowania cyberprzemocy jest najwyższa w grupie „inna sytuacja rodzinna" (20,6%).
- **Sytuacja rodzinna stanowi istotny czynnik ryzyka w kontekście niepożądanych kontaktów online ze strony dorosłych**. Największy odsetek uczniów deklarujących, że taka sytuacja w ogóle im się nie zdarzyła (czynnik ochronny), występuje w rodzinach pełnych (62,2%). Najniższy odsetek braku

kontaktu (tj. najwyższe narażenie) obserwuje się w grupie „inna sytuacja rodzinna" (48,5% braku kontaktu). Uczniowie z grup bardziej obciążonych rodzinnie („inna sytuacja rodzinna") najczęściej zgłaszają ryzykowne formy kontaktu, w tym prośbę o przesłanie własnej fotografii (15,4%) oraz propozycję bliższej relacji lub spotkania (16,9%).

Miejsce zamieszkania (miasto/wieś)

- **Miejsce zamieszkania (miasto/wieś) nie stanowi istotnego czynnika różnicującego doświadczenia przemocy (wiktymizację) ani bycia świadkiem przemocy domowej.** Środowiska te wydają się kształtować podobny poziom narażenia na zachowania przemocowe, zarówno w świecie realnym, jak i cyfrowym. Różnice są minimalne i dotyczą głównie nasilenia zjawiska stosowania przemocy i jej obserwacji rówieśniczej.
- Ryzyko zetknięcia się z przemocą nie jest istotnie zróżnicowane geograficznie. Doświadczenie przemocy zadeklarowało 23,8% uczniów z miast i 26,8% uczniów ze wsi. **Zarówno w miastach (28,9%), jak i na wsi (27,4%) uczniowie mieli podobne trudności w rozpoznawaniu mniej oczywistych form przemocy („trudno powiedzieć").**
- Mimo ogólnego podobieństwa skali zjawiska, uczniowie z terenów wiejskich częściej przyznawali się do stosowania przemocy (17,5%) niż ich rówieśnicy z miast (14,9%). Większość uczniów w obu środowiskach zadeklarowała niestosowanie przemocy (miasto - 58,9%, wieś - 58,8%).
- **Świadkami przemocy domowej było 10,6% uczniów z miast oraz 11,6% uczniów ze wsi, zatem można stwierdzić, że obie grupy mają podobne doświadczenia.** Podobnie jak w innych obszarach, młodzież niezależnie od miejsca zamieszkania miała trudność w jednoznacznym rozpoznaniu pewnych form przemocy (miasto - 20,3%, wieś - 18,1%).
- **Młodzież mieszkająca na wsi częściej styka się z powtarzającymi się epizodami przemocy rówieśniczej (więcej niż 9 razy):** 19,3% uczniów ze wsi do 15,0% z miast. Środowisko miejskie jest częściej postrzegane jako wolne od widocznych aktów przemocy rówieśniczej (brak obserwacji zadeklarowało 48,4% uczniów z miast do. 40,0% ze wsi).

- **Miejsce zamieszkania nie różnicuje znacząco postaw w zakresie akceptacji przemocy**. Akceptację zadeklarowało 23,6% uczniów z miast i 22,3% ze wsi. Uczniowie mieszkający na wsi częściej przyjmują jednoznacznie negatywną postawę wobec przemocy (41,8%) niż uczniowie z miast (38,0%).
- **Doświadczenia cyberprzemocy w obu środowiskach są bardzo zbliżone**. Stosowanie cyberprzemocy również jest na podobnym poziomie (miasto - 74,8% nie stosowało, wieś - 76,7% nie stosowało). Młodzież z miasta nieco częściej stosuje publikowanie obraźliwych komentarzy (7,9% do 6,7% na wsi) oraz rozpowszechnianie treści z wizerunkiem bez zgody (doświadcza tego 11,5% w mieście do 9,4% na wsi). Młodzież ze wsi nieco częściej doświadcza i stosuje podszywanie się pod inną osobę (10,1% doświadcza podszywania się do 8,3% w mieście).
- **Uczniowie z miasta i wsi są w podobnym stopniu narażeni na próby kontaktu ze strony dorosłych nieznajomych w sieci**. Uczniowie mieszkający na wsi minimalnie częściej doświadczają tego typu zdarzeń (brak doświadczeń to 58,2% na wsi do 60,5% w mieście). Ryzykowne formy, takie jak propozycja bliższej relacji lub spotkania, są również nieznacznie częściej zgłaszane na wsi (8,9% do 8,3% w mieście).

Czynnik ryzyka występowania zjawiska przemocy w środowisku szkolnym

---

Niestandardowa lub niestabilna sytuacja rodzinna („inna sytuacja rodzinna") - *uczniowie z tej grupy deklarują najwyższe odsetki doświadczania, stosowania oraz akceptacji przemocy, a także stosowania najbardziej szkodliwych form cyberprzemocy, takich jak włamania na konta; charakteryzują się również najwyższym stopniem narażenia na kontakty z nieznajomymi w sieci, w tym na prośby o przesłanie zdjęcia.*

Rozwód lub separacja rodziców - *Wiąże się z podwyższonym poziomem doświadczania przemocy oraz stosowania przemocy, w porównaniu do rodzin pełnych.*

Płeć męska - *Chłopcy częściej angażują się w zachowania przemocowe, częściej stosują różnorodne formy cyberprzemocy oraz częściej akceptują użycie przemocy w określonych sytuacjach; nieco częściej są też świadkami nasilonych aktów przemocy rówieśniczej.*

Płeć żeńska - *dziewczęta znajdują się w grupie wyraźnie podwyższonego ryzyka w zakresie niepożądanych kontaktów online ze strony dorosłych i częściej doświadczają uporczywych kontaktów online.*

Wiek 13-15 lat - *Młodsi uczniowie nieznacznie częściej deklarują stosowanie przemocy i stosowanie przemocy.*

Wiek 16-18 lat - *Wiąże się z częstszymi próbami nawiązania ryzykownych kontaktów przez dorosłych nieznajomych w sieci (np. prośbami o zdjęcie) oraz częściej stosują cyberprzemoc w bardziej zaawansowanych formach (np. włamania na konta - 5,3%).*

Mieszkanie na wsi - *Uczniowie częściej przyznawali się do stosowania przemocy ogółem i częściej stykają się z powtarzającymi się epizodami przemocy rówieśniczej.*

Czynnik ochronny występowania zjawiska przemocy w środowisku szkolnym

---

Stabilna struktura rodzinna (rodzina pełna) - *stanowi najsilniejszy czynnik ochronny, uczniowie z rodzin pełnych najrzadziej deklarują doświadczenie przemocy oraz stosowanie przemocy; największy odsetek uczniów w tej sytuacji rodzinnej zadeklarował brak doświadczeń cyberprzemocy i stosowania cyberprzemocy; oni również najczęściej deklarują brak kontaktu z dorosłymi nieznajomymi w sieci.*

Płeć męska - *chłopcy rzadziej stają się adresatami ryzykownych prób kontaktu ze strony nieznajomych dorosłych w sieci i rzadziej otrzymują prośby o wysłanie zdjęcia ze strony obcych osób w sieci.*

Płeć żeńska - *dziewczęta znacznie częściej deklarują, że nie stosowały przemocy, a także częściej przyjmują postawę jednoznacznie potępiającą przemoc.*

Wiek 16-18 lat - *starsi uczniowie częściej deklarują brak stosowania przemocy, co może świadczyć o większej dojrzałości i umiejętności kontrolowania zachowań przemocowych.*

Mieszkanie na wsi - *uczniowie ze wsi częściej przyjmują jednoznacznie negatywną postawę wobec przemocy.*

Mieszkanie w mieście - *środowisko miejskie jest częściej postrzegane jako wolne od widocznych aktów przemocy rówieśniczej, co może sugerować mniej intensywne konflikty grupowe lub ich bardziej ukryte formy.*

Rekomendacje

Poniżej zamieszczono osiem obszarów działania wyróżnionych na podstawie uzyskanych danych z ankiet, w ramach których można podjąć/rozwinąć realizowane aktywności w celu ograniczenia i zapobiegania występowaniu zjawiska przemocy w województwie zachodniopomorskim.

I. Edukacja o przemocy i jej rozpoznawaniu

Wysoki odsetek uczniów nie potrafił rozpoznać przemocy - zarówno jako doświadczenia, sprawstwa, jak i świadectwa.

- **Rozwijanie systemowej edukacji** o formach przemocy (psychiczna, fizyczna, seksualna, cyberprzemoc).
- **Tworzenie i rozwijanie realizowanych szkoleń** pokazujących uczniom konkretne przykłady występowania przemocy realizowane przez specjalistów, osoby, które w przeszłości doświadczały przemocy w różnych jej wymiarach w formie angażującej młode osoby.
- **rozwijanie programów uczących konstruktywnego reagowania na konflikty** - pozwoli to uczniom na uzyskanie kompetencji potrzebnych do rozwiązywania sporów i sytuacji trudnych w sposób wykluczający zachowania przemocowe.

II. Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

Najczęściej wskazywaną przez uczniów formą przemocy była ta rówieśnicza - zarówno jako doświadczenia, jak i stosowania.

- **Wzmocnienie programów przeciwdziałania przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy w szkołach.**
- **Budowanie kultury reagowania na przemoc wśród świadków** (ponad 55% uczniów widziało przemoc rówieśniczą w szkole).
- **Szkolenia dla nauczycieli w zakresie wczesnego wychwytywania sygnałów przemocy wśród uczniów.**

III. Wsparcie dla uczniów z rodzin niestabilnych i w kryzysie

Najwyższe wskaźniki doświadczenia i stosowania przemocy wśród uczniów pochodzą z rodzin niepełnych, po stracie i określających swoją sytuację jako „inną”.

- **Priorytetowe objęcie uczniów z rodzin w kryzysie dodatkowymi formami wsparcia** psychologiczno-pedagogicznego.
- **Rozwijanie programów odporności psychicznej i radzenia sobie ze stresem** szczególnie wśród uczniów będących członkami rodzin w kryzysie.
- **Działania integrujące i przeciwdziałające stygmatyzacji uczniów** w innej sytuacji rodzinnej niż ta postrzegana powszechnie jako standardowa.

IV. Wzmocnienie kompetencji emocjonalnych i regulacji zachowania wśród uczniów

Przemoc psychiczna jest najczęściej stosowaną i doświadczaną formą.

- **Tworzenie i rozwijanie programów emocjonalno-społecznych** rozwijających regulację emocji (szczególnie w grupie chłopców).
- **Rozwijanie u uczniów kompetencji społecznych** poprzez treningi umiejętności komunikacji bez przemocy.
- **Praca nauczycieli** nad wzorcami budowania relacji rówieśniczych w szkołach.

V. Wzmocnienie stanowczości w zakresie reagowania na przemoc domową i jej wczesnego wykrywania

Znaczna grupa uczniów doświadczała lub obserwowała przemoc domową

- **Szkolenia dla kadry nauczycielskiej** w zakresie postrzegania zjawiska przemocy domowej wśród uczniów.
- **Propagowanie wśród uczniów informacji o tym, gdzie i jak szukać pomocy** w przypadku doświadczania przemocy zarówno rówieśniczej, jak i domowej.
- **Zacieśnienie współpracy szkół z instytucjami pomocowymi** zarówno w zakresie działań profilaktycznych, jak i pomocowych oraz szkoleniowych (dla uczniów, nauczycieli i rodziców).

VI. Wsparcie dla szkół na obszarach wiejskich i małych miejscowości

Skala zjawiska przemocy jest podobna w miastach i na wsiach, jednak można zauważyć nieco wyższy poziom sprawstwa przemocy na obszarach wiejskich.

- **Wzmacnianie zaplecza psychologiczno-pedagogicznego w szkołach wiejskich.**
- **Wprowadzanie dodatkowych działań profilaktycznych dotyczących przemocy**, zwłaszcza tej psychicznej i fizycznej na wsiach.
- **Rozwijanie aspektów edukacji normatywnej** celem ukazania uczniom, gdzie kończy się konflikt, a zaczyna przemoc.

VII. Wzmocnienie roli szkoły jako przestrzeni bezpieczeństwa

Szkoła jest miejscem występowania znacznej części przemocy - doświadczanej, stosowanej i obserwowanej. Aby skutecznie zwalczać zjawisko przemocy ukrytej uczniowie powinni mieć zapewnione poczucie bezpieczeństwa, aby nie wahać się i zgłaszać każde niepokojące doświadczania mogące mieć znamiona przemocy.

- **Należy zadbać o regularny monitoring bezpieczeństwa w szkole** (ankiety, diagnozy klasowe i szkolne) celem uzyskiwania bieżących informacji o sytuacji i budowania poczucie zainteresowania się problemami uczniów.
- **zwiększenie widocznej obecności dorosłych w przestrzeniach wspólnych celem** zapobiegania aktom przemocy fizycznej.
- **Zaleca się wdrażanie systemowych programów antyprzemocowych** takich jak „Szkoła bez przemocy” czy też mediacji rówieśniczych.

Przemoc oczami uczniów województwa w 6 punktach

1. Badanie objęło 3 105 uczniów. Struktura demograficzna pokazuje zbliżone proporcje ze względu na płeć i miejsce zamieszkania (miasto/wieś). **Wiek nie różnicuje istotnie doświadczeń przemocy - zarówno uczniowie młodsi (13 -15 lat), jak i starsi (16 -18 lat) deklarują podobne przeżycia.**
2. 25,0% uczniów doświadczyło przemocy w ostatnich 12 miesiącach, a 28,3% nie potrafiło ocenić, czy doświadczyło zachowań przemocowych. **Wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć" wskazuje na trudności młodzieży w rozpoznawaniu przemocy - zwłaszcza psychicznej.** Najczęściej doświadczaną formą przemocy była przemoc psychiczna, obejmująca wyzwiska, groźby, zastraszanie i wyśmiewanie. Kolejno wskazywano przemoc fizyczną oraz seksualną. **Osobami stosującymi przemoc wobec uczniów są przede wszystkim ich rówieśnicy**: uczniowie ze szkoły - 61,3% oraz koledzy/koleżanki spoza szkoły - 30,1%. Przemoc rówieśnicza ma charakter dominujący, a jej przejawy prawdopodobnie zachodzą także w przestrzeni internetowej.
3. **15,9% uczniów przyznało, że stosowało przemoc, a 25,2% nie umiało ocenić, czy ich zachowania były przemocowe**. Tak jak w przypadku osób doświadczających przemocy, dominuje przemoc psychiczna, a następnie fizyczna oraz seksualna.
4. **Chłopcy częściej stosowali przemoc niż dziewczęta** (20,1% do 12,5%), lecz **obie grupy w podobnym stopniu jej doświadczali** (24,3% dziewczęta, 25,9% chłopcy). Różnicowanie pojawia się zatem bardziej na poziomie sprawstwa niż wiktymizacji. **Sytuacja rodzinna ma wyraźny wpływ na ryzyko wystąpienia przemocy**. Uczniowie z rodzin niestabilnych lub niestandardowych częściej doświadczali przemocy: rozwód/separacja - 30,5%, śmierć rodzica - 28,0%, „inna sytuacja rodzinna" - 39,0% (najwyższy odsetek). Te same grupy częściej również stosują przemoc, w tym aż 34,6% uczniów z „innej sytuacji rodzinnej".
5. **11,0% uczniów było świadkami przemocy domowej, jednak aż 19,4% nie potrafiło stwierdzić, czy takie sytuacje miały miejsce**. Najczęściej wskazywano na przemoc stosowaną przez rodzeństwo (35%), ojca (32,3%) i matkę (27,1%). Dominuje przemoc psychiczna (63,9%) oraz fizyczna (46,2%). **Ponad połowa**

uczniów (55%) była świadkami przemocy rówieśniczej w szkole. 22,2% obserwowało ją 1 -3 razy, a 16,7% - więcej niż 9 razy (co wskazuje na przemoc ciągłą). **Dane dowodzą, że przemoc szkolna jest zjawiskiem systemowym, a nie incydentalnym.**

6. **Przemoc rówieśnicza i domowa to dwie najczęściej funkcjonujące formy przemocy wśród uczniów. Najczęściej powielanym wzorcem jest przemoc psychiczna, a elementem wspólnym dla osób doznających oraz stosujących - trudność w rozpoznaniu, nazwaniu i zgłaszaniu przemocy.**

Graficzne podsumowanie niniejszego badania ankietowego znajduje się poniżej.

Rysunek 9. Przemoc oczami uczniów z województwa zachodniopomorskiego

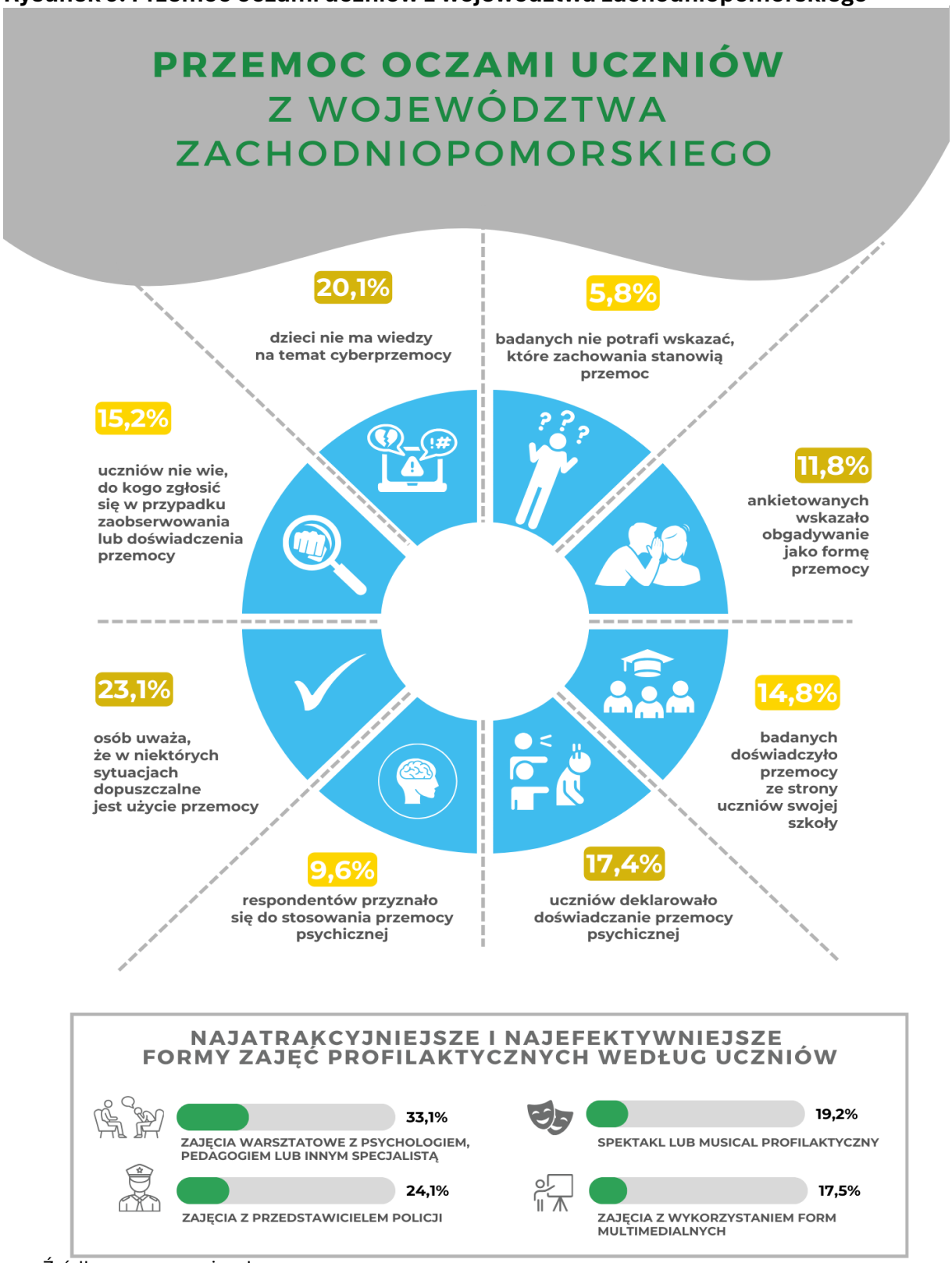

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT – podsumowanie

Jedną z powszechnie stosowanych metod i technik wykorzystywanych przy tworzeniu różnego rodzaju Diagnoz i Strategii jest **analiza SWOT**[33]. Stworzenie takiego zestawienia, w oparciu o zebrane dane, pozwala w przejrzysty sposób przyjrzeć się zjawisku przemocy na terenie województwa z różnych perspektyw – zarówno posiadanych zasobów społecznych i instytucjonalnych (**mocnych stron**) oraz **szans**, jakie te zasoby oferują, ale także **słabości** kluczowych obszarów związanych z przeciwdziałaniem przemocy oraz **zagrożeń** wynikających z obecnej sytuacji.

Rysunek 10. Analiza SWOT

Źródło: opracowanie własne

[33] https://www.ewt.gov.pl/strony/slownik/#AnalizaSWOT [dostępny 01.12.2025 r.]

MOCNE STRONY

Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych

1. Zintegrowany system przeciwdziałania przemocy i szeroka oferta wsparcia specjalistycznego.

- W regionie działa 113 gminnych zespołów interdyscyplinarnych.
- Funkcjonuje duża liczba podmiotów udzielających pomocy, w tym 64 organizacje pozarządowe.
- Dostępnych jest 36 zarejestrowanych podmiotów świadczących wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego.
- W badanym okresie utrzymuje się stała liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia (6 ośrodków z 20 miejscami), domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (1 ośrodek z 10 miejscami) oraz ośrodków interwencji kryzysowej (6 ośrodków z 54 miejscami).
- W momencie badania funkcjonowało 11 instytucji zapewniających miejsca schronienia osobom doświadczającym przemocy domowej.

2. Systematyczny wzrost wykorzystania interwencyjnej infrastruktury kryzysowej.

- Odnotowano znaczny wzrost liczby osób korzystających z pomocy ośrodków interwencji kryzysowej – ze 179 osób w 2023 roku do 433 osób w 2024 roku.
- Wzrasta również liczba osób korzystających z usług Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia – z 98 osób w 2023 roku do 110 osób w 2024 roku.
- Wzrost liczby osób korzystających z programów terapeutycznych (z 601 osób w 2023 roku do 1 421 osób w 2024 roku) oraz terapii psychologicznej indywidualnej (z 1 020 osób w 2023 roku do 1 084 osób w 2024 roku). Świadczy to o zaspokajaniu rosnącego zapotrzebowania na specjalistyczną pomoc i efektywności prowadzonych działań w tych obszarach.

3. Wysoka skuteczność programów dla osób stosujących przemoc.

- Programy korekcyjno-edukacyjne wykazują wysoki wskaźnik ukończenia: w 2024 roku ukończyło je 81% kobiet i 78% mężczyzn (wzrost w porównaniu do lat ubiegłych).

- Programy psychologiczno-terapeutyczne również cechuje wysoki wskaźnik ukończenia: w 2024 roku wyniósł on 86% dla kobiet i 70% dla mężczyzn.

4. Wysoki wskaźnik aktywności interwencyjnej zespołów interdyscyplinarnych.

- Liczba posiedzeń gminnych zespołów interdyscyplinarnych stale rosła w analizowanym okresie, osiągając 1 089 posiedzeń w 2024 roku, co stanowi najwyższą wartość w latach 2022-2024. Wzrost ten jest istotny, ponieważ zespoły te stanowią kluczowy element lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy.

5. Stabilny, choć wykazujący fluktuacje, poziom wszczynanych i kończonych procedur Niebieskie Karty (NK).

- Liczba wszczętych procedur NK (wg ZUW) osiągnęła najwyższy poziom w 2024 roku (3 659 przypadków), co może wynikać ze zwiększonej wykrywalności i świadomości.
- Liczba zakończonych procedur NK utrzymuje się na względnie stałym poziomie około 3 500 rocznie.

6. Skupienie na kompleksowej pomocy w samorządach lokalnych.

- Mimo spadku poradnictwa ogólnego w 2024 roku, rola grup wsparcia i samopomocowych (wzrost do 663 osób korzystających w 2024 roku) znacząco wzrosła, co świadczy o zwiększeniu nacisku na pomoc długofalową i wspólnotową na poziomie gminnym i powiatowym.

7. Zwiększona ochrona małoletnich po zmianach prawnych:

- Znacząco wzrosła liczba dzieci uznanych za osoby doświadczające przemocy domowej (wg ZUW), co jest efektem nowelizacji ustawy (ustawa „Kamilka”) uznającej świadków przemocy za osoby doświadczające krzywdzenia.

Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych

1. Wysoka świadomość dostępności pomocy i rosnące poczucie bezpieczeństwa.

- Ponad połowa badanych dorosłych (57,6%) zadeklarowała, że wie, gdzie szukać pomocy w przypadku doświadczania przemocy domowej.
- Świadomość ta jest najwyższa wśród grup kluczowych dla efektywnego systemu wsparcia: osób z wyższym wykształceniem (64,0%) oraz tych, które oceniają swoją sytuację materialną jako dobrą (61,9%) lub bardzo dobrą (63,2%).
- Większość mieszkańców (85,3%) jest świadoma, że przemoc domowa jest przestępstwem.

2. Znaczący sprzeciw społeczny wobec stosowania kar cielesnych.

- Ponad połowa badanych dorosłych (54,5%) stwierdziła, że kara fizyczna (np. klaps) „nigdy nie powinna być stosowana" jako metoda wychowawcza.
- Sprzeciw ten jest szczególnie silny w grupie osób z wyższym wykształceniem (67,1%), co ustanawia silną normę promującą wychowanie bez przemocy w tej warstwie społecznej.

3. Wysoki wskaźnik poszukiwania pomocy w grupach najbardziej narażonych.

- Mimo że przeciętnie co czwarty badany (26,8%) poszukiwał pomocy w związku z przemocą, wskaźniki te były najwyższe wśród osób o najgorszej samoocenie sytuacji materialnej – aż 60,5% osób w „bardzo złej" sytuacji materialnej oraz 40,7% w „złej" sytuacji materialnej poszukiwało pomocy.
- Osoby mieszkające na wsi częściej (31,5%) niż w mieście (24,5%) poszukiwały pomocy. Te dane wskazują na skuteczne dotarcie systemu wsparcia do grup wysokiego ryzyka i ich większą gotowość do podjęcia działań.

4. Uznanie profesjonalnego poradnictwa za najskuteczniejszą formę wsparcia:

- Mieszkańcy wskazują na kluczową rolę wyspecjalizowanych usług w pomocy osobom doznającym przemocy.
- Najskuteczniejszym działaniem pomocowym w opinii badanych jest „zwiększenie dostępności do poradnictwa prawnego, socjalnego, terapeutycznego" (wskazane przez 49,2% respondentów).

- Wysoko oceniane jest również „izolowanie osób stosujących przemoc od osób jej doświadczających" (44,5%) oraz „zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy domowej" (37,2%).

5. Pozytywna ocena skuteczności systemu wsparcia wśród korzystających.

- Większość osób, które poszukiwały pomocy w związku z przemocą domową, zadeklarowały, że udało im się znaleźć kontakt do miejsca pomocy i skorzystać z oferowanego wsparcia (60,7%).

6. Otwartość na działania edukacyjne i informacyjne jako skuteczną profilaktykę.

- Dorośli mieszkańcy województwa dostrzegają potencjał w działaniach profilaktycznych i informacyjnych.
- Niemal połowa respondentów za najefektywniejszą formę profilaktyki uznała „warsztaty profilaktyczne dla dzieci" (47,5%) oraz „warsztaty profilaktyczne dla osób dorosłych" (47,3%).
- Respondenci chętnie czerpaliby informacje ze stron internetowych instytucji (51,6%) oraz bezpośrednio od pracowników instytucji/organizacji pozarządowych (40,4%).

Zidentyfikowane w oparciu o badanie uczniów

1. **Silna norma społeczna przeciwko stosowaniu przemocy wśród młodzieży**

- Zdecydowana większość uczniów zadeklarowała, że w ciągu ostatniego roku nie stosowała cyberprzemocy (75,6%) ani przemocy fizycznej (58,9%), co wskazuje, że zdecydowana większość młodych osób przestrzega norm wolnych od przemocy. Ponadto, 39,5% uczniów bezwzględnie sprzeciwia się stosowaniu przemocy niezależnie od okoliczności, co stanowi silną postawę anty-przemocową.
- Respondenci chętnie czerpaliby informacje ze stron internetowych instytucji (51,6%) oraz bezpośrednio od pracowników instytucji/organizacji pozarządowych (40,4%).

2. **Ugruntowane zaufanie do kluczowych dorosłych w otoczeniu**

➔ Ponad połowa uczniów (50,9%) w sytuacji doznawania lub obserwowania przemocy domowej lub rówieśniczej zwróciłaby się o pomoc do rodziców/opiekunów. Ponadto, 30,3% ankietowanych ufałoby nauczycielom, a 26,6% poszukiwałoby wsparcia u psychologa/pedagoga szkolnego. Ta otwartość na zgłaszanie problemów do osób dorosłych i szkolnych specjalistów świadczy o istnieniu działających kanałów komunikacji i zaufania.

3. **Skuteczność i pozytywna ocena profesjonalnej edukacji profilaktycznej przez część uczniów.**

➔ Uczniowie, którzy uczestniczyli w zajęciach profilaktycznych, pozytywnie ocenili wyniesioną wiedzę, szczególnie w zakresie profilaktyki cyberprzemocy. Sugeruje to, że niektóre wdrażane metody edukacyjne, zwłaszcza te dotyczące bezpieczeństwa cyfrowego, są trafne i skuteczne.

4. **Wyraźne preferencje uczniów co do profesjonalnego wsparcia**

➔ Uczniowie za najbardziej efektywne i najciekawsze formy zajęć profilaktycznych uznali te prowadzone przez psychologów, pedagogów lub specjalistów (33,1%) oraz przedstawicieli policji (24,1%). Pokazuje to, że podmioty społeczne i służby, które są angażowane w działania profilaktyczne, mają dla części uczniów wysoką wiarygodność i potencjał wpływu na młodzież.

5. **Większa świadomość ryzyka płynącego z aktywności cyfrowej u starszych uczniów**

➔ Choć starsi uczniowie częściej doświadczają ryzykownych kontaktów w sieci (w tym propozycji spotkania), ich minimalnie wyższa deklaracja niestosowania cyberprzemocy (75,9%) oraz wyższe kompetencje techniczne mogą stanowić punkt wyjścia dla programów edukacyjnych prowadzonych przez rówieśników (mentoring), szczególnie w zakresie ochrony kont i prywatności.

Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI

1. **Wysoka skuteczność programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.**
   - ➔ Programy te są bardzo pozytywnie oceniane przez kadrę, ponieważ zdecydowana większość uczestników je kończy i nie wraca do stosowania przemocy – w niektórych Powiatach w ciągu ostatnich 4 lat odnotowano jedynie jeden taki przypadek. W trakcie spotkań następuje zmiana perspektywy osób stosujących przemoc, którzy zaczynają dostrzegać, że ich działania miały znamiona przemocy i uzyskują narzędzia do zmiany zachowania.
2. **Duża rola obligatoryjności w programach dla osób stosujących przemoc.**
   - ➔ Mimo początkowego oporu, obowiązkowy charakter programów korekcyjno-edukacyjnych (szczególnie w przypadku skierowań sądowych) jest kluczowy dla osiągnięcia wysokiej frekwencji i efektywności. Jest to czynnik uniemożliwiający osobom najbardziej potrzebującym uniknięcie terapii.
3. **Wysoka świadomość i czujność instytucji (zmiana prawa jako katalizator).**
   - ➔ Instytucje pomocowe, takie jak szkoły i pracownicy socjalni na terenie niektórych powiatów wykazują większą czujność i szybciej reagują na sygnały przemocy, co w połączeniu ze zmianami w prawodawstwie (np. ustawa „Kamilka”) skutkuje wzrostem liczby wszczętych procedur NK, szczególnie w zakresie ochrony dzieci.
4. **Ugruntowana i pozytywnie oceniana współpraca międzyinstytucjonalna w niektórych Powiatach.**
   - ➔ W wielu przypadkach współpraca między instytucjami (np. sądami rejonowymi, policją, poradniami, OPS-ami) jest oceniana bardzo dobrze i na bieżąco, a pracownicy wzajemnie informują się i kierują klientów do odpowiednich jednostek. Ta współpraca ułatwia osiągnięcie wspólnego celu, jakim jest niesienie pomocy.

5. **Dobra infrastruktura wsparcia specjalistycznego.**
   - ➔ Instytucje na terenach wielu powiatów zapewniają szeroki wachlarz wsparcia specjalistycznego dla klientów, w tym bezpłatne poradnictwo (prawne, psychologiczne, socjalne) oraz dyżury mediatora. Ponadto, funkcjonują punkty pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, oferujące m.in. wsparcie materialne (bony żywnościowe, dofinansowanie do rachunków).
6. **Skuteczność grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy**.
   - ➔ Grupy wsparcia, prowadzone często z własnych środków, są uważane „za robiące dobrą robotę". Umożliwiają one osobom doznającym przemocy kontynuację pomocy i radzenie sobie z jej skutkami.
7. **Wysoka gotowość do dzielenia się wiedzą i rozwoju personelu**.
   - ➔ Pracownicy badanych instytucji aktywnie angażują się w szkolenia, doceniając ich rolę w podnoszeniu kompetencji. Dodatkowo, tam, gdzie jest dostępna, superwizja koleżeńska jest oceniana jako skuteczna forma wsparcia, pomagająca w radzeniu sobie z wypaleniem zawodowym.
8. **Powszechna świadomość i promowanie oferty pomocowej.**
   - ➔ Instytucje prowadzą wielotorową promocję (media społecznościowe, festyny, ogólnopolskie kampanie). Respondenci mają poczucie, że świadomość mieszkańców rośnie, a przemoc przestaje być tematem tabu. Ludzie często docierają do instytucji pocztą pantoflową lub z polecenia, co świadczy o efektywności nieformalnych kanałów informacyjnych.
9. **Potencjał do podjęcia działań profilaktycznych w szkołach.**
   - ➔ Pracownicy instytucji z którymi współpracują szkoły są aktywnie zapraszani do szkół do prowadzenia pogadanek i zajęć profilaktycznych, np. na temat cyberprzemocy, co świadczy o otwartości części placówek edukacyjnych na współpracę i potrzebę profilaktyki.

SŁABE STRONY

Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych

1. Niska liczba rodzin objętych wsparciem ze względu na przemoc domową w systemie pomocy społecznej

➔ W 2024 roku jedynie 318 rodzin otrzymało pomoc ze strony systemu pomocy społecznej, w którym przemoc domowa była wskazywana jako główna przyczyna udzielenia wsparcia. Wartość ta jest niska w porównaniu do ogólnej liczby rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty (4 466 w 2024 r.).

2. **Duża fluktuacja i nagłe spadki liczby interwencji domowych realizowanych przez Policję:**

➔ W latach 2023–2024 odnotowano drastyczny spadek ogólnej liczby interwencji domowych dotyczących przemocy domowej (z 1 783 w 2023 roku do 471 w 2024 roku). Tak gwałtowny spadek zgłaszanych przypadków z jednej strony może budzić pozytywne odczucia, jednak prawdopodobnie wskazuje na pewne zmiany w zakresie kwalifikacji czynów i może świadczyć o nagłym pogorzeniu wykrywalności skali zjawiska.

3. **Wysoka i niestabilna fluktuacja liczby wszczynanych procedur Niebieskie Karty (NK) na poziomie powiatowym**

➔ Wiele powiatów odnotowywało duże zmiany w liczbie NK w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, co może świadczyć o problemach z jednolitym kwalifikowaniem zdarzeń jako właściwych do zastosowania procedury lub o niestabilnej procedurze detekcji zjawiska.

4. **Brak danych w kluczowych obszarach monitorowania przemocy**

➔ Dane zastane Policji dotyczące formularzy NK nie pozwalają na analizę trendu występowania kolejnych przypadków przemocy w latach ubiegłych, ponieważ szczegółowe zestawienie takiej statystyki było dostępne tylko dla roku 2024.

5. **Spadek wykorzystania niektórych elementów infrastruktury pomocowej**

➔ Liczba punktów konsultacyjnych spadła w 2024 roku do 16, co jest najniższą wartością od 2022 roku.

➔ Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (posiadający 10 miejsc w 1 ośrodku) nie przyjął żadnej klientki w całym analizowanym okresie 2022-2024, co może świadczyć o braku dostatecznej wiedzy o jego istnieniu lub niedopasowaniu oferty do potrzeb.

6. **Ograniczenia w zakresie udzielania poradnictwa**

➔ W 2024 roku odnotowano znaczący spadek liczby osób korzystających z poradnictwa (o charakterze ogólnym i specjalistycznym) w samorządach gminnych i powiatowych – z 9 390 osób w 2023 roku do 5 225 osób w 2024 roku.

7. **Zaniedbanie pozostaje dominującą formą krzywdzenia dzieci** (wg danych ZUW)

➔ Mimo wzrostu widoczności problemu dzieci doświadczających przemocy (wg ZUW w 2024 roku było to 3 016 dzieci), najczęstszą formą krzywdzenia jest przemoc psychiczna i zaniedbanie. Wśród dzieci zaniedbanie jest wskazywane jako dominująca forma, co świadczy o utrzymującym się problemie niewłaściwej realizacji ról opiekuńczych.

8. **Wysoki poziom zaangażowania w interwencje w zespołach interdyscyplinarnych nie przekłada się na efektywność procedur**

➔ Mimo wzrostu liczby posiedzeń grup diagnostyczno-pomocowych oraz zespołów interdyscyplinarnych, liczba zakończonych procedur NK jest na względnie stałym poziomie, a liczba rodzin objętych procedurą NK wykazuje niewielką tendencję spadkową.

9. **Wzrost liczby osób stosujących przemoc (wg ZUW) i niestabilny poziom zaangażowania w programy wsparcia**

➔ Dane ZUW wskazują na wzrost liczby osób stosujących przemoc, przy jednoczesnych fluktuacjach w liczbie osób przystępujących do programów korekcyjno-edukacyjnych i spadku skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla mężczyzn.

Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych

1. Niski poziom świadomości prawnej i dostępności pomocy w grupach ryzyka:

- Wśród osób, które gorzej oceniają swoją sytuację materialną, zanotowano najniższą świadomość prawną dotyczącą tego, że przemoc domowa jest przestępstwem.
- Osoby o najgorszej sytuacji materialnej miały również najniższy poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy.
- Podobnie, osoby z niższym wykształceniem wykazywały mniejszą świadomość, że przemoc domowa jest przestępstwem oraz niższy poziom wiedzy o miejscach wsparcia.
- Mężczyźni częściej niż kobiety deklarowali brak pewności (14,0%) lub brak wiedzy (16,5%) na temat tego, gdzie szukać pomocy, w porównaniu do kobiet.

2. Brak jednoznacznej świadomości zjawiska przemocy w środowisku lokalnym:

- Większość dorosłych mieszkańców (39,8%) nie postrzega przemocy domowej jako znacznego problemu występującego w ich środowisku lokalnym.
- Duża część respondentów (29,6%) nie potrafiła ocenić, czy przemoc domowa stanowi znaczący problem w ich okolicy, co może sugerować ukryty charakter zjawiska lub niejasną definicję problemu.

3. Wysoki poziom niepewności w ocenie własnych zachowań i postaw

- Stosunkowo duży odsetek badanych miał trudność z jednoznacznym określeniem swojego stosunku do kar cielesnych jako metody wychowawczej (16,4% wybrało „trudno powiedzieć").
- Ponadto, aż 11,2% respondentów miało trudność z określeniem częstotliwości stosowania przemocy wobec członka rodziny w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

4. Brak ugruntowanego sprzeciwu wobec kar cielesnych

- Choć większość badanych sprzeciwia się karom cielesnym, znaczna część (21,8%) uważa, że „zasadniczo nie powinny być stosowane, ale są sytuacje, kiedy jest konieczna", a 7,3% uważa, że „może być stosowana za każdym razem, gdy rodzic uzna, że może być skuteczna".

5. Ukryty charakter przemocy psychicznej i zaniedbania

- Najczęściej wskazywaną formą doznawanej przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy była przemoc psychiczna (37,9%) oraz zaniedbanie (26,8%). Te formy przemocy są trudne do wykrycia przez służby i często nie są postrzegane przez osoby doznające jako przemoc.

7. Problem z dostępnością wsparcia w zakresie cyberprzemocy

- Mimo że cyberprzemoc jest zjawiskiem stosunkowo powszechnym (np. 23,6% badanych doświadczyło nachalnych wiadomości), aż 82% respondentów deklaruje, że nie stosowało cyberprzemocy, a 10,2% nie wiedziało, czy ją stosowało.
- 53,6% badanych nie doświadczyło cyberprzemocy. Jednocześnie, 20,1% respondentów nie potrafiło zdefiniować cyberprzemocy, co wskazuje na luki w wiedzy na temat tej formy przemocy.

8. Niepełne wykorzystanie potencjału profilaktyki:

- Mimo iż warsztaty profilaktyczne (dla dzieci i dorosłych) są postrzegane jako najskuteczniejsze działania profilaktyczne (wskazane przez około 47% respondentów), to nie ma danych potwierdzających, że prowadzone są one z wystarczającą częstotliwością, a niemal co czwarty badany uważa (24,3%) - uważa, że organizowanie ogólnodostępnych akcji społecznych nie jest najskuteczniejszym działaniem pomocowym.

Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe uczniów

1. Niski poziom świadomości uczniów dotyczącej definicji i form przemocy:

- Duży odsetek uczniów miał trudność z jednoznacznym wskazaniem, czy doświadczył przemocy w ciągu ostatnich 12 miesięcy (28,3% wybrało „trudno powiedzieć").
- Podobnie wysoki odsetek (25,2%) miał trudność z odpowiedzią na pytanie, czy stosował przemoc wobec drugiej osoby.

- Ponad jedna piąta badanych uczniów (20,1%) nie umiała zdefiniować cyberprzemocy, a 13,6% nie potrafiło ocenić, czy jej doświadczyło w ciągu ostatniego roku.
- Najrzadziej wskazywanym przez uczniów zachowaniem mającym znamiona przemocy było „obgadywanie" (11,8% wskazań). Takie luki w wiedzy na temat przemocy psychicznej i relacyjnej utrudniają jej wczesne wykrywanie przez samych poszkodowanych.

2. Brak ugruntowanej, jednoznacznej postawy odrzucającej przemoc wśród młodzieży:

- Wysoki odsetek uczniów (37,4%) miał trudność z oceną, czy można użyć przemocy w niektórych sytuacjach (np. gdy ktoś zdenerwuje).
- Niemal co czwarty badany (23,1%) stwierdził, że przemoc może być stosowana w niektórych sytuacjach.

3. Niski wskaźnik uczestnictwa uczniów w szkolnych zajęciach profilaktycznych:

- Większość uczniów nie uczestniczyła w szkolnych zajęciach profilaktycznych dotyczących przemocy domowej (66,5%), przemocy rówieśniczej (56,3%) ani cyberprzemocy (54,1%).
- Najrzadziej pozytywnie oceniano zajęcia dotyczące profilaktyki przemocy domowej (tylko 21,9% uczniów biorących udział oceniło je pozytywnie).

4. Brak zaufania do reakcji szkoły i obawa przed stygmatyzacją to czynniki utrudniające zgłaszanie przemocy rówieśniczej:

- Mimo że ponad połowa uczniów (55,0%) była świadkami przemocy rówieśniczej w szkole, część z nich nie zgłasza problemu, ponieważ uważają, że jest to „donosicielstwo", lub/i uważają, że reakcja nauczycieli nie będzie skuteczna.

5. Brak efektywnej strategii przeciwdziałania przemocy ze strony rodzeństwa i rodziców:

- Uczniowie najczęściej doświadczali przemocy ze strony innych uczniów ze szkoły (61,3%), a w dalszej kolejności ze strony rodzeństwa (17,3%) oraz mamy (11,8%) i taty (10,8%).
- Rodzeństwo było również najczęściej obserwowaną osobą stosującą przemoc w domu (35,0% świadków), a w dalszej kolejności tata (32,3%) i mama (27,1%).

6. Ryzyko samodzielnego radzenia sobie z przemocą i brak ugruntowanych ścieżek pomocy:

- Ponad jedna piąta badanych (21,5%) zdecydowałaby się zmierzyć z problemem przemocy samodzielnie.
- 15,2% uczniów nie wiedziałoby, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji przemocy domowej lub rówieśniczej.

7. Wysoki poziom narażenia na ryzykowne kontakty online i stosowanie zaawansowanych form cyberprzemocy przez starszą młodzież:

- Uczniowie w wieku 16-18 lat częściej doświadczają ryzykownych form cyberprzemocy, takich jak włamania na konta (11,4% wobec 6,5% w grupie 13-15 lat).
- Starsza młodzież częściej stosuje formy przemocy cyfrowej wymagające większej sprawności technicznej (np. włamania na konta: 5,3% wobec 3,9% w grupie młodszej).
- Wiek 16-18 lat wiąże się z częstszymi próbami nawiązania ryzykownych kontaktów przez dorosłych nieznajomych w sieci (10,9% starszych uczniów zgłosiło propozycję bliższej relacji/spotkania wobec 7,2% młodszych).

8. Nierówne narażenie na zagrożenia online ze względu na płeć:

- Dziewczęta znajdują się w grupie wyraźnie podwyższonego ryzyka w zakresie niepożądanych kontaktów online ze strony nieznajomych dorosłych i częściej otrzymują zaproszenia do znajomych od takich osób (38,3% wobec 22,0%

chłopców) oraz częściej otrzymują propozycję bliższej relacji lub spotkania (10,9% wobec 5,7% chłopców).

➔ Chłopcy, mimo że rzadziej doświadczają ryzykownych kontaktów, częściej stosują cyberprzemoc (20,1% chłopców wobec 12,5% dziewcząt).

Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI

1. **Brak skutecznego mechanizmu egzekwowania obowiązku uczestnictwa w programach dla osób stosujących przemoc:**

➔ Mimo zgłaszanej wysokiej skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych, część osób zobowiązanych do ich odbycia nie zgłasza się lub odmawia uczestnictwa, a instytucje (np. PCPR) nie posiadają narzędzi do wymuszenia na nich udziału. W przypadku niestawienia się, brak jest informacji zwrotnej do realizatorów programu o wyciągniętych konsekwencjach.

2. **Ograniczony dostęp do informacji i niejednolita jakość współpracy międzyinstytucjonalnej:**

➔ Współpraca między poszczególnymi instytucjami jest nierówna i zależy od relacji personalnych. Występują trudności w przepływie kluczowych informacji między podmiotami, często z powodu „zasłaniania się" przepisami RODO. Brakuje jednolitych wytycznych na poziomie wojewódzkim lub krajowym, jak powinna wyglądać ta współpraca, co prowadzi do sytuacji, w której każda jednostka „swoim życiem żyje".

3. **Brak wiedzy i obawa przed podjęciem interwencji w innych instytucjach:**

➔ Przedstawiciele innych podmiotów (np. nauczyciele, lekarze) mają problem z natychmiastową reakcją na przemoc i niechętnie uruchamiają procedurę Niebieskie Karty (NK), pomimo, że mają taki obowiązek. Część z nich obawia się podjęcia interwencji lub nie jest świadoma swoich uprawnień i obowiązków w zakresie zgłaszania podejrzenia przemocy. W rezultacie przerzucają oni odpowiedzialność za wszczęcie procedury na PCPR lub pomoc społeczną.

4. **Niedofinansowanie i braki kadrowe w instytucjach pomocowych:**

➔ Część instytucji zmaga się z niedofinansowaniem działań profilaktycznych i pomocowych, co prowadzi do ograniczania ich zakresu. Brakuje dodatkowych etatów przeznaczonych wyłącznie do przeciwdziałania przemocy, a pracownicy

są przeciążeni zróżnicowanymi zadaniami. Występują braki kadrowe na specjalistycznych stanowiskach (np. psycholog dziecięcy, specjaliści do prowadzenia szkół dla rodziców), co uniemożliwia rozwój oferty pomocowej.

5. **Niski prestiż zawodu i ryzyko wypalenia zawodowego wśród kadry:**

➔ Pracownicy socjalni i stanowiska pokrewne borykają się z niskim prestiżem i wypaleniem zawodowym, co prowadzi do odpływu pracowników z powodu braku zarobków adekwatnych do odpowiedzialności.

6. **Wykluczenie komunikacyjne utrudniające dostęp do pomocy:**

➔ Na terenach wiejskich i w mniejszych miejscowościach brak dostępu do transportu publicznego stanowi barierę dla osób stosujących przemoc (wpływając na ich frekwencję w programach) oraz dla osób doświadczających przemocy, które mają utrudniony dojazd do placówek pomocowych (np. specjalistycznych ośrodków wsparcia).

7. **Brak natychmiastowej, całodobowej interwencji kryzysowej:**

➔ W niektórych powiatach nie funkcjonuje całodobowy numer alarmowy ani instytucja mogąca udzielić natychmiastowego wsparcia kryzysowego w godzinach nocnych lub w dni wolne od pracy, co utrudnia szybką reakcję w nagłych sytuacjach i budzi dyskomfort wśród części mieszkańców.

8. **Niewystarczająca infrastruktura schronienia i specjalistycznego wsparcia:**

➔ Mimo wzrostu zapotrzebowania na usługi interwencji kryzysowej, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży nie przyjął żadnej klientki w analizowanym okresie 2022-2024. W niektórych instytucjach brakuje również odpowiedniej liczby pomieszczeń do pracy.

9. **Trudności w zwalczaniu ukrytych form przemocy w kontekście rozwodowym i nieświadomości osób stosujących przemoc:**

➔ Pracownicy instytucji mają trudności z rozróżnieniem przemocy od konfliktu, szczególnie w sprawach rozwodowych, gdzie pojęcie przemocy bywa instrumentalnie nadużywane. Jednocześnie osoby stosujące przemoc w części przypadków nie są świadome krzywdzącego charakteru swoich działań.

10. **Bariery mentalne i społeczne utrudniające zgłaszanie przemocy przez osoby doświadczajcie przemocy:**

➔ Część osób doświadczających przemocy pozostaje w trudnej relacji z uwagi na poczucie wstydu, lęku przed stygmatyzacją oraz zależność ekonomiczną lub mieszkaniową od drugiej osoby. Dodatkowo długotrwałość procedur sądowych oraz przekonanie o niewystarczającej skuteczności podejmowanych działań prawnych często zniechęcają do podejmowania prób uzyskania wsparcia.

SZANSE

Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych

1. **Nowelizacja przepisów prawa jako katalizator wykrywalności i zwiększenia ochrony dzieci:**

➔ Zmiana prawa (m.in. tzw. „Ustawa Kamilka" w 2023 roku) uznająca świadków przemocy domowej za osoby doznające przemocy, stwarza prawny i polityczny mandat do intensyfikacji działań ochronnych i przeznaczania dedykowanych środków na rzecz dzieci. Skutkiem tej zmiany jest wzrost liczby dzieci uznanych za osoby doświadczające przemocy.

2. **Rosnące zapotrzebowanie na specjalistyczne usługi kryzysowe i terapeutyczne:**

➔ Znaczący wzrost liczby osób korzystających z Ośrodków Interwencji Kryzysowej oraz z programów terapeutycznych. Ten wzrost popytu na profesjonalne wsparcie stanowi zewnętrzne uzasadnienie dla zwiększenia finansowania i rozbudowy infrastruktury pomocowej i kadr, szczególnie w obszarze interwencji oraz terapii indywidualnej.

3. **Wzrost liczby zidentyfikowanych osób stosujących przemoc:**

➔ Statystyki Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują na wzrost liczby osób stosujących przemoc. Ta większa widoczność problemu stwarza możliwość poszerzenia obligatoryjności i intensyfikacji programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych skierowanych do osób stosujących, których efektywność jest już wewnętrzną siłą systemu (jak wynika z wcześniejszych analiz).

4. **Stabilizacja i spadek ogólnego obciążenia społecznego wynikającego z ubóstwa i bezrobocia:**

➔ Systematyczny, choć nieznaczny, spadek liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej ogółem, a także spadek liczby rodzin objętych wsparciem z powodu ubóstwa i bezrobocia w latach 2022-2024. Ta stabilizacja trendów ekonomiczno-społecznych stwarza szansę na przesunięcie uwagi i zasobów (czasu i środków) na bardziej skomplikowane i ukryte problemy społeczne, takie

jak przemoc domowa, która nie jest już maskowana dominującymi problemami materialnymi.

5. **Długoterminowy trend starzenia się społeczeństwa:**

➔ Mediana wieku mieszkańców regionu wynosi 44,7 lat i prognozuje się dalsze starzenie się populacji. Ten trend demograficzny stanowi szansę na proaktywne włączenie tematyki przemocy i zaniedbania wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami (które są grupami wysokiego ryzyka, a ich problem pozostaje często ukryty) w planowane inwestycje w infrastrukturę socjalną i pomocową dla seniorów.

6. **Wykorzystanie nowych wymogów prawnych do usprawnienia monitoringu:**

➔ Wzrost liczby wszczętych procedur Niebieskie Karty w 2024 roku do najwyższego poziomu w analizowanym okresie. Choć trend ten bywa niestabilny na poziomie powiatów, ogólny wzrost sygnalizuje większą czujność instytucji (szczególnie po zmianach prawnych), co tworzy szansę na ujednolicenie i standaryzację procedur reagowania na przemoc w różnych podmiotach.

7. **Rozszerzenie zakresu identyfikowanych form przemocy:**

➔ Wprowadzenie do statystyk Policji i ZUW nowych form przemocy (np. cyberprzemocy od 2023 r.). Choć dane te są na razie skromne, formalne uwzględnienie cyberprzemocy tworzy podstawę do dalszego monitoringu, edukacji i walki z tą formą przemocy, która jest coraz bardziej istotna szczególnie w kontekście młodych osób (zgodnie z wynikami badań uczniów).

Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe osób dorosłych

1. Wysoki poziom świadomości prawnej i rosnące poparcie dla działań systemowych:

➔ Zdecydowana większość dorosłych mieszkańców (85,3%) postrzega przemoc domową jako przestępstwo, co stwarza sprzyjający klimat do egzekwowania prawa i wprowadzania surowszych konsekwencji dla osób stosujących przemoc.

➔ Wysoki odsetek społeczeństwa ma świadomość, że przemoc jest czynem karalnym, co może być wykorzystane w kampaniach informacyjnych do wzmacniania poczucia nieuchronności kary dla osób stosujących przemoc.

2. Duża akceptacja społeczna dla wzmocnienia profesjonalnych działań pomocowych i interwencyjnych:

- Mieszkańcy wskazują na zwiększenie dostępności do poradnictwa prawnego, socjalnego, terapeutycznego jako najskuteczniejsze działanie pomocowe (49,2% wskazań). Ta preferencja stwarza szansę na rozbudowę specjalistycznych kadr i usług.
- Wysoki poziom poparcia dla „izolowania osób stosujących przemoc od osób jej doświadczających" (44,5% wskazań) oraz „zapewnienia schronienia osobom doznającym przemocy domowej" (37,2% wskazań) stanowi zewnętrzny mandat do rozwijania infrastruktury schronienia i stosowania nakazów/zakazów opuszczania mieszkania.

3. Potencjał do szerokiego i efektywnego wykorzystania działań profilaktycznych i edukacyjnych w społeczności:

- Mieszkańcy wysoko oceniają efektywność warsztatów profilaktycznych dla dzieci (47,5% wskazań) oraz warsztatów dla dorosłych (47,3% wskazań). Ta akceptacja stwarza szansę na masowe wdrożenie dopasowanych programów edukacyjnych dla różnych grup wiekowych.
- Kampanie i informacje w mediach społecznościowych są postrzegane jako skuteczna forma profilaktyki (39,9% wskazań), co stanowi szansę na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, w tym grup młodzieży i osób młodych dorosłych.

4. Ugruntowany sprzeciw wobec kar cielesnych jako czynnik ochronny:

- Ponad połowa badanych dorosłych (54,5%) stwierdziła, że kara fizyczna „nigdy nie powinna być stosowana". Ten silny, ugruntowany sprzeciw, szczególnie w grupie z wyższym wykształceniem (67,1%), może być wykorzystany jako punkt wyjścia do ogólnospołecznych kampanii wzmacniających normy wychowania bez przemocy i edukujących rodziców z grup ryzyka.

5. Wysoki wskaźnik poszukiwania pomocy w grupach najbardziej narażonych:

- Osoby o najgorszej samoocenie sytuacji materialnej (60,5% w grupie „bardzo złej" i 40,7% w grupie „złej") najczęściej poszukiwały pomocy w związku z przemocą. Jest to sygnał, że system wsparcia jest znany i dostępny dla grup wysokiego ryzyka, a jednocześnie stwarza szansę na precyzyjne celowanie działań interwencyjnych i profilaktycznych do tych środowisk.

6. Wykorzystanie gotowości do samodzielnego poszukiwania informacji u źródeł profesjonalnych:

- Ponad połowa respondentów (51,6%) deklarowała, że w razie potrzeby czerpałaby wiedzę ze stron internetowych instytucji zajmujących się problematyką przemocy, a 40,4% bezpośrednio od pracowników instytucji, organizacji pozarządowych lub innych placówek pomocowych. To stwarza szansę na profesjonalizację komunikacji online (budowanie łatwo dostępnych i aktualnych stron internetowych) oraz na inwestycje w szkolenia dla kadr w zakresie bezpośredniej komunikacji z klientem.

Zidentyfikowane w oparciu o badanie ankietowe uczniów

1. Silna podstawa do kształtowania norm antyprzemocowych:

- Większość uczniów nie stosowała przemocy (58,9%) ani cyberprzemocy (75,6%) w ciągu ostatniego roku, co oznacza, że podstawowa norma społeczna potępiająca agresję jest stabilna i dotyczy większości młodzieży.
- 39,5% uczniów bezwzględnie sprzeciwia się stosowaniu przemocy niezależnie od sytuacji. Ta ugruntowana postawa może być wykorzystana do budowania ruchu rówieśniczego promującego wzorce zachowań wolne od agresji.

2. Duże zaufanie młodzieży do dorosłych i profesjonalistów jako potencjalnych źródeł pomocy:

- Ponad połowa uczniów (50,9%) w sytuacji kryzysowej zwróciłaby się o pomoc do rodziców/opiekunów.
- Zaufanie do dorosłych poza rodziną jest również wysokie: 30,3% uczniów szukałoby wsparcia u nauczycieli, a 26,6% u psychologa/pedagoga szkolnego.

Ta otwartość stwarza szansę na efektywne wykorzystanie kadry szkolnej jako pierwszego ogniwa pomocy.

- Aż 33,1% uczniów uważa, że najciekawszą/najefektywniejszą formą zajęć profilaktycznych są te prowadzone przez psychologów, pedagogów lub specjalistów. Wskazuje to na społeczne przyzwolenie i zapotrzebowanie na profesjonalną wiedzę w szkołach.

3. Wysoka gotowość do uczestnictwa w zajęciach profilaktycznych dotyczących cyberprzemocy oraz pozytywna ocena tego typu działań:

- Zajęcia z zakresu profilaktyki cyberprzemocy zostały najwyżej ocenione pod kątem wyniesionej wiedzy – 29,6% ankietowanych stwierdziło, że „wiele się dowiedziało".
- Wyższa skuteczność profilaktyki cyberprzemocy stwarza szansę na przełożenie tych dobrych praktyk i metod pracy na zajęcia dotyczące przemocy domowej i rówieśniczej.

4. Wykorzystanie pozytywnych trendów demograficznych (wzrost aktywności starszej młodzieży):

- Starsi uczniowie (16-18 lat) rzadziej deklarują stosowanie przemocy (14,2% do 16,9% u młodszych), co może być wykorzystane do tworzenia programów mentorsko-rówieśniczych, w których starsi uczniowie będą wzorem zachowań wolnych od agresji dla młodszych roczników.
- Starsza młodzież charakteryzuje się wyższymi wskaźnikami stosowania bardziej zaawansowanych form cyberprzemocy, takich jak włamania na konta. To samo w sobie stanowi „słabą stronę", ale jednocześnie ta wyższa kompetencja techniczna stwarza szansę na angażowanie tej grupy do edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu i ochrony danych (mentoring techniczny).

5. Dostęp do młodzieży z grup podwyższonego ryzyka (czynnik ryzyka jako szansa na trafne celowanie działań):

- Uczniowie z rodzin o niestandardowej sytuacji rodzinnej (np. „inna sytuacja rodzinna") najczęściej stosują przemoc (34,6%). Chociaż jest to grupa ryzyka, jej identyfikacja stwarza szansę na precyzyjne dopasowanie działań pomocowych

i terapeutycznych do tych uczniów, u których interwencja może przynieść największą zmianę społeczną i indywidualną.

- Dziewczęta, które są grupą podwyższonego ryzyka kontaktu z nieznajomymi dorosłymi w sieci, stanowią jednocześnie grupę, do której można skutecznie kierować kampanie dotyczące bezpieczeństwa online i samoobrony psychicznej.

6. Otwartość na angażujące, praktyczne formy profilaktyki:

- Uczniowie doceniają spotkania z Policją (24,1%) oraz formy artystyczne (spektakle, musicale – 19,2%). Stanowi to szansę na projektowanie warsztatów, które łączą rzetelną wiedzę (specjaliści, policja) z atrakcyjną dla młodzieży formą przekazu, w tym angażującymi formami multimedialnymi (17,5%).

7. Wysoki wskaźnik niezdecydowania w ocenie przemocy:

- Duży odsetek uczniów (37,4%) miał trudność z jednoznacznym określeniem, czy można użyć przemocy w określonych sytuacjach. Ten brak ugruntowanej, negatywnej postawy nie jest akceptacją, a niepewnością, która stwarza szansę na skuteczne wdrożenie działań edukacji normatywnej w szkołach, aby młodzież potrafiła odróżnić konflikt od przemocy.

Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI

1. **Rosnąca świadomość społeczna i destygmatyzacja przemocy**:

➔ Respondenci instytucji pomocowych mają poczucie, że świadomość społeczna rośnie, a przemoc przestaje być tematem tabu, co tworzy sprzyjający klimat do zgłaszania przypadków i interwencji.

2. **Wykorzystanie oddolnych mechanizmów rozpowszechniania informacji:**

➔ Dużą rolę w dotarciu do osób potrzebujących odgrywa „poczta pantoflowa" i wymiana wiedzy między mieszkańcami, co stanowi efektywny i nieformalny kanał promocji oferty pomocowej instytucji.

3. **Receptywność środowiska szkolnego na działania profilaktyczne:**

➔ Część szkół i placówek edukacyjnych aktywnie zaprasza pracowników instytucji do prowadzenia zajęć edukacyjnych i pogadanek, np. na temat cyberprzemocy, co świadczy o ich otwartości na współpracę i potrzebę profilaktyki.

4. **Wzrost widoczności problemu dzieci doświadczających przemocy (mandat prawny):**

➔ Nowelizacja prawa (m.in. ustawa "Kamilka") uznająca dzieci będące świadkami przemocy za osoby jej doświadczające, prowadzi do wzrostu liczby wszczynanych procedur Niebieskie Karty. Ta zmiana stwarza prawny i polityczny mandat do intensyfikacji działań ochronnych i przeznaczania środków na wsparcie dzieci.

5. **Możliwość wzmocnienia obligatoryjności interwencji wobec osób stosujących przemoc:**

➔ Prawny mechanizm kierowania osób stosujących przemoc na programy korekcyjno-edukacyjne przez sąd jest wysoce skuteczny w egzekwowaniu uczestnictwa, co stwarza szansę na ujednolicenie i wzmocnienie egzekwowania tego obowiązku przez wszystkie instytucje (np. zespoły interdyscyplinarne).

6. **Potencjał do wykorzystania angażujących form edukacji i mediów społecznościowych:**

➔ Respondenci w swoich wypowiedziach podkreślali istotność dopasowania formy zajęć do jej odbiorców, a także skupianie ich na ukazywaniu w sposób praktyczny i obrazowy tego, czym jest przemoc oraz jakie są konsekwencje przemocy najlepiej przez specjalistów. Te wypowiedzi pokrywają się z wynikami ankiet, w których

uczniowie najczęściej wymieniali zajęcia ze specjalistami jako te najatrakcyjniejsze.

7. **Zewnętrzne wsparcie organizacji pozarządowych i kampanii ogólnopolskich:**

➔ Działalność fundacji (np. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę) i stowarzyszeń oraz ogólnopolskie kampanie stanowią zewnętrzne wsparcie, które instytucje mogą wykorzystać do poszerzenia swojego zasięgu i świadomości problemu.

8. **Dążenie do ujednolicenia i podnoszenia standardów współpracy międzyinstytucjonalnej:**

➔ Choć współpraca bywa nierówna, przedstawiciele instytucji dostrzegają potrzebę wypracowania jasnych wytycznych na poziomie wojewódzkim lub krajowym, co do tego, jak ma wyglądać współpraca, co jest szansą na systemową poprawę komunikacji i efektywności.

ZAGROŻENIA

Zidentyfikowane w oparciu o analizę danych zastanych

1. **Postępujący proces starzenia się społeczeństwa:**

➔ Stabilny i wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (24%) przy niskim odsetku osób w wieku przedprodukcyjnym (17%) stanowi zewnętrzne zagrożenie w postaci wzrostu skali przemocy i zaniedbania wobec osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami, które są grupami podwyższonego ryzyka. Ten trend zwiększa zapotrzebowanie na specjalistyczną infrastrukturę i opiekę długoterminową.

2. **Wykluczenie komunikacyjne i rozproszony układ osadniczy:**

➔ Niski wskaźnik zaludnienia (71 osób/km^2) i rozproszony układ osadniczy w wielu powiatach województwa stwarzają ryzyko ograniczenia dostępności do scentralizowanej, specjalistycznej infrastruktury pomocowej (np. specjalistyczne ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej) dla mieszkańców terenów wiejskich i słabo zaludnionych.

3. **Wzrost obciążenia systemu opieką nad dziećmi-osobami doznającymi przemocy:**

➔ Zmiany prawne uznające świadków przemocy za osoby nią doświadczające, spowodowały drastyczny wzrost liczby dzieci objętych tą kategorią. Ten czynnik zewnętrzny znacząco zwiększa obciążenie służb i zapotrzebowanie na specjalistyczne usługi dla nieletnich.

4. **Utrzymujący się stosunkowo wysoki poziom przemocy pod wpływem alkoholu:**

➔ Mimo niewielkiego spadku, w 2024 roku nadal zidentyfikowano 1 477 osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu, z czego zdecydowaną większość stanowią mężczyźni (1 326 przypadków). Alkohol pozostaje trudnym do zwalczenia problemem społecznym, który stanowi główny zapalnik eskalacji przemocy w rodzinach.

5. **Korelacja przemocy z innymi, złożonymi problemami społecznymi**:

➔ Dominujące przyczyny udzielania pomocy społecznej to długotrwałe/ciężkie choroby, ubóstwo i niepełnosprawność. Te współwystępujące czynniki zwiększają stopień zależności materialnej i mieszkaniowej osób doświadczających przemoc od osób ją wobec nich stosujących, utrudniając skuteczną interwencję i trwałe uniezależnienie się od sytuacji przemocowej.

6. **Utrwalenie się trudnych do udowodnienia form przemocy:**

➔ Według statystyk Policji, przemoc psychiczna i zaniedbanie pozostają dominującymi formami krzywdzenia, zwłaszcza dzieci. Te formy przemocy są z natury trudne do wykrycia i udowodnienia, co stanowi stałe wyzwanie dla skuteczności pracy interwencyjnej i procedur karnych.

7. **Długoterminowy spadek populacji w regionie – jego potencjalny wpływ na sektor pomocy społecznej:**

➔ Prognozowany spadek liczby mieszkańców województwa do 1 453 315 do 2050 roku stanowi zagrożenie dla stabilności długoterminowego finansowania i obsadzania etatów w systemie pomocy społecznej, z uwagi na kurczącą się bazę podatkową i malejącą populację w wieku produkcyjnym.

Zidentyfikowane w oparciu o wyniki badań dorosłych mieszkańców

1. **Niska świadomość problemu przemocy w środowisku lokalnym:**

➔ Blisko 40% dorosłych mieszkańców (39,8%) nie postrzega przemocy domowej jako znacznego problemu w swoim środowisku lokalnym, a 29,6% badanych nie potrafiło tego ocenić. Ten wysoki poziom braku świadomości lub minimalizowania problemu stanowi barierę dla interwencji sąsiedzkich i społecznej czujności.

2. **Akceptacja dla kar cielesnych jako metody wychowawczej:**

➔ Wysoki odsetek dorosłych wciąż akceptuje stosowanie kar cielesnych (np. klapsa): 21,8% uważa, że są one konieczne w niektórych sytuacjach, a 7,3% - że mogą być stosowane, gdy rodzic uzna je za skuteczne. Ta normalizacja agresji jest szczególnie silna wśród mężczyzn (27,0% uważa, że kary są konieczne) oraz osób w złej sytuacji materialnej, co podważa profilaktykę.

3. **Brak samoświadomości w zakresie stosowania przemocy (utajone sprawstwo):**

➔ Część respondentów miała trudność z jednoznacznym określeniem, czy stosowała przemoc wobec członka rodziny w ciągu ostatnich 12 miesięcy (11,2% wybrało „trudno powiedzieć"). Ten brak świadomości co do własnych zachowań krzywdzących utrudnia identyfikację osób stosujących przemoc i dobrowolne podjęcie terapii.

4. **Ekspozycja na ukryte formy przemocy:**

➔ Najczęściej doświadczanymi formami przemocy są te trudne do udowodnienia i rozpoznania przez osoby je doznające, tj. przemoc psychiczna (37,9%) i zaniedbanie (26,8%). Ukryty charakter tych form stwarza stałe wyzwanie dla skuteczności interwencji i postępowań prawnych.

5. **Silna korelacja ryzyka z gorszą sytuacją materialną i niższym wykształceniem:**

➔ Grupy te są obciążone najwyższym ryzykiem doświadczania i stosowania przemocy oraz cyberprzemocy. Ponadto osoby te wykazują najniższą świadomość prawną oraz najniższy poziom wiedzy o dostępnych formach pomocy. Ta koncentracja problemów zagraża stabilności systemu pomocy społecznej i jego zdolności do efektywnego dotarcia do najbardziej potrzebujących.

6. **Ryzyko przemocy wynikające z izolacji społecznej (gospodarstwa jednoosobowe)**:

➔ Osoby tworzące gospodarstwa jednoosobowe wykazują wyższe wskaźniki zarówno doświadczania, jak i stosowania przemocy i rzadziej deklarują niestosowanie cyberprzemocy. Ta tendencja wskazuje na zagrożenie wynikające z potencjalnej izolacji społecznej, która sprzyja utrzymywaniu się przemocy.

7. **Niedostateczne rozpoznanie i potencjał wzrostu cyberprzemocy:**

➔ Pomimo, że większość dorosłych nie stosuje cyberprzemocy, 20,1% badanych nie wie, co oznacza to zjawisko. Jednocześnie co czwarty badany (23,6%) doświadczył nachalnych, niechcianych wiadomości online, co sygnalizuje rosnące, choć słabo zdefiniowane zagrożenie w przestrzeni cyfrowej.

Zidentyfikowane w oparciu o badania uczniów

1. Wysoka akceptacja i ambiwalencja wobec stosowania przemocy w społeczeństwie rówieśniczym

- W środowisku uczniowskim występuje znaczna tolerancja dla agresji, co zagraża skutecznemu wprowadzaniu norm antyprzemocowych: 23,1% ankietowanych uczniów stwierdziło, że przemoc może być stosowana w niektórych sytuacjach (np. gdy ktoś ich zdenerwuje).
- Aż 37,4% badanych miało trudność z jednoznacznym określeniem swojego stanowiska w sprawie dopuszczalności użycia przemocy, co świadczy o niepewności co do granic agresji.

2. Ryzyko wykorzystania i niepożądanych kontaktów ze strony dorosłych w Internecie

- Uczniowie są masowo narażeni na próby nawiązania kontaktu przez nieznane dorosłe osoby, co stwarza poważne zewnętrzne zagrożenie dla bezpieczeństwa.
- 31,0% uczniów otrzymało zaproszenie do znajomych od nieznanej osoby dorosłej.

3. Poważne zagrożenie dla uczniów z niestabilnych rodzin (czynnik zewnętrzny ryzyka)

- Niestabilna sytuacja rodzinna (inna niż pełna) jest silnym czynnikiem ryzyka zagrażającym bezpieczeństwu: uczniowie z grupy „inna sytuacja rodzinna" deklarują najwyższy wskaźnik doświadczania przemocy (39,0%) i stosowania przemocy (34,6%).
- Stabilność rodziny chroni przed cyberprzemocą: uczniowie z rodzin o niestabilnej strukturze („inna sytuacja rodzinna") najrzadziej deklarują brak stosowania cyberprzemocy (58,8%) w porównaniu do 78,0% w rodzinach pełnych.

4. Ograniczone pole manewru dla interwencji (konieczność samodzielnego radzenia sobie)

- Zagrożenie wynika z faktu, że znaczna część młodzieży nie ufa systemowi wsparcia lub nie wie, jak z niego skorzystać. 15,2% uczniów nie wiedziałoby, do kogo może się zwrócić o pomoc w sytuacji przemocy domowej lub rówieśniczej.

- 21,5% badanych zdecydowałoby się zmierzyć z problemem przemocy samodzielnie, co w wielu przypadkach może zagrażać ich bezpieczeństwu.

5. Niska świadomość uczniów dotycząca subtelnych form przemocy (cyberprzemoc)

- Brak pełnej świadomości definicji przemocy zagraża jej wczesnemu wykryciu. Aż 20,1% badanych uczniów nie umiało zdefiniować cyberprzemocy.
- Wysoki odsetek uczniów miał trudność z oceną, czy zdarzyło im się stosować przemoc (25,2%) lub jej doświadczyć (28,3%), co może świadczyć o utajonym charakterze przemocy psychicznej i relacyjnej, która jest trudna do rozpoznania.

6. Zaniedbywanie profilaktyki szkolnej (brak uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych)

- Zagrożenie to polega na tym, że większość uczniów nie uczestniczy w kluczowych działaniach profilaktycznych, które mają podnosić ich świadomość i umiejętności radzenia sobie z przemocą.
- Większość uczniów nie brała udziału w zajęciach dotyczących przemocy domowej (66,5%), a także przemocy rówieśniczej (56,3%) i cyberprzemocy (54,1%).

Zidentyfikowane w oparciu o wywiady FGI

1. **Zależność finansowa i mieszkaniowa osób doświadczających przemocy od osoby stosującej:**

- Osoby doświadczające przemocy pozostają w sytuacjach przemocowych z powodu uzależnienia bytowego (finansowego lub mieszkaniowego) od osoby stosującej przemoc, co rodzi lęk przed rozpoczęciem życia od nowa i utrudnia podjęcie decyzji o opuszczeniu partnera, zwłaszcza w rodzinach z dziećmi.

2. **Stygmatyzacja i lęk przed opinią publiczną**

- Szczególnie w mniejszych społecznościach i na terenach wiejskich występuje silny wstyd i obawa przed ostracyzmem oraz stygmatyzacją ze strony sąsiadów i lokalnej społeczności, co skutkuje pozostawaniem problemu w „czterech ścianach” i utrudnia osobom poszkodowanym zgłoszenie się po pomoc.

3. **Brak konsekwentnego egzekwowania obowiązku uczestnictwa w programach dla osób stosujących przemoc**
   - ➔ System prawny i interdyscyplinarny nie posiada skutecznych narzędzi przymusu ani mechanizmów do wymuszenia na osobach stosujących przemoc udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych, co prowadzi do początkowej bezkarności i zmniejsza efektywność obligatoryjnych działań.
4. **Przewlekłość postępowań sądowych i brak konsekwencji karnych**
   - ➔ Długotrwałość postępowań sądowych jest „bardzo dolegliwa i męcząca" dla osób doświadczających przemocy i zniechęca je do szukania wsparcia, ponieważ obawiają się braku wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec osoby stosującej przemoc.
5. **Utrwalone stereotypy i wzorce międzypokoleniowe**
   - ➔ Osoby stosujące przemoc często powielają schematy zachowań przemocowych wyniesione z własnego dzieciństwa („przekazywanie pokolenia na pokolenie"). Istnieją również wzorce kulturowe (np. „facet musi być silny, nie może płakać") utrudniające mężczyznom radzenie sobie z emocjami, co może prowadzić do eskalacji agresji i przemocy.
6. **Wykorzystywanie przemocy w sporach rozwodowych**
   - ➔ Pojęcie przemocy bywa „nadużywane instrumentalnie" w sprawach około rozwodowych w celu uzyskania korzyści prawnych, co utrudnia instytucjom odróżnienie faktycznej przemocy od konfliktu.
7. **Złożoność i ukryty charakter przemocy (przemoc psychiczna i zaniedbanie)**
   - ➔ Coraz większa liczba osób stosujących przemoc stosuje trudne do udowodnienia formy przemocy, takie jak przemoc psychiczna (np. gaslighting) oraz zaniedbanie, które nie zostawiają widocznych śladów, co utrudnia pracę organom ścigania i sądom.
8. **Wzrost cyberprzemocy i brak świadomości społecznej co do jej definicji**
   - ➔ Rozwój technologii cyfrowych stwarza nową przestrzeń dla przemocy (np. hejt, groźby, manipulowanie zdjęciami).

9. **Ograniczenia wynikające z wykluczenia komunikacyjnego**

- Brak dostępu do transportu publicznego na terenach wiejskich utrudnia osobom stosującym przemoc dojazd na obowiązkowe zajęcia korekcyjno-edukacyjne oraz ogranicza dostępność do placówek pomocowych dla osób doznających przemocy.

10. **Brak natychmiastowej i całodobowej pomocy kryzysowej**

- W niektórych powiatach nie funkcjonuje całodobowy numer alarmowy ani instytucja mogąca udzielić natychmiastowego wsparcia kryzysowego w godzinach nocnych lub weekendy, co uniemożliwia szybką reakcję w nagłych sytuacjach.

11. **Brak koordynacji i zamykanie się instytucji na współpracę**

- Pomimo formalnych ustaleń, jakość współpracy międzyinstytucjonalnej jest nierówna i zależy od relacji personalnych w ramach poszczególnych przedstawicieli jednostek w powiatach. Niektóre instytucje są „zamknięte w swoim hermetycznym środowisku" i niechętnie dzielą się informacjami, często zasłaniając się przepisami RODO.

Aneks

Tabela 1. Kto stosował wobec Pana/i przemoc? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=13)

L.p.	inne, jakie?
1	znajomi
2	Były partner
3	Sąsiadka
4	były partner, współpracownicy
5	były partner, ojciec dzieci
6	były partner
7	teściowie
8	Rodzina ze strony męża
9	mąż
10	znajomi

Tabela 2. W stosunku do kogo zastosował/a Pan/i zachowanie przemocowe? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=4)

L.p.	inne, jakie?
1	nie dotyczy
2	Ryszarda
3	kuzynki

Tabela 3. Jakie działania według Pana/i byłyby najskuteczniejsze wobec osób doznających przemocy domowej? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=42)

L.p.	inne, jakie?
1	Szybkie postępowania sądowe w sprawach rodzinnych zabezpieczające dobro osób pokrzywdzonych
2	zmiana czasu oczekiwania na decyzję sądu oraz prowadzenie spraw związanych z przemocą w trybie pilnym
3	Kursy samoobrony dla dzieci i kobiet
4	edukacja, sprawne i profesjonalne działanie służb
5	większa świadomość
6	większe równouprawnienie
7	unikanie konfliktów
8	nagłaśnianie
9	wyrozumiałość w rodzinie i otoczeniu
10	wsparcie po przejściach
11	karanie stosujących przemoc
12	wspieranie się
13	Rejestr osób dotkniętych taką przemocą i idące z tego benefity społeczno socjalne
14	Wszystko jest dostępne na terenie gminy
15	Szkoly dla rodziców
16	Brak nakazu kontaktu dzieciom z ojcem stosującym przemoc.
17	Zaprzestanie traktowania przemocy jako konflikt okolorozwodowego
18	Zgłoszenie sprawy do sądu, na policję
19	Budowanie świadomości społeczeństwa na temat przemocy, gdzie zaczyna się jej granica i na temat autonomii swoich własnych granic
20	Sprawne Działania Policji, Z drogą Policją, Prokuratura, Sąd zobowiązania do udziału w grupach wsparcia, i pracy z pracownikiem socjalnym sprawozdanie pracownika socjalnego do Sądu podjęcie działań (tak w przypadku podejrzenia przemocy) W przypadku stosowania i stwierdzenia przemocy prokurator i wyrok Sądowy koniec. Sprawca podejmuje dizałania naprawcze udział w programach korekcyjno - edukacyjnych lub psychologicznych dla ofiary szerokie wsparcie indywidualne psychologiczne lub psychoterapuetyczne, prawne
21	ZWIĘKSZENIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZEŃSTWA NA TEMAT PRZEMOCY DOMOWEJ

22	zwiększenie przez policję ilości zakzaów i nakazów opuszczenia miejsca zamieszkania
23	Skrócenie czasu oczekiwania na sprawy sądowe związane z przemocą domową.
24	Telefon zaufania
25	sprawniejsze działania policji
26	pomoc w uniezależnieniu się od oprawcy, edukacja - żeby nie uzależniać się finansowo od drugiej osoby
27	okrytny wpierdol dla stosujących przemoc domową
28	usprawnienie pracy wymiaru sprawiedliwości - szkolenia sędziów, prokuratorów itp. w zakresie psychologicznych aspektó
29	Zmiana prawa, w chwili obecnej po interwencji policji ofiarą zostaje z przesladowca
30	nauczyć młodych rodziców, jak prawidłowo wychowywać dzieci
31	Fudnacje wspierające osoby pokrzywdzone
32	Udzielanie wskazówek osob którym brakuje kompetencji rodzicielskich stąd stosują przemoc
33	Uświadomienie i upomnienie osoby stosującej przemoc o karalności i egzekwowanie tego przez instytucje
34	Przede wszystkim, żeby gminne ośrodki pomocy społecznej faktycznie pomagały i robiły wszystko, aby pomóc osobom doświadczającym przemocy domowej, a nie działały zachowawczo, aby przypadkiem się nie narobić. Bo jak dochodzi do tragedii to panie są wielce zdziwione, bo przecież aż tak źle w rodzinie nie było. Należy przeorganizować pracę w GOPSach, ponieważ powinna być to instytucja pierwszego kontaktu, a tak naprawdę są to klubokawiarnie, gdzie od rana wjeżdża serniczek i kawka.
35	Wydłużenie okresu pobytu w więzieniu
36	Kary społeczne z jawna informacja za co prace spoleczne
37	reagowanie na przemoc zawsze i wszędzie, zauważanie osób doznających przemocy
38	Dopracowanie np zakazu zbliżania się oprawcy, bo nie zawsze jest dawany odrazu
39	kara więzienia

Tabela 4. Które z nich według Pana/i przyniosą najlepsze efekty, jeśli chodzi o zapobieganie przemocy domowej? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=53)

L.p.	inne, jakie?
1	Zmiana przepisów prawa rodzinnego która wprowadza opiekę równoważną, aby zmniejszyć zjawisko izolacji dziecka od drugiego rodzica
2	obrażanie
3	świadomość rodzinna poczucia wartości
4	rozmowy w środowisku
5	rozmowy
6	wiedza o przemocy
7	rozmowy rodzinne
8	Wszystkie wymienione wyżej sposoby prewencji działają tylko dla dzieci i kobiet. Dorośli mężczyźni są przez wyżej wymienione sposoby całkowicie pominięci
9	Najlepszy efekt przyniosłoby stosowne karanie osób stosujących nagminnym stosowaniem przemocy.
10	Skuteczne i nieuchronnie karanie agresorów
11	Szkoły dla rodziców w liceum
12	Brak tolerancji przez ludzi dookoła, gdyż przemocowy czuje się bezkarny.
13	Nietraktowanie przemocy jako konflikt
14	Nieukrywanie przemocy i zastępowanie jej konfliktem, gdy go nie ma
15	Nie tuszować przemocy, ukrywać pedofilii zasłaniając się wymyślonym konfliktem
16	Spotkania ze specjalistami i uświadamianie ludzi o przepisach prawa z jakich mogą korzystać
17	Szybsze reakcje odpowiednich służb
18	Zachowanie w rodzinie.
19	Z doświadczenia wiem, a byłam kiedyś wraz z mama i siostrą ofiarą przemocy domowej, że tego rodzaju przemocy w zasadzie nie można zapobiec. Nikt nie decyduje się na bycie ofiarą przemocy. Można ją za to szybko ukrócić i zakończyć. Jedyne co może w tym pomóc to wsparcie ludzi dookoła. Nieocenianie całej rodziny jako "patologiczna". Profilaktyka powinna polegać na tym, żeby nauczyć ludzi postronnych reagowania na przemoc, braku bierności i niewrzucania całej rodziny z przemocą domową do worka pt. "patologia". Najskuteczniejsze w tym kontekście są kampanie edukacyjne w szkołach oraz w mediach, ale nie spoty i plakaty, tylko bardziej wnikliwe rozmowy o przemocy.

20	Rozmowy w szkołach, aby już dzieciom opowiadać o takich sytuacjach i uczyć na co mają zwrócić uwagę co nie jest ok, gdzie zgłaszać, żeby reagowały, jak widzą krzywdę innej osoby.
21	dostępne informacje i jasno sprecyzowane, gdzie takie osoby mają szukać pomocy i w jakiej formie jest udzielana - jedna strona www
22	Obowiązkowe warsztaty dla rodzin korzystających z pomocy asystenta rodziny na temat metod wychowawczych i radzenia sobie z emocjami
23	grupy wsparcia, każda pomoc rzeczowa
24	Reklamy w tv
25	zakaz sprzedaży alkoholu
26	szkolenia kadr
27	wysokie kary dla sprawców przemocy
28	Zachęcanie dzieci do brania udziału w akcjach, pomocy itp
29	Usunięcie pojęcia "przemoc domowa" z systemu prawnego.
30	nie wierzę w warsztaty i wykłady oraz ulotki i akcje informacyjne, w dobie natłoku wiadomości, jeżeli ktoś nie interesuje się tą problematyką to nie skorzysta z takiej formy, może obowiązkowe zajęcia - nie wiem
31	Różnego rodzaju akcje w szkołach warsztatach itp.
32	Surowe kary dla sprawców przemocy domowej. Niebudzące cienia wątpliwości zapisy w kodeksie karnym.
33	tworzenie sieci wsparcia społecznego
34	Większa wrażliwość społeczeństwa (sąsiadów) którzy doskonale wiedzą co dzieje się za ścianą lub za płotem
35	Funkcjonowanie przedmiotu Edukacja Zdrowotna
36	nagłaśnianie kto ponosi odpowiedzialność za stosowanie przemocy i jakie konsekwencje poniosły osoby stosujące przemoc a nie tylko szukanie winnych wśród instytucji a odpowiedzialność sprawcy się rozmywa
37	Edukacja i zapobieganie skutków picia alkoholu w społeczeństwie

Tabela 5. Czym według Pana/i jest cyberprzemoc? - odpowiedzi "inne, jakie?" (N=27)

L.p.	inne, jakie?
1	niedogadywanie się
2	hejt
3	zagabywanie
4	nieczyste intencje
5	wyzwiska kierowane poprzez komunikatory, nękanie,
6	wysyłanie wiadomości tekstowych obraźliwych lub z groźbami na prywatne nr-y telefonu innych osób
7	prowadzenie kampanii nienawiści w Internecie i mediach wobec konkretnych osób lub grup mniejszościowych
8	wszystkie wymienione
9	używanie AI do tworzenia fałszywych zdjęć osoby
10	wyśmiewanie, obrażanie, udostępnianie czyjegoś wizerunku bez jego zgody lub znęcanie się.
11	Ograniczeniem dostępu do komputera. Bicie tabletem po głowie.
12	Granie w Among us .
13	Uporczywe nękanie i na różnych grupach społecznych i zastraszanie, bądź grupowe prześladowanie osoby.
14	Przede wszystkim nagrywanie obraźliwych filmików/tiktoków. Wyśmiewających, szydzących, ukazujących inne osoby w sytuacjach trudnych dla tej osoby
15	zastraszanie i groźby adresowane do konkretnej osoby
16	namawianie do samobójstwa lub zachowań niebezpiecznych, ujawnianie informacji, szantaż
17	zastraszanie, groźby

Tabela 6. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=14)

L.p.	inne, jakie?
1	konflikty
2	Obraźliwe określenia wobec mojej osoby, która wyraziła swoje zdanie
3	Wyłudzanie danych osobowych.
4	informacje z kont znajomych z prośbą o blik - włamywanie na ich konta, maile z wirusem, który zainfekował komputer
5	nienawistne komentarze osób publicznych i prywatnych wobec grupy mniejszościowej, do której należę (osoby LGBTQ+)
6	Wysyłanie maili do najbliższych, pracodawcy z nieprawdziwymi informacjami, Wysłanie podrobione filmiki dźwiękowe, że to mój rzekomo głos uczestniczy w akcie seksualnym
7	wiadomości z groźbą
8	Otrzymanie prośby o udział w tym badaniu. Właśnie doświadczam wtórnej wiktymizacji.
9	nachalne zaproszenia "do znajomych" przez mężczyzn obcokrajowców, super przystojnych i bogatych

Tabela 7. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=6)

L.p.	inne, jakie?
1	hejt
2	drobne nieporozumienia
3	Dużo 😈

Tabela 8. Skąd czerpałby/ałaby Pan/i informacje o zjawisku przemocy domowej i możliwościach wsparcia? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=21)

L.p.	inne, jakie?
1	Sama zdecydowałam się sobie pomy
2	pracuje w OPS, więc mam wiedzę na ten temat
3	Pracuje z ludźmi zagrożonymi wykluczeniem i przemoca
4	Pracowałam w OPS
5	reklam społecznościowych w mediach

6	osobista wiedza z teorii i praktyki
7	z filmów
8	Z pracy
9	Pomoc spoleczna
10	od osób, które były w podobnej sytuacji i skorzystały
11	Policja
12	czat gpt
13	spotkania informacyjne
14	z wyszukiwarki, bo nie znam stron instytucji
15	Z przedmiotu Edukacja Zdrowotna
16	czat GPT

Tabela 9. Jaka jest Twoja aktualna sytuacja rodzinna? - odpowiedzi „inne, jakie?" (N=136)

L.p.	inna, jaka?
1	Nie mam rodzicow
2	Mieszkam z bratem
3	Tata w areszcie tymczasowym
4	wszytko jest git
5	dobra
6	Rodzice+brat
7	Nieważne
8	mama za granica tata mnie zostawil mieszkam z dziadkaami
9	nie wiem
10	oliwia sz adopotowała mnie po stracie rodziny
11	nie interesujsie
12	zamordowałem wszystkich
13	normlna
14	oboje rodziców nie żyje
15	rodzinny dom dziecka
16	Mam dwóch ojców
17	Boje żone
18	rodzice się rozwiedli, ale się pogodzili i tata znowu z nami mieszka i jest dobrze
19	67
20	rodo
21	tata w wiezieniu a mama w pracy na autostradzie
22	zyje
23	mój stary poszedł po mleko nie idąc po mleko przed moimi narodzinami XD
24	dom dziecka
25	ne
26	Rodzice są brat wyjechał
27	mam psaxd
28	wsm wszystko g

29	jestem sierotą
30	tata mnie pozucil
31	tata nie żyje mamy nie znam mieszkam z babcią
32	Mama i ojczym + rodzeństwo
33	Rodzice rozwiedzione trujka rodzeństwa
34	Nie wiem
35	Mój tata to Wojtek a mama to robert
36	.
37	brak kontaktu z ojcem
38	brak rodzicow
39	nie powiem
40	Nie wiem
41	Jeden rodzic
42	nie są razem i jedno za granicą
43	dwójka rodziców jest za granicą
44	Nie wiem
45	mysterious
46	Jestem sam
47	Mama nie żyje ale mam oboje rodziców
48	Jestem sam
49	Dwojga rodziców i trójka dzieci
50	Jestem w rodzinie zastępczej
51	Oboje rodzice nie zyja
52	Rodzina zastępcza (pradziadkowie). Matka ma odebrane prawa. Tata jest obecny w życiu codziennym
53	mama jest taty nie ma nie wiem, gdzie tata, ale nie ma praw rodzicielskich
54	nie podaje takich informacji
55	tak
56	rodzice sa razem siostra mieszka za granica
57	Normalna
58	Tata z nami nie utrzymuje kontaktu, nie wiadomo nic na ten temat
59	tata ma alzheimera i z nami mieszka
60	nie powiem
61	mieszkam u dziadków tata nie żyje a mama mieszka osobno i nie ma praw
62	nie mam rodzicow
63	Mama tata i ja
64	rodzina: mama, tata, rodzeństwo, chomik syryjski, za parę dni kończy roczek :)
65	sirota
66	Jeden z rodziców nie żyje i wyprowadziłem się
67	Nie mam rodziny mam gang
68	oboje rodziców
69	a co cie to interesuje
70	Ojciec alimenciarz
71	Nie jest dobrze co prawda nie jest też źle można powiedzieć żę jest średnio -To chyba super? -Oczywiście że super
72	pomidor
73	.
74	co cie to
75	PARUFKA

76	rodzice się rozwiedli, mój ojciec żyje za granicą a ja z matką
77	bółka
78	nie mieszkam z rodzicami
79	sraka
80	sraka
81	mam brata i mame i tate tata troche pije
82	zastępcza
83	mieszkam z babcia i dizadkiem
84	ttt
85	Rodzice sie rozwiedli mieszkam z 1 a do 2 jeżdże
86	jestem gejem get out
87	założyłam swoją rodzinę z kobietą.
88	mam swoją rodzinę
89	Mam dwie Matki i trzech ojców
90	mam jednego rodzica w domu a inny w innym mieście
91	rodzice mnie biją i nie mam rodziców
92	zwierząt
93	rodzina paczłorkowa
94	dwojka rodzicow nie zyje
95	rodzina zastępcza
96	rodzice w separacji (tata w więzieniu)
97	nie wiem gdzie jest co robi moj ojciec
98	Ojciec matka syn chory na porażenie mózgowei szwagier pracujący w DEA
99	To jest anonimowa ankieta o cyberprzemocy i nie rozumiem po co tutaj widnieją pytania czy jestem z miasta i jak wygląda moja rodzina
100	jestem rozwiedziona
101	jeden z rodziców nie wiem gdxie jest a drugi jest w malzenstwie
102	żyje z jednym rodzicem, bo się rozwiedli
103	Tata mieszka poza domem nie ma z nim kontaktu
104	mama, ojczym, brat
105	nie mam taty
106	jeden rodzic dwoje dzieci
107	obaj mieszkają oddzielnie, lecz utrzymują wciąż kontakt
108	blad orto, jest wg
109	Z mamą
110	Sraka
111	mąż
112	Nijaka
113	tata mamy nie ma
114	chuj wam w dupe
115	sraka
116	mama,ojczym
117	trudno powiedzieć o mim biologicznym ojcu

Tabela 10. Jakie zachowanie jest Twoim zdaniem przemocą? – odpowiedzi „inne, jakie?" (N=36)

L.p.	jakie, inne?
1	Wyzwiska i przekleństwa
2	janusz520 mnie zabil
3	zabieranie jedzenia np piccy kanapek
4	granie w gry komputerowe
5	Zmuszanie kogoś do czegoś namawianie do złych rzeczy
6	pomoc kolerzance
7	manipulacja
8	namawianie do złych rzeczy (np. e-papierosy, narkotyki i inne dopalacze)
9	Bycie fałszywym
10	bycie za prawicą
11	kazde
12	srakie
13	atakowaniem
14	śledzenie
15	nie wiem moze tak moze nie kto wie
16	jakieś patusy grożące normalnym ludzią
17	wykluczanie z grona znajomych
18	Torturowanie psychiczne
19	nic
20	krzyczenie >:3
21	molestowanie, krzyczenie
22	Brak wyrozumiałości ze strony nauczycieli oraz wyzywanie się na uczniach

Tabela 11. Kto stosował wobec Ciebie przemoc? – odpowiedzi „inne osoby, jakie?" (N=86)

L.p.	inne osoby, jakie?
1	Moja dziewczyna
2	nikt
3	loocik
4	Były chłopak
5	nauczyciel
6	mój były
7	V3xi
8	Nauczyciel
9	Nauczyciel
10	.
11	oliver konopka
12	Nauczyciele w Krzywinie Gryfińskim szkoła podstawowa. ulica królewiecka 42
13	julka
14	Tusk

15	mateusz
16	filip
17	koleżanka
18	Nikt
19	Dziewczyna, ale ona tak z miłości
20	Wszyscy
21	Koledzy ze szkoły
22	Osoby ze podstawówki
23	Tripple red
24	NIE POWIEM
25	najbliższy kolega (uczeń ze szkoły) ale po przyjacielsku
26	pijany dziad
27	z treningu
28	Nikt
29	Kolega mojego kolegi
30	nikt
31	nie pamietam
32	trener mma (łamał mi rękę na treningu)
33	nikt
34	Pedofil
35	.
36	Nie powiem
37	Cynka
38	Osoby z podstawówki, nie z technikum
39	nikt
40	ula
41	nauczyciele
42	pies
43	Żadna
44	Nie powiem
45	Nauczyciele
46	Nauczycielka matematyki
47	Z otoczenia szkolnego
48	Nikt
49	były mąż
50	nie chce podawac
51	Jajo
52	kolega z szkoły
53	byly chlopak
54	nauczyciele
55	Nauczyciele
56	Pedagodzy szkolni i nauczyciele
57	Nauczyciel
58	chuj was to

59	Pedagodzy
60	wiktoria s
61	kazde

Tabela 12. Wobec kogo zdarzyło Ci się stosować przemoc? – odpowiedzi „inne osoby, jakie?" (N=47)

L.p.	inne, jakie?
1	administracja rządowa
2	nauczyciele
3	kolegów z treningów
4	źle kliknęłam poprzednie nie zastosowałam żadnej przemocy
5	znajomych
6	ne
7	nie wiem moze tak moze nie kto wie
8	siebie
9	kolegów, ale dla żartów
10	Wszystkich
11	Partner / konkubent
12	Mojego chłopaka poniewaz zrobił coś na co absolutnie nie zasłuzyłam
13	pies tobi
14	mój chłopak
15	kolege XD
16	Siebie
17	wszystkich
18	kolegów ze szkoły (dla zabawy/bez intencji skrzywdzenia)
19	nie wazne
20	Osobe niedorozwiniętą która wyzywa rodziców i śmieje się z trudnej sytuacji drugiego człowieka
21	kota
22	kot
23	żydów
24	Żydzi
25	Wiktorek
26	Rabęda
27	nie pamkentam
28	Koleżanki z podstawówki
29	były partner
30	chuj was to
31	tych ktorych nie lubie

Tabela 13. Kto stosował przemoc w Twoim domu (kiedy byłeś/aś jej świadkiem)? – odpowiedzi „inne osoby, jakie?" (N=99)

L.p.	Inne, jakie?
1	ojczym
2	znajomi
3	Koleżanka
4	Nie było takiej systuacji
5	nikt
6	ja
7	nauczyciel
8	w szkole
9	nikt
10	nikt
11	Kolega rodziców
12	nikt
13	Nikt
14	kuzyn
15	bije
16	szkola
17	ojczym
18	BEZDOMNY Z ULICY
19	nikt
20	Szkoła
21	Koledzy
22	nikt
23	nikt
24	żadne
25	nie w moim domu
26	Nikt
27	Nie wiem nie znam typa
28	nikt
29	Nikt w moim domu przemoc stosował kolega z klasy
30	Wszyscy kogo znam
31	nikt
32	Nikt
33	nikt, myślalem ze to chodzi o szkole
34	nikt
35	Nikt
36	Mnie kochają nie biją
37	Nikt mnie nie bije w domu
38	partner
39	Nie spotkałem się

40	nie miałam przemocy w domu
41	IDK
42	z bratem, ale u oddaje
43	nie wiem
44	Siebie
45	ja
46	Ja
47	OJCZYM
48	nikt
49	niky
50	xd
51	nikt
52	jakiś murzyn miał na imie ishowmeat pierd
53	zle zaznaczyłem nikt w moim domu nie stosował przemocy
54	Chłopak siostry
55	Znajomi/Uczniowie
56	nikt
57	Żadne
58	Nie wiem
59	Kuzyn
60	Uczeń ze szkoły
61	Brak
62	nikt
63	nikt
64	przyjaciołka
65	Koleżanka
66	nie chce o tym mowic
67	szczury
68	chomik
69	Nikt
70	Makowka music
71	ja
72	Żydzi
73	koledzy
74	nikt
75	koledzy
76	Nikt
77	Nikt
78	ja
79	nie bardzo
80	Osoby ze szkoły
81	Nikt
82	nikt

Tabela 14. Jakie to były zachowania? – odpowiedzi „inne osoby, jakie?" (N=58)

L.p.	Inne, jakie?
1	zadne
2	nikt tego nie robił u mnie w domu
3	zadne
4	nic
5	nieważne
6	Żadne :3
7	żadne, w moim domu nie ma żadnej przemocy
8	nic
9	zadne
10	żadne
11	wogóle
12	Nie było źle mi się zaznaczyło
13	Całowanie się
14	dla żartu wsyzstko
15	skad mam wiedziec
16	nic
17	Zmuszanie, przemoc psychiczna
18	Nic
19	Żadne
20	Żadne
21	wszystkie
22	wszystkie
23	Nie było
24	nie było
25	Zadne zle zaznaczyłem pytanioe o przemoc nikt nie stosuje przemocy w moim domu
26	.
27	Żadne
28	Wyzywał mnie, ale ja go tez
29	Brak
30	żadne
31	patrzenie się
32	królik
33	W domu jestem bezpieczny
34	trening boxu
35	Uczenie szacunku do żydów
36	żadne
37	ŻDne
38	nie wiem
39	Żadne
40	żadne

Tabela 15. Do kogo zwróciłbyś/abyś się o pomoc, gdybyś Ty lub ktoś z Twojego otoczenia doznawał przemocy domowej lub rówieśniczej? - odpowiedzi „do innych osób/miejsc, jakich?" (N=82)

L.p.	do innych osób/miejsc, jakich?
1	Ksiądz
2	Do zaufanego kolegi
3	Strony np. internetowy telefon zaufania dla dzieci i młodzieży itp
4	do psa
5	mojeg byłego
6	do sądu, do Boga
7	profesjonalista w psychologii dziecięcej
8	Do mojej cioci i wujka
9	Mojego mentora/duchowego ojca, przyjaciela
10	znajomych
11	znajomych
12	ktoś z opiekunów najbliżej mnie stojącego
13	Do mojego misiaka zaksika
14	mój chłopak
15	wszedzie
16	bym galala do siebie lub do cioci
17	bym gadała do siebie albo do lustra
18	do Oliwii
19	nikogo
20	do nikogo, bo nikt nie pomaga
21	pomogl bym
22	Dziewczyna ta sama co mnie bije z miłości
23	Do partnera
24	telefon zaufania
25	Znajomych osób dorosłych, np. dyrektor innej szkoły, nauczyciele, siotra zakonna, ksiądz, jeżeli te osoby znałyby sytuację i mogłyby pomóc
26	mango 67
27	chat gpt
28	Cioci
29	papieża
30	do nikogo
31	skonsultowałbym sie z kolegą (ofiarą przemocy) a potem byśmy sobie z nimi poradzili
32	a nie wiem a co?
33	ośrodek
34	Ścianka
35	KRZYSIU
36	trener mma

37	jakiś
38	E-donos 😲
39	prokuratura ;)
40	Cioci chrzestnej
41	Dziewczyna
42	do chatagpt
43	chatGPT
44	Moja dziewczyna
45	nikogo
46	sąsiadów
47	szczurów spod łóżka
48	Dziewczynie
49	poprawiłbym
50	Na pewno nie do żydów
51	Prawnika Saula Goodmana
52	Do mojej partnerki
53	chłopak
54	Do swojej jednej zaufanej przyjaciółki
55	terapeutka
56	Trener i osoby trenujące ze mną, sala treningowa
57	Mojej dziewczyny
58	Chłopaka
59	Dyrektorka Szkoły
60	Znajomi
61	chłopaka
62	do dyrektora szkoły pana Andrzeja
63	wjechałbym w nich ze sprzętem

Tabela 16. Czym według Ciebie jest cyberprzemoc? – odpowiedzi „inne, jakie?" (N= 57)

L.p.	Inne, jakie?
1	niedawanie pizzy
2	wyzywanie
3	granie w gry komputerowe
4	ignorowanie osoby, która ciebie kocha
5	szantażowanie i wyłudzanie pieniędzy nagimi zdjęciami ofiary
6	wszystkie z powyższych
7	Piotix jej używa
8	Wszystkie
9	każde
10	pokazywanie dupy i wysyłanie oraz bycie pedofilem
11	pokazywanie dupy i wysylanie oraz bycie pedofilem
12	nekanie w internecie
13	nie istnieje coś takiego jak cyberprzemoc
14	.
15	Nastraszanie kogos w internecie
16	wszystkie wyżej
17	nie istnieje coś takiego jak cyberprzemoc
18	jak przyjdzie złodziej w simasch :(
19	s
20	Cyberprzemoc jest to nękanie w internecie...
21	Child porn
22	piter\
23	janek
24	jak kolega mi mówi, że mierny w rocket league jestem
25	Cyberprzemoc to nie jest prawdziwy problem
26	.
27	nic
28	otwieranie grup/forów internetowych które mają na celu wykluczyć i obrażać osobę doświadczającą cyberprzemoc
29	zosia klimek
30	spamowanie komuś tylko po to by kogoś zdenerwować, grożenie, wykorzystywanie starych treści publikowanych przez kogoś by go ośmieszyć
31	Wszystkie z powyższych
32	cyberprzemoc nie istnieje, wystarczy zablokować
33	Usprawiedliwienie żydów
34	przemoc przez internet
35	wyzywałęm na grupie moich znajomych zabijałem w minecrafcie, robloxie, fortnacie, war thunder, Garrys mod rocket leagu
36	nie wiem
37	nękanie

Tabela 17. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – odpowiedzi „inne, jakie”? (N= 37)

L.p.	Inne, jakie?
1	Obraźliwe sms-y
2	widziałem, jak kolega gra w gry komputerowe
3	ignorowanie i mn to zniszczylo psychicznie
4	stalking
5	przemoc seksualna
6	obgadywanie
7	Rosjan w grze cs2 mnie obrażał
8	Dildo
9	obraźliwe wiadomości od znajomych, lecz finalnie nic większego z tego nie wynika
10	1 klasista mnie wyzywał w grze
11	żadnych znam wszystkie zabezpieczenia przed cyberprzemocą :)
12	okradli mnie na robux
13	opublicznianie fałszywych negatywnych informacji na mój temat
14	kontrowersja pomiędzy kolegami
15	Cyber przemoc to nie jest prawdziwy problem
16	nie
17	tak
18	michał nowczyk
19	każdej
20	wyzywał mnie kolega od chiki nuggetsów z mcdonalda
21	wyzywanie przez inne osoby
22	smierc ace frehleya ryczalxm caly dzien
23	babiarz patrol

Tabela 18. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza? – odpowiedzi „inna forma, jaka?” (N= 97)

L.p.	Inna forma, jaka?
1	danie nam pitcy
2	doświadczenie
3	granie w piłke
4	jechanie na film
5	zajęcia z prawnikiem lub taką osobą, która budzi respekt nie jakaś policja.
6	doświadczenia z domu
7	1,0101E+60
8	zajęcia z nauczycielem od historii
9	Sigma
10	wyjście do kina na film o temacie np. cyberprzemocy lub przemocy rówieśniczej

11	seks
12	obejrzeć film
13	dih puh
14	morskie szanty i skok ze spadochronem
15	siedzenie na komendzie
16	Wszystko jest nudne
17	Warsztaty sportowe
18	Turniej fortnite
19	GRRR

47	Warsztaty 8 godzin
48	Indywidualna
49	hazard
50	Jak tępić żydów
51	bicie
52	Cpianie
53	blad orto, jest wg
54	Mniejsze grupy i wtedy to zadziała
55	Na osobnosci z policja
56	WYCIECZKAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA
57	jak dobże używać sprzętu

Spis rysunków

Rysunek 1. Ścieżka pozytywnej zmiany społecznej 8
Rysunek 2. Wykorzystane metody i techniki badawcze 18
Rysunek 3. Próba badawcza 20
Rysunek 4. Opinie o stosowaniu kar cielesnych 174
Rysunek 5. Poziom wiedzy o tym, gdzie szukać pomocy w przypadku występowania zjawiska przemocy domowej 177
Rysunek 6. Przemoc oczami dorosłych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego 186
Rysunek 7. Doświadczanie przemocy wśród uczniów 362
Rysunek 8. Stosowanie przemocy wśród uczniów 364
Rysunek 9. Przemoc oczami uczniów z województwa zachodniopomorskiego 382
Rysunek 10. Analiza SWOT 383

Spis tabel

Tabela 1. Gęstość zaludnienia powiatów oraz miast na prawach powiatu województwa zachodniopomorskiego 26
Tabela 2. Wartości wskaźników sporządzonych przez Policję Niebieskich Kart na 10 000 mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w podziale na powiaty i jednostki administracyjne w okresie 2022-2024 37
Tabela 3. Liczba mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w podziale na obszar zamieszkania 39
Tabela 4. Liczba interwencji domowych dotyczących przemocy domowej zrealizowanych przez Policję dla województwa zachodniopomorskiego w podziale na powiaty i jednostki administracyjne w latach 2022-2024 40
Tabela 5. Liczba formularzy wszczynających procedurę NK w zestawieniu z liczbą formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy dla roku 2024 41

Tabela 6. Rodziny objęte procedurą NK w podziale na powiaty w latach 2022-2024 48
Tabela 7. Zestawienie procentowego udziału osób pokrzywdzonych w podziale na płeć oraz pełnoletność w latach 2022-2024 51
Tabela 8. Osoby stosujące przemoc - podział ze względu na płeć w podziale na jednostki administracyjne województwa zachodniopomorskiego w latach 2022-2024 55
Tabela 9. Osoby doświadczające przemocy domowej w podziale na płeć i pełnoletność według danych Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w latach 2022-2024 .. 57
Tabela 10. Liczba osób stosujących przemoc według danych Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w latach 2022-2024 w podziale na płeć 58
Tabela 11. Rodzaj stosowanej przemocy przez osoby stosujące przemoc w podziale na powiaty 60
Tabela 12. Inne rodzaje przemocy wykazane w statystykach Policji w okresie 2022-2024 64
Tabela 13. Liczba osób stosujących przemoc będąca pod wpływem alkoholu w latach 2022-2024 66
Tabela 14. Liczba osób, które przystąpiły do programu korekcyjno-edukacyjnego 69
Tabela 15. Procent osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny w latach 2022-2024 69
Tabela 16. Liczba osób, które przystąpiły do programu psychologiczno-terapeutycznego 70
Tabela 17. Procent osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny w latach 2022-2024 70
Tabela 18. Liczba osób, które skorzystały z usług specjalistycznych ośrodków wsparcia, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ośrodków interwencji kryzysowych w województwie zachodniopomorskim w latach 2022-2024 73
Tabela 19. Rodzaje pomocy udzielanej w samorządach gminnych i powiatowych w latach 2022-2024 na terenie województwa zachodniopomorskiego 74
Tabela 20. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na płeć 87
Tabela 21. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na wiek 88
Tabela 22. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? (N=2 198) - Korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego 89
Tabela 23. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy 90
Tabela 24. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy 91
Tabela 25. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy w swoim domu? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198) 92

Tabela 26. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198) 95
Tabela 27. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198) 96
Tabela 28. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198) 98
Tabela 29. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198) 99
Tabela 30. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198) 100
Tabela 31. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198) 101
Tabela 32. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na płeć (N=2 198) 105
Tabela 33. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na wiek (N=2 198) 106
Tabela 34. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198) 107
Tabela 35. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: (N=2 198) - korelacja ze względu na poziom wykształcenia.....109
Tabela 36. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198) 111
Tabela 37. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198) 112
Tabela 38. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198).....114
Tabela 39. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198) 114
Tabela 40. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198) 115

Tabela 41. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198) 116
Tabela 42. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198) 117
Tabela 43. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198) 118
Tabela 44. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? - korelacja ze względu na płeć (N=1 995) 126
Tabela 45. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na wiek (N=1 995) 127
Tabela 46. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N= 1 995) 129
Tabela 47. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N= 1 995) 130
Tabela 48. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej (N=1 995) 132
Tabela 49. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=1 995) 134
Tabela 50. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na płeć (N=2 000) 137
Tabela 51. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na wiek (N=2 000) 139
Tabela 52. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 000) 141
Tabela 53. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 000) 143
Tabela 54. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 000) 146
Tabela 55. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 000) 148
Tabela 56. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? - korelacja ze względu na płeć (N=2198) 150
Tabela 57. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na wiek (N=2 198) 150

Tabela 58. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198) 151
Tabela 59. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198) 152
Tabela 60. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? (N=2 198) - korelacja ze względu na status materialny 153
Tabela 61. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=2 198).....153
Tabela 62. Czy wie Pan/i gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na płeć (N=2 198) 155
Tabela 63. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na wiek (N=2 198) 156
Tabela 64. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego (N=2 198) 157
Tabela 65. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na wykształcenie (N=2 198) 158
Tabela 66. Czy wie Pan/i gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? – korelacja ze względu na samoocenę sytuacji materialnej (N= 2 198).....159
Tabela 67. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) 160
Tabela 68. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na płeć (N=2 198).....162
Tabela 69. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na wiek (N=2 198).....163
Tabela 70. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? (N=2 198) - korelacja ze względu na rodzaj gospodarstwa domowego 163
Tabela 71. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na poziom wykształcenia (N=2 198) 164
Tabela 72. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na status materialny (N=2 198) 165
Tabela 73. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=2 198) 166
Tabela 74. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na płeć (N=3 105) 273

Tabela 75. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na wiek (N= 3 105) 275
Tabela 76. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N= 3 105) 276
Tabela 77. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N= 3 105) 278
Tabela 78. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na płeć (N=3 105).....283
Tabela 79. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na wiek (N=3 105).....285
Tabela 80. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu sytuację rodzinną (N=3 105) 287
Tabela 81. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? - korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105) 289
Tabela 82. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105) 295
Tabela 83. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105) 296
Tabela 84. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105) 298
Tabela 85. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105) 299
Tabela 86. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105) 307
Tabela 87. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105) 308
Tabela 88. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105).....310

Tabela 89. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105) 312
Tabela 90. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na płeć (N=3 105) 315
Tabela 91. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na wiek (N=3 105) 316
Tabela 92. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105) 318
Tabela 93. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? -korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=3 105) 320
Tabela 94. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na płeć (N=2 453) 328
Tabela 95. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na wiek (N=2 453) 330
Tabela 96. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=2 453).....333
Tabela 97. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N=2 453) 335
Tabela 98. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na płeć (N= 2 446).....339
Tabela 99. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na wiek (N= 2 446) 341
Tabela 100. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N= 2 446) 344
Tabela 101. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (N= 2 446).....347
Tabela 102. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na płeć (N=3 105) 351
Tabela 103. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na wiek (N=3 105).....353
Tabela 104. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na sytuację rodzinną (N=3 105) 355
Tabela 105. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? – korelacja ze względu na miejsce zamieszkania (miasto/wieś) (N=3 105) 357

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności województwa zachodniopomorskiego w latach 2022-2024. 25
Wykres 2. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim w latach 2022-2024 28
Wykres 3. Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024 ... 32
Wykres 4. Współczynnik sporządzonych Niebieskich Kart na 10 000 mieszkańców w podziale na powiaty i jednostki administracyjne województwa zachodniopomorskiego 33
Wykres 5. Liczba Niebieskich Kart sporządzonych przez Policję w latach 2022-2024 ... 38
Wykres 6. Liczebność wypełnionych formularzy Niebieskie Karty A, C, D w latach 2022-2024 45
Wykres 7. Liczba wszczętych procedur NK w okresie 2022-2024 45
Wykres 8. Liczba zakończonych procedur NK na przestrzeni lat 2022-2024 46
Wykres 9. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty w okresie 2022-2024 46
Wykres 10. Osoby doświadczające przemocy domowej na terenie województwa zachodniopomorskiego 50
Wykres 11. Osoby stosujące przemoc w województwie zachodniopomorskim - podział ze względu na płeć 54
Wykres 12. Rodzaje przemocy stosowane na terenie województwa zachodniopomorskiego 59
Wykres 13. Liczba osób stosujących przemoc będąca pod wpływem alkoholu w latach 2022-2024 65
Wykres 14. Płeć respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=2 198) 79
Wykres 15. Wiek respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=2198) 80
Wykres 16. Poziom wykształcenia osób, które wypełniły ankietę (N=2 198) 81
Wykres 17. Miejsce zamieszkania osób, które wypełniły ankietę w podziale na wieś i miasto (N=2198) 82
Wykres 18. Samoocena sytuacji materialnej osób, które wypełniły ankietę (N=2 198) .. 83
Wykres 19. Rodzaj gospodarstwa domowego ankietowanych (N=2 198) 83
Wykres 20. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu kogoś, kto jest osobą doznająca przemocy domowej? (N=2 198) 84
Wykres 21. Kim jest osoba, która doświadcza przemocy domowej? (N=806) 85
Wykres 22. Jak często, w okresie ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy? 86
Wykres 23. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (N=425) 93
Wykres 24. Kto stosował wobec Pana/i przemoc? (N=425) 94
Wykres 25. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosował/a Pan/i przemoc wobec członka swojej rodziny? (N=2 198) 95

Wykres 26. Jakiego rodzaju przemoc Pan/i zastosował/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (N=350) 102
Wykres 27. W stosunku do kogo zastosował/a Pan/i zachowanie przemocowe? (N=347) 103
Wykres 28. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych (np. klaps) może być metodą wychowawczą, która: (N=2 198) 104
Wykres 29. Czy postrzega Pan/i przemoc domową jako znaczny problem występujący w obrębie Pana/i środowiska lokalnego? (N=2 198) 113
Wykres 30. Jakie działania według Pana/i byłyby najskuteczniejsze wobec osób doznających przemocy domowej? (Procenty nie sumują się do stu - pytanie wielokrotnej odpowiedzi, N=2198).....120
Wykres 31. Poniżej wymieniono różne formy działań profilaktycznych. Które z nich według Pana/i przyniosą najlepsze efekty, jeśli chodzi o zapobieganie przemocy domowej? (N=2198) 121
Wykres 32. Czym według Pana/i jest cyberprzemoc? (N=2 198).....123
Wykres 33. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczył/a Pan/i poniższych form cyberprzemocy? (N= 2 198).....125
Wykres 34. Czy w ciągu ostatniego roku stosował Pan/i cyberprzemoc? (N=2 000) 136
Wykres 35. Czy Pana/i zdaniem przemoc domowa jest przestępstwem? (N=2 198).....149
Wykres 36. Czy wie Pan/i, gdzie uzyskać pomoc w przypadku doświadczania przemocy domowej? (N=2 198).....154
Wykres 37. Czy zdarzyło się Panu/i poszukiwać jakiegoś miejsca pomocy w przypadku przemocy domowej dla siebie lub kogoś innego? (N=2 198) 161
Wykres 38. Czy znalazł/a Pan/i pomoc i udało się z niej skorzystać? (N=580).....166
Wykres 39. Skąd czerpałby/ałaby Pan/i informacje o zjawisku przemocy domowej i możliwościach wsparcia? (N=2 198) 168
Wykres 40. Płeć respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=3 105).....263
Wykres 41. Wiek respondentów, którzy wypełnili ankietę (N=3 105).....264
Wykres 42. Typ szkoły, do której uczęszczali respondenci w momencie badania (N=3 105).....265
Wykres 43. Klasa, do której uczęszczali respondenci w momencie badania (N=3 105) 266
Wykres 44. Miejsce zamieszkania respondentów w momencie badania (N=3 105) 267
Wykres 45. Sytuacja rodzinna respondentów w momencie badania (N=3 105) 268
Wykres 46. Rodzaje zachowań, które zdaniem respondentów są przemocą (N=3 105) 271
Wykres 47. Czy zdarzyło Ci się w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyć przemocy? (N=3 105).....272
Wykres 48. Kto stosował wobec Ciebie przemoc? (N=747) 279
Wykres 49. Jakiego rodzaju przemocy doznałeś/aś? (N=725).....281
Wykres 50. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? (N=3 105) 282

Wykres 51. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby? (N=453) 290
Wykres 52 - Wobec kogo zdarzyło Ci się stosować przemoc? (N=467) 292
Wykres 53. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się być świadkiem sytuacji, w której ktoś w Twoim domu stosował przemoc? (N=3 105) 293
Wykres 54. Kto stosował przemoc w Twoim domu (kiedy byłeś/aś jej świadkiem)? (N=303) 301
Wykres 55. Jakie to były zachowania? (N= 303) 303
Wykres 56. Jak często w ciągu ostatniego roku szkolnego obserwowałeś/aś problem przemocy między uczniami w swojej szkole? (N=3 105) 305
Wykres 57. Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach można użyć przemocy (np. kiedy ktoś Cię zdenerwuje)? (N=3 105) 314
Wykres 58. Do kogo zwróciłbyś/abyś się o pomoc, gdybyś Ty lub ktoś z Twojego otoczenia doznawał przemocy domowej lub rówieśniczej? (N=3 105) 322
Wykres 59. Czym według Ciebie jest cyberprzemoc? (N=3 105) 324
Wykres 60. Czy w ciągu ostatniego roku doświadczyłeś/aś poniższych form cyberprzemocy? (N=2 453) 326
Wykres 61. Czy w ciągu ostatniego roku stosowałeś/aś cyberprzemoc? (N= 2 446) 337
Wykres 62. Czy zdarzyło się, że dorosła, nieznana Ci osoba próbowała nawiązać z Tobą kontakt za pośrednictwem mediów społecznościowych lub komunikatorów internetowych? (N=3 105) 349
Wykres 63. Czy w ciągu ostatniego roku szkolnego brałeś/aś udział w szkolnych zajęciach profilaktycznych dotyczących przemocy domowej, rówieśniczej i cyberprzemocy? (N=3 105) 359
Wykres 64. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza? (N=3 105) 361

Cytowane źródła

1. Biuro analiz i dokumentacji, Agresja i przemoc w szkołach. Opracowanie tematyczne, Kancelaria Senatu, Warszawa 2012 s. 4.
2. Caritas, Centrum Kryzysowe Caritas dla Kobiet i Kobiet z Dziećmi „NADZIEJA" im. św. Jana Pawła II, Caritas diecezji Koszalińsko Kołobrzeskiej, https://koszalin.caritas.pl/centrum-kryzysowe-caritas/ [dostęp 20.12.2025 r.]
3. Cyberprzemoc. Włącz blokadę na nękanie. Poradnik dla rodziców. NASK Akademia, Warszawa 2020.
4. Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa, s. 29.

5. Frysztacki K., Socjologia problemów społecznych – raz jeszcze. Studia Humanistyczne AGH, tom 11/4, 2012, s. 13. DOI: dx.doi.org/10.7494/human.2012.11.4.13
6. Frysztacki K., Socjologia problemów społecznych, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 19-20.
7. Gryza M,. Zadania PCRP, Biuletyn Informacji Publicznej, https://www.e-bip.org.pl/pcprcentrumpomocy/11252 [dostęp 20.12.2025]
8. Helios J., Jedlecka W., Współczesne oblicza przemocy. Zagadnienia wybrane, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2017.
9. Maris R.W., Social Problems, The Dorsey Press, Chicago 1988, s. 6-11.
10. Minister ds. Równości, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Doznających Przemocy Domowej, Serwis Rzeczpospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/minister-ds-rownosci/specjalistyczne-osrodki-wsparcia-dla-osob-doznajacych-przemocy-domowej [dostęp 20.12.2025 r.]
11. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Instytucje pomocy społecznej, Serwis Rzeczpospolitej Polskiej, https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spolecznej [dostęp 20.12.2025 r.]
12. MOPR Świnoujście, O nas, MOPR Świnoujście, https://www.mopr.swinoujscie.pl/o-nas.html [dostęp 20.12.2025 r.]
13. Niebieska Linia, https://www.niebieskalinia.pl/o-zjawisku-przemocy/cykle-przemocy [dostęp: 02.12.2025 r.].
14. Policja, Przemoc Domowa - dane od 2023 roku, https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-domowa/50867,Przemoc-domowa-dane-od-2023-roku.html [dostęp 10.12.2025].
15. Poradnik dla osób dotkniętych przemocą, Stowarzyszenie OPTA, s. 1.
16. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gryficach, Regionalne Centrum Kryzysowe, https://pcpr.gryfice.pl/pcpr/pds/RCK/ [dostęp 20.12.2025]
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz.U. 2023 poz. 1870). https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001870 [dostęp 19.12.2025 r.].

18. Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. 2023 poz.1232), s. 5-7.
19. Skarbek W., Wybrane Zagadnienia Metodologii Nauk Społecznych, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2013, s. 62-63.
20. Stołeczny Magazyn Policyjny, Child Grooming, czyli „uwodzenie dzieci przez Internet", https://magazyn-ksp.policja.gov.pl/ [dostęp 8.12.2025 r.]
21. Szatur-Jaworska B., Diagnozowanie w polityce społecznej, IPS UW, Warszawa 2002, s. 19.
22. Sztompka P., Socjologia zmian społecznych, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005, s. 19-21.
23. Urząd Statystyczny w Krakowie, Zeszyt metodologiczny. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej, GUS, 2019. https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3869%2Cpojecie.html [dostęp 19.12.2025]
24. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tekst jedn. ogłoszony obwieszczeniem Marszałka Sejmu RP, Dz.U. 2024 poz. 1673), art. 9a.
25. Za życiem, Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, https://zazyciem.gov.pl/strona/13204-domy-dla-matek-z-maloletnimi-dziecmi-i-kobiet-w-ciazy [dostęp 20.12.2025]